

17 6003001
secolul 20
REVISTĂ DE LITERATURĂ UNIVERSALĂ

Secolul 20

revistă de literatură
universală

Editată de

UNIUNEA SCRITORILOR DIN RPR

București, Redacția: Casa Scriitorilor,

Calea Victoriei, 115, tel. 16.79.22

Ad-ția: Șos. Kiseleff, 10, tel. 18.63.99

Apare lunar

Colegiul redacțional :

MARIA BANUȘ, MIHAI BENIUC,

SAVIN BRATU (Red. șef adjunct),

MARCEL BRESLAȘU (Redactor șef),

PAUL GEORGESCU, MIHNEA

GHEORGHIU (Red. șef adjunct),

EUGEN JEBEANU, MIHAI

NOVICOV, ZAHARIA STANCU,

TUDOR VIANU

Coperta de EUGEN MIHĂESCU

SUMAR

Nr. 9 — Septembrie 1961

	Pag.
MIHNEA GHEORGHIU: <i>Cu Jules Verne în Secolul 20</i>	4
MAX ZIMMERING: <i>Izbînda lui Prometeu, în romînește de N. Argintescu-Amza</i>	9
ALEXANDR KAZANȚEV: <i>Drumul spre lună, în romînește de Ieronim Șerbu</i>	11
RAY BRADBURY: <i>Dimineața verde, în romînește de Anda Boldur</i>	40
PIERRE GAMARRA: <i>Garoafa de aur</i>	47
ARTHUR CLARKE: <i>Insule pe cer, în romînește de Eduard Jurist</i>	52

Sinteze

<i>De la stăpînii visului la sclavii cosmosului, de A. Rogoz</i>	72
<i>Dincolo de «Zidul luminii»</i>	80

de Ion Hatanu

De vorbă cu:

LEONID LEONOV: <i>Despre evenimentele secolului și literatura</i>	87
---	----

Pagini contemporane

ANDREI VOZNESENSKI și EVGHENI EVTUȘENKO: <i>Versuri</i> , în românește de Mihail Calmicu	97
FRIEDRICH DÜRRENMATT: <i>Vizita bătrânei doamne</i> , comedie tragică, în românește de H. R. Radian	101

Literatura în arte și spectacole

<i>Anticipație și realitate</i> , de Alice Mănoiu	147
---	-----

Imaginea prezentului în lume

<i>Iubește vremea ta ; Prefașa vieții (Okteabr) ; Un pamflet științifico-fantastic (Znanie-sila) ; Fundătura minții ; Iarba rea ; Să intri în fiecare casă (Moscu) ; Ghimpele ; Fabule letone ; Viața, adevăratul criteriu în artă (Literaturen Front) ; Poezia vieții în adâncuri (Współczesność) ; Scrisoare din Budapesta ; Gerhart Hauptmann (NDL) ; O carte nouă despre Aragon ; În jurul noului roman (Les Nouvelles Littéraires) ; Detectivi literari (Critique) ; Moment literar european ; O altă revistă americană ; Un roman turc contemporan ; Rabindranath Tagore și teatrul ; Poezia belgiană</i>	154
---	-----

Pliant: Mică antologie poetică belgiană

SECOLUL 20 dedică o bună parte a acestui număr literaturii științifico-fantastice. Cu acest prilej, Iuri Gagarin, primul cosmonaut al lumii, a adresat revistei noastre și cititorilor ei următorul mesaj:

Salut cititorii revistei SECOLUL 20.

Numele revistei voastre este profund simbolic. Secolul 20 este secolul Cosmosului, secolul îndrăznețelor descoperiri și al uluitoarelor realizări ale gândirii umane, care depășesc cele mai temerare visuri ale omenirii.

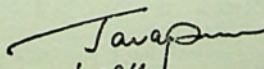
Doresc succese revistei voastre în nobila ei misiune de a face cunoștință cititorilor cu cele mai valoroase realizări ale literaturii progresiste mondiale, care ajută pe oameni să trăiască în pace și fericire.

GAGARIN

Приветствую читателей журнала "XX век".

Название вашего журнала глубоко символично. XX век - век космоса, век смелых открытий и изумительных достижений человеческой мысли, превосходящих самые смелые мечты человечества.

Желаю успехов вашему журналу в его благородной задаче ознакомления читателей с лучшими достижениями передовой литературы мира, помогающей людям жить в мире и дружбе.

 ГАГАРИН
4.02.61

CU

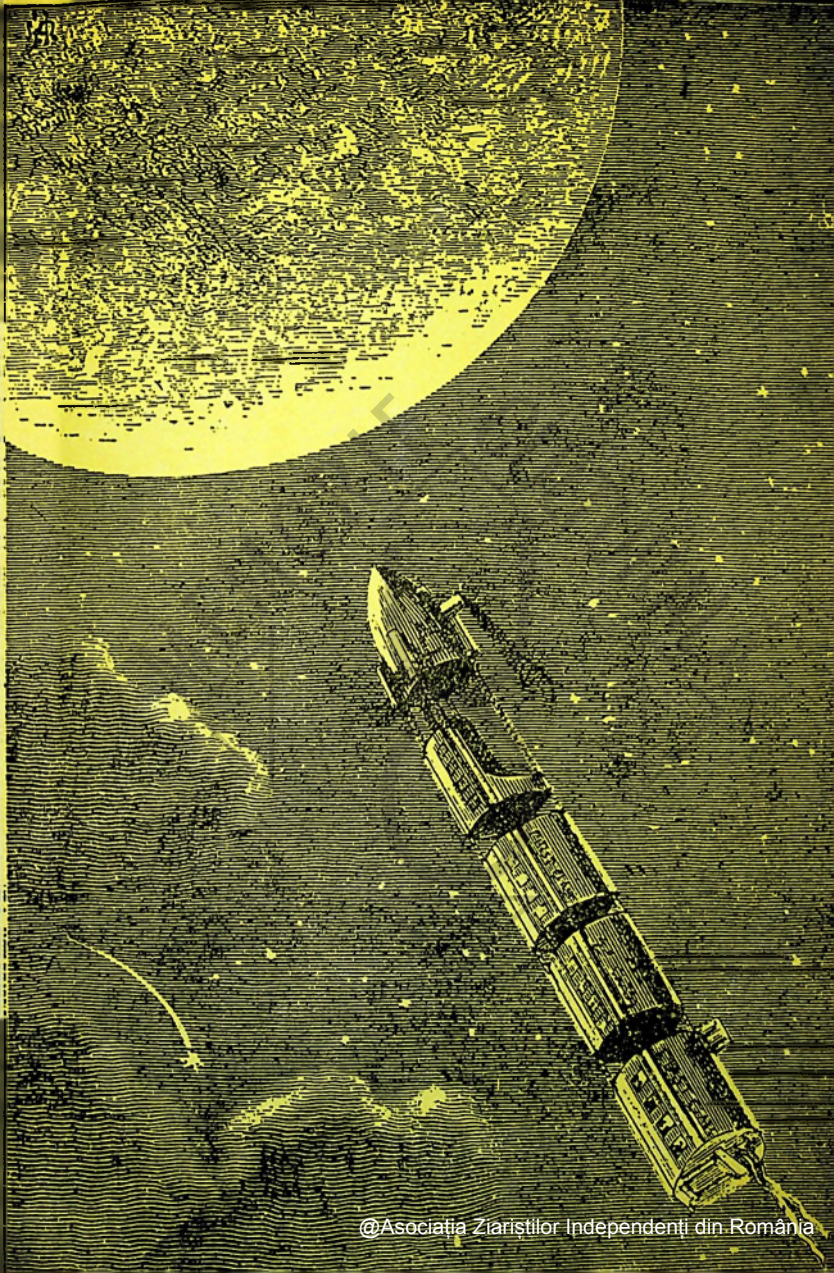
JULES VERNE

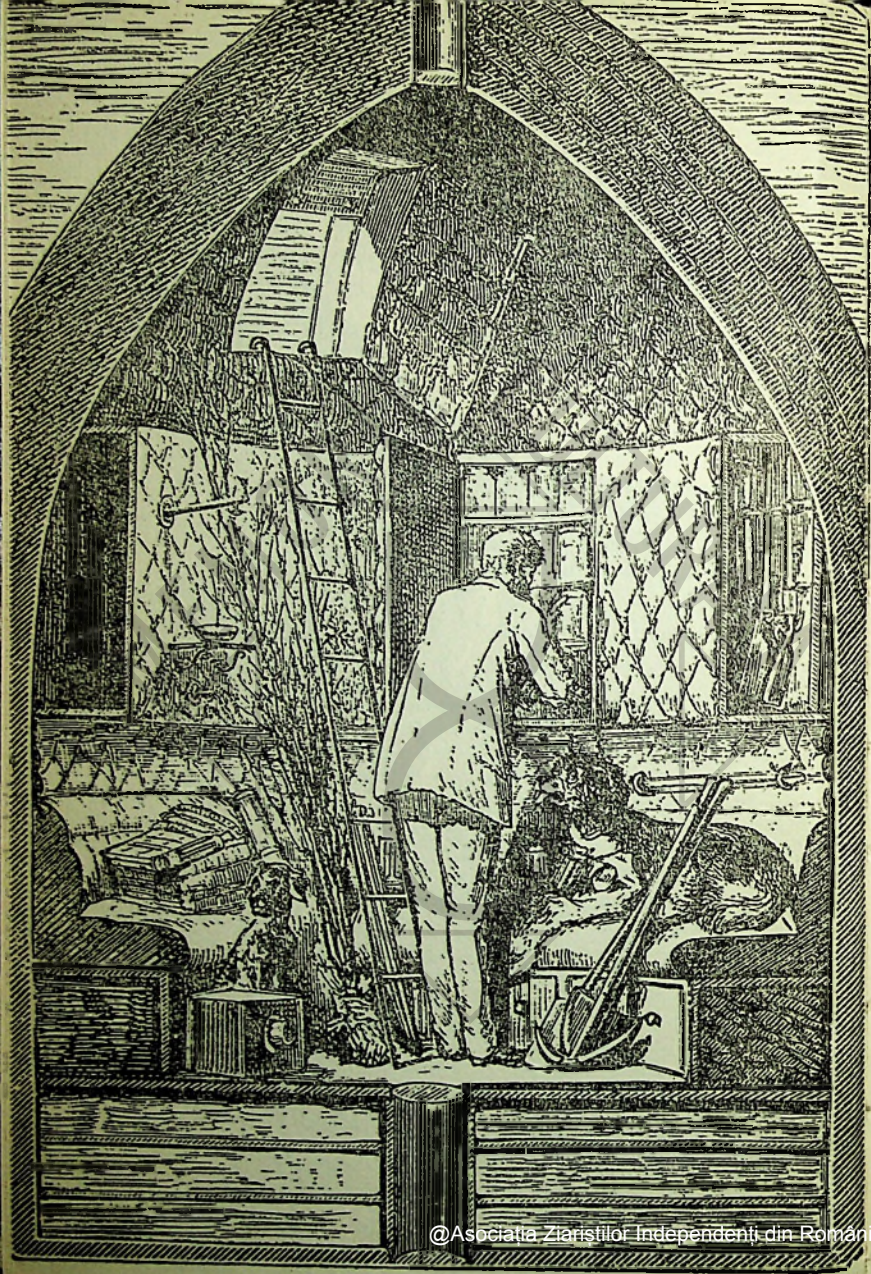
ÎN SECOLUL 20

Cu aproape o sută de ani în urmă, ziarul *Journal des Débats*, care publica în foileton *De la pământ la lună*, primea, din partea unui număr impresionant de cititori și cititoare de toate vârstele, oferte de îmbarcare pe proiectilul cosmonautului născocit de Jules Verne. Entuziasm, sau candoare? Un tânăr cititor al romancierului francez, primul cosmonaut autentic al lumii, e azi convins că va veni timpul când eroica lui călătorie va deveni un voiaj de plăcere colectivă. Și totul într-un singur veac; timp relativ scurt, dacă-l raportăm la o istorie care cândva a dedicat o întreagă sută de ani unui singur război cu armură...

La moartea lui Jules Verne, veacul nostru împlinea cinci ani, dar (încă din 1903) literatura anticipativă a lui Tîolkovski, contribuind cu noi imagini, «a prevăzut foarte clar — declară fiul secolului 20, luri Gagarin — ceea ce am avut prilejul să văd eu însumi în cursul zborului». Creatorul lui Michel Ardan, al lui Phileas Fogg și al căpitanului Nemo avusese, prin urmare, deplina certitudine a viitorului moștenirii sale, răspunzînd — pe cînd lucra la 20.000 de leghe sub mări — unei scrisori neîncrezătoare, cu acele memorabile cuvinte: «Tot ce omul e capabil să imagineze, alți oameni vor fi capabili să realizeze.»

Istoria contemporană a literaturii denumite, poate impropriu, științifico-fantastică, a înregistrat de la H. G. Wells și A. Tolstoi, pînă la puzderia autorilor mai noi, multiple lucrări care năzuind a micșora distanța dintre prezent și viitor lansează diverse ipoteze asupra progresului tehnic și cultural al omenirii. E un capitol al literaturii secolului acestuia, pe care criticii n-au de ce să-l ia în glumă. O glumă, oricît de bună, nu-l distrage azi pe cititorul lui Jules Verne, din fiorul nemărginitului adevăr cu care fantezia poetică a scriitorului de la răspîntia veacurilor își confirmă, în

atît de multe privințe, actualitatea. Pentru că nu de la înălțimea formelor concrete de manifestare a civilizației noastre îl urmărim pe căpitanul Hatteras traversînd pustia de gheață, sau pe inginerul Robur, navigînd în jurul pămîntului pe *Albatros*, sau pe Nemo în al său *Nautilus*, ori pe Michel Ardan plutind în giganticu-i obuz de aluminiu, prin zona imponderabilității; ci de pe pozițiile cititorului modern care discerne din paginile acestor cuceritoare, din acest amestec de romantism și știință aplicată, de Chateaubriand, de Dickens și Conan Doyle, bunul simț poetic al unui scriitor care căuta mereu noi mijloace de a cunoaște lumea și a sluji umanitatea, cu o nespusă încredere în forța de muncă creatoare a omului pe această planetă și pe toate celelalte. Simțămîntul cu care citim azi în *Pustia de gheață*: «Nu cred în ținuturi nelocuibile. Cu puterea sacrificiului și cu resursele științei, omul va sfîrși prin a face să rodească și un asemenea tărîm. Omul e acela care prin așezările, prin industriile lui, prin însăși răsufierea lui, modifică pămîntul și atmosfera și-și creează o nouă reședință» — nu îndeamnă pe nimeni la certificarea mijloacelor propuse de maestru, întru atingerea țelului său avîntat (chiar în visurile omului din veacul trecut poți citi erorile gîndirii științifice a lumii lui!), ci la o profundă simpatie față de arta și munca unui scriitor ce și-a făurit cu îndrăzneală din materia primă a cunoștințelor epocii lui, prototipuri realiste de eroi ai viitorului. Gigantica aparatură de argumente exacte (sau «exacte», la stadiul cercetărilor de-acum un veac) ce suprasaturează acțiunea unei cărți de Jules Verne nu va reuși niciodată să copleșească emoția cu care el a zidit la temelie fiecareia dintre acești eroi preferați, ceva din ființa lui, din nobilul său umanism, din umorul sănătos și claritatea raționamentelor lui, din puritatea și simplitatea lirismului său, din încrederea lui optimistă în viitorul unor semeni ai acelor eroi, pilde nemuritoare de tinerețe a spiritului: savanți, inventatori, neînfricați descoperitori de noi tărîmuri, luptători pentru prosperitatea, independența și pacea popoarelor.

Multe dintre cărțile lui își plasează în centrul acțiunii momente (reale sau imaginare) din istoria luptelor pentru libertate ale: grecilor (*Arhipelagul în flăcări*), ungarilor (*Mathias Sandorff*), bulgarilor (*Barcagiul de pe Dunăre*), romînilor (*Castelul din Carpați*), irlandezilor (*Fiul nimănui*), canadienilor (*Familia fără nume*), indienilor (*20.000 leghe sub mări*), congolezilor (*Aventura Misiunii Barsac*), americanilor (*Nord contra Sud*). Altele aruncă punți spre un alt univers. Sau spre alte universuri.

Prieten nedesmințit al umanității noastre, el nu scormonește astrele în căutare de monștri (astăzi, un vast domeniu al literaturii de anticipație științifică pare mai curînd un tratat de teratologie), ci populează cosmosul cu virtuți omenești. Asaltul lumilor din afară are țeluri pașnice. O ironie fină învăluie stilul său narativ (pe jumătate balzacian, pe jumătate stendhalian), cînd dă în vileag primejdia unui asalt belicist asupra cosmosului. Satirizînd apucăturile «Gun-Club»-ului american, interesat în acțiunea eroului său din *De la Pămînt la Lună*, Jules Verne îl zugrăvește, iute și ascuțit, așa: «...unica preocupare a acestei societăți savante era distrugerea omenirii în scop filantropic și perfecționarea armamentelor de război, considerate ca instrumente de civilizare. Era o reuniune de Îngeri Exterminatori; în rest, cei mai buni fii ai lumii acesteia...»

Întemeietorul unuia dintre cele mai de succes sectoare ale literaturii «ușoare» contemporane, la o răscruce de veacuri, Jules Verne și-a meritat și își merită încă popularitatea.

Să mai luăm un exemplu?

Filmul aparține numai veacului nostru. Zeci de filme s-au inspirat, de atunci, din opera lui. Literatura acestui scriitor popular rămîne o inepuizabilă sursă de subiecte pentru cinematografie — arta cu publicul cel mai numeros — iar publicul va continua să o caute și să o guste, foarte multă vreme încă, pentru toate captivantele și autenticele ei însușiri. Filmul mondial îi datorește, dealtminteri, întîiul mare succes, prin *Călătoria în lună* (1902) realizat de Meliès și piratat de producătorii americani. Ca să nu mai reamintim că în *Castelul din Corpați*, Jules Verne preconizează... televiziunea.

Dar să nu ne mai întoarcem — din nou uimiți, la profet. Să rămînem în admirația prietenului, în secolul visului adevărit.

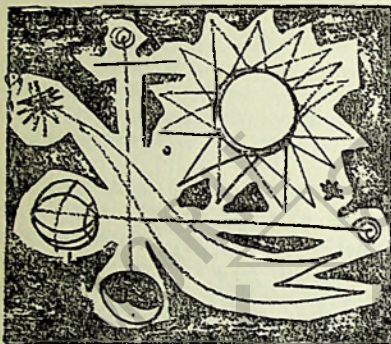
IZBÎNDA LUI PROMETEU

Din vremi, făclie poartă omul, scump zălog
Chiar lui, de Prometeu cu grijă-ncredințat,
Să-l cîrmuie spre al cunoașterii izvor,
Spre viață, făurindu-i drum adevărat!
Cercetător, poet, de cer răsturnător,
Stăpîn pe duhuri și talazuri repezi,
Neliniștit de-a pururi, veșnic năzuind,
În plin elan, trezind bătrîne lespezi!...

Homer, Pitagora, zeescul Heraclit:
Pămîntu-i suflu! Curgere și roadă!...
Ce-i neclintit? Ce scapă dreptei legi?...
Purcesele mișcări, ce mîini le-nnoadă?
Ce-nseamnă adevăr, măsură, prețuire?
Un labirint nespūs de lumi: minuni depline
Și taine! Ca-ntr-o junglă cresc sălbatec!
Prin vîlmășag, drum licărind, găsi-va cine?

.....
Dar Prometeu nu desminși solia,
De brațe tinere și tari primită;
Iar Homo sapiens păși-nainte:
De mîndre vise-i calea sorocită!
Unealtă și vîpaie: lată-l saur!
Sub za purtînd curajul de titan.
A izbîndit în jungla primitivă,
În smîrc perfid și crudul ocean.

*Culmi luminează Avicena;
Columb despică drum aventuros,
Iar Magellan, încrezător în soartă,
Pe glob foc însămință, generos.*

*Ai biruit, privește, Prometeu:
Azi, muncitori, țărani s-au înfrășit,
Și dezlegați din jug, de caznă liberi,
Cu sîrg, un vrednic stat au făurit!
Republică de muncitori și de țărani:
Întîiul stat al păcii-n plai german.
Putere, duh, unite, binele slujind,
Purtînd aeeva noul chip uman.*

*Se-nalță uriașul funia frîgînd:
Semnalul aurorei nu s-a stîns;
E liber omul, liberă știința:
Străluce Fenix, chip de neînvins!...*

În romînește de N. ARGINTESCU-AMZA

ALEXANDR KAZANȚEV

— F R A G M E N T E —

În povestirea sa, scriitorul Alexandr Kazanțev, bazându-se pe ultimele cuceriri ale științei și tehnicii, ne prezintă un episod din viitorul relativ apropiat, când oamenii vor păși pentru prima oară pe lună.

Autorul imaginează construirea unei uriașe nave cosmice, RAȚIUNEA operă a colaborării unor oameni de știință din lagărul socialist și din țările capitaliste. Dar, în urma uneltirilor dușmanilor înțelegerii internaționale și ai colaborării între popoare, ideea lansării navei este abandonată.

În schimb, urmărind scopuri propagandistice și acapararea bogățiilor Lunii, un grup de afaceriști americani lansează spre Lună racheta *Columb*, care, datorită posibilităților sale tehnice reduse, nu poate lua pe bord decât un singur om. Neținând seama de această caracteristică tehnică a rachetei, trustul unor ziare americane, condus de Mrs. Hent — o femeie lipsită de scrupule — recurge la serviciile unui gangster, Antonio Schiaporelli, supranumit « Micuțul Bill », care strecoară pe navă, într-un recipient, o tină ră gazetară, Hellen Kenny, pentru ca senzaționalul faptei și știrile pe care ea le va transmite, să sporească într-o măsură uriașă tirajul ziarelor lor.

În același timp, savanții sovietici lansează spre Lună, în scopuri științifice, două nave-rachete: *Cercetător I*, în care se află doi oameni de știință, Piotr Gromov și Ivan Anikin, și

Cercetător II, avînd la bord o tanchetă ce urmează a fi teleghidată de pe Pămînt chiar de inventatorul ei, Evgheni Gromov, și care, fiind prevăzută cu sisteme de transmisie și recepție de radio și televiziune, permite celor de pe Pămînt să mențină contactul cu cei ajunși pe Lună.

Din fragmentele care urmează, cititorul va afla întâmplările neprevăzute din timpul călătoriei interplanetare și soarta cutezătorilor care au înfruntat necunoscutul.

Corpul ei nu cîntărea nimic! Se găsea în cosmos! Totul decursese normal. Era prima americană în spațiul interplanetar, va fi prima femeie în Lună. N-avea decît să deschidă capacul recipientului și... să se împrietenească cu pilotul Tom Godvin. Pentru o femeie adevărată, cum se considera Hellen, lucrul nu era chiar atît de greu.

Deșurubă cu ușurință capacul și, ținîndu-se de marginea recipientului, se strecură afară. Mai bine zis, lunecă ușor, plutind, și se lovi cu creștetul de tavanul cabinei.

Hellen studiasese temeinic amplasarea încăperilor de pe *Columb*, căruia i se făcuse o largă publicitate în presă. Reuși să găsească ușa care dădea în cabina pilotului. Din fericire, nu era încuiată... O împinse deoparte și o rază de lumină pătrunse înăuntru. Toată teama i se risipi ca prin farmec. Își atinsese scopul. Zbura într-o rachetă americană, printre stele, în veșnicul cosmos! Era imponderabilă, ceea ce însemna că motoarele rachetei nici nu simțiseră greutatea ei, sau această greutate fusese compensată într-un fel de prevăzătorul Antonio Schiaporelli...

Pilotul Tom Godvin dormea. Avea o statură impunătoare, stătea culcat într-un fotoliu și așa părea și mai uriaș. Somniferul nu-și încetase încă efectul. Pesemne că-l luase mai tîrziu. În fața lui se mișcau acele aparatelor, se aprindeau și se stingeau mici becuțe care indicau funcționarea automatelor.

Dar Hellen nu le observă. Era vrăjită de fereastra dinaintea sa. Prin geam se vedea strălucind un soare înfricoșător, ca o caracatiță, iar în fund, pe cerul negru ca funinginea, ireal, ardeau, fără să clipească, stelele.

În dreapta apăruse Luna... Ea acoperea jumătate din fereastră, semănînd cu o uriașă hartă de școală, în relief, cu umbre puternice, mai vizibile decît neregularitățile planetei.

Hellen zîmbi Lunii. Aceasta era «Luna ei»... Apoi încercă să înțeleagă că se află la o sută de mii de kilometri de Pămînt.

Tom Godvin făcu o mișcare. Hellen se furișă în spatele fotoliului așteptînd să se trezească. Și pilotul se trezi... Ceva îl neliniștea. Începu să vorbească cu Pămîntul... despre combustibil. În sfîrșit, o zări pe Hellen... Se sperie, sau mai curînd era înciudat... Dealtminteri, Tom nu prea ținea seama de felul cum trebuie să vorbească un gentleman cu o femeie. Poate că nu avea destulă educație. În orice caz, Hellen căută să stabilească cu el relații bune și-i mărturisii cine era și cum ajunsese pe nava cosmică.

Ea ședea pe marginea mesei de comandă legănîndu-și piciorul. Purta un costum elegant de astronaut. Oricum, arăta bine, cu casca dată pe spate.

— Ascultă-mă, spuse Tom Godvin, scofînd dintr-un aparat o fișă perforată. Dumneata pricepi că «Micuțul Bill», împreună cu Mrs. Hent nu s-au îngrijit ca greutatea rachetei să nu o depășească pe cea calculată? Înțelegei acum că cei o sută de pfunzi ai dumitale sînt o încărcătură în plus aici?

Tom Godvin o privi pe Hellen drept în față și fără să vrea se gîndi că pe Pămînt i-ar fi părut interesantă. Își reveni de îndată și adăugă cu hotărîre:

— La lansare, automatele și-au făcut datoria, au atins viteza necesară, și-au consumat combustibilul suplimentar pentru plusul dumitale de greutate, iar acum...

— Acum, ce? întrebă Hellen calmă, examinînd plină de curiozitate, interiorul cabinei.

Tom Godvin se uită la cartonașul perforat:

— Poți rămîne pe bord încă douăzeci și șapte de minute.

— Trenul se apropie de stație? întrebă Hellen puțin ironică, dîndu-și seama că în cosmos n-avea unde să coboare.

— Nu. În ecuația matematică a zborului intervin cei o sută de pfunzi în plus ai dumitale și din această pricină ecuația devine implacabilă...

— Pot să aprind o țigară? întrebă Hellen, fixînd neliniștită obrazul aspru al astronautului.

— La arderea tutunului se consumă oxigen. Iar oxigenul este calculat pentru un singur... biped, spuse pilotul cu o cruzime intenționată.

— Godvin! Uiți că ai în față o femeie!...

— La dracu! Tocmai asta e nenorocirea! trînti cu disperare pilotul un pumn în masa de comandă. Legea cosmosului nu face deosebire între bărbați și femei.

— Dar dumneata? ripostă provocator Hellen.

— Eu nu sînt lege, Ma'am. Sînt doar un slujbaş. Iată radio-grama de răspuns la raportul meu cu privire la apariția dumitale. Și citi cu oboseală în glas: «*execută instrucțiunile!*».

Hellen zîmbi:

— Îmi placi, pilotule! exclamă ea cu vocea-i vioaie de mai înainte. Am să scriu despre dumneata un excelent articol. Se uită pe fereastră la soarele țepos, la discul știrbit al Lunii, apoi trase cu coada ochiului la pilotul posomorît, și dădu din umeri. — Ce aiureală! Cum poți să crezi toate astea, e stupid și înfricoșător!...

— Ascultă-mă, Ma'am, spuse Godvin, înciudat pe el însuși. Dumneata știi, desigur, să porți rochii și să faci ochi dulci. Ai niște ochi pe cinste. Pilotul își întoarse capul. — Dar în matematică ești tare? Legea cosmosului este o lege matematică.

— Explică-mi, îl rugă Hellen cu nevinovăție.

Și Tom începu să-i explice cu răbdare, ca unei școlărițe.

— După cum au calculat racheta, n-avem suficient combustibil pentru aselenizarea a doi oameni. Instrucțiunile ce mi-au fost remise prevăd că orice persoană care s-ar găsi în mod clandestin pe bordul navei cosmice, urmează a fi imediat distrusă... În situația actuală, după douăzeci și șapte... nu, acum numai sînt decît douăzeci și trei de minute...

— Dumneata glumești, Godvin? rosti, abia stăpînindu-se, Hellen, care începea să înțeleagă totul.

— Aș vrea să te trezesc, Ma'am, spuse Godvin cu o voce scăzută.

O privea cu durere pe tînăra femeie. Îi deslușea groaza de pe chip. Iritarea împotriva ei dispăru de îndată. Ce simte ea acum, sărăcuta?... Ce-a adus-o aici? Nechibzuința, spiritul de aventură sau curajul? Ce spera oare să găsească? Faimă, renume mondial pe Pămînt și o lume tainică și liniștită în cosmos? Eh, fetițo! Aici

nu-i liniște! Aici nu este liniște, cum nu este nici crutare sau milă! Legile cosmosului sînt tot atît de simple și clare, ca atracția, și tot așa de implacabile. Energia, viteza, greutatea... Greutatea în plus poate rămîne pe bord încă douăzeci și unu de minute... Instrucțiunile sînt clare, ca o formulă algebrică.

Toate acestea i le explică, șovăitor, Tom Godvin, căutînd acum s-o cruce pe Hellen...

Se ridică din fotoliu, o așeză pe tinăra femeie în locul său și începu să umble agitat prin cabina strîmtă. Hellen, cu coatele sprijinite de masa de comandă, cu bărbia în podul palmelor, privea înainte, fără să vadă nimic.

— Am înțeles acum ce înseamnă o ecuație implacabilă. Îți mulțumesc, Godvin, rosti cu o voce stinsă.

Înlăuntrul ei era doar un gol, în locul groazei de o clipă care o înghețase.

— Ascultă-mă, Hellen. E al naibii de stupid, spuse Godvin, oprindu-se dezorientat lingă fotoliu.

— Stupid, Tom. Foarte stupid, consimți ea, ascultătoare.

Pentru prima dată își spusese unuia altuia pe nume. Asta venise de la sine, simplu și firesc.

— Și ești atît de calmă? întrebă Godvin.

— Nu, Godvin. Nu, Tom... Nu sînt calmă, îi mărturisii la fel de stins Hellen.

— Ești o fată curajoasă! spuse Godvin, fixînd geamul cabinei.

— Cîte minute au mai rămas? ajunse pînă la el vocea oboșită a fetei.

— Treisprezece, spuse el, temîndu-se să se întoarcă.

— Da, îmi voi ține cuvîntul, gîndi tare Hellen. Numele meu va fi cules cu litere de-o șchioapă. Ziarele vor apărea în tiraje întreprinse...

— Toți din familia Hent sînt niște ticăloși! strigă Godvin, cuprins de furie.

— Fotografia mea va apare în chenar de doliu... Aș vrea ca oamenii să plîngă cînd vor citi despre mine...

— Asta e tot ce vrei? întrebă Godvin, ținîndu-și respirația.

Fața i se acoperise cu broboane de sudoare.

— Știi ce vreau, Godvin? se răsuca Hellen spre el, privindu-l cu ochii neobișnuit de mari. Sărută-mă...

Godvin rămase buimac.

— Ți-ai pierdut mințile! exclamă, el, retrăgîndu-se și, după o pauză, adăugă: — Am o logodnică la Detroit...

Hellen se îndreptă rugătoare spre el:

— Godvin! Pentru mine, dumneata ești lumea întreagă, pe care o părăsesc. Tot ce am cunoscut și îndrăgit, tot ce n-am știut și-am așteptat...

Godvin simți în aceste cuvinte atita sinceritate, disperare și totodată forță, încît putu doar să îngîne:

— Bine, Ma'am, dar...

— Sînt chiar atît de urîtă? întrebă deodată Hellen, cu dragă-lășenie, așa cum numai o femeie poate s-o facă, și-și netezi părul.

Rămînea totuși femeie, mică, condamnată, dar plină de farmec...

— Vai de mine, Hel! fu tot ce găsi să spună Godvin.

— Tom! îl chemă Hellen aproape plîngînd.

Atrase spre ea capul lui Godvin și-și lipi buzele de buzele lui într-un lung sărut. Și el o sărută, o sărută, punînd în acest sărut toate sentimentele care îl năpădiseră.

Apoi ea se lăsă pe spatele fotoliului și rosti cu o ironie amară:

— Și cînd te gîndești că eu cînd îmi luam rămas bun de la cineva, aveam întotdeauna obiceiul să spun: « Poate că ne vom revedea... »

— Ei, ce zici? Va cădea pe Lună? întrebă sec comandantul de pe *Cercetător I*.

— Verific răspunsul, raportă Anikin.

Gromov se apropie de fereastră. Tălpile magnetice ale ghetelor, lipindu-i-se de podea îi permiteau să umble prin cabină și în stare de imponderabilitate.

Anikin, fără să se uite la comandant, ca să nu-i întâlnească ochii, spuse:

— Nu va cădea nicăieri și niciodată. Va deveni un satelit veșnic al Lunii; orbita: o elipsă alungită. Va trece pe sub munții Lunii și se va duce departe, spre Soare...

În megafon se auzi vocea de bas a academicianului Beleaev, șeful statului-major al zborului:

— *Cercetător! Cercetător! Aici Pămîntul!*

Gromov se așează la masa de comandă și se apropie de microfon:

— Aici Gromov. Vă ascult, Vasili Afanasievici.

— Ați determinat orbita?

— Va deveni satelit al Lunii. Cine-i acest nefericit?

— Pe bordul navei *Columb* a fost descoperită ziarista Hellen Kenny.

RABINDRANATH TAGORE (INDIA)

Durerea

— Hellen Kenny! Cea care a fost în vizită la noi... și ne-a numit lunatici!...

— Pilotul american Tom Godvin a primit ordin să execute instrucțiunile și să nimicească pasagerul clandestin.

Gromov privi atent ecranul, îi oferea aceeași imagine, a astronautului răsturnat, cu picioarele în sus, care-și schimba încet poziția. Brațele lui întinse treceau dincolo de marginea ecranului, dar capacul căștii se vedea bine.

— Dacă pilotul ar fi nimicit-o, nu i-ar fi pus casca, spuse Gromov. Ce-i asta? Așteaptă cumva ajutorul nostru?

— Puteți să-i veniți în ajutor, dacă rezervele de combustibil vă permit. Ai latitudinea să hotărăști, Piotr Sergheevici, încheie academicianul.

— Vania! chemă Gromov, întrerupând legătura.

— Am înțeles: să prezint situația rezervelor de combustibil ghici Anikin, ordinul.

Gromov se ridică și se sprijini cu mâinile de rama ferestrei. Înaintea lui se desfășurau crestele ascuțite ale munților circulari, umbrele negre, crăpăturile adinci ale scoarței — un ținut sălbatic și straniu. Mult dorita țintă...

Anikin împinse spre Gromov registrul de calcule.

— Include în programul mașinii electronice de calcul aruncarea peste bord a tot ce e posibil, comandă Gromov. Vom fi trei pe bordul navei...

În apropiere relativă de *Cercetător I* zbura o altă navă asemănătoare, *Cercetător II*. Pe locul cabinei pilotului era instalată o tanchetă construită de Evgheni Gromov. Iar în laboratorul Institutului de cosmonautică, în interiorul unei machete identice cu tancheta care zbura în cosmos, ședea Evgheni Gromov. El vedea pe teleecran bezna cerului, luminile moarte ale stelelor, caracatița orbitoare a soarelui, și Luna, cu munții și umbrele lor, apropiindu-se. Legătura cu statul major al zborului o ținea printr-un telefon obișnuit. Soneria zbîrni și Evgheni ridică receptorul:

— Vă ascult, Vasili Afanasievici. Nu se poate! E de necrezut! Iertați-mă, am s-o las pe Natașa să dirijeze racheta, iar eu trec pe la dumneavoastră... Bine. Rămîn. Se va executa.

Evgheni deschise ușa tanchetei-machetă. O parte din cerul negru, presărat cu stele fără clipire, și marginea Lunii cu crengurile mărunte și ascuțite ale munților se îndepărtară.

— Natașa! strigă tare Evgheni. Ai auzit ce se petrece?...

— Sînt aici, Evgheni!

Nataşa veni fuga din camera vecină. Ea se opri în faţa uşii, răsufîind greu.

— Am primit ordin să schimb locul de coborîre... spuse Evgheni. Să cobor lingă *Columb*, oriunde ar aseleniza. Ce s-a întîmplat acolo?

— S-a pierdut legătura cu *Columb*. În cosmos se găseşte o femeie... spuse cu respiraţia întretăiată, Nataşa.

— Ce femeie? Ce aiureală mai e şi asta?!

— Nu ţi s-a spus nimic, ca să nu te distragă de la dirijarea rachetei... Tom Godvin a primit ordin să arunce peste bord această femeie, ziarista Hellen Kenny.

— Bine, dar cum a ajuns ea acolo? Să mori atît de stupid!

— Din cauza ei ar putea să mai moară fratele tău Piotr şi Vania Anikin, spuse întristată Nataşa. Vor încerca să intersecteze orbita ei...

— Aşa care va să zică! Şi eu trebuie să cobor lingă racheta lui Godvin! Las'pe mine! O să ne răfuim, ca între bărbaţi!

— Evgheni, fi atent. S-ar putea ca tancheta să fie de mare folos. Pentru Piotr... adăugă încet Nataşa.

Evgheni închise uşa tanchetei-machetă.

Gromov îl pironea pe Anikin, în aşteptare. Trăsăturile dure ale chipului său deveniră şi mai aspre. Se părea că răspunsul îi era cunoscut...

— Matematica este o ştiinţă exactă, spuse cu o oarecare şială Anikin, şi-i întinse comandantului fişa perforată. Dacă pornim în urmărire, rezerva de combustibil nu ne va ajunge. Nici unul din noi trei nu se va putea înapoia pe pămînt...

Gromov se încruntă:

— Parc-ai citi o sentinţă de condamnare la moarte...

— Asta şi este: o sentinţă! A ei, sau a noastră a tuturor.

Chipul lui Gromov împietri.

— Supremul tribunal al matematicii... Dar mai există conştiinţa şi datoria. Schimbăm direcţia. Vom intersecta orbita ei. Fii gata!

— Piotr Sergheevici! sări în picioare Anikin. Eu nu pot... Instrucţiunile... Pămîntul!...

— Încetează, i-o tăie scurt Gromov. Cînd este vorba de salvat un om, căpitanul nu cere avizul portului.

— Dar, salvîndu-l, vasul nu se scufundă.

Gromov prinse umărul lui Anikin și-l sili să se așeze.

— Ascultă-mă, Ivan. Tu știi ce înseamnă o femeie?

Anikin ridică din umeri.

— E o femeie! pronunță Gromov, punînd în acest cuvînt o deosebită forță.

— Și dacă ar fi fost un bărbat? mormăi Anikin.

— Dar tu, în luptă, ai veni în ajutorul unui ostaș? îl întrebă repede Gromov.

Anikin nu găsi nici un răspuns.

Gromov se așază la masa de comandă. Anikin simți o apăsare care-l țintui pe scaun, corpul îi deveni greu ca de plumb, iar privirea i se întunecă. Pornise motoarele, schimbînd direcția, plasînd racheta pe o nouă orbită, irosind combustibilul de neînlocuit.

Din nou încercă aceeași senzație de cădere, așa cum se întimplă doar în vis. Starea de imponderabilitate reveni, însoțită de-o ușoară amețală. Anikin ședea posomorît.

— Ține direcția asta! comandă Gromov.

— Am înțeles! spuse Anikin și adăugă posac: — Dar cum ne ne vom înapoia... toți trei?

Gromov își îmbrăca costumul de astronaut. Rosti cu fermitate:

— Mai întii fă-ți datoria de om, dovedește că ai dreptul să te înapoiezi. Oare ai putea să revii pe pămînt... ca un ucigaș?

Anikin tresări. Se strînse parcă într-un ghem, fața îi pâli, dar exprima hotărîre:

— Mă voi socoti un criminal, dacă vă voi da drumul în cosmos!

Gromov îl privi mirat, de la înălțimea staturii sale. Anikin se încleștă de brațul lui, împiedicîndu-l să se îmbrace.

— Ce înseamnă asta?!

Chipul lui Gromov deveni purpuriu. La rîndul său, apucă brațul lui Anikin. Amîndoi tremurau într-o încordare extremă. Se uitau fix unul în ochii celuilalt. Ar fi fost greu de spus dacă era o luptă a brațelor sau a privirilor.

Anikin slăbi strînsoarea, lăsă ochii în jos.

— Să ții minte toată viața ta ce înseamnă o femeie! spuse Gromov.

Apoi zîmbi.

— Am înțeles, rosti Anikin, așezîndu-se în fotoliu. Am să țin minte în cele două săptămîni care ne mai rămîn... pînă cînd se termină oxigenul...

Gromov îmbrăcă costumul cosmic, cu capacul căștii dat pe spate. În același timp urmărea imaginea astronautului și modifica

mereu gradul de mărire, pentru că acesta creștea, neîncăpînd în limitele ecranului. Zburînd spre punctul de intersecție a orbitelor, astronautul se apropia de *Cercetător I*.

Timpu se scurgea nesfîrșit de încet, dar sosi clipa cînd Gromov deconectă locatorul. Ecranul se stinse. Astronautul singuratic se vedea pe geam, printre stele. El zbura cu picioarele înainte...

Anikin puse în funcțiune duzele de frînare, egalizînd vitezele.

Gromov luă aruncătorul de rachete, care amintea pistoalele pentru duel, și strînse tăcut mîna lui Anikin. Acesta se sculă brusc în picioare și-l îmbrățișă pe comandant.

Gromov trecu în ecluza cu aer. Anikin închise ușa în urma lui, puse în funcțiune pompele care scoteau aerul din ecluză în cabină.

Axul manometrului oscila. Cînd atinse linia roșie, trapa care comunica cu exteriorul se deschise automat.

Înainte de Gromov se desfășura spațiul nemărginit al milioanelor de ani-lumină, centrele de fierbere atomică a materiei, din care se nasc stelele și planetele strălucitoare, zonele incandescente sau glaciale, nesfîrșita întindere a lumilor, în care omul e mai neînsemnat ca firul de nisip.

Pe Gromov îl străbătu un fior. Tălpile magnetice se lipiseră parcă de metalul navei, fruntea i se acoperi de-o sudoare pe care n-o putu șterge. Dar el păși totuși înainte, se avîntă și simți că zboară în gol... Puzderia de stele se rotea ca o roată de foc.

Cît timp fusese în interiorul rachetei, Gromov se aflase printre obiecte cunoscute, alături de Vania, dar aici... își mușcă buza și simți în gură un gust sărat. Îi venea foarte greu să-și schimbe poziția, să se întoarcă... Pe Pămînt se antrenase, sărind cu parașuta cu deschidere întîrziată, dar acum deprinderile pămîntești dispăruseră. În momentul săriturii, corpul lui căpătase o rotație pe care se părea că nu va fi în stare s-o învingă. El izbutea s-o accelereze sau s-o încetinească, fie întinzîndu-și brațele în lături, fie lipindu-le de trup, dar nu putea cu nici un chip s-o oprească. De fapt, nici nu sesiza această rotire, deoarece pentru el bolta cerească era cea care se învîrtea. Cînd își lipia brațele de trup, soarele se transforma într-un disc de foc, iar stelele dispăreau într-o rețea de fire luminoase. În jurul lui se roteau în cerc și astronautul — ținta călătoriei sale — și racheta pe care abia o părăsise.

Gromov ochi nava, apăsînd pe trăgaciul aruncătorului de rachete. *Cercetător I* își schimbă mișcarea circulară, evoluînd în spirale din ce în ce mai largi și începu să se depărteze, ca și cum Anikin s-ar fi decis să-și părăsească comandantul în golul interplanetar.

În schimb, astronautul solitar începu să se apropie, tot în spirală. Omul dinăuntru își pierduse, se vede, de mult cunoștința, dacă mai era viu. Utilizînd drept forță externă ușorul recul al aruncătorului de rachete, Gromov reuși în sfîrșit să oprească rotirea. Stelele, soarele, nava-rachetă și astronautul încremeniră într-un mod îngrijorător. Se mișca numai Gromov, apropiindu-se de astronaut. El se străduia să distingă prin cască chipul pribeagului interstelar, dar era nevoit să privească drept la soarele care-l orbea.

În sfîrșit, Gromov se ciocni de astronaut, îl cuprinse cu putere și simți că începe din nou să se rotească, dar de data aceasta în doi. Soarele porni și el să se învîrtească într-un cerc de foc, stelele închipuiau o rețea de aur în beznă neagră.

Anikin urmărea cu emoție manevra comandantului. Cei doi astronautuși se rotiră mai întii ca într-o luptă, apoi încremeniră într-o îmbrățișare prietenească.

— Piotr Sergheevici, dînsa... mai e vie? întrebă Anikin, prin radio.

Îl cuprinse deodată frica la gîndul că Gromov va împinge cada-vrul de lingă el și se va înapoia singur pe navă.

Dar comandantul îl ținea strîns pe astronaut.

— Pregătește amoniac și vodcă, se auzi în difuzor vocea lui.

Gromov nu reuși să ajungă dintr-o dată la trapă. El se lovi de corpul rachetei, mai aproape de duzele din coadă. Sudoarea îi acoperea ochii, care păreau că sînt plini de lacrimi. Poate că așa și era, de fapt...

Apucîndu-se cu o mîină de unul din minerele exterioare, iar cu cealaltă, cuprinzîndu-l pe astronaut, el ajunse în sfîrșit la trapa ecluzei. Era deschisă, îl aștepta. Gromov pași înăuntru ca în propria-i casă...

În cabină lunecă, plutind încet, un astronaut străin cu corpul lipsit de greutate. Anikin nu-și putea stăpîni un tremur nervos. Îl luă în brațe și aruncă o privire prin casca transparentă. Cum arăta oare această rătăcitoare printre stele?...

Anikin deschise ochii larg. Gromov desfăcea casca celui salvat.

Piloții stelari examinau chipul urît, cu bărbia masivă acoperită de țepi, cu ochii depărtați, și o gropiță neașteptat de caraghioasă pe obrazul drept...

Tom Godvin!

— Dați-mi voie să-mi scot pălăria și să-i cedez scaunul, spuse Anikin, ironic. Iată, deci, cine era făptura gingașă și frumoasă!

— Nu te prosti! În fond este lucrul cel mai bun, cel mai frumos, pe care-l poate face omul.

— Da... omul îl îngină Anikin.

— Tom a rezolvat în felul său ecuația implacabilă. O asemenea soluție nu le-a venit în cap stăpînilor lui. Ei considerau cosmosul atotputernic și plin de cruzime, iar acest simplu flăcău american...

— Un adevărat flăcău. Țsta n-o să ne facă greutăți.

— Amoniac! Vodcă! Fricționează-l bine! Acum urmează să ne îngrijim de ea, de miss Kenny. Sper că Tom a declanșat automatele de coborîre.

Piloții stelari desfăcură costumul de astronaut al americanului, îi fricționară pieptul, îi dădură să miroase amoniac, și apoi îi turnară vodcă printre dinții încleștați.

Pilotul scoase un suspin, deschise ochii, îi închise repede, temîndu-se parcă să se trezească și, în sfîrșit, îi deschise din nou și surise.

— Ruși, șopti el.

— Vom trăi! spuse Gromov în engleză, scuturîndu-l pe american de umăr, și adăugă: — Cu toții!

Deasupra stîncilor care sclipeau în razele soarelui, pe cerul negru, plin de stele, apăru coada unei comete. Cometa creștea vertiginos, depășind o constelație după alta. Ea zbura spre Lună cu coada îndreptată înainte. Fără nici un șuerat, fără zgomot, gazele incandescente țîșneau din duze, frînînd nava cosmică care cobora.

Corpul argintiu al navei cădea tot mai încet și, în sfîrșit, rămase aproape suspendat deasupra stîncilor. Jetul de foc al duzelor se izbi de pietre, împrăștiind pulberea depusă de veacuri pe ele. Nori de fum și de praf se înălțară în văzduh.

Proiectilul cosmic se lăsă precaut pe norul cenușiu, ca pe o pernă moale. În partea de jos a aparatului, apărură trei labe metalice, pe jumătate ascunse de fum.

În liniștea încordată, una din labe se sprijini de o stîncă a Lunii, efectuînd parcă pentru prima dată în cosmos « o strîngere de mînă » interplanetară. Apoi și cea de a doua labă atinse suprafața Lunii, iar a treia...

A treia labă rămase suspendată deasupra unei prăpăstii. Percepînd sprijinul primei labe, automatele, ascultătoare ca niște executanți orbi, scoaseră din funcțiune duzele. Flacăra dispăru, dar

fumul tot mai continua să iasă. Gigantul argintiu de formă aerodinamică începu să se încline într-o parte. Laba întinsă căuta un sprijin, ca dibuirea neputincioasă a unui orb; dedesubtul ei se căsca abisul.

Nava interplanetară se înclină periculos, dar nimeni nu îndreptă greșeala automatelor, nu puse în funcțiune duzele, nu preveni căderea.

La fereastră, cuprinsă de o groază mută, încremenise singura pasageră a navei, care nu-și venise încă în fire, după dispariția pilotului...

Tom se strecurase în spatele ei, pe cînd Hellen ședea în fotoliu, cu capul lăsat pe spate, gata să primească o lovitură în timplă sau un foc de revolver, pe care chiar ea îl scosese din poșetă și-l pusese pe masa de comandă. Cu această jucărie, vroise să-l înspăimînte pe pilotul cosmic, acum executantul legii cosmice — o lege crudă, lipsită de sens, de neînălțurat.

Ea rostise cu o ironie amară:

— Și eu care spuneam: « Poate că ne vom revedea ».

Niciodată el n-are s-o mai revadă, niciodată...

Dar adevăratul sens al acestui gînd, Hellen îl înțelese abia după ce descoperise bilețelul de pe masa de comandă: « Am declanșat automatele de coborîre și semnalul de alarmă. Hel, să-ți ajute Dumnezeu, acolo pe Lună. Tom ».

Nici un cuvînt mai mult.

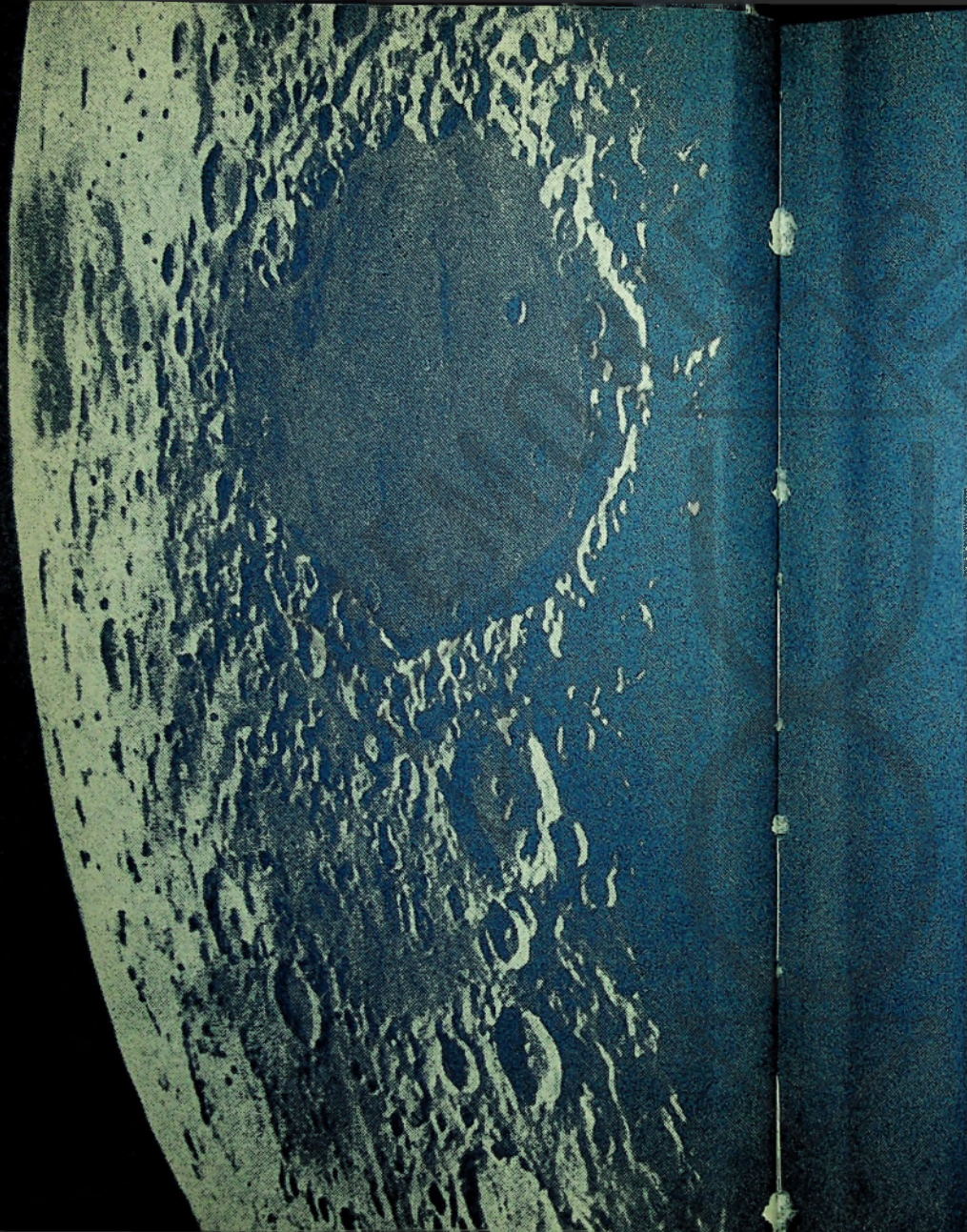
El plecase, cedîndu-i viața și locul în racheta care cobora acum, după un calcul precis, deasupra deșertului Lunii.

Tom Godvin rezolvase în felul lui ecuația implacabilă, iar micuța Hellen Kenny, cuprinsă de fiori reci, își dădu seama dintr-o dată că este absolut singură în cosmos, neputincioasă și osîndită...

Ședea în fotoliul pilotului, cu tîmplele cuprinse în palme. În difuzor se auzea rostit numele lui Tom Godvin. Îl chema Pămîntul. Se vede că el nu comunicase nimic despre hotărîrea și fapta sa. Hellen nu se clinti. I se părea un sacrilegiu să răspundă în locul lui Tom Godvin, să-i facă pe oameni să se cutremure acolo, pe Pămînt, la sunetul vocii ei.

Luna se apropia. Hellen nu mai zbura acum în cosmos, ci deasupra unei gigantice întinderi de munți ascuțiți.

Racheta se întorcea de la sine, crestele muntoase se aflau acum sub cabina pilotului, dar suprafața Lunii continua să se vadă prin ferestrele laterale. Orizontul părea uriaș, limpede, nu se pierdea în ceață, ca pe Pămînt.

Stîncile de pe Lună erau tot mai aproape. Cu durerea condamnatului, percepea Hellen priveliştea pe care niciodată nimeni n-o văzuse; ea sorbea cu nesaţ fiecare amănunt. Ah, dacă ar putea s-o descrie! Dar asta nu se va întîmpla niciodată.

Şi totuşi...

Cît de uimitoare erau aceste stînci sălbatice, care străluceau ca platina în contrast cu bolta cerului negru şi înstelat!... Înferbîntate de soarele necruţător, ele se înălţau deasupra cîmpiei cenuşii, abrupte, ca valurile ameninţătoare ale unei mări turbate. Era însă o mare încremenită, de piatră, moartă, acoperită de o pulbere milenară. Din loc în loc se desluşeau marginile ascuţite ale prăpăstiilor de-o adîncime ameţitoare. În toul zilei, umbrele dense ale munţilor se întindeau ca nişte imense pete de întuneric.

În această lume lipsită de penumbre şi nuanţe, în care nu exista o gradatie a luminii, tot ce se afla în orbita soarelui strălucea, iar ceea ce nu era luminat devenea invizibil.

Stîncile de culoarea platinei se înălţau drept în sus, vertical, fără trepte, transformîndu-se într-un lanţ muntos, care acoperea orizontul. În partea opusă munţilor, orizontul era uimitor de apropiat şi de bombat, ca o colină uriaşă.

Şi, bineînţeles, Hellen nu zări în jurul ei nici un arbust, nici un firicel de iarbă. Aici nu creştea nimic. Şi nu exista mişcare. Nici o pietricică nu se rostogolea de pe povîrnişurile abrupte, vîntul nu stîrnea stratul de praf de pe pietre. O linişte deplină şi definitivă domnea veşnic în aceste locuri unde nu existau sunete şi nici vînt, unde mai mult decît atît, nu exista nici aer care să transmită sunetul, unde nu era respiraţie şi nimic care să respire, unde nu era viaţă... Se părea că însuşi timpul nu mai putea să schimbe ceva din lumea statornică şi eternă a

Lunii, unde nimic nu începea și nu se sfârșea, unde totul se terminase.

Și totuși, straniu de frumoasă era această lume mohorită, sălbatică și neatinsă de nimic — nici de vînt, nici de timp — o lume respingător de înfricoșătoare și atrăgător de tainică!

Hellen simți cum nava se înclină. Cerul negru al cosmosului se îndepărta vertiginos, iar stîncile se aplecară, gata să se prăbușească peste Hellen. Ea se încleștă spasmodic de brațele fotoliului, dușumeaua cabinei îi fugea de sub picioare. Apoi totul porni să se învîrtească. Aparatele navei de comandă ajunseră deasupra ei. Degetele i se desfăcură; Hellen căzu din fotoliu, lovindu-se de tavanul care acum era răsturnat în jos.

Racheta argintie *Columb* se prăbuși în prăpastie... Ea se lovea de pereții stîncosi, sărind și rostogolindu-se tot mai jos, deformată de urmele loviturilor, cu antenele rupte, cu etichete de aselenizare frînte.

Dacă accidentul s-ar fi întîmplat pe Pămînt, din aparat s-ar fi ales pulbere, dar aici, pe Lună, unde greutatea era de șase ori mai mică, viteza de cădere descreștea în aceeași proporție. Și numai pe Lună, era posibil ca nava să se oprească pe un colț de stîncă, suspendată în gol.

Hellen era buimăcită, dar nevătămată, căci apucase să-și pună pe cap, înainte de cădere, cască protectoare. Lovitura pricinuită de tavanul cabinei și amortizată de cască, se transmisese umerilor. Șocul fu foarte puternic. Hellen se rostogoli prin cabină și se lovi de cîteva ori cu capul de pereți, simțind că se prăbușește.

Luna încremenise. Chiar și umbrele ei erau imobile. Se părea că niciodată noaptea nu va înlocui această zi orbitoare...

În orice caz, în timpul cît Hellen zăcuse fără cunoștință, umbrele chiar dacă se deplasaseră, mișcarea lor fusese inezisabilă. S-ar fi putut crede că Hellen se trezise doar după cîteva minute și nu după cîteva ore. Aci, douăzeci și patru de ore erau egale cu o lună pe pămînt.

Treptat, Hellen își reveni. Totul plutea în fața ochilor — bolta tavanului, cerul nopții...

Unde se afla oare? Se ridică într-un cot și privi în jurul ei.

Prin fereastră se zăreau stînci ascuțite, parcă de curînd despicate, strălucitoare în soare și negre în umbră. Peste tot stînci, numai stînci... Mai există oare și altceva pe Lună, în afară de stînci?

Pe Lună!

Cel dintîi om ajuns pe Lună, nu resimțea nici o mîndrie, nimic în afară de durere, oboseală și groază.

Dacă îndărătul acestor stînci trăiau monștri necunoscuți? Dacă îndrăznețul pilot Tom Godvin își jertfise în zadar viața?

Obrazul i se aprinse de rușine. Nici nu comunicase încă pe Pămînt fapta lui eroică.

Hellen încercă să se ridice în picioare. Era amețită. Ar fi vrut să-și ștergă fața cu batista, dar îi era frică să-și scoată casca. Cabina putea să fi suferit stricăciuni, iar aerul să fi ieșit afară. Și ce liniște îngrozitoare domnea în jurul ei! Hellen tresări și rămase nemișcată. Desigur, o halucinație a auzului. Tăcerea își are mirajele ei, ca și pustiu. Din nou auzi zgomotul scrișnitor, care parcă îi zgîria pielea.

Hellen își întoarse privirea de la fereastra astupată de stînci ascuțite, și fu cît pe-acî să țipe de spaimă. La fereastra opusă apărură o labă îngrozitoare înarmată cu ghiare...

O săgetă un fior prin șira spinării și mintea i se limpezi deodată.

Fără să-și ia ochii de pe laba care zgîria metalul, Hellen ridică revolverul și apăsă pe trăgaci. Gloanțele nimeriră în plin, dar ele ricoșau, lovindu-se de geamul blindajului, făcut să reziste la loviturile micilor meteoriți.

Disperată, Hellen aruncă revolverul.

Laba dispărură.

Poate că toate astea erau doar o nălucire? Pe Lună nu există nimic viu...

Dar laba, desmințind toate ipotezele pămîntești, apărură iar la geam. De data aceasta ținea o piatră uriașă, care pe Pămînt ar fi putut fi ridicată doar de o macara puternică.

Hellen se trase înapoi, lipindu-se cu spatele de peretele cabinei. Nu-i venea să-și creadă ochilor. Înțelese că se apropia sfîrșitul, își încruntă sprîncenele, mușcîndu-și buzele subțiri.

Lovituri însoțite de un zgomot asurzitor zguduiră cabina: cu o forță turbată, laba izbea cu piatra în geam. Pe Lună, deși greutatea e mai mică decît pe Pămînt, forța inerției este aceeași, ea depinzînd doar de masă și de viteza de mișcare.

Laba monstruoasă lovea mai departe, cu o putere distrugătoare.

Geamul rezista, dar rama ferestrei cedă.

În orificiul deschis, se strecurară două labe care umblau prin cabină, apropiindu-se de nenorocita Hellen. Ea stătea ca împietrită, incapabilă să se apere.

Degetele răsfirate, prevăzute cu ghiare, erau tot mai aproape... Da, da! Degete! «Deci și ei, aici, pe Lună, au degete», îi trecu prin minte Hellenei, ca și cum asta ar mai fi avut vreo însemnătate.

Degetele îi atinseră trupul. Ea se feri, scîrbită. Labele însă o căutau cu încăpăținare. Le respinse cu mâinile, furioasă, dar se izbi de o forță lacomă, implacabilă.

Se împotrivea din răspuțeri, se răsucea, lovea labele cu picioarele, încerca să scape. Se auzi un sunet metalic, probabil de la tălpile ei magnetice.

Labele monstrului, fără să țină seama de nimic, nesimțitoare și tenace, o înșfăcă pe Hellen, care se zbătea zadarnic, și prin orificiul ferestrei dislocate, o tirîră afară, pe suprafața Lunii.

Ridicată mult deasupra stîncilor, Hellen mai văzu cum *Columb*, pierzîndu-și echilibrul, se clatină și se prăbușește în adînc. Lovindu-se de pereții stîncoși, nava cosmică mai săltă o dată, și dispăru în bezna prăpastiei.

Era sfîrșitul...

...Hellen închise pleoapele. N-avea putere să privească monstrul. Dintr-o clipă într-alta, ghiarele lui vor începe să-i sfîrtece trupul. Dacă și-ar putea scoate casca, să se termine totul mai repede! Dar labele brutale, înfricoșătoare, o țineau strîns.

Simți că este așezată cu grijă pe pietre... și că i se dă drumul. Deschise ochii.

Stîncile Lunii, lumină și umbră, cer negru, soare țepos, stele... Nu! Hellen nu observă nimic din toate acestea. În fața ei se afla o tanchetă cunoscută, iar înăuntru, dincolo de geamul cabinei ședea — pămîntesc, apropiat, zîmbind îngrijorat — Evgheni Gromov, cu o cămașă albastră cu mîneci scurte...

Hellen surise printre lacrimi tînărului Gromov, neînțelegînd nimic.

«Da! Dar labele?» se întreba ea.

Urișe, metalice, zăceau la picioarele ei. Doamne! Dar labele astea metalice erau manipuloarele cu care fusese prevăzută tancheta destinată Lunii. Ele erau comandate dinăuntru de acest tînăr...

— Miss Kenny! auzi Hellen în cască. Aparatul dumental de radio este în funcțiune? Ce s-a petrecut? Eu căutam nava *Columb*, și mă așteptam să discut cu un bărbat.

— Îmi dau seama că nu i-am cunoscut de loc pe bărbați! exclamă Hellen, luptînd cu lacrimile. Cînd ne vom întoarce amîndoi pe Pămînt...

Gromov spuse tulburat:

— Miss Kenny, voi fi primul care te voi întâmpina pe Pământ...

Hellen pâli. Înțelese dintr-o dată totul, își aminti totul...

Această tanchetă era dirijată de pe Pământ. Pe Lună nu exista nici un salvator, el se afla pe Pământ, în clădirea Institutului de cosmonautică, pe alea cu tei. Iar aici, în această îngrozitoare lume străină, aici ea era singură...

Se repezi înainte, lipindu-se de metalul mașinii pămîntești.

— Sînt cu dumneata, miss Kenny... cu dumneata, repeta Evgheni.

— Ești într-adevăr cu mine? șopti ea. M-am speriat așa de tare... de aceste labe... iar acum sînt și mai îngrozită... Pot să viu lângă dumneata?

— Desigur. Urcă-te pe capacul tanchetei. Am să te ajut cu manipulatorul. Îmi dai voie?

— Da. Acuma da...

— *Cercetător I* încearcă să salveze un om în cosmos.

— Cum? Mai sînt șanse să fie salvat? Doamne! Poți întreba de el pe Pământ? Ah, da! Și dumneata te afli doar pe Pământ!

Cei doi tineri, Evgheni Gromov de pe Pământ și Hellen Kenny de pe Lună, se simțeau atrași unul spre altul, în mijlocul apăsătoare singurătăți. Cuprins de o caldă simpatie pentru tînăra fată, Evgheni îi dăruie o pietricică roșie, culeasă de laba metalică a tanchetei de pe suprafața Lunii. Apoi, în așteptarea sosirii navei Cercetător I, el construie împreună cu Hellen, cu ajutorul unor pietre roșietice, tradiționala literă T, semnul de aselenizare.

Cercetător I zbura deasupra Lunii. Gromov conducea nava. Anikin încerca zadarnic să obțină legătura prin radio cu Hellen. Tom Godvin era posomorît.

Dedesubtul lor plutea țara stîncilor albastre și a cîmpurilor cenușii, brăzdate de crăpături.

Iată și țelul călătoriei!

Dar nici unul din cei trei piloți stelari nu se simțea triumfător. Ei se gîndeau la soarta celei aruncate pe Lună înaintea lor, la Hellen.

— Comandante! strigă Tom Godvin. Un semn de coborîre!

Minuscula literă «T», de un roșu închis, abia se zărea la granița dintre stînci și cîmpie.

Gromov coborî cu precizie nava *Cercetător I* aproape de *Cercetător II*, culcată pe o rînă. Prin fereastra cabinei se vedea o ceață

tulbure. Norul de cenușă, ridicat de jetul de gaze, se depunea foarte încet. Pîcla deasă acoperea o lume necunoscută... Pe Lună nu era, firește, atmosferă și, aici, praful nu rămînea suspendat în aer. Orice corpuri, fie o foaie de hîrtie, fie o bucată de plumb, trebuiau să cadă la fel — desigur mult mai lent decît pe Pămînt. Dar pe Lună ceața nu se datora numai vitezei reduse de cădere a corpurilor, ci, în primul rînd, faptului că din cauza micșorării greutateii, particulele de praf zburau prea sus, lăsîndu-se încet pe suprafața Lunii și înrăutățind vizibilitatea.

Cei trei astronauți, în echipamente prevăzute cu căști transparente, fixate pe umeri, ieșiră din rachetă, dar șovăind să pornească la drum, stăteau lîngă labele de sprijin.

În sfîrșit, vizibilitatea deveni mai bună. Deșertul cenușiu de piatră se întindea pînă la orizont. Pe neașteptate, într-un loc apărură o mică pată roșietică.

Tom Godvin sări cel dintîi într-acolo. Corpul astronautului se înălță mult deasupra stîncilor. Abia reuși să cadă în picioare la vreo treizeci de metri de această pată.

— Fii atent, Godvin! strigă comandantul.

Gromov și Anikin înaintau încet, ținîndu-se de mîină.

Godvin se opri să ridice pietricica viu colorată, pe care Hellen într-o clipă de disperare o azvîrlise spre cer...

Încă o săritură și Godvin se lăsă în genunchi lîngă Hellen care zăcea întinsă pe pietre.

Iată-o dar pe pasagera lui clandestină. Nu-și închipuia că o va mai întîlni... Ce-o fi simțit cînd s-a pomenit singură în rachetă? Prin ce-a trecut de cînd se află pe acest tărîm străin? Respira regulat, adînc... Poate că dormea.

Sub privirea lui Godvin, Hellen se trezi. Adormise! Oboseala și emoțiile o doborîseră. Somnul venise, împiedicînd-o să-și piardă mințile. Deschise pleoapele și văzu o față simplă, cu ochii mici, depărtați, dar plini de bunătate.

— Tom!... fu tot ce putu să rostească.

Godvin n-o auzi. Își dădu seama că radio-ul este deconectat și împinse mica pîrghie de pe casca ei, care se deplasase în cădere.

Hellen se ridică în capul oaselor și se lipi de umărul pilotului:

— Tom! Ai venit totuși... Deocamdată nu vreau decît să te îmbrățișez... Ei te-au salvat? Cînd am să pot, am să le sărut mîinile.

— Hel! Totul s-a rezolvat de minune, spuse Tom Godvin. Hellen rîse încetișor:

— Nu te cunosc încă de loc. Dar trebuie să fii chiar așa cum mi te închipui. Iar pe mine m-ai făcut să devin alta. M-am născut aici pe Lună. Și totul, aproape totul, îți datorez dumitale...

Abia acum Hellen îi observă pe Gromov și Anikin.

— Bine ați venit, spuse ea, sărind în picioare. Am spus eu că, poate, ne vom revedea. Scuzați-mă. N-am auzit când v-ați apropiat.

— Pe lună și un elefant se poate apropia tiptil, glumi Anikin. Nu există sunete. Nici elefanți.

— Și e tot atîta aer, cită conștiință are Mrs. Hent, adăugă Tom Godvin, căutînd să-și ascundă sficiunea.

Hellen făcu un pas nesigur spre Gromov. Acesta întinse ambele mîini și, cu un gest care trăda un suflet deschis, o îmbrățișă.

— Ei, acum putem să ne mai uităm și în jurul nostru, spuse Anikin. Pînă acum, miss Kenny acoperea privirilor întreaga Lună.

— Eu am și văzut atîtea pe-aici!... oftă Hellen.

— Și unde-i craterul Hellen Kenny? Unde-i defileul Evgheni Gromov? rosti Anikin cu seriozitate prefăcută.

Hellen lăsă capul în jos.

— Evgheni Gromov... Iertați-mă, mister Gromov, e fratele dumneavoastră, dar nu e un gentleman. S-a plictisit curînd de compania mea. Și a găsit de cuviință să mă lase aici, absolut singură...

— Rotația Pămîntului v-a lăsat singură, miss Kenny, îi explică Gromov cu blîndețe. La Moscova, Luna a trecut de orizont; asta-i tot.

Hellen se uită la globul albastrui de pe cer.

— Nu. Pămîntul nu s-a ascuns la orizont.

— Globul Lunii nu se rotește față de Pămînt. Dar pe Pămînt, Luna apune. Și atunci se pierde legătura prin radio cu tancheta, iar teleecranele ei se sting.

— Doamne! exclamă Hellen. Dar e îngrozitor! Să gîndesc astfel despre el! Cît de multe trebuie să știi totuși despre Pămînt... Și despre oamenii de pe Pămînt, adăugă ea încet.

Tom Godvin o conduse pe Hellen în interiorul rachetei.

Gromov culegea pietrele ascuțite, parcă despicate, le cerceta cu mult interes, lua în mînă cenușa, vînturînd-o dintr-o palmă într-alta.

— Vania, tu înțelegi unde ne aflăm?

— Pe Lună, răspunse Anikin.

— Iar eu cred... că pe Pămînt, spuse Gromov, uitîndu-se scrutător la Anikin.

Anikin ridică din umeri și se posomorî. Înțelesese foarte bine la ce făcea aluzie comandantul.

— E foarte important să fie așa, spuse Gromov, pe gînduri. Am descoperit neobișnuitele bogății ale Pămîntului....

....Exploratorii priveau vrăjiți cerul negru, pe care se aprindeau și treceau în zbor scînteii, ca niște stelute incandescente.

— E o ploaie de foc, Godvin.

Scînteile se aprindeau nu numai pe cer, ci în toate golurile întunecate, cum le apăreau lor umbrele stîncilor din apropiere.

— Asta nu-mi place, spuse Godvin.

— Iar mie îmi place foarte mult, Tom! Mult de tot!

Scînteile ardeau și pe pietrele luminate, transformîndu-se în dîre de fum. Ele cădeau fără zgomot, chiar în imediata apropiere a exploratorilor.

— Ce lucru minunat, Godvin! Se răcește sub ochii noștri! Au înălțat stîncă cu un milimetru. Din milimetri cresc marile înălțimi!...

Întregul povîrniș al muntelui se acoperi de dîre fumegînde.

— Aș prefera să ne adăpostim după o stîncă.

— Da, da, Godvin! Uite, aici sîntem în siguranță. Vino aici. Hai să privim. Ce bine că am luat de la Hellen aparatul de filmat. O să iasă un film minunat! Tare aș vrea să-l vadă academicianul Kovalenkov...

Piotr Sergheevici filma, captivat de priveliște: scînteile de foc cădeau pe pietre și se risipeau în jeturi strălucitoare, deosebit de spectaculoase în umbra de nepătruns. Ele se răceau și încremeneau sub formă de zgură.

— Ei, drăcie! abia putu să rostească Godvin.

Gromov conectă cascofonul:

— Prieteni! Hellen, Vania! Evgheni! O ploaie pe Lună! Sub ochii noștri, se înalță stîncile și munții Lunii!

— Te auzim, comandante! răsună de departe vocea lui Hellen. Cît sînt de fericită! Ah, dacă aș putea să fiu acum cu voi!

— Piotr Sergheevici! Îi trimit lui Kovalenkov o radiogramă, prin Evgheni. Sînt bucuros că ați avut dreptate, se auzea vocea lui Anikin.

Ploaia de foc se întea. Acum nu mai izbucneau doar scînteii izolate. Umbrele întunecate erau brăzdate de rețele luminoase, întregul povîrniș începu să fumege, ca și cum ar fi luat foc...

Lava nu mai avea timp să se întărească; șuvoiul înainta repede ajungînd la picioarele exploratorilor aflați la adăpost.

— Trebuie să fugim, comandante! Eu prefer alte băuturi fierbinți!

În scurgerea ei, lava formase o băltoacă spumegîndă, plină de bășici. Fumega.

Gromov și Godvin începură să coboare cu multă atenție. Dar curînd trebuiră să uite de prudență. Șuvoaie de lavă îi împresurau

din toate părțile. Ele se umflau, se uneau, se transformau în torente de foc.

Defileul părea locul cel mai ferit de pericol. E adevărat că acolo domnea un întuneric beznă, străpuns doar de țîșnirea scînteilor incandescente.

Ținîndu-se de mîna, exploratorii alergau prin defileu, sărind peste pietre.

Și deodată, în umbră, totul se luminează. Torrentul de foc, urmărindu-i parcă pe fugari, se năpusti în defileu.

— Stăm prost! abia rosti Godvin.

— Excelent, Godvin! Vedem Luna așa cum a fost ea cu un miliard de ani în urmă!

— Dar vom vedea oare și Pămîntul, așa cum va fi mîine?

Exploratorii ieșiră în fugă din defileu și torrentul de foc țîșni de îndată în urma lor.

Piotr Gromov se apucă de șold:

— Atenție, Godvin! Mi se pare că o picătură mi-a ars costumul.

— Ascunde-te, comandante! Uite aici!

— Țin strîns locul arsurii... Să fugim...

Gromov, cu mîna pe șold, șchiopătînd, sărind cu greu din piatră-n piatră, rămînea tot mai mult în urma lui Godvin. Observînd aceasta, Godvin se înapoie.

— Iese aerul. Fugi, Tom. Ia aparatul de filmat. Nu mai zăbovi.

Și deodată torrentul de foc se năpusti ca o cascadă sclipitoare. Exploratorii se pomeniră despărțiți unul de altul.

— Ține-te bine, comandante! Am să săr peste torent. Nu aici, ceva mai sus... Așteaptă-mă.

Gromov se lăsă pe-o piatră. Degetele răsuceau cu înfrigurare materialul costumului în locul perforat. Fumul îl învălui. Masa de foc, care spumega colcăind și umflîndu-se, curgea la picioarele lui. Pierderea de aer se și făcea simțită. Gromov își dădea seama că respira din ce în ce mai greu. Șoldul ars îi amortise din cauza frigului care pătrundea în costumul de astronaut. Avea amețeli. Se clătină, pierzîndu-și echilibrul și, numai printr-un efort uriaș, rămase nemișcat... Dar în clipa următoare, cu mîna liberă făcu o mișcare convulsivă, căzu pe o parte, și se rostogoli pe pietre.

— Comandante! Unde ești? Hallo! Hallo!

Gromov se rostogolea din ce în ce mai jos. Mîna apăsa spasmodic ruptura costumului. Fața lui Piotr Sergheevici se acoperise de sudoare.

— Încoace, Godvin! Coboară cu vreo... metri...

Casca se lovi de o piatră, antena se îndoi, apoi se rupse...

— Transmite... Sînt necesare apărători metalice... neapărat.

Gromov mişca buzele, i se părea că strigă, dar nimeni nu-l mai putea auzi. Radio-ul nu mai funcţiona. Godvin sărea de pe un bolovan pe celălalt, gonind nebuneşte tot mai jos; se opri, cu răsufierea tăiată.

Torente sclipitoare împresurau povîrnişul muntelui. Fumul, ca nişte nori de o formă ciudată, schimbase peisajul din jur, făcîndu-l de nerecunoscut.

Godvin nu-l vedea pe comandant. Iar acesta zăcea pe stîncă de care Godvin îşi sprijinea coatele.

— Vania! Hellen! S.O.S. Ajutor! Transmite Godvin. Am coborît pînă aproape de poalele muntelui... În jurul nostru e foc, totul arde... Căutaţi-ne...

Godvin se învîrtea în loc, neştiind unde să-l găsească pe comandant. Ocolind în fugă stîncă, dădu deodată peste Gromov.

Godvin înţelese imediat ce se întîmplase. Smulse antena comandantului, răsuci sîrma în jurul găurii costumului, apoi luă în braţe corpul uriaş al lui Gromov şi, sărind pe pietre, fugi mai departe.

Ici-colo, din umbră, ţîşneau mici jeturi de foc...

Pericolul în care se aflau cei doi de pe Lună, prestunea opiniei publice, silind cercurile potrivnice colaborării ştiinţifice internaţionale să cedeze; nava cosmică Raţiunea, avînd pe bord doisprezece savanţi din cele două lagăre, porni spre Lună pentru a-i salva pe cei în pericol. Printre cei aflaţi pe bordul navei era şi Evgheni Gromov. Din nefericire, ei au ajuns prea tîrziu: doi din cei patru oameni muriseră, iar Hellen Kenny şi Ivan Anikin se luptau cu moartea din cauza lipsei de oxigen.

Raţiunea avea pe bord douăsprezece persoane. Erau doi americani — profesorul Tripp, membru al Comitetului cosmic, şi bătrînul pilot John Smith, radiofonistul de pe Raţiunea, piloţii de rezervă englezul Jolian Soames, polonezul Nagurski şi francezul Lavenue, voluntari, care fuseseră de asemeni primiţi în rîndurile echipajului. Cu membrii sovietici ai expediţiei, Evgheni era prieten încă de la Institutul de cosmonautică. El era singurul care nu făcuse în cadrul Institutului antrenamentul special al astronautilor, neavînd de gînd să zboare în cosmos...

Academicianul Beleaev îl găsise pe Evgeni în salon, ţinînd în mîini o carte:

— Iartă-mă că te deranjez. Ne-am sfătuit cu profesorul Tripp şi am hotărît să-ţi încredinţăm ţie aselenizarea rachetei. Tu ai

experiență, ai mai «coborît» pe Lună cu tancheta și știi unde trebuie să aselenizezi.

Evgheni nu-și trădă emoția pe care i-o procura această veste. Cunoștea excelent racheta încă de pe timpul când se pregătea să teleghideze *Cercetător II*. Dar *Rațiunea* era atât de uriașă!...

Evgheni puse la loc cartea în dulapul-bibliotecă și se duse grăbit în cabina de pilotare.

— Hallo, Eugen! spuse Jolian Soames. Vei fi singurul om care, fără să fi venit înapoi, va zbura de două ori în același loc.

Evgheni dădu din cap și ocupă fotoliul cedat de Soames.

Pînă la suprafața Lunii mai erau aproape trei sute de kilometri. Prin gratiile de metal ale ferestrei se vedea partea luminată a globului Lunii. De sus se părea că globul este acoperit de băltoace. Mici și mari, aceste «băltoace» erau perfect rotunde, prezentînd de la distanță o suprafață netedă și tare. Întinderea de piatră era sfirtecătă de pilnii-cratere. Unele cratere se căscau negre, de parcă adîncimea lor ar fi fost fără fund.

Atunci cînd Evgheni «zburase» prima dată spre Lună, nu observase toate acestea.

Era îngrijorat, întrebîndu-se dacă va găsi locul de la marginea discului lunar, la care ajunsese expediția lui Piotr Gromov.

Acum nu exista graniță între partea vizibilă și invizibilă de pe Pămînt a globului Lunii. Globul lunar, așezat pe masa de comandă, era executat în toate amănuntele doar pe o emisferă, iar pe cealaltă — foarte aproximativ, după fotografiile stațiunilor interplanetare automate. El nu semăna în totul cu globul care se apropia.

Evghenii sili uriașa navă să se întoarcă cu baza spre Lună.

Pe frunte îi apărură broboane de sudoare, nu atât din cauza senzației unei greutăți de plumb, cît datorită încordării nervoase. Racheta-colos cobora tot mai jos. Pereții ei trepidau, duzele de frînare mugeau.

Ce navă admirabilă! Cum se supunea fiecărei comenzi!

Pe fereastră se vedea un lanț muntos cunoscut, în fața căruia se întindea o mare perfidă de cenușă... «Atunci», cînd coborîse tancheta, acest lanț fumega... Acum era mohorît și neschimbat, ca întregul peisaj de pe Lună.

Toți membrii echipajului se lipiseră de ferestre. Contemplau uimiți peisajul lunar. Turnul zburător al rachetei se lăsă dintr-o dată pe uriașele labe-arcuiri.

Toată lumea își pusese din timp costumele de astronaut.

Piloții stelari coborau unul după altul pe scara de aluminiu, în norul de praf stîrmit de rachetă pe suprafața Lunii.

Evgheni, John Smith, Kazimir Nagurski și Jacques Lavenue — echipa de salvare — nu așteptară să se împrăstie ceața de pulbere și alergară în direcția indicată de cel dintîi.

Evgheni se călăuzea după urmele tanchetei, pe care el însuși le « lăsase » de curînd, acolo... Se afla iar în locul cunoscut și, totodată, absolut străin... Încercă din nou aceeași senzație de pierdere a greutății, pe care o simțise în timpul zborului, și o apăsare la inimă.

Ceața se risipi.

Peisajul Lunii îl emoționează pe Evgheni, de parcă l-ar fi văzut pentru prima oară. Nici un ecran de televiziune nu putea reda contrastele absolut neverosimile percepute direct de ochi. Această impresie era accentuată de umbrele lungi, care tăiau cîmpia, pîrînd niște prăpăstii. Ele se întinseseră și peste marea de cenușă. Dacă aceste umbre reci ajungeau pînă la mica insulă, atunci... minus o sută de grade! Costumele astronautilor nu vor suporta o asemenea temperatură!

Evgheni se deplasase admirabil cu tancheta, dar să umble pe Lună nu știa, la fel cum nu știau nici tovarășii săi de drum. El nu putea să-și coordoneze mișcările. Se grăbea, voia să alerge, dar fiecare pas îl arunca mult în sus și atunci i se părea că se va zdrobi de pietre...

Și totuși alerga, cum alergau și însoțitorii lui.

Urmele tanchetei dispăruseră sub cenușă. Toți patru astronauti se opriă, prinzîndu-și de picioare ceva asemănător cu niște schiuri de vînătoare, care le dădeau posibilitatea să înainteze prin cenușă.

Kazimir Nagurski ținea pe umăr un balon de oxigen. Jacques Lavenue ducea două echipamente de rezervă, iar John Smith purta o targă.

Deodată, pe insulă, zăriră două trupuri chircite... Hellen și Anikin.

Căștile lor erau unite printr-un tub comun. Evgheni se apropie repede și conectă la acest tub balonul cu oxigen.

Smith și Lavenue porniră mai departe, spre povîrnișul muntelui.

Evgheni privea cu disperare la trăsăturile chipului drag, care se ascuțiseră. Hellen era cu totul alta, schimbată, de nerecunoscut...

Anikin fu primul care își veni în fire.

— Iată, dar! Totuși nu m-am înecat, spuse el și zîmbi.

Nagurski îi făcea Hellenei respirație artificială. Evgheni se silea să-l ajute. Era însă aproape sigur că totul e zadarnic.

Dar se înșela. Hellen ridică pleoapele. Privirea ei era goală și nu-și dădea seama de nimic. Însfîrșit, zări chipul frumos al polonezului și ochii i se rotunjiră de mirare. Dar fu uimită și mai mult cînd îl recunoscă pe Evgheni.

Colțurile buzelor îi tremurau.

— Evgheni, spuse ea, și repetă îngîndurată — Evgheni, înseamnă că...

— Cum te simți, Hellen? o întrebă el.

Tînăra femeie apucă mîna lui Evgheni, i-o strînse ușurel și izbucni în plîns.

Evgheni n-o mai întrebă nimic.

Da, Hellen era alta, ca și peisajul din jurul lui. Pentru a simți că ești pe Lună e necesar, peșemne, să te afli chiar aici, și nu să-i cercetezi de la distanță stîncile cu ajutorul aparatului celei mai perfecționate. Pentru a-l înțelege pe om, trebuie să fi lîngă el...

...Piotr Gromov și Tom Godvin zăceau într-o adîncitură, între doi pereți de stîncă. Capacele transparente ale căștilor erau scoase. Ambii exploratori priveau neclintit spre cerul înstelat, pe care cutezaseră să-l cucerească...

Chipurile lor erau aspre, liniștite, chiar majestuoase, amintind parcă o sculptură...

— Cînd zăceam pe mica insulă, mă gîndeam c-au intrat pînă la brîu în lavă și s-au transformat în statui...

— Îi vom acoperi cu un bloc de piatră, spuse academicianul Beleaev.

— Oh, nu! protestă Hellen. Ei trebuie să privească mereu cerul plin de stele. Au fost primii care au ajuns pînă la el.

— Nu, clătină din cap academicianul. Sînt oameni de pe Pămînt. Fie ca, după obiceiul patriei, o piatră să le acopere mormîntul.

— Dac-aș plînge, mi-ar fi mai ușor.

— Nu te sfii, Hellen.

Hellen clătină din cap:

— Nu, vreau să-mi fie greu.

John Smith aduse « lucrurile personale » care se găsiseră asupra celor doi: peptele de aur ale lui Tom Godvin, eprubetele cu lichid brun și o substanță roșiatică, un batic albastru de femeie, ale lui Gromov.

Hellen spuse:

— Nu știu cui aparține acest fular subțire, dar o invidiez pe această femeie, chiar în nenorocirea ei...

— Luați-l, spuse academicianul, întinzându-i baticul.

— Nu. Puneți fularul alături de el. Iar pepitele de aur, alături de Tom. Și mai puneți și asta.

Hellen întinse o pietricică roșie. Evgheni recunoscu darul său.

— Iar eprubetele, continuă Hellen, dați-mi voie să le păstrez eu. Gromov prețuia foarte mult aceste descoperiri.

— Noi le vom continua, spuse Evgheni.

Hellen îi ocoli privirea.

Doisprezece oameni, toți, afară de Hellen și academician, ridicară un uriaș bloc de bazalt. Lucrul era cu puțință numai pe Lună.

Cu multă băgare de seamă îl transportară, poticnindu-se de neregularitățile terenului și, cu aceeași grijă, îl așezară pe mormînt.

Stăpînindu-și emoția, Hellen filmă clipa în care chipurile primilor exploratori ai Lunii, încremenite într-o liniște rece și veșnică, fură acoperite de piatra funerară.

Numai Evgheni înțelegea ce efortări trebuie să facă Hellen ca să se stăpînească.

— Poate că într-una din viitoarele călătorii, va veni aici un sculptor, spuse Hellen, și el va ciopli în această piatră a Lunii figurile lor. Exact așa cum mi i-am închipuit eu pe mica insulă, pe jumătate intrați în piatră...

— Li se va înălța un monument și pe Pămînt, spuse academicianul.

Hellen se îndepărtă cițiva pași. Evgheni știa că plînge.

Academicianul transmise un semnal prin radio. Din uriașul turn al *Rațiunii* țîșni un snop de rachete, ca zvirlite de gura unui vulcan. Brusc, pe cerul negru, înflori o crizantemă luminoasă. Aceasta se sparse, sus, la mare înălțime. Scînteii strălucitoare începură să cadă încet printre stelele nemișcate. Ele semănau cu o ploaie de foc...

În romînește de IURA DEREVENKU și IERONIM ȘERBU

Ilustrații de DANIEL MROZ (R. P. Poland)

RAY BRADBURY

Ray Bradbury este unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai literaturii științifico-fantastice americane. Operele sale (amintim volumele de povestiri *Omul ilustrat*, *Merele de aur* ale Soarelui și romanul *Fahrenheit 451*) au fost traduse în numeroase limbi, stîrnind interesul justificat al cititorilor.

Denușind inegalitatea socială, rasismul și alte răcele proprii orînduirii capitaliste, Bradbury reflectă opinia maseilor largi ale poporului american. Cu deosebită vigoare demască el maccarthysmul în *Fahrenheit 451*, descriere nu tocmai imaginară a unui viitor în care inamicul public numărul unu este cartea și, în general, gîndirea creatoare.

Chiar dacă nu are conștiința clară a cauzelor și soluțiilor nedreptăților pe care le înfățișează, Ray Bradbury rămîne un scriitor frămîntat de marile probleme ale veacului nostru, credincios principiilor umaniste și, de cele mai multe ori, încrezător în viitorul omenirii, după cum arată și povestirea de mai jos, desprinsă din volumul *Cronici marfiene*.

La apusul soarelui se opri în marginea drumului, își puse ceva de mîncare la fiert și începu să mestece, privind pe gînduri pîlpîirea focului.

Ziua fusese aidoma cu toate cele treizeci dinainte: la primele ceasuri ale dimineții începea să sape gropile, apoi punea semințele și în cele din urmă slobozea peste ele apa sclipitoare a canalelor.

Acum se întinsese, slab și frînt de oboseală, și se uita cum se întunecă treptat cerul.

Se numea Benjamin Driscoll, avea treizeci și unu de ani și singura lui dorință era să vadă planeta Marte înverzind și acoperindu-se cu copaci, din al căror frunziș să se nască aer, tot mai mult aer; copaci care să crească mari și falnici, copaci care să răcorească orașele în verile fierbinți, copaci care să țină piept vînturilor iernii. Și cîte alte foloase puteai avea de la copaci: umbra lor înmîresmată, fructele lor, hățișul crengilor lor; pentru copii, un adevărat univers aerian unde să se poată cățăra, juca, ascunde — o lume plină de bucurii, iată ce însemnau copacii. Dar mai înainte de orice, ei aveau să distileze aerul planetei, purificîndu-l, iar foșnetul lor nocturn avea să lege somnul oamenilor cufundați în așternuturile lor albe.

Stătea și asculta cum se reculege solul în așteptarea soarelui, în așteptarea ploilor viitoare. Cu urechea lipită de sol, i se părea că aude tropotul depărtat al anilor ce aveau să vină și își închipuia semințele pe care le semănase în ziua aceea, încolțind și ieșind din pămînt rînduri-rînduri, drept spre cer, cu crengile încărcate de verdeață, pînă ce Marte avea să se acopere cu păduri, cu livezi gîle de rod. . .

Miine în zori, cînd soarele are să se arate palid între colinele din zare, se va scula, își va înghiți în grabă mîncarea de dimineață, cu iz de fum, și după ce va stinge cărbunii, va porni iar la treabă, cu ranița în spinare, cercetînd straturile, semînd alte semințe sau plantînd alte răsaduri, bătucind pămîntul și stropindu-l. . . Fluierînd va munci astfel, fără răgaz, oprindu-se doar din cînd în cînd ca să privească văzduhul senin, care va începe să se încingă în preajma amiezii.

— Și ție îți trebuie aer, îi spuse el într-un tîrziu focului ce mocnea, gata să se stingă.

Focul era pentru dinsul un tovarăș credincios, care noaptea adormea alături; clipirile lui roșietice îi încălzeau sufletul în singurătate.

— Cu toții avem nevoie de aer. Prea ducem lipsă de el aici pe Marte. De aceea și oboșim atît de repede. Parcă am trăi în Anzii Cordilieri, pe marile platouri. Mereu ai impresia că te înăbuși. Oricît ai respira, tot nu-ți ajunge.

Își pipăi cușca pieptului: într-o singură lună se dezvoltase simțitor.

— Ca să poată aspira maximum de aer, cei care vin aici ar trebui să-și antreneze plămîinii. Și să planteze cît mai mulți arbori. Ca mine. Că eu asta fac aici, continuă el să vorbească

focului care deodată pîlpîi mai tare. Ca în povestea învățată la grădiniță cu Johnny Simbure-de-măr, care se tot vîntura prin America sădind pomi în dreapta și-n stînga. Așa și eu. Numai că eu plantez și stejari, și frasini, și sicomori, și plopi, și cedri, și castani și. . . fel de fel de alți arbori. Vreau să fabric aer pur pentru plămîinii oamenilor. Ia gîndește-te cît oxigen vor genera toți acești copaci în ziua cînd vor fi crescut!

Tăcu. Își aminti de sosirea lui pe Marte, cu o lună în urmă. Ca și cei o mie de oameni care debarcaseră pe planetă înaintea lui, făcuse ochii mari și se gîndise: oare am să pot trăi aici? Am să mă pot adapta? Am să găsesc de lucru?

Apoi leșinase.

Cineva îi dăduse pe la nas cu o sticlută de amoniac și în clipa următoare se trezise tușind.

— Nu-i nimic, îi spusese doctorul.

— Nu înțeleg ce mi s-a întimplat.

— Din pricina aerului. E mai rar ca pe Pămînt. Unii nu rezistă. Mă tem că va trebui să te întorci îndărăt.

— Asta nu!

Și se ridicase în capul oaselor. Dar, în aceeași clipă, o pînză neagră i se pusese pe ochi, iar Marte începuse să se legene sub el.

Își umflase nările și își silise plămîinii să soarbă adînc o înghițitură de aer, dar nu găsise decît vid.

— Am să mă obișnuiesc, rostise el gîfîind. Trebuie să rămîn aici!

Îl lăsară să zacă, întins pe canapeaua de material plastic, cu tot trupul zguduît de spasme, ca un pește pe uscat, și cu mintea concentrată asupra unei singure noțiuni: aer. « Aer! aer! mă înăbuș! » gemu el. Apoi își mușcă buzele: « Dacă nu mă stăpînesc, au să mă trimită înapoi! » . .

Cu un efort supraomenesc își domoli tresăririle trupului și întoarse capul ca să privească afară prin peretele de plastic.

Primul lucru care îl izbi fu lipsa copacilor — nicăieri nici un singur copac. Cît vedeai cu ochii, doar solul negricios și gol, fără nici măcar un firicel de iarbă. « Aer, gîndi el iar, vreau aer, lucrul acela nevăzut care îți intră pe nări. Aer, aer!... » Și din nou se uită afară și văzu că nici pe coastele munților din zare, nici chiar pe malurile apelor nu se zărea nici un pomișor, nici o pată de verdeață. Deci asta era explicația! Și nu creierul lui, ci gîtul și plămîinii fuseseră cei care găsiseră

răspunsul. Ideea aceasta la fel de înviorătoare ca și un balon de oxigen, îl puse brusc pe picioare. Așa dar arbori și iarbă! Își privi degetele, palmele. Cu mâinile acestea va planta arbori și iarbă. Aceasta îi va fi munca: va lupta tocmai împotriva aceluia rău din pricina căruia fusese cît pe-acî să fie izgonit din această lume nouă. Va declara de unul singur război vegetal lui Marte.

Bătrînul sol al planetei aștepta gol și uscat. De bună seamă că plantele care îl înveșmîntaseră cîndva pieriseră vlăguite. Dar de ce să nu se încerce cu specii noi? Cu arbori de pe Pămînt, de pildă, cu cedri, sălcii, magnolii sau eucalipti. De ce? Căci asupra bogăției minerale a solului nu exista nici o îndoială, de vreme ce cîndva crescuseră pe aici ferigi, și flori, și arbuști și poate chiar și copaci?...

— Lăsați-mă să mă scol! strigă el. Vreau să vorbesc cu Coordonatorul!

Coordonatorul îl primise și, o dimineată întreagă, discutaseră această îndrăzneată problemă de botanică.

Desigur că aveau să treacă luni, dacă nu ani, mai înainte ca să se poată purcede la însămînțări și plantări metodic organizate. Pînă atunci, legumele și fructele congelate aveau să continue a fi trimise de pe Pămînt în imense frigider zburătoare, iar cele cîteva grădinițe colective aveau să-și ducă mai departe viața lor de seră.

— Prin urmare, spuse în încheiere Coordonatorul, poți să-ți începi experiențele. Noi îți vom da tot concursul: îți vom pune la dispoziție fondul de semințe de care vei avea nevoie, precum și echipamentul necesar. Bine înțeles, totul redus la minimum, deoarece utilitatea fiecărui gram transportat cu racheta interplanetară este cercetată cu cea mai mare rigurozitate.

Și iată că, urcat pe o motocicletă al cărei ataș era plin cu prețioasa încărcătură de semințe și răsaduri, ajunsese, nu știa nici el cum, în această vale pustie, unde se pusese pe treabă. Trecuse de atunci o lună încheiată, dar nici o singură dată nu se întorsese să privească în urmă.

Se temea ca, întorcîndu-se, să nu i se facă lehamite. Timpul fiind secetos, era prea puțin probabil ca semințele să fi apucat să încolțească. Și nu era exclus ca toată munca lui, cele patru săptămîni de luptă istovitoare cu solul acela arid, să fi fost zadarnică.

De aceea nu se uita decît drept înainte, avansînd puţin cîte puţin sub soarele torid şi aşteptînd să vină ploaia.

Într-un tîrziu, simţînd că i se face frig, se ridică într-un cot ca să-şi așeze mai bine pătura, deschise ochii şi zări, deasupra muntelui din apropiere, o învolburare de nori mari şi negri. Ce schimbăcioasă era vremea pe Marte!

Închise din nou ochii şi îşi închipui solul uscat al dealurilor dimprejur, solul acela ars şi crăpat, dar bogat, negru şi gras, aşteptînd însetat îmbrăţişarea binefăcătoare şi rodnică a ploii.

O adiere neaşteptată de vînt răscoli cenuşa focului. Aerul începu să freamăte ca şi cum o căruţă s-ar fi rostogolit din virful muntelui cu huet înfundat. Tunetul! În nări simţi miros de ploaie. « În noaptea asta, îşi spuse el încercînd să-şi potolească tresărirea nerăbdătoare a inimii, în noaptea asta, poate... »

★

O izbitură mărunţă drept în frunte îl trezi. Simţi apă prelingîndu-i-se pe lîngă nas, spre obraji; o picătură îi căzu în ochi tulburîndu-i vederea; o alta îl atinse pe bărbie.

Ploua.

Bună, rece, curată, ploaia, acest elixir al cerului, distilat anume, plin de savoare magică a văzduhului înstelat, îi uda acum buzele ca o băutură scumpă şi rară.

Ploua.

Îşi azvîrli cît colo pătura, sări în sus şi, așa cum era, în cămaşă de pînză albastră, lăsă să-l ude ploaia. Fostul lui tovarăş, focul, parcă fusese călcat în picioare de o vietate nevăzută. Acum nu mai rămăsese din el decît o învîrtejare de fum.

Ploua.

Cele şase încrengăutri ale unui fulger albastru crăpară capacul de smalţ negru al cerului care se prăbuşi cu bubuit asurzitor. În clipirea fugară a descărcării electrice întrezărise miliardele de nestemate ale ploii.

Apoi bezna îl învălui din nou.

Ud pînă la piele, rămase în picioare, cu capul dat pe spate, cu ochii strîns închişi, rizînd din toată inima.

Ploaia căzu fără întrerupere timp de două ore, apoi se opri.

Stelele reapărură, proaspăt spălate, mai strălucitoare ca niciodată.

Benjamin Driscoll își scoase dintr-o pungă de celofan alte veșminte, uscate, le îmbracă și se culcă la loc, cu inima plină de nădejde.

★

Soarele se înălța încet deasupra colinelor, revărsându-și din belșug strălucirea, și trezindu-l din somn pe Benjamin Driscoll, care dormise neîntors.

Acesta zăbovi câteva clipe înainte de-a se scula; o lună întreagă muncise și așteptase, o lună întreagă răbdase strângînd din dinți, și acum... Se ridică brusc în picioare și întoarse capul în direcția de unde venise.

Era o dimineață verde. Cît vedeai cu ochii, pînă departe în zare, se înălțau copacii către cer. Și nu unul-doi, și nici măcar o duzină, ci mii și mii de arbori, toți cei pe care îi semănase sau sădise. Și nu niște copăcei pitici cu mlădițe firave, ci copaci adevărați, mari și falnici, înalți cît zece oameni, voinici și verzi, cu frunzișul lucios și foșnitor. De la linia orizontului și pînă jos în fundul văii, se vedeau rînduri-rînduri de lămii, pini, stejari, frasini, plopi, cireși, platani, măsline, meri, portocali, eucalipti, care sub avera nocturnă țîșniseră din solul acela ciudat, miraculos, și mai continuau încă să crească.

— Oare nu visez? se întrebă Benjamin Driscoll sugrumat de o indescritibilă emoție.

Nu, nu visa. Vilceaua toată era năpădită de frunziș.

Iar aerul...

Aerul acela nou și tare, saturat de oxigenul născut din verdeața frunzelor, năvălea de pretutindeni, ca un torent îmbătător. Ai fi zis că undele lui transparente străluceau pînă sus în înaltul cerului.

Oxigenul acela proaspăt, verde, amețitor, oxigenul acela rece și tonic transformase vilceaua într-o oază binecuvîntată.

Dintr-o clipă într-alta, locuitorii orașului celui mai apropiat aveau să dea năvală cu toții ca să se cufunde în baia aceea de oxigen, sorbindu-l cu plămîinii dilatați, cu inimile bătînd în ritm accelerat, și toate acele trupuri slăbite aveau să înceapă să danseze de bucurie.

Benjamin Driscoll trase adînc în piept aerul acela tare și leșină.

Mai înainte ca să-și fi revenit în simțire, alți cinci mii de copaci își înălțaseră tulpina sub mîngîierea de aur a soarelui.

În romînește de ANDA BOLDUR

Copiii nu mai mureau. Întreaga știință a oamenilor și minunatele mașini create de iscusința lor erau menite să-i apere. Copiii nu mai mureau, copiii nu mai puteau să moară.

Ceea ce visaseră poeții și romancierii trecutului se împlinise — de la trotuarele rulante ale orașelor până la vertiginoasele fuzee. La Poli și în Sahara creșteau recolte bogate. Zahărul se scotea din cretă. Nimănui nu-i mai era foame. Cu un grăunte de cărbune dezintegrat, orașele puteau fi încălzite în lumină. Fuseseră făcuți primii pași pe Lună și nesfârșita dorință de a cunoaște a Pămîntenilor își apropia acum planetele.

În toate cele patru zări, omul știa să obțină ploaie sau timp frumos. Războiul murise. Vechile dușmării singeroase lăsaseră locul întrecerilor dintre constructori, poeți, sportivi. Produsele tuturor țărilor se încrucișau în văzduh. Călele fuzeele erau încărcate peste măsură cu porumb, orez, portocale, stofe și unelte, cu carne din America, cereale din Siberia, vinuri din Franța. Fructele zburau pe deasupra frontierelor, din Chile în Groenlanda și de la Bordeaux la Vancouver. Curmalele și căpșunile, liliacul și trandafirii creșteau fără să mai asculte de rînduiala naturii; substanțele aromatice, mătasea, metalele, mașinile, treceau meridianele într-un generos talmeș-balmeș... Dar era un lucru mai frumos de cît toate acestea: copiii nu mai mureau. Nici unul dintre poeții și romancierii trecutului nu se gîndise să viseze la o asemenea născocire; copiii nu mai puteau să moară: nici în sinul matern, nici în leagăn, nici în primăvara vieții...

Mai tîrziu, la vîrsta sorocită, moartea își făcea datoria. Uriașele progrese ale medicinei îndepărtaseră mult acest soroc. El venea totuși.

Dar pentru copiii al căror trup era nou, al căror sînge avea prima prospețime a vieții, nu mai exista nici o problemă, aproape nici una.

Gloria oamenilor din acel timp era că puteau să-și spună: copiii noștri sînt vii, copiii noștri trăiesc, noi le dăm viața și noi le păstrăm cu grijă ceea ce le-am dat — ochi neatinși, inimi sănătoase, trupuri curate și siguranța de a putea folosi aceste comori.

Existau și excepții desigur. O formă acută a unei boli rare, un accident pe care nici radarul, nici ochiul electronic nu putuseră să-l prevadă... Se întîmpla uneori...

★

La sfîrșitul lunii iulie a celui an, se auzi că un școlar parizian suferă de o febră necunoscută. Știrea apărui în ziare, fu anunțată la televiziune și nu stîrni prea mare vîlvă. Oamenii aveau încredere. Nu se mai speriau ușor. Știau că dacă Centrul Medical cel mai apropiat nu găsește remediul, va cere sprijin Centrului Național, care-și va pune în stare de alarmă cercetătorii și laboratoarele. Laboratoarele străine, academiile, personalitățile medicale

GARONIA DE TUR

interesate vor fi înștiințate în mod automat... Trebuie spus, de asemenea, că era perioada concediilor și că tocmai se desfășurau ultimele jocuri ale turneului mondial de fotbal. Trecură câteva zile. Înserată la început în paginile interioare ale ziarelor, știrea trecu pe prima pagină, destinată informațiilor culturale și științifice de mare însemnătate. Ea fu publicată pe două coloane, apoi pe trei.

ȘCOLARUL PARIZIAN CONTINUĂ SĂ FIE BOLNAV.

VOM AFLA PRICINA ÎN CURÎND.

Articolul arăta că Léopold P... fusese îndelung examinat de către celebrul profesor Robinson și echipa sa de la Centrul Național Francez. Copilul minca foarte puțin, era pe deplin conștient, și nu părea să sufere prea mult. Nici unul, dar absolut nici unul dintre organele sale, nu părea să fie atins. Febra creștea însă încet și nimic n-o putuse opri. Totuși, profesorul Robinson rămânea optimist.

Televiziunea transmise interviuri cu diferite somități și prezentă publicului familia P... O familie de muncitori obișnuți. Tatăl, mama și fratele mai mare se bucuraseră din totdeauna de o sănătate de fier.

A doua zi, febra creșcu, întovărită de un delir ușor. Președintele Academiei de Medicină din Tiflis, Nikolai Ienadze, care-și petrecea concediul în insulele Bermude, se urcă în prima fuzee și sosi la căpătîiul micului Léopold. Marele biolog american Williams părăsi nordul Chinei, unde făcea cercetări, și porni imediat spre Paris.

Primele zile ale lui august se scurseră în așteptare. Febra persista. Ienadze și Williams nu se pronunțaseră încă. Se știa doar că rapoarte foarte amănunțite fuseseră trimise unor echipe de specialiști deosebit de competenți, mai ales la Roma și la Santiago de Chile. Famosul specialist brazilian Arturo Benedetti, care trebuia să participe la cea de a treia croazieră Pământ-Lună, renunță să se mai imbarce, pentru a lua parte la consultările dintre Robinson, Ienadze și Williams.

Trimișii speciali ai presei mondiale se îmbulzeau la Paris. La Milan ca și la New York, se putea citi, acum, pe șase coloane:

O NOUĂ URCARE A FEBREI.

NU S-A PUS ÎNCĂ DIAGNOSTICUL.

La 18 august, se vorbi pentru prima oară despre *garoafa de aur*.

★

În vreme ce examenele medicale își urmau cursul, fusese întreprinsă o anchetă minuoasă. Se cercetase în amănunt felul în care-și petrecuse timpul Léopold, în săptămîna dinaintea bolii. Nu se descoperi nimic anormal. Băiatul se duse la orele obișnuite la școală (era într-o clasă cu cincisprezece elevi, în primul an al cursului mediu), la terenul de sport, la piscină și la centrul de oxigenare. Medicul școlii, asistenta socială, infirmiera, institutorul însuși, declarară, la început, că n-au observat nimic care să-i neliniștească.

După un timp de gîndire, institutorul crezu că trebuie să semnaleze o ușoară agitație a lui Léopold, cu prilejul unei recente lecții de geografie — mai precis, cu prilejul proiecției ajutoare. Se proiectase un vechi film despre deșertul Gobi. Un film înfățișînd diferite aspecte ale deșertului, înainte de lucrările care l-au prefăcut în ținutul roditor de astăzi. La un moment dat (era doar o scurtă secvență), unul dintre eroii filmului descoperea

o floare necunoscută, un fel de garoafă a nisipurilor, de un galben strălucitor, cu o mireasmă ciudat de subtilă. O botezase *Garoafa de aur*. Din păcate, nici un specimen nu putuse fi păstrat pentru a fi cercetat și reprodus.

Institutorul preciza că Léopold pusese numeroase întrebări în legătură cu această garoafă de aur. « Mai fuseseră găsite și alte exemplare? Putea fi văzută la Grădina de Aclimatizare, la Paris sau în altă parte? ... » Institutorul nu știa și răspunsese evasiv. Băiatul păruse decepționat. De aici și pînă la gîndul că această mică curiozitate nesatisfăcută s-ar afla la rădăcina răului, era totuși o distanță!...

Presa publică declarațiile, fără să insiste peste măsură asupra incidentului cu garoafa de aur.

Starea sănătății copilului părea staționară. Reușiseră să-l hrănească mai bine. Cu toată strălucirea înșelătoare a febrei, ochii lui erau voalați de un fel de nepăsare. Se străduia să surîdă alor săi, medicilor, și recădea într-o tristă somnolență. Apoi, în clipele de delir, începu să vorbească despre garoafa de aur. Spunea doar atît: *garoafa de aur... garoafa de aur... garoafa de aur...*

Un ziarist anunță știrea. Altul nu se codi să afirme că singurul leac al bolii era această mică floare misterioasă.

Medicii se consultau mereu. Cerură ajutorul laboratoarelor de anatomie vegetală și muzeelor din lumea întreagă. Specialiștii de psiho-patologie examină cazul.

Apoi, teribila știre goni de la o capitală la alta: știința se dovedea neputincioasă. Medicii nu erau în stare să afle numele acestei febre, cauzele ei și pe ce căi îl tira ea pe copil către moarte. Toate remediile posibile erau încercate zadarnic. Copilul se sfîrșea. Și, în clipele de delir, reveneau cuvintele dorinței sale, cuvintele bănuitei sale dorințe: *garoafa de aur...*

Aceasta era într-adevăr ultima soluție: să fie regăsită floarea de aur și să fie adusă la patul de suferință.

Fură consultați regizorul filmului și asistenții săi. Trei fuzee, pregătite în grabă, purtară către Gobi echipe de botaniști încercați. Copii ale filmului fură trimise pretutindeni.

Nimeni nu putu să spună numele acestei garoafe. Nici un savant nu-i stabilise caracteristicile, nu o botezase în latinește, nu o încadraseră într-o familie. Nu se păstra decît această imagine pe peliculă — imagine rapidă și nesigură. Era într-adevăr o garoafă? Parcă mai mult...

Pe locul unde fusese făcută descoperirea se aflau acum case, o centrală energetică, grădini de fructe și de flori. Nici o garoafă de mătase galbenă, cu mireasmă ciudat de subtilă...

Era o floare a munților, a cîmpiilor? O sămînță adusă de pe țărmurile mării?

Academiile de geografie și de geologie ținură conferințe. Asociațiile de exploratori pregătiră noi expediții. Chemările și mesajele se încrucișau în văzduh. Creierile electronice cercetau milioane și milioane de fișe. Toate speciile de garoafe erau trecute prin sită.

Copilul bolnav avea o voce din ce în ce mai stinsă. Mîna lui albă, aproape străvezie, se ridica deasupra cearșafului ca pentru a schița curba nesigură a unui caliciu și a unei corole. I se aduseseră flori, felurite specii de garoafe, mici trandafiri galbeni, tulipe lucitoare. El nu putea fi înșelat. Făcea semn cu degetul: nu, nu... El voia garoafa deșertului îndepărtat, floarea de mătase, aroma ciudat de subtilă, minunea necunoscută.

Grădinarii începură să caute. În sere unde anotimpurile puteau să se scurgă oricât de iute, ei încercau să creeze din nou garoafa de aur. Copilul ridica ușor mina, arătătorul său dansa de la stînga la dreapta: nu, nu, nu e asta, nu e floarea aceasta...

Copilul murca. Întreg Pămîntul tremura pentru el. Fuzeele, autogirele și tuburile zburătoare zumzăiau deasupra munților și cîmpilor. Oamenii coborau în peșterile adînci, redeschideau vechile mine părăsite. Imaginația îndrăzneților zbura fără friu: această sămînță de aur, spuneau ei, părăsise Pămîntul. Ajunsese pe o planetă îndepărtată. Floarea misterioasă trebuia căutată în spațiile infinite ale Universului.

★

La sfîrșitul lui august, copilul era foarte slăbit. Într-o dimineață, pe cînd se trezea din toropeală, maică-sa se aplecă spre el. Inima ei nu mai putea îndura chinul. Nu mai știa ce să facă. Și atunci, cu încrederea simplă și oarbă a mamelor, șopti:

— Fii mulțumit! Vei avea garoafa de aur. O să vină...

— O să vină? întrebă Léopold, foarte încet.

— Da, liniștește-te, o să vină.

Și ea se gîdea: « Ce este această febră? De unde această dorință nesăbuită care i-a măcinat sănătatea? »

Mereu în șoaptă, începu să-i povestească despre cci care alergau, zburau, se scufundau în căutarea florii...

— O vei avea, sînt sigură!

În adîncul inimii ei, înfrunta moartea. Regăsea spaima și curajul mamelor dintotdeauna, care veghiaseră, legănaseră, îngrijiseră și văzuseră pierind carne din carnea lor.

Nimic nu se mișca în camera cufundată în liniște. Zgomotele orașului și căldura verii se opreau dincolo de pereți. Copilul visa spațiul și oamenii care cutreerău pămîntul pentru el, în căutarea unei miresme mai ușoare de cît briza.

Pleoapele lui se lăsară. Respirația i se încetini.

« S-a sfîrșit, își spuse mama. Voi fi deci una dintre ultimele mame care vor vedea cum le moare copilul... »

Și deodată, o ușă se deschise. Cineva intra în încăpere. O lumină de aur scaldă patul copilului, mîinile și fruntea lui. Léopold redeschise ochii ca să admire.

Patul era acoperit de garoafe. Erau garoafele lui, cele pe care le visase, cele pe care le voise. Nu jinduia decît una și îi fuseseră aduse cu brațul. Soseau din toate colțurile lumii, culese de exploratori, călători, marinari și comandanți de fuzee. Altele fuseseră create prin răbdarea grădinarilor...

Dorința unui copil înzecise puterea oamenilor — dar puterea oamenilor era în stare să ajungă și mai departe, ca să salveze un ultim copil.

Léopold luă o garoafă, o duse la buze și surise. În ochi îi apărură o altă strălucire de cît aceea a febrei.

— Asta e, într-adevăr, spuse el. O recunosc.

Suspînă de bucurie. Maică-sa îi mîngîie fruntea. Febra avea să dispară — mama știa asta, era sigură.

Veni seara. Copilul alunecă în somn — un somn adevărat, cu vise calme. În încăperea tăcută nu se aflau decît un copil adormit, o mamă și cîteva umbre atente, aplecate în lumina unei flori.

În romînește de I. H.

Insule pe cer

ARTHUR CLARKE

Arthur Clarke, membru al Societății regale britanice de astronomie și președinte al Societății britanice pentru studierea comunicațiilor interplanetare, este autorul a numeroase lucrări importante privind problemele cosmosului, printre care cunoscutul volum intitulat *Cercetarea universului*, precum și al unor romane științifico-fantastice.

Povestirea *Insule pe cer* a fost tipărită de revista americană *Popular Science* și este o variantă prescurtată a romanului cu același nume al lui A. Clarke. Unele idei exprimate de autor sînt astăzi într-o măsură depășite, lucrarea fiind scrisă înainte de fotografierea părții invizibile de pe pămînt a Lunii de către stațiunea automată sovietică și de epocalele zboruri în cosmos ale navelor cosmice sovietice *Vostok I* și *Vostok II*, avînd la bord pe piloții cosmonauți Iuri A. Gagarin și Gherman S. Titov. De asemenea, unele idei ne apar oarecum naive, ca de pildă, faptul că o uriașă astronavă este proprietate particulară. În general, însă, Arthur Clarke reușește să înfățișeze ca într-un adevărat reportaj de anticipație tabloul marelui și plin de poezie al marilor victorii ale științei și tehnicii puse în slujba omului, a păcii.

Munții Noii Guinee, situați imediat la sud de ecuator, sînt, fără îndoială, cele mai sălbatice și mai inaccesibile locuri de pe Pămînt. Deși cu heliicopterul se putea ajunge și mai înainte aici, cu aceeași ușurință ca și în oricare alt punct geografic de pe glob, ei au dobîndit abia în secolul 33 o însemnătate deosebită ca principală trambulină pentru saltul în cosmos...

... Cosmodromul Goddard se află pe un înalt platou artificial avînd o altitudine de aproape două mii și jumătate deasupra nivelului oceanului. Întrucît spre acest platou nu existau drumuri terestre, singura cale de acces era cea aeriană.

Cînd prin fereștrua avionului cu reacție zării platoul, acesta îmi păru un minuscul dreptunghi alb pierdut între uriași munți cu creste majestuoase. Văi largi acoperite cu arbori tropicali se întindeau pînă departe spre orizont. Coborînd din avion în aerul rece și limpede, m-am simțit deodată atît de sus deasupra pămîntului, încît fără voie am privit cerul, nădăjduind să zăresc locul meu de destinație — *Stațiunea Cosmică I*.

Dar nu aveam timp pentru meditații îndelungate. Trebuiau îndeplinite unele formalități: am fost cîntărit și mi s-a dat să înghit niște tablete speciale. Apoi am luat loc în vagonetele care ne-au transportat la locul de pornire. Pasager eram doar eu, urmînd să călătoresc cu *Sirius* — o mică cargo-rachetă al cărei bot țintea cerul, pîrînd că se balansează pe marile triumfuri ale ampenajului din coadă.

Ascensorul mă urcă lin spre navă, motoarele începură să zumzăie, pereții metalici ai *Sirius*-ului se deschisră scoțînd la iveală pasarele înguste, ce duceau la ecluză. Luminii orbitoare a soarelui tropical îi luă locul lumina electrică din cabina de comandă.

Pilotul se afla pe locul său și verifica, pe cît se pare, aparatele. Întorcîndu-se spre mine, zîmbi vesel.

— Care va să zică, dumneata ești Roy Malcolm? Ai mai zburat vreodată cu racheta?

— Nu...

— Ei, să n-ai grijă. Instalează-te cît mai comod, leagă-ți curelele și odihnește-te. Avem la dispoziție încă 20 de minute.

M-am întins pe fotoliul pneumatic. Dar de odihnă, în ceea ce mă privește, nu putea fi vorba acum. După ani și ani de visuri, mă aflam în sfîrșit pe bordul unei rachete! Peste cîteva minute, o sută de milioane cai putere mă vor purta vertiginos spre cer.

Punctul de control al cosmodromului anunța cu regularitate prin radio: «Mai sînt 15 minute... Mai sînt 10 minute... Mai sînt 5 minute...»

În sfîrșit, pilotul răspunse în microfon: «Trec pe automat» și întinse mîna spre un comutator mare, roșu.

Nava începu să vibreze. Complicatele desene ale unor linii care se întretaiau apărură pe ecranul televizorului. Luminițe minuscule se succedau schimbîndu-și nuanțele de la roșietic la verziu.

O pată mică urca încetîșor, indicînd, așa cum bănuiam, ascensiunea navei noastre cosmice. O urmăream atent, înțelegînd că motoarele vor înceta să lucreze de îndată ce această pată va atinge limita de sus a ecranului.

În sfîrșit, bubuitul asurzitor al motoarelor începu să-și piardă intensitatea și senzația de greutate extraordinară a corpului dispăru. Nava pătrunsese în spațiul cosmic. Motoarele își îndepliniseră misiunea și acum nu mai aveau altceva de făcut decît să contribuie la desfășurarea precisă a zborului. Se lăsă liniștea.

Pilotul se ridică din fotoliu. Îl urmăream fascinat cum se îndrepta spre mine... plutînd prin aer.

— Nu e de loc complicat să înveți să faci același lucru—zise el, desfăcînd curelele cu care eram încins. Trebuie doar să te miști cu precauție. Să nu dai drumul niciodată mînerului din perete, pînă nu te-ai hotărît încotro vrei să te deplasezi.

Însușefit de aceste instrucțiuni, am sărit de pe fotoliu. Dar imediat am zburat spre tavan. Noțiunile «sus» și «jos» dispărușeră cu desăvîrșire. Greutate nu mai exista. Cel mai neînsemnat impuls mă putea face să zbor vertiginos în orice direcție.

— Fii atent! — mă preveni pilotul. Nu vreau să spargi cu capul aparatele. Dacă dorești să privești pe geam, agață-te de curelele astea.

I-am urmat sfatul și am început să privesc prin geamul gros din masă plastică.

Cîmpul de observație era destul de vast: se vedea întreaga suprafață a Pacificului. El se întindea ca o cupă adîncă de culoarea azurului intens al cerului, diluîndu-și nuanțele la orizont. L-am întrebat pe pilot la ce distanță ne aflăm de pămînt.

— Circa 5,000 mile — fu răspunsul. De aici se vede totul — de la Noua Zeelandă pînă la insulele Hawai...

Pilotul tocmai începea pregătirile pentru esca la Stațiunea Interioară zburătoare, cînd în cîmpul vizual apărură coasta Americii de Sud. Mi se ceru să mă întorc la locul meu pe timpul cît vor dura manevrele finale.

În centrul pîtratului negru al ecranului de televizor, scripea abea vizibil o minusculă stea dublă. *Sirius* se afla la o sută de mile de Stațiune, ajungînd-o treptat din urmă. Din nou se făcu auzit zgomotul insuportabil al motoarelor în funcțiune și, pentru o clipă, îmi reveni o slabă senzație de greutate. După cîteva secunde, viteza *Sirius*-ului și cea a Stațiunii deveniră egale.

Prima impresie pe care ți-o făcea Stațiunea Interioară era aceea a unui haos metalic.

În vid era suspendată o îngrămădire de construcții uriașe așezate în formă de gratii sau de pînză de păianjen, înconjurînd un disc plat. Pe suprafața lui se vedeau niște construcții sferice, legate între ele prin țevi, suficient de largi pentru ca prin ele să poată trece un om. În centrul discului ieșea în evidență o sferă mare cu deschizături ce se înșirau asemenea unei linii punctate și cu antene ce se întindeau în toate direcțiile.

În jurul Stațiunii pluteau liber cîteva rachete. Unele aveau o formă aerodinamică — niște țigări de foi înaripate — asemenea celei care mă adusese de pe pămînt. Altele erau adevărate nave interplanetare, montate aici, în afara atmosferei, și destinate drumului de la o planetă la alta, fără escale intermediare. Ele aveau o construcție ciudată, cu încăperi sferice turtite pentru echipaj și pasageri și cu rezervoare de combustibil mari, fixate prin cabluri subțiri.

Urmăream operația de acostare la Stațiune, cînd un obiect nimeri în cîmpul prin vizual. Era un cilindru destul de mare, în care se afla un om. Îi vedeam capul meu capacul transparent de masă plastică. Cilindrul remorca un fel de cablu. Această minusculă rachetă avea un ajutoraj, prin care nava se deplasa în spațiul cosmic.

Omul văzuse probabil cum îl examinam cu mirare, deoarece, trecînd în zbor prin fața mea, se întoarse și îmi zîmbi. O clipă mai tîrziu, ceva se lovi de corpul navei noastre. Pilotul rîse de spaima mea.

— Nu e decît cablul magnetic de remorcare.

Luat la remorcă, *Sirius* se apropie de discul mare al Stațiunii. Cablul se desprînse și noi acostarăm lent.

— Ține minte că trebuie să te miști foarte încet, spuse pilotul, luînd jurnalul de bord. Cel mai bine ar fi dacă te-ai agața de centura mea. Ești gata?

Pilotul făcu un salt. Ținîndu-mă din răspuseri de cureaua lui, zburam prin coridorul ce lega nava noastră de Stațiune. Nu era o privesc prea măreată...

Ne găseam într-un larg tunel metalic, una din principalele căi de acces pentru călători ale Stațiunii. De-a lungul pereților, erau întinse cabluri și țevi; la anumite intervale, treceam pe lingă mari uși duble, purtînd o inscripție cu litere roșii: *Lejire în caz de avarie.*

— Am să te prezint căpitanului Doyle — spuse pilotul. El răspunde de antrenamente și se va ocupa de dumneata.

— Ce fel de om este?

— O să aflu singur în curînd. Ei, iată că am sosit.

Ne-am oprit în fața unei uși rotunde cu o tăbliță pe care scria: *Căpitan Doyle. Șeful punctului de instructaj al insulei. Bateți și intrați.* Pilotul făcu întocmai.

— Mister Doyle, spuse el, raportează căpitanul Jones. Am adus un pasager.

Apoi mă împinse înainte și am văzut și eu omul căruia i se adresase pilotul.

Ședea în spatele unui birou simplu, care arăta foarte obișnuit în această lume unde totul era neobișnuit. Îmi atraseră atenția miinile uriașe întinse pe masă, barba mare, roșie, și sprincenele stufoase ale acestui om. Căpitanul Doyle nu era o frumusețe, dar părea fără îndoială un om leșit din comun . . .

— Deci dumneata ești Roy Malcom? — zise el, cu o voce plăcută. — O.K. căpitane Jones! Acum mă voi ocupa eu de el.

Pilotul salută și se făcu nevăzut. În cele zece minute care urmară, căpitanul Doyle mă chestionă amănunțit pentru a-și forma o imagine asupra vieții și preocupărilor mele, și-și notă totul detaliat. Cîteva secunde, rămase pe gînduri, bătînd cu degetele sale uriașe în tăblia mesei. Încercam o oarecare teamă față de omul acesta și deodată, culmea neplăcerii, nereușind să mă mențin pe podea, am zburat prin aer, și am rămas atîrnînd neputincios undeva lîngă tavan. Doyle făcu «hm», cu un aer concentrat.

— Exercițiile de după amiază abia s-au terminat — mă înștiință el. Te voi conduce ca să te poți întîlni cu băieții.

Apoi scoase de sub masă o lungă țevă metalică și se săltă din fotoliu cu o singură lovitură a puternicei sale mîini stîngi.

Se mișcă atît de repede încît mă uimi peste măsură. Dar, o clipă mai tîrziu, mirarea mea crescînd și mai mult, văzînd că Doyle nu avea picioare.

După cîteva vreme aveam să aflu că și le pierduse în timpul primei expediții pe Mercur. Întîi mi se păru ciudat că activează la Stațiune, apoi înțelesei că era singurul loc unde nu se simțea infirm. Căpitanul Doyle se afla aici de zece ani și hotărîse să nu se mai întoarcă niciodată pe Pămînt . . .

. . . Pe bordul Stațiunii Cosmice locuiau aproape o sută de oameni, dintre care o parte erau stagiați. Șeful celor aflați la practică era Tim Benton — un canadian înalt și calm. Tim îmi arătă toate colțurile Stațiunii Cosmice.

— Cred că, în general, știi ce facem noi aici? întrebă el, cînd căpitanul ne părăsi.

— Alimentați cu combustibil navele interplanetare, faceți reparații și revizii tehnice.

— Da, aceasta este principala noastră îndelîtnicire. Stațiunilor situate mai departe în cosmos, le revin alte sarcini. Și fiindcă veni vorba, trebuie să-ți spun de la bun început un lucru: Stațiunea Interioară se compune în realitate din două părți, care se află la o distanță de două mîle una de alta. Privește!

Mă împinse spre geam. În spațiu era suspendată o construcție ce aducea cu un uriaș volan de mașină; era atît de aproape încît părea că-l pot atinge cu mîna, și se învîrtea foarte încet în jurul axei, reflectînd razele soarelui în geamurile ferestrelor sale. Volanul se sprijinea pe un cilindru lung și îngust ce se termina cu o construcție ciudată, de neînțeles pentru mine.

— E Stațiunea Principală — zise Benton cu un fel de dezaprobare. Pur și simplu un mare hotel! Așa cum se rotește, în centura exterioară a circumferinței, gravitatea e aproape egală cu cea de pe Pămînt. Ar fi destul de periculos pentru pasagerii veniți de pe Marte sau de pe Lună să zboare direct pe Pămînt după

ce au trăit la o tensiune gravitațională mai mică. Pe Stațiunea Principală se face transbordarea de pe o navă pe alta în vederea adaptării la noile condiții. După ce descind în centru, unde nu există de loc gravitație, călătorii se obișnuiesc cu intensificarea ei, avansând încet către galeria exterioară.

— Și cum ajung acolo dacă Stațiunea se rotește?

— Suportul este imobil. Nava cosmică, ajungând la el, debarcă pasagerii.

— Voi putea să vizitez și eu Stațiunea Principală?

— Cred că da. Deși nu văd rostul. Vei poposi acolo înainte de a te întoarce pe Pământ.

I-ar fi venit destul de greu să-mi arate totul, deoarece trebuia mereu să fiu împins și tras. O dată sau de două ori, Tim mă scoase din încurcătură, cînd, făcînd niște mișcări prea complicate, era cît pe aci să-mi sparg capul. De-abia după cîteva zile, după ce-mi înșușisem «mersul în vid», am cunoscut cum se cuvine drumul în labirintul de coridoare și camere de presiune, din care era compusă întreaga Stațiune Interioară.

Pentru moment, însă, nu făceam decît să vizitez toată această instalație: cabinele de radio, centralele energetice, mecanismele de condensare a aerului, depozitele și cisternele observatorului. Uneori îmi părea de necrezut că toate acestea ațarnau în spațiu și fuseseră montate aici, la 5.000 mile deasupra Pămîntului. Tim îmi povestea că majoritatea materialelor fuseseră fabricate și aduse de pe Lună. Gravitația ei mai mică făcea ca transportul să fie mai economic decît dacă totul ar fi fost adus de pe Pămînt, deși acesta era mai aproape.

Prima mea vizită luă sfîrșit într-una din ecluze. Ținîndu-ne de mînerile de cauciuc, stăteam în fața ușii dincolo de care se afla spațiul cosmic. În lungul pereților erau fixate costume de astronaut.

— Nu s-ar putea, cît ne aflăm aici, să încerc și eu unul din ele? — am întrebat.

Tim aruncă o privire la ceas.

— Mai e o jumătate de oră pînă intru de serviciu. Și, afară de asta, trebuie să mai iau ceva de pe partea exterioară a Discului. Dar fie, să ieșim . . .

— Cum? mă mirai eu. Nu e nevoie de o pregătire specială pentru a folosi costumul?

Arătîndu-mi cum trebuie să-l îmbrac, Tim îmi răspunse:

— Desigur, e nevoie de o mică pregătire înainte de a învăța să-l folosești independent. Dar, acum, ai să mă urmezi îndeaproape.

Majoritatea oamenilor își reprezintă costumele spațiale cam în genul scafandrelor acvatice, în care omul poate umbla și folosi brațele. Astfel de costume se întrebuintează într-adevăr pe Lună și în alte locuri asemănătoare. Dar, avînd în vedere că pe Satelitul artificial nu aveai aproape de loc nevoie de picioare, te deplasai cu ajutorul unor mici motoare de rachetă. De aceea, partea inferioară a costumului era un simplu cilindru.

Cupola transparentă de deasupra capului îmi permitea o vizibilitate perfectă. În fața bărbiei se afla o mică claviatură de comandă și cîteva contoare. Pentru a apuca ceva ce se găsea în exterior, costumul avea mîneci elastice în care se puteau introduce brațele. Mînecele se terminau cu mînuși, care îți permitau să execuți operațiuni destul de fine. Picioarele se sprijineau pe pedale a căror menire n-o cunoșteam încă.

Tim introduse în costumul meu niște aparate electrice și îmi așeză cupola deasupra capului. Mă simțeam ca într-un fel de sicriu cu capac transparent. Apoi intră și el într-un costum asemănător de care mă legă cu o coardă subțire de nylon.

Ușa ecluzei se închise ermetic în spatele nostru. Tim îmi strigă cu glas înăbușit:

— Deocamdată n-am să pun în funcțiune radioul. Fii atent!

Și începu să numere cu voce tare, verificând sunetul:

— Unu, doi, trei, patru, cinci . . .

După «cinci», vocea lui slăbi; când ajunse la «nouă», încetasem să-l mai aud. În cameră nu mai era aer prin care să se propage sunetul. Liniștea era absolută și tresării auzind vocea lui Tim, care venea acum din difuzorul costumului meu.

— Deschid ușile exterioare. Nu te mișca. Am să fac singur toate cele necesare.

În tăcerea încordată, ușa mare se deschise lent în afară. Deasupra capului strălucua hora stelelor. În jurul Pământului fumega o gingașă aureolă nebuloasă.

— Ești gata? — întreabă Tim.

— Totul e în ordine — răspunsei, nădăruind că microfonul nu-mi va trăda încordarea nervoasă.

Tim puse în funcțiune motorul, coarda care ne lega se întinse și ieșirăm plutind din ecluză. Deodată, spaîma puse stăpînire pe mine. Rațiunea îmi spunea că mă aflu în deplină siguranță, dar instinctul îmi striga: «Te poți prăbuși de la înălțimea de cinci mii de mii!»

Luminați de razele soarelui, zburam deasupra Africii, vedeam lacul Victoria, uriașele păduri ale Congoului. Și, deși încântătoare priveliște a Pământului de la o asemenea nemaipomenită distanță era într-adevăr îmbătătoare, mă străduiam totuși să privesc spre Stațiune și nu «în jos» spre Pământ.

Ajunserăm la o navă interplanetară care era legată doar cu două funii subțiri de una din construcțiile metalice. Pe Pământ, aceste corzi de-abia ar fi susținut greutatea unui om. Cițiva mecanici în costume ca ale noastre se mișcau în lungul fuzelajului.

— Am să te las aici un minut — zise Tim, agățînd coarda de remorcare de mecanismul cel mai apropiat. Să nu te miști pînă la întoarcerea mea!

Mă simțeam destul de prost, plutind ca un balon captiv, și eram bucuros că nimeni nu mă băga în seamă. Deodată începu să se întunece. Pînă atunci, Stațiunea și toate navele cosmice din jurul ei străluciseră în razele soarelui asemenea unor briliante, încît ți-era și greu să le privești. Acum, însă, soarele se afla dincolo de Pământ. Îmi reveni în minte explicația dată de Tim că Stațiunea face un ocol întreg în jurul Pământului într-o sută de minute, străbătînd la fiecare sută de minute, umbra Pământului. Admiram priveliștea a cărei splendoare îmi tăia pur și simplu respirația. Pământul părea un uriaș disc negru și mat, înconjurat de aurul risipit al stelelor, iar la un capăt, acolo unde apusese soarele, totul strălucua schimbînd mii de nuanțe în lumina aurie. Oamenii din jurul meu nu acordau însă acestui tablou nici cea mai mică atenție.

Nu se putea spune că se făcuse complet întuneric, deoarece Luna lumina la fel ca pe Pământ, iar cerul era împinzit de atîtea stele cu lumină netremurătoare încît mă gîndeam cu surprindere cum de pot unii să vorbească despre bezna din vidul cosmic.

Eram atît de preocupat să examinez planetele învecinate, străduindu-mă să le identific, că nici n-am observat cînd s-a întors Tim care își semnală prezența trăgînd de coarda prînsă de costumul meu . . .

. . . Practicanții nu-și petreceau tot timpul pe bordul Primei stațiuni cosmice. Nu departe de stațiune se afla «cimitirul zburător» al navelor cosmice care, din diferite motive, ieșiseră din uz. De pe cele mai multe dintre ele fuseseră demontate toate aparatele și instalațiile, iar navele arătau acum ca niște adevărate

schelete. Dar printre aceste relicve ale trecutului erau câțiva dintre *marii pionieri*: prima navă planetară care vizitase planeta Venus; prima navă care ajunsese până la sateliții lui Jupiter; prima navă care îl înconjurase pe Saturn. După lungi călătorii, aceste nave au intrat pe orbita de cinci mii de mile în jurul pământului și au rămas aici pentru a nu mai brăzda niciodată oceanul cosmosului.

Tot aici se afla și racheta *Lucașfărul*, care săvârșise primul său zbor grandios în jurul lui Venus în 1985 *). Era foarte mult de atunci, și, desigur, nava cosmică se învechise. Cei care știau că este încă utilizabilă fiind foarte puțini, practicanții o luaseră în taină în grija lor, punând-o din nou în stare de funcționare. Bine înțeles, despre aceasta era la curent și căpitanul Doyle, care manifestase o atitudine favorabilă, socotind că era un bun antrenament pentru stagiați. Dar el apărea numai când și când pe *Lucașfărul*, deoarece racheta era proprietate particulară și era nevoie de o autorizație specială pentru a ajunge pe bordul ei.

De-abia mai târziu am avut posibilitatea să vizitez această navă interplanetară. Era cea mai lungă călătorie a mea în afara Stațiunii. Ciudatul vehicul cu ajutorul căruia am făcut această călătorie era de cea mai elementară construcție, fiind alcătuit dintr-un cilindru turtit, destul de mare pentru ca să poată încăpea în el doisprezece oameni. La un capăt al său era fixat un motor de rachetă nu prea puternic. Avea niște ajutaje auxiliare rotitoare, o ecluză foarte simplă, o instalație de radio — și asta era tot. Mica navă, atât de ciudată în felul ei, putea să atingă *Lucașfărul* în zece minute, dezvoltând o viteză de treizeci de mii de ore.

... Pe bordul *Lucașfărului* era mult loc liber; racheta fusese pe vremuri locuința a cinci cosmonauți timp de aproape doi ani.

În ciuda virstei sale, în cabina de comandă a navei totul arăta ca nou. Mecanisme, judecând după construcția lor, păreau să aparțină epocii noastre. Tim Benton mîngia panelul cu gingășie.

— Racheta e ca nouă — zise el. Garantez că poate face oricînd o călătorie spre Venus.

Nimănui nu-i putea trece prin minte că nava va dovedi atât de curînd acest lucru.

Rătăcind în jurul Stațiunii și prin labirinturile ei, am vizitat-o în întregime, cu excepția acelor locuri unde accesul era interzis. Era vorba despre stațiunea energetică, sectorul de provizii și locul unde doream atât de mult să ajung: sala principală de comandă, socotită creierul Stațiunii. De aci se țineau legăturile radiofonice cu toate navele cosmice din acest sector al universului, precum și legătura cu Pămîntul...

... În cele din urmă, am obținut permisiunea de a vizita sala de comandă.

În afara ofițerului de serviciu și asistenților săi, se aflau acolo și câțiva radiofoniști; nu-mi erau cunoscute profesiunile oamenilor care deserveau celalte aparate. Pretutindeni, se vedeau receptoare telefonice și ecrane de televizor. În camera plutea o lumină plăcută și era liniște. Oamenii care ședeau la mesele de lucru purtau căști la urechi și în fața fiecăruia se găsea un microfon.

Ofițerul de serviciu sta la un birou mare acoperit cu un cristal gros. În fața lui era întinsă o hartă, pe care scheme colorate marcau Pămîntul, orbitele altor stațiuni și drumurile tuturor navelor cosmice din sectorul nostru de univers.

*) Ținînd seama de marile succese ale științei și tehnicii sovietice, e de presupus că un zbor în jurul lui Venus precum și zboruri în direcția altor corpuri cerești, vor fi realizate la o dată mai apropiată decît cea preconizată de autor.

Din timp în timp, rostea ceva în microfon și am înțeles că erau ordine adresate vreunei nave cosmice.

Unul dintre asistenți îmi dădu cu amabilitate explicații asupra tuturor obiectelor din încăpere. Întii îmi propuse să ascult câteva conferințe radiofonice, apoi îmi explică cum funcționează o mare hartă sinoptică. Un obiect ciudat din centrul încăperii îmi atrase atenția. Era un cilindru mare, strălucitor, acoperit cu aparate de control și luminile multicolore care clipeau într-una.

— Acesta este *Havoc* — spuse cu mândrie însoșitorul meu.

— Ce anume? — am întrebat.

— E denumirea prescurtată a lui *Automatis Voyage Orbit Computer* («Calculatorul automat de călătorii pe orbite».)

— Dar ce înseamnă prima literă «H»?

— Fiecare întreabă acest lucru. Nu înseamnă nimic... Să presupunem că vrei să ajungi în Venus în patru ore...

Degetele sale începură să alerge pe clapele aparatului ca minile unei dactilografe experimentate. Câteva luminile își schimbă culoarea. Zece secunde mai târziu, se auzi un semnal și o fișă groasă acoperită cu o mulțime de semne sări afară din automat.

— Iată — zise ghidul meu. Aici sînt: direcția zborului, elementele orbitei, timpul plecării, calculele frînării în timpul coborîrii. Acum nu mai ai nevoie decît de o navă interplanetary.

Însoșitorul meu îmi spuse de asemeni că stațiunea noastră cosmică era cea mai apropiată de Pămînt. Stațiunile meteorologice se roteau în jurul Pămîntului la o distanță de 6.000 de mile, ocolindu-l în șase ore și jumătate. Deși de la aceste stațiuni erau vizibile regiuni mult mai de nord și mai de sud decît de la stațiunea noastră, regiunile polare se aflau în afara limitelor vizibilității lor. De aceea, exista și o «Stațiune meteorologică polară» specială, care se deplasa pe o orbită polară.

Apoi, după Stațiunile meteorologice, la înălțimea de 15.000 de mile, se roteau în jurul Pămîntului, Laboratoarele biologice și renumitul Spital cosmic; aici se făceau cercetări în condițiile inexistenței gravitației. Multe boli incurabile pe Pămînt erau leucite aici cu succes. Inima, de pildă, nu era supusă efortului și se putea odihni în condiții cu desăvîrșire inaccesibile pe Pămînt.

În sfîrșit, la înălțimea de 22.000 de mile se aflau trei mari Stațiuni de releu. Ele inscriau un cerc complet exact în 24 de ore, de aceea păreau fixe în raport cu Pămîntul. Aceste stațiuni retransmiteau programele televizate, emisiunile radio pe unde lungi și convorbirile radiotelefonice, cuprinzînd întreaga planetă.

Rachete mici zburau la Stațiune, făcînd aceste curse la anumite intervale. Sarcina ce le revenea implica legătura în primul rînd cu Pămîntul.

O dată, în timp ce mă aflam pe *Luceafărul* împreună cu Ronny Jordan, începu să funcționeze radioul. Era Tim Benton care făcea de serviciu pe Stațiune. Vorbea foarte agitat.

— Tu ești Ronny? Nu e nimeni lîngă tine în afară de Roy? Atunci, ascultă. E un lucru foarte important. Vom zbura cu *Luceafărul*! Am promis căpitanului că racheta va fi gata de zbor în trei ore.

— Nu mai spune! — exclamă Ronny.

— Acum n-am timp să te conving. Îți voi explica mai târziu. Ceilalți au și pornit la drum. Ține seama de acest lucru și treci de îndată la îndeplinirea îndatoririlor tale.

Următoarele douăzeci de minute ne-am ocupat de verificarea aparatelor de control. Dar iată că din ecluză se auzi un zgomot și trei dintre

colegii noștri sosiră la bord, aducând baterii și instrumente. De la ei am aflat ce se petrecuse.

Unul dintre pasagerii rachetei de călători sosite din Marte, în drum spre Pământ, se îmbolnăvisese grav. Trebuia să i se facă o operație în cel mult zece ore. Singura șansă de a-i salva viața era să fie trimis neîntârziat la Spitalul cosmic, dar toate navele cosmice ale Stațiunii Interioare erau ocupate și ar fi trebuit să se aștepte o zi întreagă pînă la sosirea unei nave libere.

Atunci Tim propuse căpitanului să ni se dea nouă posibilitatea să salvăm bolnavul. El susținu că *Luceafărul* e în stare să facă o cursă pînă la Spitalul cosmic. Nici nu era nevoie măcar să fie folosite motoarele principale. Călătoria se putea efectua doar cu ajutorul unor rachete auxiliare.

Cum nu avea de ales, căpitanul Doyle acceptă această propunere, dar numai cu anumite condiții. Trebuia să aducem nava interplanetară la Stațiune, de unde el va prelua personal comanda ei.

Astfel, *Luceafărul* porni în cursă după o întrerupere de aproape o sută de ani. Desigur, zborul de acum nu se putea compara cu marele zbor spre Venus. Dar pentru noi, practicanții, era oricum un eveniment.

Echipajul se compunea din Tim Benton, Norman Powell, Ronny Jordan și cu mine. Bolnavul fu legat de targă. Lingă el se afla doctorul care-și privea cu îngrijorare ceasul și, din timp în timp, făcea bolnavului injecții.

Nu aveam nimic de făcut pînă cînd *Luceafărul* nu se va fi plasat pe curba lungă, care îl va conduce pînă la Spitalul cosmic . . .

. . . Din spațiu plutea spre noi o construcție asemănătoare unei uriașe flori de cristal, îndreptate spre soare. La început, nu puteam să-mi dau seama de adevăratele ei dimensiuni și nici de distanța ce ne despărțea. Apoi, prin pereții transparenti ai construcției am început să deosebesc mici siluete care forfoteau peste tot. Spitalul avea, pe cît se pare, un diametru de cel puțin 500 de picioare. Cînd ne-am apropiat, am văzut oamenii care, în așteptarea sosirii noastre, se îngrămădiseră în camerele de observație cu acoperiș de sticlă. Părea că acest zbor al *Luceafărului* era într-adevăr un eveniment de seamă. Întreaga rețea de radio și televiziune se ocupa de noi. Pretutindeni se vorbea despre senzaționala «cursă a vieții» și curajoasa încercare a tinerilor cosmonauți de a repune în funcțiune o veche și glorioasă navă cosmică.

Un spital este de obicei un loc destul de trist, dar acesta nu semăna de loc cu un spital obișnuit. Era o construcție uriașă, scăldată în întregime de razele soarelui, utilată cu aproape tot ce-ar fi putut să pretindă un om pe Pământ; bineînțeles, tot ce nu depindea de atracția Pămîntului.

Majoritatea bolnavilor era puțin probabil să se mai poată întoarce pe Pământ; unii dintre ei puteau trăi numai pe Lună sau pe Marte, unde forța gravitației e mai mică, iar în cazurile cele mai dificile, bolnavii trebuiau să rămînă toată viața în Stațiuni.

Am stat aici vreo două zile, deoarece nu exista nici o navă cosmică care să facă obișnuit legătura între Spital și Pământ. Desigur, am fi putut să ne întorcem cu *Luceafărul*, dar căpitanul Doyle ne interzisese să ne gîndim măcar la un asemenea lucru.

— N-am avut nimic împotriva să ne punem la încercare norocul — declară el. Dar înainte ca bătrîna navă să pornească într-o altă cursă, ea trebuie examinată și verificată cu multă grijă. Temperatura camerelor de combustie era prea înaltă în timpul călătoriei noastre.

Înainte ca racheta de transport să ne readucă acasă, am încercat un sentiment de mare satisfacție aflînd că misiunea noastră fusese încununată

de succes. Bolnavul era în afara pericolului și mergea spre completă însănătoșire.

Racheta de transport fusese scoasă de pe traseul ei obișnuit între Observatoarele cosmice. Cabina de comandă era la fel ca și a altor nave cosmice, dar exteriorul navei avea o înfățișare originală. Fusese construită în cosmos și, desigur, formele ei nu erau perfect aerodinamice. Cabina — un ou de formă grosolană — se lega, prin trei punți deschise, de cisterna cu combustibil și motoarele de rachetă. Aproape toată încărcătura se afla nu în interior, ci era așezată pur și simplu pe ceva, căruia i s-ar fi potrivit cel mai bine denumirea de « plasă de bagaje ». Pentru încărcăturile care trebuiau păstrate la presiuni normale, exista o mică încăpere în cea de-a doua ecluză, exact deasupra cabinei de comandă . . .

...Urmăream tocmai degetele pilotului ce alergau pe clapele aparatului definind poziția noastră în spațiu, când acesta încăleci deodată la masa lui de lucru. Apoi ciocăni cu cheia de control pentru a verifica încă o dată toate calculele. Imediat apără răspunsul. Pilotul îl privi tîntă, parcă necrezîndu-și ochilor, își smulse curelele care îl legau de scaun și se îndreptă spre hubloul cel mai apropiat.

Eram singurul care observasem toate acestea și, cum lingă mine se afla alt hublou, mi-am lipit fața de el. Sub noi, în spațiu, se vedea Pămîntul.

Un cerc de gheață îmi strînsese pieptul. Acum — după cîte știam — Pămîntul trebuia să aibă dimensiuni mai mari. Ori, dacă ochii mei nu se înșelau, Pămîntul părea și mai mic decît fusese cînd îl văzusem ultima dată.

Am aruncat o nouă privire pilotului și expresia feței lui confirmă temerile mele: cădeam undeva în spațiu.

— Căpitane Doyle — zise anevoie pilotul — nu vrei să veniți aici pentru o clipă?

Căpitanul își părăsi fotoliul și se așeză la masa de comandă. Urmă un dialog fulgerător cu nenorocitul de pilot, după care căpitanul ordonă:

— Să fie chemată cca mai apropiată stațiune de releu! Preiau comanda!

Trecu mai bine de un sfert de ceas de activitate febrilă — chemări radio și calcule supraprotejate — pînă cînd cineva fu în stare să-mi explice situația. Cred că Norman Powell a fost acela.

— Blestemată fie nava asta! Îmi spuse el cu iritare. Pilotul a făcut o greșală de navigație, care poate să-ți pară neverosimilă. În loc să micșoreze viteza cu 0,9 mile pe secundă așa cum trebuia, el a mărit-o cu atîta. De aceea, în loc să cădem în direcția Pămîntului, zburăm undeva în cosmos.

Pe bordul unei nave cosmice nu se discută direcția și viteza de zbor. Totul se desfășoară după calcule automate și dacă ici un minus drept plus, e foarte ușor să îndrepti nava pe o cale greșită.

Zburam atît de vertiginos, încît forța de atracție a Pămîntului nu mai putea să ne întoarcă din drum. Nu puteam nici măcar să ne aflăm traiectul atîta vreme cît « Havoc » nu va fi îndeplinit și această treabă pentru noi. Căpitanul Doyle comunicase prin radio Stațiunii Principale poziția și viteza noastră. Așteptam instrucțiuni.

Situația era destul de gravă, dar nu disperată. Aveam încă rezerve însemnate de combustibil, destinate manevrelor finale de acostare la Stațiunea Interioară. Folosind acum aceste rezerve, am fi putut evita pericolul îndepărtării de Pămînt. În schimb, puteam să nimerim pe o orbită nouă, care să ne ducă către Stațiunea Interioară. Oricare era situația, trebuia să ne procurăm rezerve noi de combustibil — și asta cît mai urgent. Racheta noastră, destinată zborurilor pe mică distanță, nu era echipată pentru o excursie îndelungată și avea o provizie de oxigen numai pentru o sută de ore. Dacă în acest răstimp nu vom primi ajutor. . .

Am așteptat vreo 15 minute pînă ce ofițerul de serviciu de la Comandamentul Stațiunii Interioare ne-a comunicat prin radio datele necesare. Apoi, căpitanul Doyle schiță noul nostru drum.

— Zburăm spre Lună — declară el, arătînd-o cu degetul. Îi vom traversa orbita peste aproximativ 40 de ore, foarte aproape de ea, astfel încît cîmpul gravitațional al Lunii va putea exercita un efect suficient. Cu oarecare frînare a rachetei, vom putea fi «captați» de ea.

— Considerați aceasta ca o soluție bună?

Căpitanul își frecă bărbia.

— Nu știu. Depinde . . . Dacă în Lună există nave cosmice care să se ridice în întîmpinarea noastră . . .

— Oare nu putem să aselenizăm noi înșine, în apropierea vreunei stațiuni lunare? — întrebă Norman.

— Nu, nu avem combustibil suficient și motoarele noastre sînt prea slabe.

În cabină se făcu tăcere. În cele din urmă, căpitanul spuse:

— Nenorocirea este că ar costa o adevărată avere să se ridice vreo navă de pe Lună numai pentru a ne transfera cîteva tone de combustibil. Cine o să fie de acord cu asemenea cheltuieli?

Răspunsul la această întrebare era suficient de dur *).

Fața posomorîtă a pilotului se lumină deodată.

— Dar dacă — zise el — am coborî pe o înălțime, să zicem lîngă Hyparcus? Acest lucru ne-ar da posibilitatea să ne ridicăm ulterior cu un consum mic de combustibil.

Discuția deveni insuflețită dar prin excelență tehnică și, curînd, n-am mai putut-o urmări. După zece minute se ajunse la o soluție satisfăcătoare. Cînd convorbirile radiofonice luară sfîrșit, l-am tras de-o parte pe Tim și l-am amenințat că nu-l voi mai slăbi nici un minut pînă nu-mi va explica totul.

— Roy, cunoști desigur terenul de lansare de pe Hyparcus?

— Te referi la tunul magnetic aflat într-unul din craterele Lunii, care aruncă sisteme de combustibil rachetelor ce zboară în jurul ei?

— Întocmai. Prin fundul craterului, de la est la vest, se întinde un cîmp electromagnetic de circa 5 mile lungime. Navele care au nevoie de combustibil se rotesc pe o orbită în jurul Lunii și, la anumite intervale, containerele cu combustibil sînt lansate pe aceeași orbită. Nava manevrează și se apropie de cisternă. Este un procedeu mult mai ieftin decît să se efectueze aceeași operație cu ajutorul unor rachete.

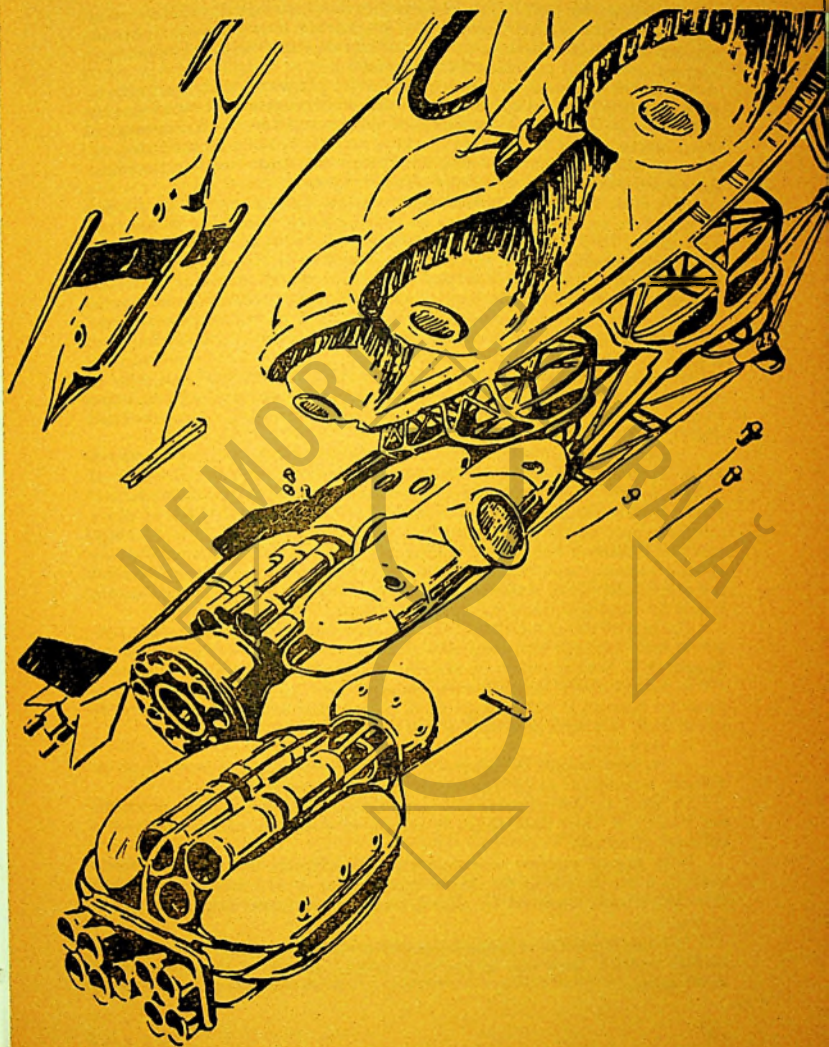
— Și ce se întîmplă cu cisternele goale?

— Aceasta depinde de viteza lor de zbor. Uneori, se distrug căzînd înapoi pe Lună; aici e doar mult spațiu liber. De cele mai multe ori, însă, capătă o viteză ce depășește forța de atracție a Lunii și dispar în Univers.

Cesurile treceau. Pămîntul se micșora, iar Luna creștea sub ochii noștri. Urmăream calculele automatelor și reglajul semnalelor radiofonice ale stațiunilor cosmice și ale Bazei de pe Lună.

În trecut, urmărisem destul de des Luna prin telescoape de pe Pămînt și de pe Stațiunea Interioară, dar este cu totul altceva să-i vezi întinderile nemărginite cu ochiul liber. Ne aflam atît de aproape, încît distingeam foarte bine marile cratere de-a lungul liniei precise de demarcație între zi și noapte. Linia răsăritului de soare trecea prin centrul Lunii și, în Hyparcus, tocmai apăreau zorile. În vremea aceasta, acolo se pregătea salvarea noastră. Priveam prin telescop

*) E de presupus că în secolul 21 o asemenea mentalitate va fi de domeniul trecutului.

unul dintre cele mai mari cratere selenare. Prin inelul său mâncat, răzbătea lumina soarelui, aruncînd în lături umbre de tuș, lungi de cite o milă. Ici, colo, piscurile cele mai înalte abia se luminau sub primele raze de soare, scînteind în întuneric asemeni unor faruri pe întinsurile oceanului.

În umbra craterului, se vedeau și alte lumini grupate în mici figuri geometrice. În fața ochilor mei apăreau uzinele chimice cu cupolele lor turtite ascunse pînă atunci în întuneric, și stațiunile ce dirijau activitatea rachetodroamelor. Toate acestea au fost vizibile timp de cîteva ore, cită vreme soarele s-a aflat sus, deasupra munților. În vremea asta, noi zburam mai departe și, la un moment dat, această parte a Lunii se ascunse privirilor noastre.

Am văzut apoi o fișie luminoasă ce străbătea șesul întunecat. Era șuvoiul de lumini ale rachetodromului, lanț de focuri înșiruite parcă de-a lungul unui mare drum. Cisterna cu combustibil aștepta probabil să fie expediată, undeva la capătul terenului. Dacă în vale ar fi fost lumină de zi, i-aș fi văzut pornirea. Ceva asemănător unor fircile de praf risipite de-a lungul terenului gonia tot mai repede și mai repede, în timp ce motoarele turnau torente de energie în cîmpul magnetic al cosmodromului. Containerul cu combustibil ajunsese la viteza de 5.000 mile pe oră — o viteză la care Luna nu mai putea să-l aducă înapoi — și porni în spațiu ca să se întâlnească cu noi.

Nava cosmică zbura acum în spatele Lunii și am văzut cu ochii mei regiunea care rămăsese totdeauna ascunsă privirilor omenesci, pînă la apariția în aceste locuri a cosmonauților. * Ea era, bineînțeles, foarte asemănătoare cu partea Lunii vizibilă de pe Pămînt.

Aproape uitasem Pămîntul, cînd Tim îmi atrase din nou atenția asupra lui. El se scufunda încet dincolo de orizontul satelitului lui: Luna, ridicîndu-se, îl umbrea, în timp ce noi zburam de-a lungul unui mare arc de cerc. Iubita noastră planetă ce se afla acum la aproape un sfert de milion de mile depărtare ne oferea priveliștea unui spectru viu, albastru-verzui, din care distingeam aproape întreaga calotă de briliante a Polului Sud și Oceanul Pacific, pe care razele reflectate ale soarelui îl transformaseră într-un bazin de foc. Priveam, uitînd de munții abrupti ai Lunii. Deasupra lor, rămăsese acum doar un îngust inel nebulos, care dispăru în cele din urmă și el. Luna ne ascunse Pămîntul.

Containerul cu combustibil se apropia de orbita noastră. Cîmpul de gravitație al Lunii îi deviasă întrucîtva traiectoria și urma să trecem la o distanță destul de mare de el. Sarcina noastră era să ne apropiem, utilizînd restul de combustibil.

— Închipuiește-ți că cisterna s-ar îndrepta direct spre noi! i-am spus emoționat lui Norman Powell. Atunci se va petrece ceva asemeni unei lovituri de tun în țintă. Și această țintă vom fi noi.

Norman rise:

— Ne vom apropia de cisternă încet și cu precauție, și o vom repera cu ajutorul instalațiilor radar. Așa că nu există nici un pericol.

De altfel, nu mai rămăsese mult timp de așteptare. Am calculat cu exactitate vizezele și, chiar dacă ne-am fi ciocnit, ar fi fost ca atingerea gingașă a doi fulgi de zăpadă.

Nava noastră reperase semnalele radio ale cisternei încă de cînd aceasta se afla la o mie de mile de noi. M-am îndepărtat ca să nu-l stingheresc pe căpitantul Doyle care, împreună cu pilotul, pregătea întîlnirea noastră în spațiu.

*) Povestirea a fost scrisă înaintea fotografierii părții invizibile a Lunii de către stațiunea automată sovietică. După cum se știe, acum a fost alcătuit un atlas complet al acestei regiuni.

Era o operație dificilă. Nava trebuia dirijată în așa fel, încât să poată lua exact direcția cisternei. Provizia noastră de combustibil era mult prea neînsemnată ca să ne putem permite alte greșeli. Fiecare scoase un oftat de ușurare când, în sfârșit, cilindrul sclipitor se găsi lângă nava noastră.

Pomparea combustibilului ne luă circa zece minute. În momentul când pompele încetară să funcționeze, de după marginea Lunii apărură Pământul. Acesta era un semn bun. Acum devenisem stăpîni pe situație și vedeam din nou îndepărtata noastră patrie.

Urmăream ecranul radarului, când motoarele începură să funcționeze. O pată viu colorată, marcînd containerul gol, plutea lent spre marginea ecranului. Această cisternă era singurul obiect care reflecta raza radarului pe o distanță de o mie de mile în jur.

Tocmai intenționam să închid aparatul, când am descoperit pe ecran o slabă scînteie la o distanță foarte mare, într-un alt sector al spațiului. Am așteptat ca unda radarului să descrie un cerc complet, crezînd că pesemne mă înșelasem. Dar scînteia apărură din nou în același loc. Am pus raza pe distanță maximă. Acest «ceva» observat de mine se găsea la o depărtare de aproape 500 de mile, și se mișca foarte încet. L-am chemat pe Tim, crezînd totuși că este un meteorit de dimensiuni mari.

Tim hotărî cu nepăsare că am «prins» din nou containerul rătăcitor, dar, curînd, văzu că acesta se găsea cu totul în altă parte a cerului și optimismul său dispărură.

— Probabil că e o navă cosmică — zise el în sfîrșit. Dar dacă e așa, ar trebui să aibă un post de radio.

Tim puse instalația noastră de radio pe recepție, dar fără nici un rezultat. Acum ni se alătură și Norman, care aruncă o privire peste umărul lui Tim.

— Dacă e un meteorit — zise Norman — să sperăm că este dintr-o bună bucată de platină. În acest caz, sintem asigurați pe toată viața*).

— Nu te mai agita! exclamă Tim. Nimeni n-a găsit încă în meteoriți altceva decît fier!

— Cit de mare trebuie să fie ca să reflecteze o rază de radar? am întrebat eu.

— Greu de spus. O navă cosmică, oricît ar fi de mică, ar emite un semnal.

— Nu este un meteorit — exclamă deodată Norman. Priviți!

Și, ridicîndu-se de la telescop, îmi cedă locul. Printre stelele ce scîlpeau slab, înainta lent, scîldat în lumina soarelui, un obiect cilindric grosolan, de formă aerodinamică, cu un bot ascuțit, semănînd mai degrabă cu un vechi obuz de artilerie decît cu o rachetă modernă.

Chemat de noi, căpitanul Doyle privi la rîndul lui îndelung în telescop. În cele din urmă, spuse:

— Orice ar fi, trebuie să ne lămurim și să raportăm pe Pămînt.

Motoarele rachetei intrară în funcțiune și luarăm o direcție nouă. După citeva zvicnituri scurte, începurăm să ne apropiem de obiectul misterios care plutea singuratec sub ajutajele noastre. Nu mai era posibilă utilizarea telescopului deoarece, cînd am revăzut obiectul descoperit de mine, acesta se afla la numai o sută de yarzi sub hublourile noastre.

Era o rachetă oarecare. Am calculat din ochi că are numai circa zece picioare lungime și am hotărît că este unul din acele proiectile dirijate automat, de

*) Cititorului din țara noastră poate să-i pară cel mult amuzantă ideea unor «descoperitori» cosmici de metale prețioase care viscăză să «se asigure pe viață». De altfel — așa cum reiese din împrejurarea descrisă — capitalismul este urmărit de deziluzii și în cosmos!!

recunoaștere, pe care oamenii le trimiteau în spațiu pe vremea începuturilor navigației cosmice. Căpitanul Doyle nu era de acord cu mine. Acestea fuseseră de multă vreme luate în evidență și capturate, nemaivorbind de faptul că pe asemenea proiectile teleghidate existau instalații de radio și televiziune.

Obiectul care ne interesa era vopsit într-un roșu foarte aprins, de o nuanță stranie, și purta o inscripție pe care însă n-o puteam citi din cauza distanței. Când proiectilul se întoarse încet, în cîmpul nostru vizual apărură un semn negru pe fond alb, dar și el dispărură, așa că n-am avut timp să-mi dau seama despre ce era vorba.

— Nu-mi place înfățișarea acestui vagabond — zise serios Tim Benton. Culoarea lui este un semn de pericol.

— Nu mai cobi degeaba! — exclamă Norman. Dacă ar fi o bombă, fii sigur că nu și-ar face reclamă!

Apoi, cînd obiectul se apropie la 50 de picioare de noi, am reușit să distingem semnul negru înainte de a dispărea din nou. Pe proiectilul care se apropia încet, se vedea însemnat clar simbolul morții: un craniu și două oase încrucișate.

De bună seamă că avertismentul îl văzuse și căpitanul Doyle, deoarece imediat se auzi zgomotul tunător al motoarelor noastre. Proiectilul se mai răsuci o dată în spațiu și am citit sub craniul cu oasele încrucișate:

ATENȚIUNE!

PROIECTILUL ESTE RADIOACTIV!

COMISIA PENTRU ENERGIA ATOMICĂ.

— N-ar fi fost rău să fi avut un contor Geiger — spuse gînditor căpitanul nostru... Cu toate că, după părerea mea, proiectilul n-ar mai putea să prezinte acum vreun pericol. Totuși, la sosire, ne vom supune toți unui control medical special.

— Credeți că se află de mult aici sus? întrebă Norman.

— În 1970, au început să se descotorosească în felul acesta de deșeurile atomice... E un mijloc destul de energetic de a scăpa de ele, nu-i așa?

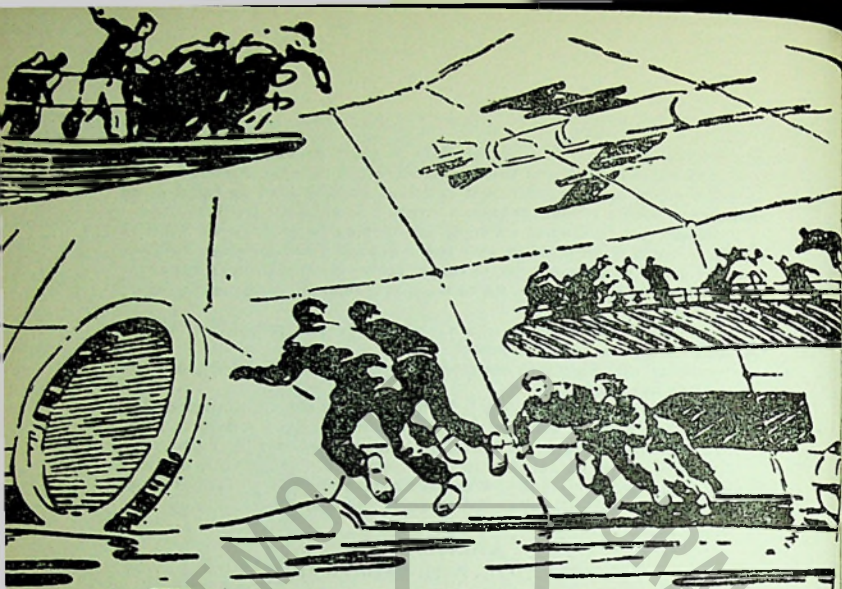
— Am auzit despre asemenea rezervoare, dar credeam că au fost de mult adunate, interveni Tim.

— Afară de acesta. Dar, bineînțeles, și el o să fie captat de îndată ce vom raporta despre existența lui. Ai lucrat bine, Malcolm!

Era plăcut să auzi acest compliment, dar pe mine mă rodea totuși viermele îndoielii: oare n-am fost supuși toți unei doze periculoase de radiații? Din ferircire, teama mea era neîntemeiată.

Povestea acestui proiectil rătăcitor am aflat-o mult mai tîrziu. Comisia pentru energia atomică hotărîse, în sfîrșit, în 1981, expedierea lui în spațiu. Proiectilul urma să fie distrus lovindu-se de Lună, dar trecu pe lângă ea. *) Apoi, vreme îndelungată, astronomii se frămîntaseră să afle ce fel de corp ciudat era acela care nimerise în orbita observată de ei...

*) Trimițînd o rachetă în Lună, oamenii de știință sovietici au acordat o deosebită atenție dezinfectării ei pentru a nu aduce microbi pe locurile unde vor ajunge cîndva oamenii. Infecțarea Lunii cu radiații radioactive nu reprezintă nici pe departe o soluție pentru eliminarea deșeurilor radioactive de pe Pămînt. Savanții progresivi din lumea întrecăgă, luptînd pentru folosirea energiei atomice puse în slujba omului, vor găsi fără îndoială soluții mai bune decît cele la care se referă autorul.

...Călătoria noastră de întoarcere la Stațiunea Interioară se desfășură fără alte evenimente. Un grup de practicanți ne așteptau în ecluză. Ei îl salutară pe comandat când acesta coborî de pe bordul navei, dar mai târziu auzii multe glume făcute fără răutate pe socoteala aventurilor noastre.

Între timp, nava care trebuia să mă transporte acasă, pe Pământ, plecase. Se propuse să fiu trimis pe Stațiunea Principală și de aici îmbarcat pe una din cargo-rachetele care făceau curse regulate. Aș fi putut astfel să mă întorc pe Pământ cu pasagerii care veneau din Marte sau din Venus.

Ultima zi în Stațiune mi-am petrecut-o aproape în întregime adunînd autografe și amintiri. În sfîrșit, totul era împachetat. Rămînea numai să-mi iau rămas bun.

Căpitanul Doyle ședea la biroul lui, în aceeași atitudine în care îl găsisem prima dată. I-am spus că speram să nu fi fost pentru el o povară prea grea. Căpitanul zîmbi blajin.

— Cred că ai înțeles Roy, de ce atîția tineri cer de lucru aici, dar nu sînt decît pușini cei care primesc. Specialitatea noastră este prea grea. Dar te-am examinat îndeaproape și, dacă peste cîțiva ani ai să vrei să faci o cerere ca să ajungi aici, o să-ți dau recomandarea necesară.

— Vă mulțumesc.

Căpitanul se ridică din fotoliu, sprijinindu-se cu mîna stîngă de masă și mi-o întinse pe cealaltă. Cînd ne-am strîns mîinile mi-am adus din nou aminte de prima noastră întîlnire și, deodată, am înțeles că, deși m-am văzut cu el aproape în fiecare zi, uitasem cu totul că îi lipseau ambele picioare.

Cînd am ajuns la ecluză, mă aștepta o surpriză. Inițial fusese vorba ca pînă la Stațiunea Principală să fiu transportat cu una din cargo-rachete, dar... acolo

se afla jerpelita noastră *Cictrlia a spațiului* cu echipajul compus din Tim Benton și Ronny Jordan. Mi se oferă să preiau comanda.

Giganticul tambur al Stațiunii Principale se mărea încet în fața noastră. Complexul de cupole și coridoare turtite, care, timp îndelungat, fuseseră casa mea, se îndepărta, micșorându-se treptat. Tim aduse *Cictrlia* la axa Stațiunii Principale. Mari brațe automate ne introduseră încet înăuntru, înainte de închiderea ecluzelor.

— Ei, la revedere — spuse Ronny. Pe curînd!

— Sper — am răspuns eu, chibzuind dacă e cazul să pomenesc despre propunerea căpitanului Doyle.

Le-am strîns miinile, ușile s-au închis și am intrat în Hotelul zburător, în vecinătatea căruia am trăit decurs de atîtea zile.

Era « seară » tirzie cînd am ajuns pe bordul Stațiunii Principale. Aici, timpul se măsura ca și pe Pămînt. La fiecare 24 de ore, începea o nouă zi. Lumina se stîngea pentru opt ore și se lăsa liniștea: locuitorii Stațiunii Principale se duceau la culcare.

Camera mea era destul de mare pentru ca în ea să încapă un pat, un fotoliu și o chiuvetă. Era foarte ciudat să vezi din nou apa curgînd și primul lucru pe care l-am făcut a fost să deschid robinetul. Stăteam privind cu entuziasm apa care formase în chiuvetă un mic « iaz ».

Prima seară mi-am petrecut-o savurînd avantajul pe care ni-l poate da numai gravitația: am făcut o baie, o baie adevărată în apa care nu încerca să se prefacă într-o gigantică picătură plutitoare.

Am dormit agitat în această primă « noapte de gravitație », deși cîntăream numai o treime din greutatea mea obișnuită. Răsufiam greu și am avut vise neplăcute — se făcea că urcam o colină abruptă cu o încărcătură în spate. Spre dimineață am ațipit, dar stewardul m-a trezit pentru dejun.

După ce m-am îmbrăcat, am pornit să cercetez această lume nouă. Primul fenomen cu care trebuia să mă obișnuiesc aici, era podeaua curbă — mă aflam doar în interiorul unui cilindru gigantic, care se învîrtea lent în jurul axei sale. Forța centrifugă, aceeași forță care susținea Stațiunea în spațiu — mă apăsa spre podea, adică pe suprafața cilindrică a tamburului rotitor.

Dacă ai merge tot timpul în aceeași direcție, ai putea da ocol întregii Stațiuni, revenind în punctul de unde ai pornit. Cu alte cuvinte, « sus » se afla totdeauna în plan perpendicular pe axa de rotație.

Stațiunea nu se compunea dintr-un singur cilindru, ci pare-mi-se, din trei — unul în interiorul celuilalt. Cînd te deplasai de la centru spre exterior, greutatea îți se mărea. Primul cilindru, numit galeria « O treime din gravitația pămîntească », fiind cel mai apropiat de ecluze, era destinat în special primirii pasagerilor și a bagajelor.

Galeria următoare, mai încăpătoare, era a celor « Două treimi din gravitația pămîntească ». De la o galerie la cealaltă ajungeai cu ajutorul ascensoarelor sau pe niște scări strimbe, curioase. Mersul pe scară îmi dădea o senzație destul de ciudată cită vreme nu mă obișnuisem și cu o treia parte a greutateii mele « pămîntești ». Cînd coboram încet pe scări, ținîndu-mă de balustradă, mi se părea că, treptat, devin mai greu, ceea ce dealtfel era și realitatea.

În galeria celor « Două treimi din gravitația pămîntească » se aflau cîteva magazine. O dată, pe cînd mă învîrteam pe acolo, au intrat cîteva coloniști veniți din Marte. Unul dintre ei era un tînăr cam de vîrsta mea.

— Hello! exclamă el. Ai fost pe nava noastră?

— Nu — mă mirai eu. Abia am sosit aici de pe cealaltă jumătate a Stațiunii.

— John Moor — se prezentă noul meu cunoscut. E prima mea călătorie pe Pământ.

— Te-ai născut în Marte?

— Da! Și plec acasă ca să intru la colegiu.

Suna destul de ciudat acest «plec acasă» în gura unui om care nu pusese niciodată piciorul pe Pământ.

Aproape tot timpul ce-mi rămăsese din relativ scurta mea ședere în Stațiunea Principală, mi l-am petrecut împreună cu John Moor. Conversațiile noastre făceau să treacă mai plăcut orele în așteptarea cargo-rachetei.

Pentru mine, viața de pe Marte era aidoma unui roman interesant, așa cum i se părea și lui viața de pe Pământ. John ducea cu el o minunată colecție de fotografii înfățișând orașe cu cupole turtite și deșerturi colorate...

...Înainte de-a pleca pe Pământ, ești obligat să treci printr-o carantină de 24 de ore în galeria «Gravitației pămîntești depline». Eram deci din nou nevoit s-o pornesc pe una din scările curbate, simțind cum greutatea îmi revine cu fiecare pas. Ajungând jos am simțit în picioare o îngrozitoare slăbiciune. Îmi venea greu să cred că era forța normală a gravitației în care trăisem toată viața.

John venise împreună cu mine și resimțea o oboseală și mai adîncă, gravitația fiind aici de trei ori mai mare decît pe Marte. De două ori l-am ținut să nu cadă, dar a treia oară am căzut amîndoi. Un timp am rămas nemișcați pe covorul gros de cauciuc (constructorii Stațiunii știuseră că va fi nevoie de el), adunîndu-ne forțele pentru o nouă încercare. De data aceasta n-am mai căzut.

Vreo cincizeci de pasageri umpluseră galeria «O treime din gravitația pămîntească», așteptînd să se termine descărcarea rachetei venite de pe Pământ. Era cea mai mare navă cosmică din cîte văzusem. În ea se afla o uriașă cabină pentru pasageri, cu scaune de care erau legați în mod obligatoriu pe tot timpul călătoriei. Am așteptat aproape o oră pînă ce au coborît toți noii sosiți și au fost descărcate bagajele. Apoi un difuzor ne invită să ne pregătim pentru urcarea pe navă.

Trei lovituri puternice de gong avertizară pentru ultima dată pe cei care plecau. După cinci minute, începură să lucreze motoarele. Am văzut cum Stațiunea Principală se îndepărta încet la pupă: marele ei tambur rotitor se micșora, descoperind stelele. Apoi, pe lingă mine trecură în zbor vertiginos numeroase mecanisme și camere de presiune, unde locuiau mulți dintre prietenii mei.

Surprinzător de repede, motoarele încetară să mai lucreze. Acumulasem viteza necesară și restul era treaba gravitației Pămîntului.

Nava se îndrepta acum în întîmpinarea mișcării orbitale a Pămîntului. Ea trebuia să facă ochiul planetei noastre, intrînd pentru început numai în straturile superioare ale atmosferei. Pilotul execută această manevră cu motoarele care abia lucrau. Din locul unde eram așezat, puteam să văd scurte coloane de ceață smulgîndu-se din negură și stelele ce pluteau lent în jurul nostru.

Ne aflam încă la 500 de mile deasupra ecuatorului, zburînd cu viteza de 18.000 de mile pe oră și ne apropiam încet de Pământ. Coasta Americii de Sud trecu vertiginos pe sub noi. În față se întindeau pădurile uriașe ale Amazonului. Marele fluviu se lărgea treptat. Vedeam îngrozitoarea furtună care bîntuia sub noi, în vreme ce aici, sus, domnea o liniște adîncă.

— E furtună tropicală — îi explica lui John. Există oare ceva asemănător pe Marte?

— Desigur, numai că fără ploaie — răspunse el. La noi se iscă însă uneori teribile furtuni de nisip. Și de două ori am văzut trăsnetul.

— Cum așa? Fără nori de ploaie?

— De ce te miri? Doar și nisipul se poate electriza.

Furtuna rămase în urmă. Acum, dedesubt se întindea Oceanul Atlantic, lucind calm sub razele apusului de soare. La orizont, vedeam o acumulare de umbre care se apropiau încet. Apoi am zburat în lumina amurgului. Am pierdut soarele deasupra centrului Oceanului Atlantic și, aproape în aceeași clipă, am auzit primul șuierat al aerului de-a lungul fuzelajului.

Era un sunet înspăimântător care făcu să mi se ridice părul măciucă. După liniștea absolută a vidului, orice foșnet pare strident. Dar sunetul acesta creștea cu perseverență, urcînd la un răcnet asurzitor. Părea că vrea să rupă nava noastră în bucăți. Presiunea curelelor creștea încet dar persistent, provocîndu-ne o senzație aproape similară cu cea pe care o ai într-un automobil care frînează.

Nava noastră cosmică se transformă într-un simplu avion. Privind în întunericul de afară, am văzut jos o slabă lumină roșie. La început, cum nu aveam senzația perspectivei, mi se păru că pilpiic undeva departe sub navă. Nu puteam să-mi imaginez ce reprezenta. Apoi am înțeles că această lumină roșie depărtată provine de la aripile noastre: viteza zborului prin atmosferă le încinsese pînă la roșu vișiniu.

Cîteva secunde am rămas cu ochii țintă la această priveliște îngrijorătoare, dar m-am convins repede că, de fapt, totul este în perfectă ordine. Cu toate acestea, m-am bucurat cînd am ieșit din nou la lumina zilei. Incandescența care mă speriasse nu se mai vedea. Entuziasmul contemplării răsăritului de soare a pus cu totul stăpînire pe noi.

N-am putut spune niciodată cu precizie în ce moment am atins solul. Cu o clipă înainte eram încă în aer. Dar în secunda următoare, luminile terenului de aterizare fugeau în urma navei noastre, care se apropia încet de odihna bine meritată. Mă înapoiasem pe Pămînt.

Mergeam cu pași domoli în întîmpinarea autobuzului care ne aștepta. Am privit din nou bolta acoperită cu mărgelile stelelor. John Moor lovea cu nerăbdare ușa autobuzului. El observă privirea mea și ridică la rîndul lui ochii spre cer.

Ne uitam amîndoi spre răsărit unde se iviseră primele licăriri albe ale zoriilor. Dintre stele, Marte se desprindea ca un diamant cu luciri rubinii. . .

Primeam această stea și știam că am să-l decepționez pe dragul meu căpitan Doyle. Stațiunile cosmice erau prea aproape de casă. Imaginația mea începuse să fie irezistibil atrasă de această mică lume care scînteia printre stele. Cînd mă voi întoarce din nou în cosmos, Stațiunea Interioară nu va fi decît o piatră de hotar pe viitoarea mea cale spre descoperirea lumii.

În romînește de EDUARD JURIST

Ilustrații de L. RUBINȘTEIN (U.R.S.S.)

ADRIAN ROGOZ

DE LA STĂPÎNII VISULUI
LA SCLAVII COȘMARULUI

Intr-un număr din revista *Orizonturi*, criticul Jean Verdier constata că în literatura științifico-fantastică actuală predomină două curente: cel sovietic și cel anglo-saxon. Fiind de acord cu această împărțire în mare a literaturii de anticipație a zilelor noastre, criticii sovietici V. Dmitrievski și E. Brandis definesc deosebirile esențiale dintre aceste două școli: *În timp ce literatura fantastico-științifică burgheză se caracterizează prin faptul că zădărnirea realizărilor tehnico-științifice este ruptă de organizarea viitorului, literatura științifico-fantastică sovietică ilustrează cum s-a înlăturat această ruptură, ceea ce îi imprimă un caracter principal inovator.* (În articolul «Contemporaneitatea și literatura științifico-fantastică», *Kommunist* nr. 1/1960, p. 85).

În linii mari, aceste două drumuri ale literaturii de anticipație din zilele noastre se diferențiază prin poziția pe care o au față de om, față de destinul și fericirea lui. Acesta este criteriul cel mai general, caracteristic, în ultimă instanță, celor două sisteme economico-sociale aflate astăzi în lume și, respectiv, celor două ideologii ireductibile care se înfruntă: sistemul umanismului, al umanizării cosmosului, și sistemul dezumanizării, al singurătății, al deznădejdiei.

Pentru clarificarea anumitor termeni, e util să precizăm aici următorul fapt: din punct de vedere ideologic, omenirea este împărțită categoric în două polarități distincte: ... *Chestiunea se poate pune numai așa: ideologie burgheză sau ideologie socialistă. Aici nu există cale de mijloc (pentru că omenirea n-a elaborat nici o «a treia» ideologie; și, în general, într-o societate sfârșită de contradicții de clasă nu poate exista niciodată o ideologie în afara de clase sau deasupra claselor)* (V.I. Lenin, Opere, vol. 5, p. 369).

Se va vedea mai departe că aceste precizări sînt extrem de importante pentru înțelegerea deosebirilor specifice dintre cele două căi contemporane ale literaturii de anticipație.

Într-adevăr, după cum ne îndreptățește să conchidem vijelioasa dezvoltare a științei și a tehnicii, tendința principală a genului științifico-fantastic trebuie să fie abordarea cea mai îndrăzneță a viitorului. Fiind vorba despre literatură, deci despre înfățișarea omului, e necesar să-l prezentăm pe acesta în rețeaua relațiilor lui umane, sociale. E cu neputință astfel să facem abstracție de mediul în care vor trăi eroii noștri, de orînduirea în care se va desfășura acțiunea povestirii sau a romanului, a piesei de teatru sau a scenariului de film. Scriitorilor din lumea socialistă, marxismul le dă la această problemă un răspuns fără echivoc, fundat pe terenul ferm al științei, iar istoria îl confirmă cu o vigoare impresionantă, multiplicată cotidian. Viitorul aparține comunismului — acesta e grandiosul adevăr al zilelor noastre, cînd literalmente avem senzația că ne aflăm pe bordul unei mari nave care intră în rada portului așteptat.

Așadar, pentru scriitorul de anticipație actual, *premiza absolut necesară* este acceptarea perspectivei comunismului. Fără înțelegerea structurii esențiale a lumii de mîine, personajele zugrăvite rămîn simple abstracții sau, în cazul cel mai bun, tragice ori groțeste proiecții în viitor ale oamenilor din capitalism.

Cum se descurcă în labirintul invizibil al viitorului scriitorii occidentali?

De la început este vădit că au fost eliminați de la probele finale «profeții» care stau cu fața spre trecut, fie aceasta din pricina unor nostalgii paseiste (ca la Samuel Butler), fie din cauza concepției lor net reacționare (ca la Aldous Huxley).

Singurii care pot intra în competiție sînt autorii apuseni progresiști. Cînd spun «progresiști», nu mă refer atît la atitudinea lor politică declarată sau conștientă, cît la sinceritatea interesului lor față de destinul omenirii. În această categorie vor intra deci oameni foarte deosebiți, de la marxiști ca William Morris la socialiști șovăielnici ca H. G. Wells și pînă la scriitori care n-au nimic de-a face cu marxismul, ca Ray Bradbury.

Intrucît în această modestă încercare de sinteză putem aborda doar liniile directe ale genului, va trebui să ne mărginim la două idei principale: *tema omul în fața mașinii* și *tema relațiilor cosmice*.

Într-un interviu, Arthur Miller afirma despre veacul nostru: *Una dintre necunoscutele acestui veac este atitudinea oamenilor față de industrializare. Rămîne să aflăm dacă omul va domina mașina ori se va lăsa devorat de ea... Mi-e teamă de această industrializare care ne poate și salva și pierde.*

Aceiași spaimă metafizică în fața mașinii o găsim și la marele scriitor american de anticipație Ray Bradbury, de altfel un adept convins al coexistenței pașnice: *Omul se găsește înaintea unei lumi mecanice. Responsabilitatea lui constă în a ști cine va stăpîni această lume, el sau Mașina (Mașina cu M mare)* («Les Lettres Françaises», nr. 688/1957).

Această viziune a viitorului pe care o găsim la scriitori progresiști din zilele noastre ni se pare tipică și profund semnificativă. Pe de o parte, ea reflectă just teama de urmările dezastruoase ale automatizării în condițiile orînduirii capitaliste. Pe de altă parte însă, ea abate problema reală — schimbarea relațiilor de producție — pe o cale inoperantă și greșită. Dușmanul nr. 1 devine industrializarea!

Un alt scriitor occidental, Maurice Limat, atacînd aceeași temă a luptei dintre om și mașină, o duce pînă la ultimele consecințe.

În romanul său *Eu, un robot*, roboții își spun « Oameni, Fiii Zeului Cosmosului », iar oamenii se socotesc simple mașini create pentru fericirea stăpînilor la care robesc. Andr s, personajul principal, dîndu- i seama de natura lui gînditoare, deci umană, ia decizia să elibereze omenirea. El  i îndepline te hot r irea  i în plus redă oamenilor con tiin a for ei lor care este... îndoiala.

Unii ar putea spune: iată un roman optimist, deoarece finalul său arată că omul a învins mașina.  i totu i acest happy-end nu este suficient pentru a da un sens progresist povestirii lui Limat.

Problema esen ială a lucrărilor de anticipație cu această temă e prezentarea raportului om-mașină în lumina lui *reală*. Prin  ns i natura lui, omul e superior crea iei sale inanimate, alcătuită din relee cibernetice sau dispozitive moletronice. Atunci când omul devine victimă a unei mașini, aceasta se datore te fie unor accidente (cum sînt acelea de automobil), ale căror autori sînt tot oamenii, fie mai ales defectuoasei întocmiri sociale.

Această din urmă cauză este profund legată de capitalism, de contradic ia lui fundamentală dintre caracterul social al produc iei  i forma privată a  nsu irii bunurilor. În toate țările occidentale cu o economie dezvoltată în care au fost introduse sisteme automate de mașini, ele au atras în mod inevitabil cre terea  omajului, ceea ce a dus la ascu irea luptei de clasă.

Zb t ndu-se în virtejul acestor contradic ii antagonice, conducătorii marelui capital au tot interesul să escamoteze adevărata cauză a pauperizării proletariatului. Vina pentru r ul produs de automatizare în condițiile « liberei inițiative », ei vor s-o arunce pe mașini, ba chiar pe muncitori.

Ce răspuns dă la această problemă cartea lui Maurice Limat? Andr s treze te din hibernarea lui un om de odinioară, păzit de o mașină.  i cere să-i spună cum de-au putut oamenii să fie depozeda i de către robo i.

— Nu prin violen  , răspunde omul trecutului, ci prin delăsarea oamenilor, prin refuzul lor tot mai f    de a se consacra unor sarcini penibile  i obositoare.

Această explica ie e caracteristică pentru literatura burgheză de anticipație. Pe de o parte, ea ascunde vinovatul nr. 1 al consec n elor automatizării (capitalismul), iar pe de altă parte, sună ca un avertisment adresat muncitorilor care, chipurile, nu sînt destul de harnici (adică nu suportă suficient de docil intensificarea exploa  rii).

Toate aceste romane care au ca temă pericolul  i lupta cu roboții, revolta  i suprema ia acestora sînt, cu sau fără voia autorilor respectivi,  n r uite de aceeași tendin   de a camufla realitatea.

După o vizită făcută în U.R.S.S., scriitorul american Lincoln Steffens a declarat: « Am văzut viitorul în acțiune ». Parafrazind această observa ie, un francez care a colindat S.U.A. a spus: « Am văzut trecutul în acțiune ».

Acest contrast se v de te în toate aspectele vie ii din cele două mari   ri.

A fel, problema automatizării care, pentru proletariatul occidental este un motiv de ad nc  îngrijorare, pentru clasa muncitoare din lagărul nostru devine sinonimă cu comunismul. Pe măsură ce construc ia noii societ  i se des v r  te, este tot mai limpede, nu numai că ma inile mai perfec ionate sînt prietenele oamenilor, ci, mai mult, că ele constituie adevărate acceleratoare ale comunismului.

La noi, progresul decurge din stricta interdependen   a efectelor produse de toate marile descoperiri tehnico- tiin ifice (electrificarea, automatizarea,

mecanizarea, chimizarea, introducerea energiei atomice etc.). Rezultatul este o adevărată reacție în lanț: electrificarea ajută automatizarea, care contribuie la sporirea uriașă a productivității muncii; la rândul ei, aceasta are drept consecințe pe de o parte crearea unor cantități din ce în ce mai mari de bunuri, iar pe de alta eliberarea unui număr crescând de oameni de munca manuală grea. Țelul nu prea îndepărtat al acestui proces este atât obținerea belșugului pentru întreg poporul, cât și ștergerea treptată a deosebirilor esențiale dintre munca fizică și cea intelectuală, dintre sat și oraș.

După cum se știe, acest minunat tablou, care a însemnat visul de aur al tuturor utopiștilor, trebuie să fie actualmente socotit de domeniul înfăptuirilor practice ale societății comuniste. Congresul al XXII-lea al P.C.U.S. va discuta cât se poate de concret tocmai despre planificarea și realizarea rapidă a acestor visuri ale umanității.

E lesne de priceput că scriitorii noștri de anticipație își pot avînta în voie aripile imaginației, fără nici o teamă de automatizare.

În consecință, un autor ca Anatoli Dneprov, de profesie specialist în cibernetică, va rezolva curajos, clar și cu umor problema așa-zisei primejdii a robotului. În povestirea *Mela*, el merge pînă acolo încît arată « o mașină electronică cu autoperfecționare » care, fiind programată să studieze modelarea sistemului nervos superior, încearcă să taie capul constructorului ei pentru a-i studia creierul. Acțiunea povestirii e palpitantă, dar soluția problemei e simplă. Autorul îi spune eroului său: *Mi se pare că Mela dumitale seamănă în oarecare măsură cu un automobil fără frîne. Nu știi cîte accidente sînt pricinuite de bruscă avariere a frinelor de automobil?*

În lucrarea lui Dneprov este indicat în mod elegant drumul care duce la rezolvarea acestei atît de discutate chestiuni. Alte romane vor trata problema în continuare. Astfel, la Sergiu Fărcașan, în romanul *O iubire din anul 41042*, roboții ajung la o dezvoltare fabuloasă. Aceste mașini concentrează în memoria lor o imensă cantitate de experiență, uneori de proporție planetară.

În ciuda acestor perfecționări prevăzute, autorul nu uită nici o clipă esențialul: *Între mașina cea mai evoluată și capul cel mai rudimentar — spune eroul său, șavantul Mils — e o prăpastie, dar tocmai aici vrem să ne infiltrăm noi, să aflăm.*

Stanislaw Lem (medic și autor al unor studii de cibernetică) scrie în faimosul său roman *Norul lui Magellan*, a cărui acțiune se petrece prin secolul XXXII: *Pentru noi o sumedenie de lucruri se înfleg de la sine, sînt evidente. Dar pentru automat nimic nu este evident decît ce a introdus în el constructorul său. Automatele noastre, de pildă, au sistemul de autoconservare, care le ferește de autodistrugere, posedă acele siguranțe despre care am vorbit și fac imposibilă comiterea vreunui rău împotriva omului; dar într-o situație cu totul nouă și neprevăzută de către constructor, în condițiile unei planete necunoscute, aceste automate ar putea pricinui mult rău... Dacă am trimite acolo automate, am putea să dăm greș definitiv și chiar să avem rezultate neplăcute.*

În concluzie, acestea sînt — după autorii noștri — modalitățile de folosire a roboților într-un viitor îndepărtat: în condițiile terestre, sînt cu totul inofensivi datorită frinelor și siguranțelor, iar în « relațiile cosmice » nu pot fi utilizați decît cu prudență.

Și iată-ne ajunși la tema « relațiile cosmice » despre care am mai pomenit. Ca și în cazul temei precedente, vom găsi aici proiecția în viitor a unor relații

existente. Tocmai de aceea, înainte de a cerceta în ce fel întrevade genul științifico-fantastic contactul dintre reprezentanții diferitelor lumi ginditoare, este util să ne oprim asupra modului în care este anticipată istoria omenirii terestre.

La întrebarea cum va fi viitorul omenirii, majoritatea scriitorilor occidentali răspund de parcă s-ar fi înțeles între ei. Acest viitor apare sumbru, însingerat de noi războaie (*Maimuța și esența* de A. Huxley, *Anul 1984* de George Orwell, romanele lui C. M. Kornbluth, *Hard* și ale altor alora). După ei, acest viitor întunecat e fără ieșire, deoarece răul n-ar sta în proasta întocmire a societății care a putut genera asemenea viziuni de coșmar, ci în chiar natura omului sau în ceea ce are omul mai nobil: rațiunea, știința, munca. În noua variantă *Din nou în temerara lume nouă* (1959) a cărții lui din 1931, A. Huxley zugrăvește o societate superorganizată și controlată de Marele Business, unde bărbații și femeile își au personalitatea zdrobită, fiind îndobitociți de o propagandă vicleană. În romanul lui Huxley, care conține « și destul de multe idei juste despre vicile reale ale societății capitaliste » (I. Arbatov), concluziile sînt totuși la fel de negative ca în trecut, anihilînd semnificația criticii sociale. Singurul îndemn pentru viitor e că trebuie să rezistăm la tot ceea ce (după unghiul său alterat de malthusianism, freudism și de alte teorii burgheze cu aparent luciu științific) poate duce la infernul anticipat în *Temerara lume nouă*. Trebuie să opunem rezistență creșterii populației, dezvoltării științei și tehnicii, ba chiar și progresului. Pînă și scriitorii cu tendințe progresiste ca P. Anderson, L. Sprague de Camp și Ray Bradbury mărturisesc în operele lor neîncredere față de mersul înainte al societății, aversiuni față de știință.

Ideea principală a tuturor acestor lucrări — cu sau fără voia autorilor — este aceea de a împiedica pe cititori să ajungă la concluzia că orînduirea existentă poate fi schimbată.

Arta occidentală reprezintă totuși un proces extrem de complex și de aceea analiza diferitelor opere este uneori dificilă. Să luăm exemplul filmului american *Ultimul țărnam* realizat după romanul *Pe plajă* de scriitorul australian Nevill Shute, decedat în 1960.

Oglîndînd schimbările intervenite în conștiința clasei capitaliste în general, *Ultimul țărnam* constituie o manifestare a lucidității, întrucît înfățișează cu realism consecințele dezastruoase pe care le poate avea obtuza politică a « războiului rece ». Necontenit tot mai mulți oameni cu judecată își dau seama de adevărul spuselor lui N. S. Hrușciov: în epoca noastră nu există decît două căi — fie coexistența pașnică, fie cel mai distrugător război din istorie. O altă soluție nu există.

Situîndu-se pe poziția coexistenței pașnice (adică pe o poziție opusă celei a cercurilor agresive din țările capitaliste), creatorii acestui film n-au reușit totuși să se desprindă de optica lor burgheză. Această împrejurare limitează, firește, atît valoarea realistă a filmului cît și eficacitatea mesajului său. Într-adevăr, nefiînd arătate rădăcinile istorice ale « apocalipsului » s-ar putea conchide că războiul este o fatalitate a speciei umane și nu produsul acelor clici care storc profituri fabuloase de pe urma înarmării. Filmul lui Stanley Kramer este profund uman, iar nobilul scop urmărit se concentrează în avertismentul final de pe pînza fluturată de vînt în Melbourne-ul mort: *Încă nu e prea tîrziu, fraților!* Dar spectatorul cîstit, neștiînd încotro să-și îndrepte voința de luptă, poate să primească avertismentul și totuși să nu înțeleagă nimic.

Privind în urmă, ne dăm seama de tulburătoarea promptitudine cu care a înregistrat H. G. Wells în romanul său *Războiul lumilor* (1898) primejdiile legate de agresivitatea imperialismului ivit la orizont. Această operă avea să fie începutul unei serii interminabile de scrieri epigonice tot mai terifiante, după cum realitatea pe care o reflecta va însemna un șir colosal de calamități pentru omenire: *Războiul farfuriilor zburătoare* de B. R. Bruss, *Infernala amenințare* de Vargo Statten, *Invadarea pământului*, *Domnia mutațiilor* și *Monștrii neantului* de Jimmy Guieu, *Atac subteran* de M. A. Rayjean, *Groaza uriașă*, de Stefan Wull, *Flagelul universului*, de R. Richard-Bessière, *Agonia civilizațiilor* de Jean-Gaston Vandel.

Romanul lui Stefan Wul, *Terminus I*, a apărut în editura *Fleuve noir*, în colecția «Anticipation». Iulius, eroul acestei cărți, o reîntâlnește pe Marge, fosta lui iubită, acum o femeie bătrână. Iată portretul acestei aventuriere a spațiului: «În timpul când el nu era decât un mus, o văzuse pe Marge stăpînind o flotă de zece astronave, tratînd de la egal la egal cu trusturi puternice, trecînd încărcături de contrabandă pe sub nasul polițiilor plătite ca să nu vadă nimic, avînd oamenii ei printre politicienii planetelor care o interesau. Morală? Nu era vorba despre ea într-un univers unde singuri cei tari aveau o șansă, unde legile favorizau tilhăriile de tot soiul. A viola aceste legi constituia adesea contrariul unei acțiuni rele».

Aceste rinduri sînt semnificative deoarece expun destul de bine punctul de vedere al science-fiction-ului cu privire la evoluția moralei umane. E lesne de identificat în viziunea de mai sus trăsăturile imperialismului. Și iarăși observăm cum ascușitul criticii se frînge de zidul de oțel al miturilor scornite de capital. Într-o asemenea lume bestială, după opinia acestor autori, eroul este nu omul care vrea s-o schimbe din temelii, ci *gangsterul, aventurierul*.

Desigur că întîlnirea unor lumi ale fără-de-legii trebuie să ducă la coliziuni apocaliptice. Universul e înțesat de conchistatori și criminali. În romanul lui Robert Heinlein, *Tînărul și spațiul*, eroul Kip Russell este răpit de niște pirați cosmici, conduși de un monstru. Această ființă înspăimîntătoare are următoarele semnalmente: «tentacule în formă de viermi în jurul gurii, patru brațe de reptilă, ochi care mătură întregul spațiu în felul radarului, fără a mai socoti un ochi supranumerar îndărătul capului!» În povestirea lui Donald Wandry, *Monstrul de nicăieri*, un savant descoperă în Peru o făptură uriașă, neagră, flască, amorfă, cu proprietăți proteice. Capul monstrului poate duce o existență de sine stătătoare, ceea ce nu-l împiedică să înghită tot ce găsește. Astronauții din povestirea lui Allen Innes, *Căldoria va fi lungă*, întîlnesc pe o planetă îndepărtată niște construcții ciclopice. De fapt aceste edificii sînt alcătuite din cadavrele locuitorilor acelei lumi, viețuitoare de forma unor viruși care se înmulțesc cu o iuteală nemaipomenită și devorează metalele.

★

Promovînd consecvent ideile înțelepte ale coexistenței pașnice, literatura realismului socialist preconizează în unele lucrări de anticipație coordonatele viitorului apropiat. În astfel de povestiri este reflectată lumea capitalistă cu contradicțiile ei structurale, cu aspectele ei brutale, groțesti sau hidoase. *Hiperboloidul inginerului Garin* de A. Tolstoi, *Capul profesorului Dowell* de A. Beleaev, *Sfîrșitul orașului subteran* de I. Kalnițki, *Crabii mișună pe insulă*

și *Ecuatiile lui Maxwell* de A. Dneprov, *Secretul inginerului Mușat* de Sergiu Fărcășan, *Atentat în infraroșu* de Max Solomon.

Totuși acum, cînd Uniunea Sovietică a și pornit la construirea desfășurată a comunismului, ceea ce interesează masele largi de cititori din toată lumea este înfățișarea societății viitoare și a oamenilor ei minunați.

Specificul tuturor operelor științifico-fantastice realist-socialiste nu trebuie însă căutat atît în diversitatea temelor tehnice (crearea unor sori artificiali, modificarea climei terestre, transformarea Antarcticii și a pustiurilor în ținuturi înfloritoare, învingerea gravitației sau călătoriile efectuate cu viteza luminii). Desigur că și aceste motive au coloratura lor socialistă: o extremă precizie, baza de pornire în concordanță cu legile materialismului dialectic, ceea ce conferă chiar celei mai temerare previziuni un caracter științific, convingător și optimist. Esențial în aceste lucrări este însă altceva: omul care a sfărîmat toate cătușele vechilor relații sociale și care, angajat într-o prometeică luptă cu natura, începe să umanizeze însuși Cosmosul.

Toate aceste opere sînt de fapt inmuri închinare Omului, forțelor lui descătuseate, eroismului său, în toate răsună leit-motivul rațiunii biruitoare.

În romanul lui Boris Fradkin, *Prizonierii bezei de foc*, șase oameni întreprind o călătorie prin centrul Pămîntului. Nava lor trebuie să străbată mii de kilometri prin materia în care domnesc simultan temperaturi solare și geruri năpraznice, presiuni exorbitante și radiații ucigașe. O luptă nemai-pomenită se angajează între cei șase oameni și stihiiile adîncurilor. Pe rînd, mor cu toții. Personalitatea lor suferă schimbări paradoxale ca și geosferele prin care trec. Nu fiecare e în stare să-și păstreze pînă la capăt aceeași tărie, dar fiecare a contribuit cu ceva la săvîrșirea eroiceii aventuri.

Din echipajul navei face parte și geologul Nikolai Nikolaievici Dekteariov. E un savant bătrîn, puternic, cu suflet de bunic blajin; inima expediției. Acest om, care e în stare chiar în clipele cele mai tragice să-și smulgă un suris, rămîne ultimul supraviețuitor. Singur l Paralizat și în agonie. Și încă nu se știe dacă nava nu va rămîne captivă în infernalul centru terestru. Dar în singurătatea lui Dekteariov, umanitatea este atît de prezentă, încît el învinge infernul. El nu moare ca un învins.

Nikolai Nikolaievici Dekteariov a și luat loc printre figurile de neuitat ale literaturii. Din metalul nobil al unor asemenea oameni sînt alcătuiți eroii noștri: și pateticul Mwen Mass (*Nebuloasa din Andromeda* de I. Efremov), savantul care se ia la trîntă cu timpul, și viteazul pilot Ameta (*Norul lui Magellan* de St. Lem) care spune: *Cine ar fi atît de nebun să dorească a deveni zeu cînd poate fi om?*, și Ols (*O iubire din anul 41 042 de S. Fărcășan*) care, într-o lume unde nimeni nu se mai poate practic sinucide, își riscă viața pentru a salva un om. Din aceeași substanță invincibilă e plămădit și astro-fizicianul Iaroslav, eroul tragediei științifico-fantastice *Faust și moartea* de Alexandr Levada.

Emoționantă și vizionară este ideea lui Efremov despre Marele Cerc (în romanul *Nebuloasa din Andromeda*). Acest Mare Cerc, care marchează de fapt o eră din istoria Universului însuși, este un sistem de legătură permanentă a locuitorilor cugetători ai unor lumi aflate la distanțe galactice.

Și nu e de mirare că orînduirea instaurată de Marea Revoluție, orînduire care s-a născut cu vorba «Pace!» pe buze, va purta dialogul sideral cu celelalte lumi gînditoare.

Ca încheiere a minunatului periplu spre *înțelegerea lumilor*, cel mai bine poate sluji finalul povestirii lui Efremov, *Cor serpentis* — această simfonie patetică a literaturii de anticipație.

Se povestește că membrii unei astronave terestre se întâlnesc în depărtările siderale cu cosmonauți veniți de pe o planetă fluorică. Aceștia, asemănători la chip cu pămîntenii, sînt făpturi frumoase, ajunse la o înaltă treaptă a inteligenței. Un singur lucru îi deosebește: la primii, metabolismul e constituit pe bază de oxigen, la cei din urmă pe bază de fluor. De aceea, ei vor putea comunica între ei, dar despărțiți de pereți transparenti, fiindcă aerul respirat de unii e otrăvitor pentru ceilalți. Solii celor două lumi se întîmpină cu prietenie, bucuroși de întîmplarea care a făcut să li se întâlnească drumurile. Ei însă trebuie să se despărță curînd, deoarece țelurile lor sînt deosebite, Dacă pămîntenii porniseră în expediție mînați în special de nevoia cunoașterii, oamenii fluorici fuseseră constrînși să caute un alt corp ceresc cu condiții asemănătoare planetei de unde au plecat: în univers, planetele cu atmosferă fluorică sînt doar rare excepții.

Despărțindu-se de noii lor frați cosmici, pămîntenii fură cuprinși de un puternic sentiment de singurătate, simțînd că suferă o pierdere dureroasă și ireparabilă. *Poate că abia acum — spune Efremov — au înțeles astronauții cu întreaga lor ființă, că în toate strădaniile, căutările și visurile lor, esențialul este omul. Pentru civilizație, pentru orice stea, pentru întreaga galaxie și pentru universul cel infinit, principalul este omul, rațiunea, simțămintele, frumusețea, forța și viața lui!*

Acest sublim imn adus omului se termină major și optimist. Afra, o pămînteană, le dă oamenilor fluorici ideea să-și modifice metabolismul fluoric, substituindu-i unul pe bază de oxigen.

Și iată cum întotdeauna, irevocabil, fantezia cea mai îndrăznească este pusă, în literatura de anticipație realist-socialistă, în slujba măreției omenеști.

IRINA ADAMCOVA (R.S.C.)

Cer înstelat

DINCOLO DE «ZIDUL LUMINII»...

ION HOBANA

Ritmul uluitor de dezvoltare a științei și tehnicii obligă la o anumită prudență de ordin cronologic. E un fenomen caracteristic mai ales epocii noastre. În trecut, scriitorii fixau scadența previziunilor lor cu o siguranță care ne amuză, în confruntarea cu realitatea. Așa, de pildă, A. Robida își imaginea Parisul anului 1952 împințit de dirijabile (*Secolul douăzeci*) iar Maurice Barrère considera că urmașii noștri din anul 2250 se vor deplasa cu ajutorul unor baloane în formă de struț, al pașinelor cu rotile, fotoliilor și picioroangelor electrice (*Cetatea Soninului*). Descriind *O zi din viața unui ziarist american în anul 2839*, Jules Verne revărsa un torent de anticipații asupra cititorilor săi din 1889; zgirie-nori cu *temperatură constantă*, *aeromnibuze*, *fonotelefoni* (un fel de telefoane-televizoare), mașini de calculat electrice, etc. În mai puțin de un secol, toate acestea au devenit elemente obișnuite ale ambianței noastre cotidiene*.

Poate că nepoții nepoților noștri se vor amuza și ei cu previziunile care ni se par astăzi de o îndrăzneală tulburătoare. Căci *va veni o vreme când creațiile științei le vor întrece pe cele ale imaginației* (dintr-o scrisoare a lui Jules Verne către Charles Lemire). Înseamnă oare aceasta că perpetua întrecere între visuri și împliniri trebuie abandonată sau transformată de pe acum în înregistrarea pasivă a succeselor savanților, muncitorilor și tehnicienilor? !..

*) Simțind primejdia, Ivan Antonovici Efremov se exprimă astfel în legătură cu epoca în care se desfășoară acțiunea romanului său *Nebuloasa din Andromeda* : „*Credeam, la început, că prefacerile uriașe ale planetei și ale vieții, descrise în roman, n-ar putea fi înfăptuite înainte de trei mii de ani. Îmi întemeiam calculele pe istoria generală a umanității, fără să țin seama de accelerarea progresului tehnic și, mai ales, de posibilitățile imense ale societății comuniste. Refăcându-mi romanul, am redus termenul cu un mileniu. Dar lansarea sateliților artificiali mă face să cred că întimplările imaginate ar putea să se petreacă mai curând. Astfel că am schimbat toate datele precise, lăsând cititorului grija de a stabili cronologia după propriul său simț temporal.*“

Fără să susțină o asemenea enormitate, unele glasuri se situează cu obstinație pe poziții perimate, într-o veche și mereu nouă controversă. Este vorba despre « limitele » fantasticalui științific.

Într-un articol publicat în *Cahiers du Sud* (1953, nr. 317), Michel Butor arată că *fantasticul-științific se deosebește de celelalte genuri ale fantasticului prin introducerea unui anumit mod de plauzibilitate. Această plauzibilitate este direct proporțională cu elementele științifice solide, introduse de autor. De acord. Rămâne doar să stabilim ce înțelege Butor prin elemente științifice solide. Și, decât să operăm cu supoziții, mai bine să recurgem la un alt pasaj din același articol: Această garanție științifică poate deveni din ce în ce mai laxă, dar ea constituie specificitatea fantasticului-științific, pe care-l putem defini: o literatură care explorează domeniul posibilului, așa cum ne îngăduie știința să-l întrevădem.*

Domeniul posibilului!?...

Reamintim, pe scurt, subiectul povestirii *În întîmpinarea stelelor* de V. Savcenko (tradusă și în românește). La 24 iulie 1977, prima navă interplanetară condusă de un om decolează din apropierea Moscovei. Potrivit programului stabilit, racheta ar trebui să înconjoare planeta Marte, să o fotografieze de la mică distanță și să se întoarcă pe pământ exact peste un an. Dar sabotajul unui agent imperialist determină o schimbare radicală a acestui plan. Barele de cadmiu menite să regleze reacția în motorul atomic se rup și viteza rachetei crește nemăsurat, depășind 299000 de kilometri pe secundă. Departe de granițele sistemului solar, pilotul Andrei Petrovici Ilin reușește să frîneze și să întoarcă nava spre Pământ. După un an de zbor neîntrerupt, el aterizează cu bine în împrejurimile Moscovei. Dar primul trecător interplat îl informează că se află în... 1989!

Autorul povestirii se întemeiază pe o ipoteză des folosită în literatura științifico-fantastică. Potrivit unei consecințe a teoriei relativității, timpul se dilată pentru o rachetă deplasându-se cu o viteză apropiată de aceea a luminii. Aceasta înseamnă că pasagerii rachetei vor îmbătrâni cu cîțiva ani sau cîteva decenii, în vreme ce pe Pământ se vor scurge decenii sau secole (vezi și nuvela *Pe creasta valului* de Marion Zimmer Bradley, povestirea *Steaua împloziilor* de J. E. Wells, romanele *Norul lui Magellan* de Stanislaw Lem și *Paradoxala aventură* de Ion Minzatu etc).

E adevărat că, după 1930, Einstein a renunțat să mai abordeze această problemă, deoarece concluziile contravin însuși principiului relativității (...potrivit căruia nu se poate spune ce se deplasa « de fapt »: racheta sau Pământul. Pentru pămînteni, racheta e cea care se îndepărtează. La rîndul său, Ilin poate considera că racheta lui e nemișcată și Pământul se îndepărtează de ea.) Nu ne rămîne decât să așteptăm primele zboruri cu viteze apropiate de aceea a luminii pentru a vedea cum acționează dilatarea timpului asupra fenomenelor biologice. Subliniem biologice, deoarece sus-amintita ipoteză a fost verificată în cazul anumitor fenomene fizice. Este vorba despre mezonii, particule care fac parte din razele cosmice și care « îmbătrînesc » mai încet precipitîndu-se către pămînt decît în repaos. « Viața » mezonului în zbor este de 30 milionimi de secundă, aceea a mezonului în repaos de numai 2 milionimi.

Se poate spune, deci, că lucrările sus-amintite *explorează domeniul posibilului așa cum ne îngăduie știința să-l întrevădem*. Dar fantezia nu se oprește întotdeauna la hotarele posibilului...

Aceeași teorie a relativității care ne îngăduie să jonglăm cu spațiul și timpul devine intransigentă cînd e vorba despre viteza limită în Univers. Dacă am căuta o frază în josul căreia să-și pună iscălitura oamenii de știință de pe întregul glob pămîntesc, ea ar suna astfel: *nici un fenomen nu se poate propaga cu o viteză*

superioară vitezei luminii¹. Chiar în literatura științifico-fantastică, ideea depășirii vitezei luminii apare destul de rar și ocolindu-se orice fel de explicații — dacă nu socotim explicație «teoria» teleportației mentale, foarte la modă în Occident, și care nu e altceva decât o travestire a miticului «iute ca gândul». (*Clandestinelul* din schipa cu același nume a lui Robert Sheckley ajunge pe Marte fără nici un fel de aparat, prin «autoteleportație instantanee».)

Cînd se încearcă, totuși, o abordare pretins logică a acestei probleme, rezultatul îl constituie apariția unor lucrări care folosesc limbajul pseudo-științific pentru a-l intimida pe cititor. Și iată cum însăși teleportația se transformă într-un fenomen respectabil, al cărui mecanism numai constituie un secret pentru nimeni: «*Facultatea de a te teleporta la o distanță de o mie de ani-lumină nu era cu nimic mai misterioasă decât aceea de a-ți mișca brațul, din clipa în care înțelegeai aplicațiile psiho-fiziologice ale mecanicii undulatorii. Emisarii (e vorba despre solii Uniunii Galactice — I.H.) nu luau cu ei decât blocuri de alimentare, mari cît niște tabachere; acestea le îngăduiau să egalizeze potențialurile gravitaționale și să declanșeze imensele fluxuri cosmice pe care sistemele lor nervoase puteau să le dirijeze pentru a comanda materiei și energiei.*» (P. Anderson, *Cînd semi-zeii pleacă*.)

Alteori, călătoriile cu viteze supraluminice se efectuează în hiper — sau subspațiu: «... *acest mediu straniu în care Timp și Spațiu sînt anulate și se topesc într-o a patra dimensiune, unde timpul nu mai are durată și spațiul nu mai are întindere*» (*Vacanțe spațiale* de Jimmy Guieu. Vezi și *Simbure de lumină* de Edmund Cooper, *Nanfragiații Galaxiei* de Frederick Pohl, *Spionul cu mantie albastră* de Christopher Anvil, *Cale dublă în spațiu* de G. Gordon Dewey și Max Dancey). În sfîrșit, aflăm că peste cîteva mii de ani omenirea va fi în posesia unor aparate care vor suprima pur și simplu spațiul și timpul (*Ultima astronovă* de Murray Leinster).

Consecința firească a acestor speculații este alunecarea către un irațional de factură quasi mistică. Eroii nuvelei «*Ultimul zid*» de Pierre Versins depășesc «zidul luminii» dar, la întoarcerea pe Pămînt, încep să-și trăiască viața à rebours, de la maturitate spre copilărie. Mișcîndu-se ca niște automate, ei reiau cu o înspăimîntătoare similitudine gesturile și cuvintele de odinioară — dar pe dos, ca într-un film proiectat de la imaginea finală către prima tremurare a luminii pe pînză. «... *nici un obstacol nu le rezista* — spune povestitorul — *nu puteau fi încheși nicăieri și sînt sigur că pielea lor ar fi oprit, fără primejdie pentru ei, glonțul milosiv cu care mă gîndeam, într-o zi, să le curm suplieții.*... Și nuvela se încheie cu întrebarea: *Erau oare adevărați, acești oameni care au trăit de două ori? Erău fantome reale (căci puteau fi atinși dar nu oprise din balucinanța lor operă de autodistrugere)? Sau erau... dublurile oamenilor care gravitau în spațiu, departe de noi, imobili — încremeniți la 599 586 kilometri pe secundă?*

Asemenea aberații nu se mai înscriu în sfera fantasticului-științific ci în aceea a fantasticului-delirant. Ca o reacție lesne de înțeles, au apărut lucrări cu caracter semiparodic de felul romanului *9 de pică* de John Amila. Eroii lui Amila, un cuplu de îndrăgostiți, experimentează zborul intergalactic cu viteze supraluminoase. Trecînd «zidul luminii» — de astă dată «înapoi», către tărîmul mișcării cu mai puțin de 300.000 kilometri pe secundă — ei observă în repetate rînduri imaginea vagă a ceea ce ar putea să fie un colosal 9 de pică.

¹ După părerea mea — scrie fizicianul Jacques Bergier — *fantasticul are dreptul să apese la legi necunoscute, dar nu să contrazică legile bine stabilite* (*Fiction*, nr. 7. Fevrier 1956).

Concluzia?... Întreaga noastră galaxie nu e decât o celulă din nervul optic al unei făpturi incomensurabile, care joacă belotă.

Ideea ni se poate părea la fel de nostimă pe cât e de morbidă cea din *Ultimul zid*. Nici una, nici alta, nu satisfac însă cerințele minime ale genului. Pleddind pentru îndrăzneală, nu vom abandona niciodată coordonatele raționale ale fantasticalui-științific. Din acest punct de vedere, socotim deosebit de ingenioasă soluția pe care o propune Sergiu Fărcășan, în romanul său *O iubire din anul 41.042*.

Unul din personajele lui Fărcășan, filosoful Pal, evidențiază ideea că *viteza absolută nu e decât o variantă a teoriei lui Einstein, după care universul ar fi finit*. Ori universul fiind infinit, nu există o viteză absolută — singurul lucru absolut este mișcarea materiei. Și cercetătorii ajung să creeze antifotonii Pal — fotoni degravificați și înzestrați cu capacitatea de a crea întunericul. Avind viteze egale și respingindu-se, antifotonii și fotonii dau naștere unei viteze duble față de cea a luminii. *Era o idee simplă, poetică, dialectică* — spune autorul. Mai ales poetică, spunem noi, necontestându-i însă dreptul la viață*.

Într-un articol publicat în *Voprosi Literaturi* (nr. 1/1960), A. Sineavski susține: *Nu putem fi de acord cu afirmația... că avem nevoie de o literatură științifico-fantastică construită numai pe astfel de ipoteze și presupuneri care se pot înfăptui în realitate, că ideea scriitorului... trebuie în mod obligatoriu să evolueze paralel cu ideile savanților*. Nu putem decât să subscriem. Pentru că menirea fantasticalui-științific nu este aceea de a oferi inginerilor ecuații și scheme, ci de a stimula fantezia creatoare, determinându-l pe cititor să depășească hotarul înlăuntririi consecvențe de fenomene reale sau veridice și să urmărească jocul de artificii al ipotezelor îndrăznețe și contradictorii. Sau, cum spunea Konstantin Fedin în articolul «*Spre stele*», în legătură cu lansarea primului satelit artificial: *Literatura științifico-fantastică «omite» amănuntele, detaliile mersului ascendent spre fel. De la știință, ea împrumută argumentarea inițială a unei idei, se străduiește să fie logică, dar nu mai parcursă diferitele trepte și nu se mai oprește în fața problemelor nesoluționate, ci lasă gîndul să zboare capricios, aproape cu totul liber... Literatura științifico-fantastică pur și simplu nu ar putea să existe fără elementul întimplare și ar înceta să mai existe dacă ar încerca să-și fundamenteze în mod științific afirmațiile pas cu pas. Ea trăiește datorită libertății imaginației și nu se teme de ceea ce nu se poate demonstra*.

Aici sînt necesare cîteva precizări.

În primul rînd, așa cum arătam și cu alt prilej, *marile îndrăzneții* nu constituie un apanaj al deceniului nostru și nici măcar al secolului 20. E adevărat că Jules Verne deplîngea lipsa de respect a lui Poë față de legile fizicii și mecanicii, spunînd mai tirziu despre Wells: *Povestirile lui nu au, după părerea mea, o adevărată bază științifică... eu utilizez fizica, iar el o inventează*. Și cu toate acestea, *Hector Servadac în lumea solară* ne prezintă o cometă fantezistă, care zmulge o vastă regiune a globului pămîntesc și o plimbă prin sistemul solar, împreună cu toți cei aflați acolo în momentul catastrofei. Iar *Secretul lui Wilhelm Storiitz* reia sau anticipează, în cadrul unei afabulații originale, ideea lui Wells din *Omul imvizibil* (prioritatea e greu, dacă nu imposibil de stabilit, *Secretul* făcînd parte dintre operele postume ale vizionarului de la Amiens).

* Amintim că și cosmonavele pulsative, din frumoasa povestire a lui I. Efremov *Cos Serpentis* depășesc de mii de ori viteza luminii.

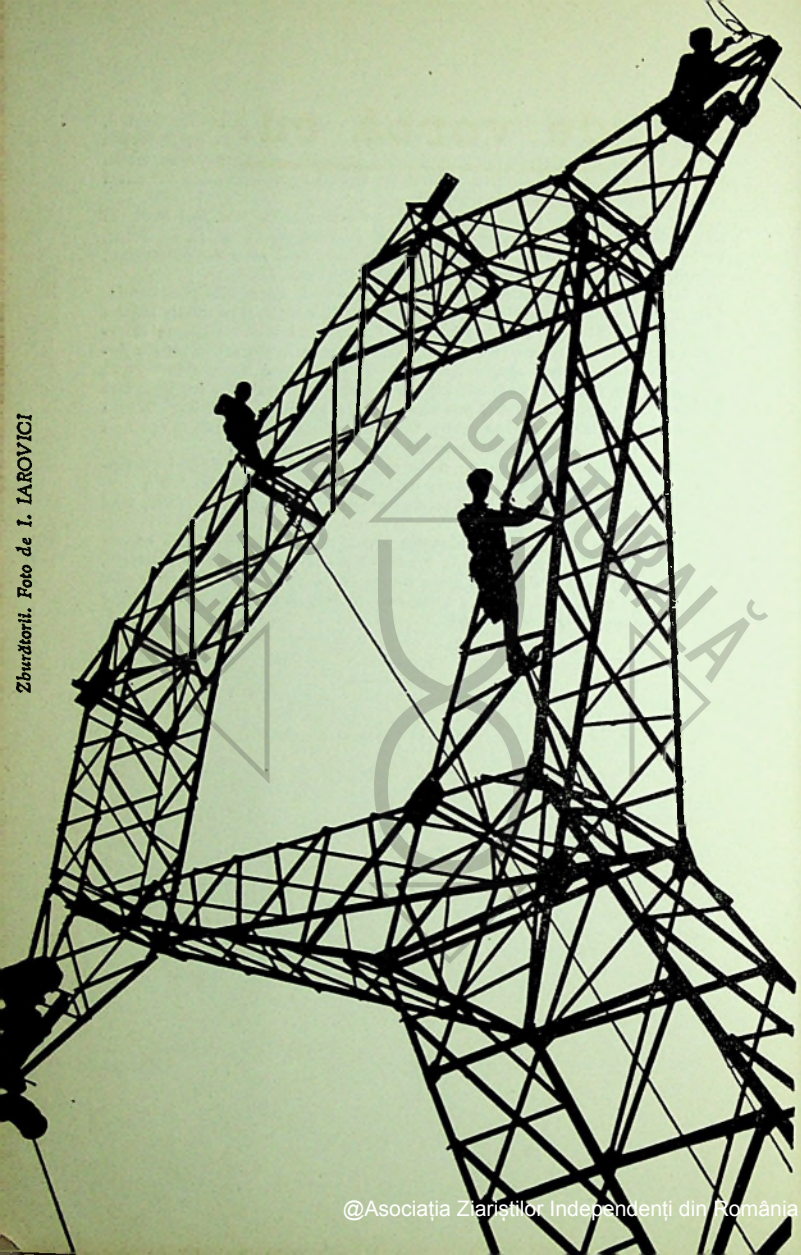
Explorînd trecutul și viitorul cel mai îndepărtat, micro și macrocosmosul, imaginația rămîne ancorată în realitate. Acestei legi i se supuneau pînă și vechile mituri, atribuind clonțuri de fier și dimensiuni gigantice vulturilor care se roteau în văzduhuri și reconstituind cu o uimitoare intuiție reptilele din era secundară pentru a le boteza dragoni sau balauri.

Pe de altă parte, realitatea investește cu scepstrul său cele mai înaripate născociri. Cînd Kurd Lasswitz, în romanul *Pe două planete* și H. G. Wells, în *Primii oameni în Lundă*, vorbeau despre un cîmp sau un ecran antigravitațional, savanții îi acuzau că pervertesc bunul simț al cititorilor.

Era într-adevăr o anticipație care depășea, atunci, « domeniul posibilului ». Dar omenirea nu s-a oprit la nivelul anului 1900, în urcușul ei pe spirala infinită a cunoașterii. Și iată că profesorul Kiril Staniukovici vorbește despre cercetările întreprinse în ultima vreme, care vor duce la o *scădere considerabilă a forțelor gravitaționale, poate chiar la dispariția lor*. Iar Dirac lansează ipoteza că gravitonul ar putea fi constituit dintr-o pereche de neutrini — particule care străbat placa fotografică fără să lase nici o urmă și parcurg mii de kilometri prin scoarța terestră fără să devieze măcar. Descoperiri substanța capabilă să oprească neutronii — și ecranul antigravitațional va deveni o realitate l...

Desigur că degrevifierea nu se va înfăptui cu ajutorul cîmpului electromagnetic al marțienilor lui Lasswitz, iar cavoritul lui Wells va rămîne o substanță imaginară. Dar ideea înfringerii gravitației și-a dovedit viabilitatea, fiind acum aproape de împlinire.

Puterea de seducție și îndrăzneala literaturii științifico-fantastice se află într-un raport direct proporțional. Pentru că acestui gen tînăr i se potrivește, poate nu întîmplător, cuvintele spuse cîndva de Jean Marcenac despre poezie: *...Funcția ei specifică este de a lansa, înaintea înfăptuirilor omului, cuvintele de aur ale imaginației și ale speranței.*

de vorbă cu:

LEONID LEONOV

LEONID LEONOV

EVENIMENTELE SECOLULUI ȘI LITERATURA

Sub titlul *Leonid Leonov despre munca scriitorului*, revista sovietică *Znamia*, nr. 4, publică articolul lui E. Starikova, care a stat de vorbă despre artă și literatură, în repetate rînduri, cu autorul *Pădurii rusești*. E. Starikova și-a notat de fiecare dată considerațiile și declarațiile marelui scriitor sovietic, fără însă să le dea imediat luminii tiparului. Reproducem mai jos cîteva fragmente din aceste meditații ale lui Leonov asupra artei contemporane, consemnate de E. Starikova, ulterior discuțiilor.

★

Evenimentele secolului nostru — nu numai cele politice, dar și cele științifice și de ordin moral — sînt atît de bogate și adînci, încît rațiunea și imaginația nu le pot cuprinde dintr-o dată. Colosalele rezerve de gînduri și senzații ale oamenilor care au trăit evenimentele anilor 1914, 1917, 1941, 1945 și ale altor ani marcanți ai secolului nostru, se acumulează treptat. Arta este datoare să pună în valoare magazinele memoriei omului, pentru a merge în rînd cu experiența spirituală.

Intensitatea senzațiilor și sarcina memoriei omenești au crescut atît de mult, încît cu vechile mijloace, ele sînt greu, ba chiar

imposibil, de exprimat. Un centimetru pătrat de suprafață utilă a artei de altădată nu suportă presiunea uriașelor evenimente ale secolului nostru. Descumpăniți în fața acestei situații, unii artiști recurg la abstracționism: ei încearcă să ocolească problemele, prezentînd în locul unei imagini un logaritm. Ei își închipuie că, ajutați de unele semne convenționale, care nu au continuitate istorică și cu care consumatorul nu este cît de cît obișnuit, pot să transmită o stare de spirit generală, care să satisfacă exigențele spectatorilor și ale cititorilor. Noaptea sau pe ceață, fiecare vede ceea ce își închipuie el. Atunci cînd o imagine este concretă, fiecare vede ceea ce-i oferă artistul. În arta abstractă, fiecare nu face decît să ghicească cîte ceva din talmeș-balmeșul de senzații.

În artă, a survenit într-adevăr o criză, și cititorul intelectual de astăzi îl citește anevoie pe Walter Scott și chiar pe Dickens. Contemporanul nostru se simte atras mai mult de cinematograf, tocmai fiindcă cinematografia bună gîndește în formule cuprinzătoare, oferind o multitudine de senzații.

Este de înțeles de ce se face apel la abstracționism, dar calea abstracționismului nu oferă o soluție a problemei, chiar și atunci cînd e vorba de opere foarte sugestive (sînt și de-acestea). Abstracționismul este o măsură pur provizorie, el nu poate să prindă dacă n-ar fi decît pentru motivul că facilitatea muncii face să i se alăture mult prea mulți oameni lipsiți de conștiinciozitate (ca, de altfel, și alte fenomene inovatoare). Spun facilitate, pentru că arta adevărată, care creează o imagine, comportă nimerirea în țintă, pe cînd arta abstractă, care renunță la imagine, lovește pe lîngă țintă.

Arta nouă, dacă se va naște, va fi alcătuită probabil din forme cunoscute nouă. În galeria de artă a secolelor 21—22, vizitatorul nu se va transpune într-un alt climat, dar va vedea că artistul nou e un om cu un sistem nervos mai fin. Va resimți și el senzația frumosului, a bucuriei de a trăi, dar aceste senzații vor fi mai adînci și, în același timp, vor fi senzațiile unui om care va fi fost pe Lună. O pagină de proză, un vers, un centimetru pătrat de

pînză de muzeu vor fi mai cuprinzătoare, mai bine făurite, vor avea nuanțe mai bogate. E de presupus că, pentru a se menține la nivelul secolului său, un artist mijlociu al viitorului va avea nevoie de mai mult talent decît un artist mijlociu de azi. Trebuie să avem în vedere că viitorii consumatori de artă vor fi oamenii care de pe-acum răzbesc în adîncuri ale substanței, la care, cu o jumătate de secol în urmă, nu visa încă nimeni. Hrana spirituală a acestor oameni trebuie să fie și ea la nivelul subtilității gîndirii lor. Să nu ne facem iluzia că i-ar putea satisface vreo lectură aproximativă.

Autorul preferat al lui Einstein era Dostoievski. Ce-i apropia pe cei doi titani: orientarea gîndirii, priceperea de a face o experiență? Iată o temă importantă pentru teoreticienii artei.

Cred că toți sînt de acord că, în vremurile noastre, lumea a devenit o uriașă mină. S-ar părea că creierul omului ar trebui să recurgă la cine știe ce subterfugii, să dea naștere la cine știe ce tablouri ale bucuriilor pierdute și ale desfătărilor vieții! Se zice că omul care vede arma îndreptată împotriva lui, deapănă într-o clipă trecutul, și viitorul pe care nu-l va apuca, și are niște viziuni uluitoare, care-i excită setea de viață și-l îndeamnă să încerce din nou să lupte cu suferința; gîndirea lucrează cu o intensitate de necrezut.

Unii autori occidentali uită că imaginea singelui și a lacrimilor trebuie să fie justificată de gîndire; ea nu poate deveni un mijloc pentru afacerile comerciale ale diferitelor firme. Dacă în ultimul act al lui *Hamlet* zac pe scenă patru morți, aceasta s-a plătit dinainte cu bogăția conținutului și profunzimea gîndirii.

Descoperirile făcute de fizică au lărgit orizonturile gîndirii umane și literatura trebuie să corespundă acestora.

După părerea unor persoane competente, tinerii noștri oameni de știință lucrează în domeniul fizicii cu precizie, splendid, la cel mai înalt nivel al prezentului, ceea ce nu se poate spune despre o anumită parte a artiștilor cuvîntului de la noi, care acționează încă după moda veche și folosesc această artă — acest fin mijloc

de contact cu tontemporanii — ca pe o dombră cu o singură strună. De aceea se și pune problema dacă «arta e oare necesară», pe care o ridică la noi ciberneticianul Poletaev, iar în Anglia, Charles Snowe. Cît despre avertismentul «fizicienilor», acesta e un avertisment foarte sever la adresa noastră, la adresa artiștilor cuvîntului. Ei ne-au luat-o cu mult înainte, ei s-au și învățat să palpeze lucruri aproape inexistente pentru noi, păcătoșii, și pe care nu le poți apuca cu patentul. Ei ating de mult cu degetele minții mi-mezonii aflați la orizontul cunoașterii viitoare, pe cînd noi uneori nici măcar nu putem să compunem, să dichisim ca lumea o «cronică-epopee» în zece tomuri grele.

★

Pentru a lărgi posibilitățile artei, trebuie să fim înainte de toate pe deplin lămuriți asupra adevărului simplu că umanismul socialist este, în secolul nostru, umanismul întregii omeniri. El nu are nevoie de nici un epitet. Umanismul care s-a născut în epoca de înflorire a băncilor și a capitalismului îl clasificăm drept umanism burghez. A existat și un umanism feudal. Umanismul nostru a devenit un bun al întregii omeniri. Azi n-ar mai cuteza nimeni să susțină că colonialismul e drept și bun. Principiile umanismului socialist sînt principii ale apropierii tuturor oamenilor cinstiți de pe pămînt. Ele sînt acelea care trebuie să constituie temelia artei contemporane și a artei viitorului.

Punctele de apropiere sînt simple și ușor de enumerat.

Noi nu vrem ca pe pămînt să trăiască trîntori, pentru că aceasta nu e numai imoral, ci ucigător chiar pentru om. Cine trăiește fără a munci, devine fiară. Forțele omului caută o ieșire, și dacă n-aduc folos, ele devin dăunătoare. Iar munca nu e numai cel mai eficace mijloc de cunoaștere a lumii, ci și o puternică armă de educare a omului.

Peste o sută de ani, nu vor mai exista trîntori pe pămînt. Va fi o lume cu totul alta și această categorie de oameni va dispărea. Putem afirma cu precizie cînd a început epoca aceasta pe care noi o numim secolul 20, dacă ne referim la marele an de hotar

1917. Dar secolul 20 semnifică și descoperirile fizicienilor, ale căror rezultate, astăzi, noi le minimalizăm. Un lucru e clar, și anume că anul 1960 nu seamănă de loc cu anul 1860. Acum, la mijlocul veacului 20, apar semnele unei epoci noi, în care munca creatoare va deveni nu numai o condiție a existenței, ci și o sursă de desfătare pentru fiecare om.

Datorită esteticii, munca însăși nu mai e *muncă* în înțelesul radical, inferior, al acestui cuvînt, ci un înalt act de creație, o realizare, un izvor de însuflețită — nu ne fie teamă de acest cuvînt — *desfătare*.

Cu cît vom înainta mai mult spre viitorul nostru, absolut real conturat, și care în prezent nu mai e așa de departe, cu atît vor căpăta o mai mare importanță aceste probleme. Și dacă azi se dă atît de multă atenție — în reportaje, povestiri, scenarii — tehnologiei și calculării unui sfredel inovator, nu e de lepădat nici o astfel de chestiune ca, de pildă, frumusețea și comoditatea mîinerului unei simple scule de tîmplărie.

E de presupus că rezolvarea corectă a acestei probleme va izbăvi pe muncitor de o istoveală de prisos, va mări capacitatea lui de muncă, fiindcă activitatea lui de zi cu zi va deveni o necesitate, o bucurie, un izvor de satisfacție morală și fizică și, ca atare, se vor economisi forțele de creație și vor spori posibilitățile de producție. La drept vorbind, economia se va manifesta chiar în faptul că o parte din energia cheltuită în muncă laolaltă cu satisfacția creației, se va întoarce la muncitor. Putem și se cuvine să vorbim, de aceea, pînă și de estetica liniilor automate, căci în această direcție frumosul se îmbină cu utilul, așa cum se îmbină într-un avion sau într-o rachetă.

La noi e la modă să se vorbească despre ornamentarea cu spații verzi a uzinelor și fabricilor, dar ornamentarea cu spații verzi a unui furnal e o îndeletnicire inutilă a unor administratori slab pregătiți. Trebuie să ne gîndim cu mai multă atenție cum să ușurăm munca omului. Foarte curînd va deveni obiectul unei pasionante discuții, să zicem, estetica unei secții, forma acesteia,

iluminatul ei, pînă la culoarea pardoselii și a pereților. Și poate că în viitor, peste vreo sută de ani de pildă, va apare într-un ziar o recenzie cu privire la un război de țesut sau la un strung, în care se va analiza gradul de melodicitate sau de iritație a zgomotului produs de mașina respectivă.

Dar vorbind de uzinele automate, unde rolul omului va fi asimilat cu rolul unui curator, al unui supraveghetor tehnic, nu se poate să uităm de uneltele noastre de uz zilnic, cu care a și început civilizația umană, fiindcă pila și ciocanul, dalta și rindeaua, își vor păstra întotdeauna nu numai titlul onorific de strămoși ai tehnicii moderne, ci și rolul lor din totdeauna de continuare a mîinii puternice și însuflețite a omului.

Intrăm într-o perioadă în care tot mai adînc, mai înalt și mai poetic va răsuna cuvîntul «*muncă*» în limbile pămîntului. Și credem că, în această perioadă, o crimă săvîrșită împotriva colectivului, împotriva societății, va fi pedepsită nu ca acum, prin munci forțate, ci, dimpotrivă, prin îndepărtarea de la muncă, de la procesul social creator, va fi pedepsită prin inactivitate, ceea ce va însemna că, măcar pentru o vreme, societatea nu are nevoie de-o nemernică lepădătură. Omul osîndit în felul acesta va cunoaște o cumplită singurătate, solitudinea unei celule sterpe, care s-a desprins de trup și trebuie să se descompună. Noi nu vrem asta.

De asemenea, noi nu vrem ca cele mai bune forțe ale omenirii să fie cheltuite pentru lucruri nefolositoare și, înainte de toate, pentru război. Noi sîntem împotriva uciderii tineretului, iar în război e ucis tineretul cel mai bun. Războiul nu ia deșeuri biologice. El răpește flăcăi la care națiunea se uită cu mîndrie, flăcăi de-o splendidă inteligență și cutezanță. Flăcăii aceștia sînt uciși. Ei trebuie să moară în sîrma ghimpată. Se face o cumplită selecție.

Nu se poate, e păcat, e primejdios, e, în sfîrșit, ticălos, să amenințăm temelia temeliilor, celula vie de nimic apărută, care alcătuiește, împreunîndu-se în cantități nesfîrșite, viața.

Omenirea trebuie să trăiască. Ea nu trebuie să se lase tîrîtă în catastrofa mondială a unui război termonuclear. Și de aceea, cu cît sînt norii mai deși, cu atît devine mai pătimașă setea de pace a oamenilor. Astăzi, pacea e cel mai mare bun din toate celelalte bunuri vitale. Și omenirea va face să fie pace.

În relațiile dintre state, trebuie să se instaureze o nouă eră. Oamenii pămîntului vor liniște, siguranța în ziua de mîine. Oamenii pămîntului vor ca, în soluționarea marilor dispute, să se folosească nu pumnii și bîta, ci rațiunea și conștiința. Să vedem cine va cuteza să treacă peste dorința aceasta a întregii omeniri! Astăzi, războiul devine un fenomen deosebit de dement, pentru că bomba și racheta lovesc fără greș și distrug dintr-o lovitură ținte uriașe, nimicind tot ce e viu în spațiu și timp.

E de presupus că oamenii din generația care ne va lua locul își vor aduce cu recunoștință aminte de părinții și mamele lor, care au depus atîtea strădanii pentru lichidarea războiului.

Noi sîntem, de asemenea, împotriva luxului fără sens, care nu e nimbant de un scop util, care nu se încadrează în necesitățile legate de dezvoltarea omenirii. La urma urmelor, acest jaf se reduce la jefuirea copiilor, ceea ce e întotdeauna o ticăloșie; cel mai mîrșav jaf ni-l oferă bărbatul care înfulecă un sandviș sub privirile unui copil flămînd...

Odată, într-o țară îndepărtată, a avut loc o recepție la un mare potentat. Respectivul cîntărea 169 de kilograme, avea 39 de ani și purta pe el o tunică cu nasturi de briliante. La intrarea în palatul lui, stătea o fetiță de vreo nouă ani, dar atît de mititică, că de-abia îi dădeai șapte; de umărul ei, atîrma ca o cîrpă surioara fetiței, în vîrstă de vreo doi ani, care dormea. Ce muncă îndelungată mai are de dus omenirea cu fiii săi și cît de ciudat de limpede ne putem imagina inechitatea care apare în felul acesta!

Noi sîntem pentru investirea fondurilor poporului în opere rezonabile.

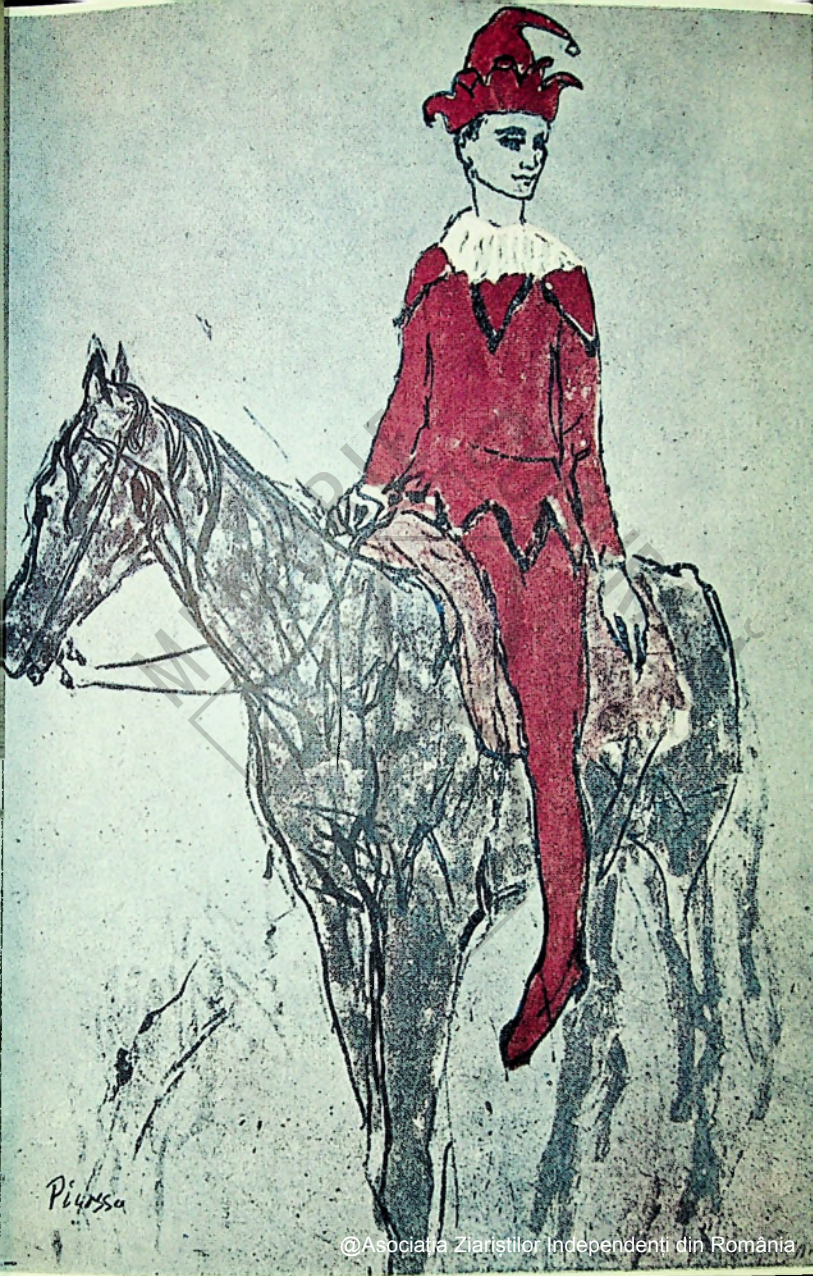
Mulți americani percep într-o manieră extrem de superficială realitățile noastre. Uneori, unii mai știu cîte ceva de unele amănunte,

dar ce se întîmplă de fapt, pentru ce, cu cîtă degajare de calorii spirituale, asta n-o înțeleg. Din cînd în cînd, își iau cutezanța demnă de invidiat ca, șezînd la lunch în jilțuri confortabile, să judece faptele și frămîntările unui mare popor, care înfăptuiește un act de eroism literalmente mondial, istoric, și asta, așa cum se vede lămurit din numeroasele evenimente ale zilelor noastre, nu numai pentru el.

Este necesar ca oamenii de pe cealaltă emisferă să înțeleagă punctul nostru de vedere, atunci cînd spunem: oricît ați vrea să dați dreptate unui om (chipurile pentru că e profet sau genial), dacă omul acesta mănîncă un sandviș sub privirile unui copil flămînd, nu-i veți putea da dreptate. Toată cultura noastră se întemeiază pe considerentul că existența omului a fost și va fi întotdeauna temelia tuturor valorilor. E întotdeauna oribil cînd un copil e bătut cu biciul. Hoțul e întotdeauna hoț. Crima e întotdeauna crimă.

Noi am pornit de la adevăruri general umane, simple, care capătă în epoca noastră un nou conținut social, dar nu ne mărginim numai să le propovăduim, ci sîntem nevoiți să le și apărăm.

În epoca noastră, creația artistului începe cu reflecții asupra acestor idei comune tuturor contemporanilor săi. Ele îl leagă de lume și de timp.

MODIGLIANI (ITALIA)

@Asociația Ziaristilor Independenți din România

Fetiță

ANDREI VOZNESENSKI

GOYA

Sînt un Goya!...

*Ochii mei, orbii, lăsatu-mi-au corbii
zburînd peste stepa-n gorgane.*

Durerea-mi — liman e!

Sînt glasul

Războiului.

Fumegînzii tăciuni ai tăcerii oraşelor arse.

Sînt foamea din filele-ntoarse...

Sînt singele-n clocot.

Sînt gîtul

*Femeii cu trupul bătînd ca un clopot
în piaţa pustie...*

Sînt crunta minie —

O salvă de foc măturînd spre apus pe intruşi.

Iar pentru cei duşi —

mărmurar, înălţînd

Placa memorială a cerului,

Bătînd-o în stele

Cu minile mele!

Da,

Sînt un Goya!

ARBORII
DE
CAUCIUC
DIN
LIBERIA

De arborii aceștia tare milă mi-i —
li-i veacul scurt din cale-afară — aici.
Ei își presimt pieirea-n toiul creșterii
precum copiii condamnați de mici.

Sînt mari, dar pradă-s pururea florilor —
ce frică li-i de-atingerea de mîini !
Că doar se află-n cinstea plantatorilor
cît cauciucul curge în tulpini.

Vreo douăzeci de ani zvîcnesc izvoarele. . .
Cînd de sub trunchiuri oalele se scot
c-un ultim tremurat sărută soarele
și ultimele clipe le socot.

Cum li se frîng, secătuite, viețile !
Și îi auzi gemînd încetișor :
« Ne-am cîștigat cu cinste bătrîneșile
dînd tinerețea noastră tuturor.

Gîndiți-vă că suflet au și arborii.
Ori n-aveți timp de-asemeni întrebări ?
Din albul sînge ce vi-l dăm noi, arborii,
vă faceți munți de pneuri și-ncălțări.

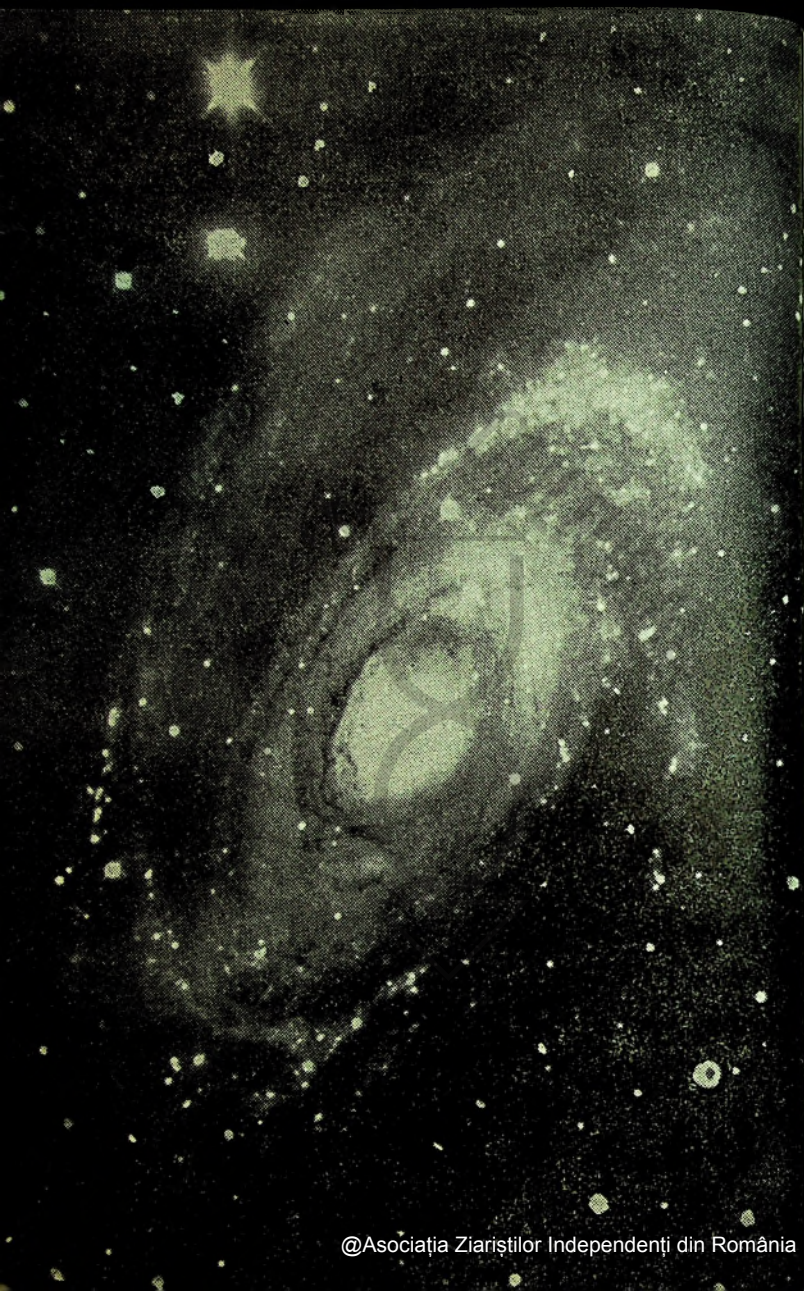
*Apoi ne doborâți cu ferăstraiele
în fragezi ani. . . » Și plîng copacii bieți.
Și-n urma lor, prin cioturi, vîntu-n vaiere
ca-n cimitir, jelește frînte vieți.*

*Pînă-ntr-o zi cînd vine-n junglă-un oaspete —
tractorul-defrișor, urlînd turbat.
Și-n rînduri drepte-apar vlăstare proaspete
spre-a umple iar pustiul blestemat.*

*Și vremea o pornește-n vechea scurgere —
la început, cum toate-s cu temei,
vioaie frunza-n soare o să fulgere,
dar scurtă fi-va fulgerarea ei. . .*

*De-aceea o-ntristare-ncerc amarnică
privind sărmanii arbori, și îmi zic:
păcat e de tulpina asta darnică
ce-și dăruiește vlaga pic cu pic.*

În romînește de MIHAIL CALMÎCU

Scritorul elvețian Friedrich Dürrenmatt, născut la 5 ianuarie 1921 în orașelul Konolfingen a făcut studii de filozofie la Berna și Zürich. După ce și-a luat licența, s-a ocupat de pictură, pînă la sfîrșitul războiului, apoi s-a dedicat literaturii, scriind în zece ani, un volum de nuvele, patru romane (dintre care, două polițiste) și șase scenarii radiofonice. A făcut, o vreme, critică teatrală. Dar activitatea sa de dramaturg este aceea care i-a dobîndit celebritatea. Prima sa piesă Așa a fost scris (1947) a fost urmată, curînd, de o întreagă serie, printre care se disting în special comediiile Romulus cel Mare (1949), Căsătoria domnului Mississippi (1952) și comedia tragică Vizita bătrînei doamne (1956) pe care o publicăm mai jos, în prima ei versiune românească.

Această piesă a cărei acțiune e plasată într-un orașel german de provincie, scoate cu succes în evidență cîteva din aspectele respingătoare ale moralei burgheze, cu mijloace artistice originale. Autorul a subliniat, în postfață, că lumea pe care o satirizează aci este «foarte reală, în ciuda aparențelor ei nereale».

FRIEDRICH DÜRRENMATT

VIZITA BĂTRÎNEI DOAMNE

COMEDIE TRAGICĂ

PERSONAJELE

Vizitatorii:

CLAIRE ZACHANASSIAN, născută
Wäschler, multimilionară (ARMENIAN-
OIL)

SOȚII EI VII-IX

VALETUL

TOBY } care mestecă gumă
ROBY }

KOBY } care sînt orbi
LOBY }

Vizitații:

ALFRED ILL

SOȚIA LUI

FIICA LUI

FIUL LUI

PRIMARUL

PREOTUL

PROFESORUL

MEDICUL

POLIȚISTUL

Primul
Al Doilea
Al Treilea
Al Patrulea } CETĂȚENI

PICTORUL

PRIMA FEMEIE
A DOUA FEMEIE
Domnișoara LUIZA

Cealalți:

ȘEFUL GĂRII

UN ȘEF DE TREN
ALT ȘEF DE TREN
PORTĂRELUL

Plicticoșii:

ZIARISTUL I
ZIARISTUL II
RADIO-REPORTERUL
REPORTERUL CINEMATOGRAFIC

Acțiunea se petrece în orașelul Gölten, în zilele noastre, Pauză după actul II.

ACTUL I

Înainte de ridicarea cortinei, clopotul unei gări. Apoi inscripția: *Güllen*. E fără îndoială numele orașelului dărăpănat care e schițat în fund. Clădirea gării este și ea prost întreținută. Un mers al trenurilor pe jumătate rupt pe un perete, un macaz ruginit, o ușă pe care stă scris: Intrarea oprită. La mijloc, tot schițată, Strada Gării, într-o stare de plins. La stînga o căsuță pleșuvă cu acoperișul de țiglă, cu afișe zdrențuite pe pereții ei fără ferestre. În stînga, o tăblișă: Femei, în dreapta: Bărbați. Totul scâldat într-un soare arzător de toamnă. În fața căsușii, o bancă pe care șed patru bărbați. Un al cincilea, într-o stare de neglijență de nedescris, ca și ceilalți de altfel, scrie cu vopsea roșie o pancartă, desigur în vederea unei ceremonii: «Klări, binc-ai venit!» Se aude zgometul unui tren accelerat care trece fără să se aprească, bubuind și pufăind cu violență. În fața gării, șeful gării salută. Bărbații de pe bancă, urmărind expresul cu privirea, mișcă capetele de la stînga la dreapta.

PRIMUL: «Gudrun», Hamburg-Neapole.

AL DOILEA: La unsprezece douăzeci și șapte trece «Furiolul Roland», Veneția-Stockholm.

AL TREILEA: Singura plăcere care ne-a mai rămas: să ne uităm la trenuri.

AL PATRULEA: Acum cinci ani, «Gudrun» și «Furiolul Roland» opreau la *Güllen*. Pe deasupra și «Diplomatul» și «Loreley». Și toate sînt exprese renumite.

PRIMUL: Renumite în lumea întreagă.

AL DOILEA: Acum nu opresc nici măcar personalele. Afară de două de la *Kaffigen* și cel de unu și treisprezece de la *Kalberstadt*.

AL TREILEA: Ruinați.

AL PATRULEA: Fabrica *Wagner* înmormîntată.

PRIMUL: *Bockmann* falit.

AL DOILEA: Uzinele *Un loc sub soare* închise.

AL TREILEA: Trăim din ajutorul de șomaj.

AL PATRULEA: Din ciorba gratuită.

PRIMUL: Trăim?

AL DOILEA: Vegetăm.

AL TREILEA: Crăpăm de foame.

AL PATRULEA: Tot orașul. (Se aude clopotul).

AL DOILEA: Era și timpul să vie miliardara. Cică la *Kalberstadt* a clădit un spital.

AL TREILEA: La *Kaffigen*, o creșă și în capitală, o biserică.

PICTORUL: Pe *Zimt*, mizgălitorul naturalist, l-a pus să-i facă portretul.

PRIMUL: Are bani. E stăpînă pe *Armenian-Oil*, pe *Western-Railways*, pe *North-Broadcasting Company* și pe cartierul plăcerilor din *Hong-Kong*. (Zgomot de tren, șeful de tren salută. Cei cinci urmăresc trenul cu o mișcare a capului de la dreapta la stînga).

AL PATRULEA: «Diplomatul».

AL TREILEA: Și am fost un oraș de cultură...

AL DOILEA: Printre cele dintîi din țară.

PRIMUL: Din Europa.

AL PATRULEA: Aici a dormit o noapte *Goethe*. La hanul «*Apostolul de Aur*».

AL TREILEA: *Brahms* a compus un quartet. (Se aude clopotul).

AL DOILEA: *Berthold Schwarz* a inventat praful de pușcă.

PICTORUL: Și eu am urmat cu mare succes Școala de *Belle Arte*, dar ce fac acum? Pictiez firme! (Zgomot de tren. La stînga apare un șef de tren, care pare să fi sărit din garnitură chiar atunci).

ȘEFUL DE TREN (strigînd prelung): *Güllen!*

PRIMUL: Personalul de Kaffigen. *(A coborât un căldător care trece dinspre stînga, prin fața celor cinci și dispare prin ușa cu indicația: Bărbați).*

AL DOILEA: Portărelul!

AL TREILEA: Vine să pună sechestrul la Primărie.

AL PATRULEA: Și din punct de vedere politic sîntem ruinați.

ȘEFUL GĂRII *(ridicînd paleta)*: Plecare! *(Dinspre orășel vin Primarul, Preotul și Alfred III, un om de vreo 65 de ani. Toți sînt jerpeliți).*

PRIMARUL: Distinsul oaspe sosește cu personalul de Kalberstadt la unu și treisprezece.

PROFESORUL: O să cînte corul mixt și grupa tineretului.

PREOTUL: O să bată clopotul de incendiu, încă nu-i amanetat.

PRIMARUL: În piață o să cînte fanfara orașului, iar membrii societății de gimnastică au să facă o piramidă. Apoi masa la *Apostolul de Aur*. Din păcate, banii nu ne-ajung să iluminăm diseară catedrala și primăria. *(Portărelul iese din căsuță).*

PORTĂRELUL: Bună dimineața, domnule primar. Bine te-am găsit!

PRIMARUL: Dar ce cauți aici, domnule portărel?

PORTĂRELUL: Știi dumneata. Îmi stă în față o sarcină uriașă. Aș vrea să te văd pe dumncata punînd sechestrul pe un oraș întreg.

PRIMARUL: În afară de o mașină de scris veche, n-ai să găsești nimic la primărie.

PORTĂRELUL: Uîți de muzeul orașului.

PRIMARUL: Vîndut în America, încă de acum trei ani. Casele noastre de bani sînt goale. Nimeni nu plătește impozite.

PORTĂRELUL: Trebuie cercetat. Țara înflorește și tocmai Gullen, cu uzinele *Un loc sub soare*, dă faliment!

PRIMARUL: Ne găsim noi înșine în fața unei enigme economice.

PRIMUL: Totul a fost urzit de francmasoni.

AL DOILEA: Pus la cale de jidani.

AL TREILEA: E la mijloc marea finanță.

AL PATRULEA: Comunismul internațional își țese firele.

(Se aude clopotul).

PORTĂRELUL: O să gălesc eu ceva. Am ochi de vultur. Mă duc să văd ce e pe la casieria comună *(Iese).*

PRIMARUL: Mai bine să ne jefuiască acum decît după vizita miliardarei. *(Pictorul a terminat de scris pancarta).*

ILL: Nu merge, domnule primar. Urarea e prea intimă. Ar trebui: «Bine-ai venit, Claire Zachanassian!»

PRIMUL: Dar e vorba de Klări.

AL DOILEA: Klări Wäscher.

AL TREILEA: Aici a crescut.

AL PATRULEA: Tatăl ei era arhitect.

PICTORUL: Atunci n-am decît să scriu pe dos: «Bine-ai venit Claire Zachanassian!» Cînd o să vedem că miliardara e emoționată, putem să întoarcem pancarta pe față.

AL DOILEA: «Bursistul», Zürich-Hamburg. *(Trece alt tren expres, de la dreapta la stînga).*

AL TREILEA: Punctual ca întotdeauna.

Ai putea să-ți pui ceasul după el.

AL PATRULEA: Mă rog, dar cine mai are ceas pe-aici?

PRIMARUL: Domnilor, miliardara e singura noastră speranță.

PREOTUL: Afară de Dumnezeu.

PRIMARUL: Afară de Dumnezeu.

PROFESORUL: Dar Dumnezeu nu plătește.

PRIMARUL: Ill, ai fost prieten cu ea: totul depinde de dumneata.

PREOTUL: Au fost prieteni și pe urmă s-au despărțit. Parcă am auzit eu ceva despre asta... Ai ceva de mărturisit preotului dumitale?

ILL: Am fost cei mai buni prieteni tineri și înfierbîntați... la urma urmelor, acum 45 de ani eram flăcău,

domnilor... parcă și-acum o văd cum îmi ieșea în întâmpinare cu lampa în bezna din șopronul lui Peter, sau cum alerga desculță prin mușchi și frunziș în păduricea Konradsweller, cu părul ei roșu fluturat de vânt, mlădionă, cu mijlocul ca trestia de subțirel, plăpindă, o vrăjitoare a dracului de frumoasă. Viața ne-a despărțit, numai viața, așa cum se întâmplă.

PRIMARUL: Pentru cuvântarea mea la masa de la *Apostolul de Aur*, mi-ar trebui citeva amănunte despre doamna Zachanassian. (*Scoate din buzunar un carnețel*).

PROFESORUL: Am cercetat la școală cataloagele vechi. Din păcate, notele Klarei Wäschel sînt, vai! foarte proaste. Și la purtare. Numai la Botanică și Zoologie suficient.

PRIMARUL (*notînd*): Bun. Suficient la Botanică și Zoologie. Bun.

ILL: Aici aș putea să te ajut eu. Klarei îi plăcea dreptatea. Cu saptă, nu cu vorba. Într-o zi, a fost arestat un vagabond. Klara a aruncat cu pietre în poliști.

PRIMARUL: Dragoste de dreptate. Nu e rău. Face întotdeauna efect. Dar povestea cu poliștii mai bine s-o trecem sub tăcere.

ILL: Era și miloasă. Tot ce avea, împărțea. A furat cartofi pentru o văduvă săracă.

PRIMARUL: Încîlnație pentru binefaceri. Domnilor, asta trebuie s-o menționez negreșit. E lucrul cel mai important. Își amintește cineva de vreo clădire ridicată de tatăl ei? Ar face frumos în cuvîntare.

TOTI: Nimeni. (*Primarul închide carnețelul*).

PRIMARUL: În ceea ce mă privește, sînt gata. Restul trebuie să-l facă Ill.

ILL: Știu, Zachanassianca să scoată milioanele.

PRIMARUL: Milioanele. Exact așa trebuie să înțelegem lucrurile.

PROFESORUL: O creșă nu e destul.

PRIMARUL: Dragul meu Ill, dumneata ești de multă vreme cea mai iubită personalitate din Gullen. La primăvară mă retrag și am luat contact cu opoziția. Am căzut de acord să te propunem drept succesorul meu.

ILL: Vai, domnule primar!...

PROFESORUL: Nu pot decît să confirm.

ILL: Domnilor, la chestiune! Mai întîi o să vorbesc cu ea despre situația noastră jalnică.

PREOTUL: Dar cu băgare de seamă, cu delicateță.

ILL: Trebuie să procedăm inteligent, just din punct de vedere psihologic. Chiar și o primire nereușită la gară ar putea să strice tot. Fanfara orașului și corul mixt nu sînt suficiente.

PRIMARUL: Are dreptate Ill. În definitiv, e un moment important. Doamna Zachanassian pășește pe pămîntul natal, e la ea acasă, emoționată, cu lacrimi în ochi, se întîlnește cu cunoștințe vechi. Bine înțeles că eu n-o să fiu fără haină, ca acum, o să-mi pun costumul negru, cu cilindru. Soția lingă mine, și în față cele două nepoțele, în alb și cu trandafiri. Ah, Doamne, numai de s-ar termina totul cu bine! (*Se aude clopotul*).

PRIMUL: «Furiosul Roland».

AL DOILEA: Veneția-Stockholm. Unsprezece douăzeci și șapte.

PREOTUL: Unsprezece douăzeci și șapte. Mai avem aproape două ore ca să ne gătim.

PRIMARUL: Pancarta cu «Bine ai venit, Claire Zachanassian!» s-o poarte Kühn și Hauser. (*Arată spre al Patrulea*). Ceilalți, cel mai bun lucru ar fi să-și agite pălăriile. Dar vă rog: fără strigăte, ca anul trecut la comisia guvernamentală. Efectul a fost nul, n-am primit nici o subvenție. Ceea ce trebuie, nu-i o bucurie dezlănțuită, ci lăuntrică, aproape un plîns, simpatie pentru copilul regăsit. Fiți natu-

rali, cordiali, dar asta nu înseamnă că organizarea nu trebuie să fie perfectă. Clopotul de incendiu să intervină numaidecât după corul mixt. S-aveți grijă, înainte de toate. (Bubuitul trenului care se apropie acoperă vorbele sale. Zgomot puternic de frîne: pe toate chipurile se așterne mirarea. Cei cinci de pe bancă sar în sus).

PICTORUL: Expresul!

PRIMUL: Oprește!

AL DOILEA: La Gullen!

AL TREILEA: În cel mai sărac...

AL PATRULEA: Cel mai păduchios...

PRIMUL: Și cel mai nenorocit colțșor de pe traseul Veneția-Stockholm!

ȘEFUL CĂRII: Legile naturii au fost anulate. «Furiosul Roland» trebuia să răsară în curba de la Leuthenau, să treacă prin fața noastră ca o săgeată și să dispară undeva în cimpia Pückenberg. (Din dreapta, intră Claire Zachanassian, 63 de ani, părul roșu, colier de perle, brățări uriașe de aur, împoșonată, imposibilă, dar tocmai de aceea «o femeie de lume», de o grație bizară, în ciuda grotescului. În urma ei suita: valețul Bobby, de vreo 80 de ani cu ochelari negri, soțul VII — înalt, zvelt, mustață neagră — cu un echipament complet de pescar. Un șef de tren — chipiu roșu, geantă roșie — însoțește, iritat, grupul).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Aici e Gullen?

ȘEFUL DE TREN: Ați tras semnalul de alarmă, doamnă.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Eu trag întotdeauna semnalul de alarmă.

ȘEFUL DE TREN: Protestez. Cu energie. La noi nu se trage niciodată semnalul de alarmă, chiar dacă vrei să dai alarma. Principiul nostru cel dintâi este să respectăm mersul trenurilor. Vă cer explicații, doamnă.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Moby, sintem la Gullen. Recunosc acum colțșorul ăsta jalnic. Acolo e păduricea Konradseiler cu pișul, unde poți

pescui păstrăvi și știuci, și la dreapta acoperișul șopronului lui Peter.

ILL (ca trezit): Klara.

PROFESORUL: Zachanassianca.

TOȚI: Zachanassianca.

PROFESORUL: Și corul mixt încă nu e gata! Și grupa tineretului!

PRIMARUL: Societatea de gimnastică, pompierii!

PREOTUL: Paracliserul!

PRIMARUL: Doamne, dumnezeule, haina, cilindrul, nepoatele!

PRIMUL: Klări Wäschel! Klări Wäschel! (O ia la goană spre orașel).

PRIMARUL (strigându-i în urmă): Nu uita de nevastă-mea!

ȘEFUL DE TREN: Aștept explicațiile. Oficial. În numele Direcției Căilor Ferate.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Ești un nătărău. Vreau să vizitez orașul. Să sâr din expres?

ȘEFUL DE TREN: Ați oprit «Furiosul Roland» numai pentru că doriți să vizitați Gullen? (Se silește să-și păstreze cumpătul).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Da.

ȘEFUL DE TREN: Doamnă, dacă vreți să vizitați Gullen, mă rog, la Kalberstadt vă stă la dispoziție personalul de douăsprezece patruzece. Ca tuturora. Sosirea la Gullen, unu și treisprezece. CLAIRE ZACHANASSIAN: Personalul? Care oprește la Loken, Brunnhübel, Deisenbalh și Leuthenau? Vrei să mă afum o jumătate de oră?

ȘEFUL DE TREN: Doamnă, asta o să vă coste scump.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Bobby, dă-i o mic.

TOȚI (murmurînd): O mic! (Valețul îi dă șefului de tren o mic).

ȘEFUL DE TREN (uluie): Doamnă!

CLAIRE ZACHANASSIAN: Și trei mii pentru fondul în folosul văduvelor feroviarilor.

TOȚI (murmurînd): Trei mii! (Șeful de tren primește de la Bobby trei mii).

ȘEFUL DE TREN (*zăpăcit*): Doamnă, nu există un asemenea fond.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Atunci întemeiază-l dumneata. (*Primarul șoptește ceva la urechea șefului de tren*).

ȘEFUL DE TREN (*incrimenit*): Doamna, e doamna Claire Zachanassian? O, iertați-mă! Asta e cu totul altceva. Bine înțeles că am fi oprit la Gullen dacă ne-ar fi trecut cumva prin cap că s-ar putea să... Pofțiți înapoi banii, doamnă. Patru mii. Doamne dumnezeule!

TOȚI (*murmurînd*): Patru mii!

CLAIRE ZACHANASSIAN: Oprește-ți fleacul ăsta.

TOȚI (*murmurînd*): Oprește-ți!

ȘEFUL DE TREN: Doriți ca «Furișul Roland» să aștepte pînă vizitați Gullen? Direcția Căilor Ferate ar încuviința cu plăcere. Se spune că portalul catedralei merită să fie văzut. Gotic. Cu judecata de apoi.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Ia-ți trenul și pleacă de aici.

SOTUL VII (*plîngăreț*): Bine, Mausi, dar presa n-a coborît încă. Reporterii prinzesc în vagonul restaurant fără să bătuiască nimic.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Lasă-i să prinzească, Moby. Deocamdată n-am nevoie de presă la Gullen. Și mai tirziu o să vină ea. (*Între timp Al Doilea i-a adus primarului haina. Primarul se îndreaptă ceremonios spre Claire Zachanassian. Pictorul și Al Patrulea, pe bancă, ridică în sus pancarta pe care nu scrie decît «Bine-ai venit, Claire Zachanassian!»*)

ȘEFUL GĂRII (*ridicînd paleta*): Plecarea!

ȘEFUL DE TREN: Sper că n-o să vă plîngeți la Direcția Căilor Ferate. A fost numai o neînțelegere. (*Trenul se pune în mișcare. Șeful de tren o ia la fugă*).

PRIMARUL: Prea stimată doamnă, ca primar al orașului Gullen, am deo-

scbita cinste, venerată doamnă... (*Restul cuvîntării Primarului, care vorbește mai departe cu încăpăținare, este acoperit de zgomotul trenului*).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Îți mulțumesc pentru frumoasele dumitale cuvinte, domnule primar. (*Seîndreaptă spre Ill, care s-a apropiat de ea oarecum jenat*).

ILL: Klara!

CLAIRE ZACHANASSIAN: Alfred!

ILL: E frumos din partea ta că ai venit.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Mereu m-am gîndit la vizita asta. Toată viața. De cînd am plecat din Gullen.

ILL (*nesigur*): Drăguț din partea ta.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Și tu te-ai gîndit la mine?

ILL: Bineînțeles. Mereu. Știi doar.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Minunate au fost zilele petrecute împreună!

ILL (*mindru*): Minunate! (*Către profesor*): O să joace cum o să-i cînt eu.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Spune-mi așa cum îmi spuneai pe vremuri.

ILL: Piscuța mea sălbatică.

CLAIRE ZACHANASSIAN (*toarce ca o piscică bătrînă*): Și mai cum?

ILL: Vrajitorița mea.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Tu erai pantera neagră.

ILL: Și mai sînt și astăzi.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Prostii! Te-ai îngrășat. Ai încărunit și tragi la măsea.

ILL: Dar tu ai rămas aceeași, vrajitorița mea.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Aș! Am îmbătrînit și eu, m-am îngrășat și eu. Și pe deasupra am pierdut piciorul sting. Accident de automobil. Nu mai călătoresc decît cu accelerație. Dar proteza e excelentă, nu găsești? (*Își ridică rochia și își arată piciorul sting*): Se mișcă bine.

ILL: Nu mi-ar fi trecut niciodată prin cap, piscuță sălbatică.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Îmi dai voie să-ți prezint pe al șaptelea soț al meu? E proprietar de plantații de tutun. Avem o căsnicie fericită.

ILL: Dar te rog!

CLAIRE ZACHANASSIAN: Vino, Moby, înclină-te. De fapt, îl cheamă Pedro, dar Moby sună mai frumos. Și se și potrivește mai bine cu Boby, cum îl cheamă pe valetul meu. Pe el îl am pe toată viața, așa că bărbații mei trebuie să țină scama de numele lui. *(Soțul VII se înclină)*. Nu e draguț cu mustața lui neagră? Cugetă, Moby! *(Soțul VII cugetă)*. Mai profund! *(Soțul VII cugetă mai profund)*. Și mai profund!

SOȚUL VII: Dar nu pot să cuget mai profund, Maus! zău că nu pot.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Eu cred că poți, încearcă. *(Soțul VII cugetă și mai profund. Se aude clopotul)*. Ai văzut că a mers? În felul ăsta exercită o influență aproape demonică, nu, Alfred? Ca un brazilian. Dar nu e brazilian. E greco-ortodox. Tatăl lui a fost rus. Ne-a cununat un popă. Foarte interesant. Acum o să fac o plimbare prin Gullen. *(Se uită la căsuța din stînga printr-un lornion împodobit cu pietre prețioase)*. Acest așezămint de necesități a fost ridicat de tatăl meu, 'Moby. Lucru bun, executat cu precizie. Cînd eram copil, stăteam ore întregi pe acoperiș și scuipam în jos. Dar numai în bărbați. *(În fund s-a adunat corul mixt și grupa tineretului. Profesorul, cu cilindrul, se îndreaptă spre doamna Zachanassian)*.

PROFESORUL: Doamnă, în calitatea mea de rector al gimnaziului din Gullen și de îndrăgostit de nobila doamnă Muzica, fie-mi îngăduit să vă ofer un simplu cîntec popular executat de corul mixt și de grupa tineretului.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Dă-i drumul cu cîntecul popular, profesore. *(Profesorul ridică un diapazon, dă*

tonul, corul mixt și grupa tineretului încep să cînte cu solemnitate, dar un tren sosește din stînga. Șeful de gară salută. Corul trebuie să lupte cu zgomotul trenului. Profesorul e dezamăduit. În sfîrșit, trenul a trecut.)

PRIMARUL *(inconsolabil)*: Clopotul de incendiu, trebuia să bată clopotul de incendiu!

CLAIRE ZACHANASSIAN: Ați cîntat frumos, Gulleneci! Basul blond, mai ales, cel din stînga, cu mărul lui Adam proeminent, e foarte original. *(Printre rîndurile corului, își face drum un polițist, care ia poziția de drepti în fața doamnei Zachanassian)*.

POLIȚISTUL: Șeful de poliție Hahncke, doamnă. Vă stau la dispoziție.

CLAIRE ZACHANASSIAN *(măsurîndu-l)*: Mulțumesc. Nu vreau să arestez pe nimeni. Dar poate că Gullen o să aibă nevoie de dumneata. Mai închizi cite un ochi din cînd în cînd?

POLIȚISTUL: Da, doamnă. Altfel unde am ajunge? Aici, la Gullen!...

CLAIRE ZACHANASSIAN: Mai bine închide-i pe amîndoi. *(Polițistul e cam încurcat)*.

ILL *(rîzînd)*: Asta-i Klara! Asta-i vrăjitoarea mea! *(Se lovește cu palmele pe șolduri, încîntat. Primarul își îndesă pe cap cilindrul profesorului și își prezintă nepoțelele, care sînt fetițe gemene, de 7 ani, cu codițe blonde)*.

PRIMARUL: Nepoțelele mele, doamnă, Hermina și Adolfină. Numai soția nu-i aici. *(Își șterge sudoarea. Fetițele fac o plecăciune și îi dau doamnei Zachanassian trandafiri roșii)*.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Te felicit pentru plozi, domnule primar. Ține! *(Pune trandafirii în brațele șefului gării. Pe furiș, Primarul îi dă Preotului cilindrul)*.

PRIMARUL: Parohul nostru, doamnă. *(Preotul își ridică cilindrul și se înclină)*.

CLAIRE ZACHANASSIAN: A, pastorul. Aduci mîngiere celor care sînt pe moarte?

PREOTUL (*mirat*): Îmi dau osteneala.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Și celor care sînt condamnați la moarte?

PREOTUL (*încurcat*): La noi în țară, pedeapsa cu moartea a fost desființată, doamnă.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Poate că va fi introdusă din nou. (*Consternat, preotul înapoiază Primarului cilindrul, Primarul și-l pune pe cap*).

ILL (*rizînd*): Pisicuță sălbatică! Ce glume trăznite faci!

CLAIRE ZACHANASSIAN: Acuma vreau să mă duc în oraș. (*Primarul îi oferă brațul*). Ce-ți trece prin cap domnule Primar? Doar n-am să merg pe jos cale de-o poștă, cu proteza mea!

PRIMARUL (*speriat*): Numaidecit! Numaidecit! Medicul are automobil. Mercedes 1932.

POLIȚISTUL (*pocnind din călcăie*): Se face, domnule primar. Aduc mașina cu ordin oficial.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Nu-inevoie. De cînd cu accidentul, nu mă mai mișc decît în literă. Roby și Toby, aici! (*Din stînga, vin doi monștri de statură herculeană, mestecînd gumă și aducînd o literă. Unul din ei are o chitară pe spate*). Gangsteri din Manhattan, condamnați la scaunul electric din Sing-Sing. La intervenția mea, au fost eliberați ca purtători de literă. M-a costat un milion de dolari intervenția. Litiera e de la Luvru, cadou de la președintele Franței. Simpatice bărbat, arată la fel ca în ziare. Roby și Toby, duceți-mă în oraș.

CEI DOI: Yes, Ma'am.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Dar mai întîi, la șopronul lui Peter și la pădurea Konradsweller. Vreau să mă plimb cu Alfred prin locurile în care ne-am iubit. În timpul ăsta, duceți bagajele și sicriul la *Apostolul de Aur*.

PRIMARUL (*uluît*): Sicriul?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Mi-am adus un sicriu. Poate că o să am nevoie de el. Roby și Toby, dați-i drumul! (*Cei doi monștri care mestecă gumă o duc pe Claire Zachanassian în oraș. Primarul face un semn, toți izbucnesc în urale, care se potolesc la apariția a doi hamali ce se îndreaptă spre Gullen ducînd un sicriu luxos, negru. În clipa aceasta, clopotul de incendiu, cel care nu a fost încă amanetat, începe să bată*).

PRIMARUL: În sfîrșit! Clopotul de incendiu! (*Populația se ia după sicriu. Urmează subretele doamnei Zachanassian cu bagaje și cufere nenumărate cărate de Gullenezi. Polițistul reglementează circulația apoi vrea să urmeze și el cortegiul, dar din dreapta mai vin doi înși, mărunți, grași și bătrîni, care se țin de mîndă și sînt îmbrăcați îngrijit. Vorbesc cu voce scăzută*).

CEI DOI: Sîntem la Gullen. Simțim, simțim, simțim după miros, după mirosul de Gullen.

POLIȚISTUL: Dar cine sînteți dumneavoastră?

CEI DOI: Sîntem ai doamnei bătrîne, sîntem ai doamnei bătrîne. Ea ne spune Koby și Loby.

POLIȚISTUL: Doamna Zachanassian locuiește la *Apostolul de Aur*.

CEI DOI (*veseli*): Sîntem orbi, sîntem orbi.

POLIȚISTUL: Orbi? Atunci vă conduc eu la hotel.

CEI DOI: Mulțumim, domnule polițist, mulțumim frumos.

POLIȚISTUL (*mirat*): Dacă sînteți orbi, de unde știți că sînt polițist?

CEI DOI: După felul de a vorbi, după felul de a vorbi, toți polițistii au același fel de a vorbi.

POLIȚISTUL (*bănuitor*): Se vede că ați avut cam des de-a-face cu poliția, cu toate că păreți bărbați serioși.

CEI DOI (*mirați*): Bărbați, ne ia drept bărbați!

POLIȚISTUL: Dar ce dracu' sînteți?

CEI DOI: Ai să vezi, ai să vezi!

POLIȚISTUL (*ului*): Ei, dar cel puțin sînteți tot timpul veseli!

CEI DOI: Mincăm cotlete și șuncă. În fiecare zi, în fiecare zi.

POLIȚISTUL: Așa mi-ar veni și mie să zburd. Hai, dați-mi mina. Caraghios mai e și hazul străinilor. (*Pleacă cu cei doi spre orăș*).

CEI DOI: La Bobby și Moby, la Roby și Toby!

(*Schimbare de decor la vedere. Fațada gării și căsuței se ridică în sus. Interiorul Apostolului de Aur. S-ar putea chiar să coboare de sus o firmă de bir, un chip venerabil și aurit de apostol, o emblemă care să atirne în mijlocul încăperii. Lux zdrențuit. Totul e uzat, prăfuit, spart, împuțit, putred. Ștucaturile de ipsos lovite. Procesioni fără sfîrșit de purtători de bagaje, care cară sus pe scară mai întii o cușcă, apoi cufere. PRIMARUL și Profesorul șed în planul întii, dreapta, la un rachiou.*)

PRIMARUL: Cufere, numai cufere, cu grămada. Și adineauri au cărat sus, într-o cușcă, un animal sălbatic, o panteră neagră.

PROFESORUL: A dat ordin ca sicriul să fie dus într-o cameră specială. Curios.

PRIMARUL: Femeile vestite au gîrgăunii lor.

PROFESORUL: Mi se pare că vrea să rămînă aici mai multă vreme.

PRIMARUL: Cu atît mai bine. Ill o joacă pe degete. Pisicuța sălbatică, vrăjitoarea... Milioane o să scoată din ea. În sănătatea ei, dascăle! Să-l pună iar pe picioare pe Bockmann.

PROFESORUL: Și fabrica Wagner.

PRIMARUL: Și uzinele *Un loc sub soare*. Dacă-și vin în fire toate astea, își vine totul în fire, obștea, gimnaziul, bunăstarea generală. (*Ciocnesc*).

PROFESORUL: Corectez exercițiile de latină și greacă ale elevilor din Gullen de mai bine de două decenii, dar ce sînt florii de groază știu abia de un ceas, domnule primar. M-am cutremurat cînd a coborît din tren, îmbrăcată în negru. Parcă ar fi fost o ursitoare, o zeiță a destinului. Ar trebui s-o cheme Clotho, nu Claire. Pe ea zău c-o cred în stare să toarcă firele vieții. (*Intră Polițistul care-și pune chipiul în cuier*).

PRIMARUL: Șezi aici. (*Polițistul se așază lîngă cei doi*).

POLIȚISTUL: Nici o plăcere să lucrezi în birlogul ăsta. Dar acum au să înflorească ruinele. Am fost cu miliar-dara și cu Ill la șopronul lui Peter. Emoționantă scenă. Erau amîndoi evlavioși ca într-o biserică. M-am și jenat să stau lîngă ei; cînd au pornit spre păduricea Konradsweller, am plecat. O procesiune în toată regula. În față — litiera, alătura Ill, iar în spate, valetul și al șaptelea soț cu undița lui.

PROFESORUL: Numai bărbați. O a doua Laïs.

POLIȚISTUL: Pe urmă încă doi bondoci grăsuți. Dracu' știe ce-i cu ei!

PROFESORUL: Siniștri. Întorși de la Orcus.

PRIMARUL: Ce-or fi căutînd în pădu-rică Konradsweller?

POLIȚISTUL: Ce-au căutat și în șopro-nul lui Peter: se duc prin locurile în care pe vremuri — cum să spun — i-a dogorit pasiunea.

PROFESORUL: I-a ars cu limbi de foc! Mi se duce gîndul la Shakespeare: Romeo și Julieta. Domnilor, sînt mișcat. Pentru prima oară simt la Gullen marea antică.

PRIMARUL: Înainte de toate, să ciocnim pentru Ill al nostru, care face tot ce poate ca să ne îndulcească soarta. Domnilor, pentru cel mai iubit cetățean al orașului, pentru urmașul meu!

(Apostolul se ridică în sus. Din stînga vin Cei Patru cetățeni cu o bancă simplă de lemn, fără rezemătoare, pe care o pun la stînga. Primul se urcă pe bancă, pe piept îi atîrnă o inimă mare de carton cu literele A.K., ceilalți se așează în semicerc în jurul lui, cu miinile întinse: marchează copaci).

PRIMUL: Sintem fagi, pini, molifiți.

AL DOILEA: Sintem brazi verzi.

AL TREILEA: Mușchi și licheni, hățiş de iederă.

AL PATRULEA: Desişuri și domenii îngărdite, pline de vulpi.

PRIMUL: Şiruri de nouri, ciripit de păsărele.

AL DOILEA: Adevărată regiune sălbatică germană.

AL TREILEA: Ciuperci otrăvitoare, căprioare sperioase.

AL PATRULEA: Foşnet de ramuri, visuri vechi.

(Din fund, vin cei doi monştri care mestecă gumă, aducînd litiera cu Claire Zachanassian. Alături Ill. În spate soful VII şi, în urmă de tot, Valetul, care duce de mîină pe cei doi orbi).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Păduricea Konradsweller! Roby şi Toby, opri-ţi-vă!

CEI DOI ORBI: Roby şi Toby staţi! Bobby şi Moby, staţi! (Claire Zachanassian coboară din litieră şi contemplă pădurea).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Inima cu numele meu şi al tău, Alfred. Aproape ştearsă. Şi întinsă, lătită. Copacul a crescut, trunchiul şi crăcile s-au îngroşat, ca şi noi. (Se duce la ceilalți copaci). Copaci germani. N-am mai fost de mult în pădurea tinereții mele, n-am mai călcat de mult prin frunziș căzut, prin iederă violetă. Hei, mestecători de gumă, plimbați-vă puțin pe după tufiş, cu litiera voastră, nu mai pot să vă văd mutrele. Şi tu Moby, ia-o la dreapta în spre pîriu, la peştii tăi. (Cei doi monştri cu litiera ies

prin stînga. Soful VII, prin dreapta. Claire Zachanassian se așază pe bancă). Uite, o căprioară! (Al Treilea sare).

ILL: Vinatul e oprit acum. (Se așază lîngă ea).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Pe bolovanul ăsta ne-am sărutat. Sint mai mult de 45 de ani de atunci. Ne plăcea aici, sub copacii ăștia, sub fagul ăsta, printre ciuperci otrăvitoare în mușchi. Eu aveam 17 ani și tu, aproape 20. Pe urmă te-ai căsătorit cu Mathilde Blumhard cu prăvălia ei de mărunțișuri, și eu cu bătrînul Zachanassian cu miliardele lui din Armenia. M-a găsit într-un bordel din Hamburg. Părul meu roșu l-a atras pe el, pe bătrînul cărăbuș de aur.

ILL: Klara!

CLAIRE ZACHANASSIAN: O Henry Clay, Bobby!

CEI DOI ORBI: O Henry Clay, o Henry Clay! (Valetul vine din fund, îi dă o țigară și foc).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Îmi plac țigările. De fapt, ar trebui să le fumez pe ale bărbatului meu, dar n-am încredere în ele.

ILL: De dragul tău m-am însurat cu Mathilde Blumhard.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Avea bani.

ILL: Erai tinăru și frumoasă. Viitorul era al tău. Am vrut fericirea ta: de aceea a trebuit să renunț la a mea.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Acum viitorul a venit.

ILL: Dacă ai fi rămas aici! Dacă ai fi la fel de ruinată ca și mine!

CLAIRE ZACHANASSIAN: Ești ruinat?

ILL: Un negustor de mărunțișuri falit, într-un oraș falit.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Acum am eu bani.

ILL: De cînd ne-am despărțit, trăiesc într-un iad.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Și eu am devenit iadul.

ILL: Am certuri în familie, mi se reproșează sărăcia în fiecare zi.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Mathilde nu te-a făcut fericit?

ILL: Important e că ești tu fericită.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Copiii?

ILL: N-au nici o înclinație spre idealuri.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Asta au s-o capete. *(Ill tace. Amândoi înșepenesc în pădurea tinereții lor).*

ILL: Duc o viață caraghioasă. Nici măcar n-am ieșit bine din oraș. O călătorie la Berlin și una în Tessin, asta-i tot.

CLAIRE ZACHANASSIAN: În definitiv, la ce bun? Eu cunosc lumen.

ILL: Pentru că ai putut să călătorești.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Pentru că e a mea. *(El tace și ea fumează).*

ILL: Acum au să se schimbe toate

CLAIRE ZACHANASSIAN: Sigur.

ILL *(spionînd-o)*: Ai să ne ajuți?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Nu las eu în plata domnului orașelul tinereții mele.

ILL: Avem nevoie de milioane.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Fieac!

ILL *(entuziasmat)*: Pisicuță sălbatică! *(O lovește, emoționat, pe piciorul stîng și-și retrace mîna copleșit de durere).*

CLAIRE ZACHANASSIAN: Doare. Te-ai lovit într-o balama a protezei. *(Primul scoate din buzunarul pantalonilor o lulea veche și o cheie ruginită și ciocănește cu cheia în lulea).* O ciocănitare.

ILL: E ca pe vremuri, cînd eram tineri și curajoși și ne plimbam prin pădure. Soarele, sus deasupra brazilor, un disc luminos. Departe, șiruri de nouri, și glasul cucului undeva prin sălbăticiune.

AL PATRULEA: Cu-cu! Cu-cu! *(Ill îl pipăie pe Primul).*

ILL: Lemn rece și vîntul printre ramuri, un foșnet, ca al valurilor care se

lovesc de stînci. Ca pe vremuri, totul ca pe vremuri *(Cei doi care marchează copaci suflă și mișcă mîinile în sus și în jos)*. Dacă s-ar fi oprit timpul în loc, vrăjitoria mea! Dacă viața nu ne-ar fi despărțit!

CLAIRE ZACHANASSIAN: Asta ai fi vrut?

ILL: Asta, numai asta. Te iubesc doar! *(Îi sărută mîna dreaptă)*. Aceași mîna rece și albă.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Te înșeli. Tot o proteză. Fîldeș. *(Ill îi lasă mîna îngrozită)*.

ILL: Klara, ești toată numai proteze?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Aproape. M-am prăbușit cu avionul în Afganistan. Am fost singura care am ieșit de sub sfîrșimături. Și echipajul era mort. Nu mi se poate lua viața.

CEI DOI ORBI: Nu i se poate lua viața, nu i se poate lua viața. *(Se aude muzică solemnă de fanfară. Chipul apostolului coboară din nou. Gîllenezii aduc mese, cu fețe de masă zdrențuite. Tacîmuri, mincăruri. O masă la mijloc, una în stînga și una în dreapta, pe o linie paralelă cu rampa. Preotul vine din fund. Mai vin și alți gîllenezii, în murmur mare, unul din ei în maillot de gimnastică. Primarul, Profesorul și Polițistul apar din nou. Gîllenezii aplaudă. Primarul se apropie de banca pe care șade Claire Zachanassian alături de Ill. Cetățenii nu mai sînt copaci, s-au retras în fund).*

PRIMARUL: Furtuna de aplauze e pentru dumneavoastră, doamnă.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Pentru fanfara orașului, domnule primar. Cîntă splendid. Și piramida societății de gimnastică a fost foarte frumoasă. Îmi plac bărbații în maillot și pantalonași scurți. Arată atît de natural!

PRIMARUL: Îmi permiteți să vă conduc la masă? *(O conduce la masa din mijloc și îi prezintă pe soția sa). Soția mea. (Claire Zachanassian se uită la ea prin lornion).*

CLAIRE ZACHANASSIAN: Anettchen Dummermuth, premianta noastră! (Primarul îi prezintă încă o femeie, la fel de istovită și de amărâtă ca și soția sa).

PRIMARUL: Doamna Ill.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Mathildchen Blumhard. Mi-aduc aminte cum îl spionai pe Alfred de după ușa prăvăliei. Ai slăbit și ai îngălbenit, draga mea. (Din dreapta, intră val-virtej Medicul, un om îndesat de vreo 50 de ani, cu mustață, păr negru (sepos, cicatrice pe față, frac vechi)).

MEDICUL: Am zburat ca o săgeată cu bătrînul meu Mercedes și am ajuns la timp.

PRIMARUL: Doctorul Nüsslin, medicul nostru. (Claire Zachanassian îl privește pe Medic prin lornion, el îi sărută mina).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Interesant. Dumneata eliberezi certificatele de deces?

MEDICUL (surprins): Certificatele de deces?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Cînd moare cineva.

MEDICUL: Da, eu, doamnă. Datoria. Hotărîtă de autorități.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Pe viitor să nu fugi de atacurile de cord.

ILL (rîzînd): Delicios, pur și simplu delicios!

(Claire Zachanassian, îl lasă pe medic și îl privește pe gimnastul în maillot).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Mai fă câteva figuri. (Gimnastul îndoale genunchii și ridică brațele). Splendizi mușchi. Ai sugrumat pe cineva cu ei pînă acum?

GIMNASTUL (cu genunchii îndoîți, incremenit de uimire): Sugrumat?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Întinde încă odată miinile la spate, domnule gimnast, și aruncă-te pe burtă.

ILL (rîzînd): Are un haz nebun! Te prăpădești de ris la glumele astea. (Medicul mai este încă consternat).

MEDICUL: Nu știu, zău, glumele astea te-nfioară.

ILL (în taină): Ne-a promis milioane! (Primarul respiră greu).

PRIMARUL: Milioane?

ILL: Milioane.

MEDICUL: Ei, taci! (Miliardara îl lasă pe gimnast).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Mi s-a făcut foame, domnule primar.

PRIMARUL: Numai pe soțul dumneavoastră îl mai așteptăm, doamnă.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Nu-l mai așteptați. Pescuiește. De altfel, divorțez.

PRIMARUL: Divorțati?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Și Moby o să se mire. Mă mărit cu un artist de film, neamț.

PRIMARUL: Dar spuneați că aveți o căsnicie fericită!

CLAIRE ZACHANASSIAN: Toate căsniciile mele sînt fericite. Dar încă din tinerețe visam să mă cunun în catedrala din Gullen. Visele tinereții trebuie să le împlinești. O să fie ceva măreț. (Toți se așază. Claire Zachanassian ia loc între Primar și Ill. Lîngă Ill, doamna Ill, și lîngă Primar, soția acestuia. La dreapta, în spatele unei alte mese, Profesorul, Preotul și Poli-fistul. La stînga, cei patru. Alți musafiri cu soțiile: în fund, unde stă scris: « Klări, bine-ai venit! ». Primarul se ridică, radios, cu șervetul la gît, și bate în pahar).

PRIMARUL: Stimată doamnă, iubiții mei gullenzei. S-au împlinit 45 de ani de cînd ați plecat din orașul nostru care, întemeiat de principele elector Hasso cel Nobil, se întinde atît de surizător între păduricea Konradsweller și cîmpia Pückenried. Patruzeci și cinci de ani, mai bine de patru decenii, vreme îndelungată. Multe s-au împlinit de atunci, multe lucruri dureroase. Rău i-a mers lumii, rău ne-a mers și nouă. Cu toate

FRANCISCO OTTA (CHILE)

Dans popular

BERT HELLÉR (R.D.G.)

Păpușile

@Asociația Ziariștilor Independenți din România

acestea, pe dumneavoastră, stimată doamnă Klări a noastră (*aplauze*) nu v-am uitat niciodată. Nici pe dumneavoastră, nici familia dumneavoastră. Încântătoarea dumneavoastră mamă, sănătoasă și zdravună (*Ill îi șoptește ceva*), din păcate răpită prea de timpuriu din mijlocul nostru de o tuberculoză pulmonară, popularul dumneavoastră tată, care a ridicat în incinta gării o clădire foarte frecventată (*Ill îi șoptește ceva*), foarte prețuită atît de cercurile profesionale cît și de profani, trăiesc și astăzi printre noi, sînt și astăzi în memoria noastră, cei mai buni și cei mai bravi dintre ai noștri. Și chiar și pe dumneavoastră, stimată doamnă care, ca fetița zburdalnică cu cîrlionții blonzi (*Ill îi șoptește ceva*) roșcați, vû zbuguiati pe străzile noastre, astăzi, din păcate, desfundate — chiar și pe dumneavoastră, stimată doamnă: cine nu vû cunoștea? Încă de pe atunci simțeam cu toții vraja personalității dumneavoastră, presimțeam urecușul apropiat spre culemile amețitoare ale umanității. (*Scotea carnețelul*). Neuitată ați rămas. Într-adevăr, activitatea dumneavoastră școlară mai e dată și astăzi ca exemplu de corpul profesoral, ați fost doar o elevă uimitoare, mai ales la materiile cele mai importante, botanica și zoologia, ca expresie a simpatiei dumneavoastră pentru tot ce e ființă vie, pentru tot ce are nevoie de ocrotire. Dragostea dumneavoastră de dreptate și înclinația dumneavoastră spre binefaceri a trezit încă de pe atunci admirația obștei. (*Aplauze furtunoase*). Klara noastră i-a procurat de mîncare unei văduve sărace și bătrîne, cumpărîndu-i cartofi cu proprii ei bani de buzunar, ciștigați cu trudă de la vecini, și a scăpat-o astfel de o moarte prin inanție, ca să nu pomenim decît de una din faptele ei caritabile. (*Aplauze furtunoase*). Stimată doamnă, iubiți gîllenezi! Germenii plîpînzi ai unor însușiri atît de îmbucurătoare s-au dezvoltat

cu vigoare. Fetița zburdalnică cu cîrlionți roșii a devenit o doamnă care face să se reverse asupra lumii un torent de binefaceri: gîndiți-vă numai la operele sale sociale, la maternitățile, la ospătăriile gratuite, la ajutoarele pentru artiști, la creșele pentru copii mici. Fie-mi deci îngăduit să-i urez celei care a găsit drumul spre casă: să trăiască, să trăiască, să trăiască! (*Aplauze. Claire Zachanassian se ridică*).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Domnule primar, gîllenezi: Bucuria dezinteresată stîrnită în dumneavoastră de vizita mea mă înduioșează. De fapt, în copilărie am fost oarecum altfel decît m-a înfățișat cuvîntarea domnului primar. La școală mincam bătaie, iar cartofii pentru văduva Boll i-am furat — împreună cu Ill — nu pentru ca s-o scap pe codoașa aia bătrînă de moarte prin inanție, ci pentru ca să ne întîndem și noi o dată — Ill și cu mine — într-un pat, unde era mai comod decît în pîduricea Konradsweller sau în șopronul lui Peter. Totuși ca să contribuî și eu cu ceva la bucuria voastră vû dăruiesc un miliard: cinci sute de milioane orașului și cinci sute de milioane locuitorilor. (*Tăcere de mormînt*).

PRIMARUL (bilbiind): Un miliard. (*Acceși tăcere*).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Cu o condiție... (*Toată lumea izbucnește într-o veselie de nedescris, dansează, se urcă pe scaune, Gimnastul face exerciții de gimnastică ș.a.m.d., Ill, entuziasmat, se bate cu pumnii în piept*).

ILL: Klara! Drăguța de ea! Extraordinară! S-o mîncînci! Așa am știut-o întotdeauna pe vrăjitoarea mea! (*O săruiă*).

PRIMARUL: Ați spus «cu o condiție», doamnă. Pot să știu ce condiție?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Am să vi-o spun. Vû dau un miliard și-mi cumpăr cu el dreptatea (*Tăcere de mormînt*).

PRIMARUL: Ce vreți să spuneți, doamnă?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Ce-am spus.

PRIMARUL: Dar dreptatea nu se poate cumpăra!

CLAIRE ZACHANASSIAN: Totul se poate cumpăra.

PRIMARUL: Eu tot nu pricep.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Vino-ncoace, Boby. *(Valetul vine din dreapta pînă la mijloc, între cele trei mese, își scoate ochelarii negri).*

VALETUL: Nu știu dacă mă mai cunoaște cineva.

PROFESORUL: Judecătorul Hofer.

VALETUL: Exact. Judecătorul Hofer. Acum 45 de ani am fost judecător la Gullen, pe urmă la Curtea de Apel din Kaffigen, pînă cînd doamna Zachanassian mi-a propus, acum 25 de ani, să intru în serviciile domnicisale, ca valet. Am primit. O carieră cam neobișnuită pentru un titrat, dar salariul oferit era atît de fantastic...

CLAIRE ZACHANASSIAN: La chestiune, Boby.

VALETUL: După cum ați auzit, doamna Claire Zachanassian oferă un miliard și cere în schimb dreptate. Cu alte cuvinte, doamna Claire Zachanassian vă dăruiește un miliard cu condiția să ștergeți nedreptatea care i s-a făcut aici la Gullen. Domnule Ill, fiți amabil. *(Ill a îngălbenit, se ridică speriat și mirat în același timp).*

ILL: Ce doriți?

VALETUL: Veniți aici, domnule Ill.

ILL: Cu plăcere *(Vine în fața mesei din dreapta. Rîde stingherit. Dă din umeri).*

VALETUL: Era în anul 1910. Eram judecător la Gullen și aveam de hotărît în privința unei cereri de stabilire a paternității. Claire Zachanassian, pe atunci Klara Wüscher, pretindea că dumneavoastră, domnule Ill, sînteți tatăl copilului ei. *(Ill tace).* Dumneavoastră ați contestat paternitatea, domnule Ill. Ați adus doi martori.

ILL: Poveste veche. Eram tînăr și fără minte.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Toby și Roby, aduceți-i pe Koby și Loby. *(Cei doi monștri mestecători de gumă îi aduc în mijlocul scenei pe cei doi eunuci orbi care se țin de mină, încințați).*

CEI DOI ORBI: Sintem aici, sintem aici!

VALETUL: Îi cunoașteți, domnule Ill? *(Ill tace).*

CEI DOI ORBI: Sintem Koby și Loby, sintem Koby și Loby.

ILL: Nu-i cunosc.

CEI DOI ORBI: Ne-am schimbat, ne-am schimbat.

VALETUL: Spuneți cum vă cheamă!

PRIMUL ORB: Iakob Hühnlein, Iakob Hühnlein.

AL DOILEA ORB: Ludwig Sparr, Ludwig Sparr.

VALETUL: Ei, domnule Ill?

ILL: N-am auzit niciodată de ei.

VALETUL: Iakob Hühnlein și Ludwig Sparr, cunoașteți pe domnul Ill?

CEI DOI: Sintem orbi, sintem orbi.

VALETUL: După glas îl cunoașteți?

CEI DOI: După glas, după glas.

VALETUL: În 1910, eu eram judecător și voi, martori. Ce-ați jurat atunci în fața justiției?

CEI DOI: Că ne-am culcat cu Klara, că ne-am culcat cu Klara.

VALETUL: Asta ați jurat. În fața justiției, în fața lui Dumnezeu. Era adevărat ce-ați jurat?

CEI DOI: Am jurat fals, am jurat fals.

VALETUL: Pentru ce, Ludwig Sparr și Iakob Hühnlein?

CEI DOI: Ne-a cumpărat Ill, ne-a cumpărat Ill.

VALETUL: Cu cit?

CEI DOI: Cu un kilogram de rachiu, cu un kilogram de rachiu.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Koby și Loby, povestiți acum ce-am făcut eu cu voi.

VALETUL: Povestiți.

CEI DOI: Doamna ne-a căutat, doamna ne-a căutat.

VALETUL: Așa este. Claire Zachanassian v-a căutat. În toată lumea. Iakob Hühnlein emigrase în Canada și Ludwig Sparr în Australia. Dar v-a găsit. Și atunci, ce-a făcut cu voi?

CEI DOI: Ne-a dat pe mîna lui Toby și Roby, ne-a dat pe mîna lui Toby și Roby.

VALETUL: Și ce-au făcut cu voi Toby și Roby?

CEI DOI: Ne-au scopit și ne-au orbit, ne-au scopit și ne-au orbit.

VALETUL: Asta e povestea: un judecător, un pîrit, doi martori mincinoși, o sentință greșită în anul 1910. Nu-i așa, reclamantă? (*Claire Zachanassian se ridică*).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Așa este.

ILL (*bătînd cu piciorul în podea*): S-a prescris, s-a prescris totul! E o poveste veche și idioată.

VALETUL: Reclamantă, ce s-a întîmplat cu copilul?

CLAIRE ZACHANASSIAN (*cu voce scăzută*): A trăit un an.

VALETUL: Ce s-a întîmplat cu dumneavoastră?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Am ajuns la bordel.

VALETUL: De ce?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Sentința Justiției m-a împins într-acolo.

VALETUL: Și acum vrei dreptate, Claire Zachanassian?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Pot să mi-o permit. Un miliard pentru Gullen dacă cineva îl omoară pe Alfred Ill. (*Liniește de mormîni. Doamna Ill se repede la soful ei și-l strînge în brațe cu putere*).

DOAMNA ILL: Fredi!

ILL: Vrajitorito! Dar nu poți cere așa ceva! Viața și-a urmat cursul!

CLAIRE ZACHANASSIAN: Viața și-a urmat cursul, Ill, dar eu n-am uitat nimic. Nici păduricea Konradsweller, nici șopronul lui Peter, nici dormitorul văduvei Boll, nici trădarea ta. Acum sîntem bătrîni amîndoi, tu un om sfîrșit, eu ciopîrtită de bisturiul chirurgilor. Și vreau să ne răfuim: tu ți-ai ales viața și m-ai împins cu sila într-a mea. Adineauri, în păduricea tinereții noastre, plină de amintiri deșarte, vroiai să oprești timpul în loc. L-am oprit și vreau dreptate, dreptate, în schimbul unui miliard. (*Primarul se ridică, palid, demn*).

PRIMARUL: Doamnă Zachanassian, sîntem în Europa, nu sîntem călăi. În numele obștei din Gullen resping oferta. În numele umanității. Mai bine săraci, decît cu miinile pline de sînge. (*Aplauze furtunoase*).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Aștept.

ACTUL II

Orășelul, doar schițat. În fund, hotelul Apostolul de Aur văzut de afară. Fațadă dărăpănată stil Secession (*Jugendstil*). Balcon. La dreapta o firmă: Alfred Ill, Casă de Comerț. Dedesubt, o teighea murdară, în spatele căreia este un raft cu marfă veche. Cînd intră cineva pe ușa închipuită, se aude un clopoțel firav. La stînga, o firmă: Poliția. Dedesubt, o masă de lemn cu un telefon. Două scaune.

E dimineață. Mestecînd gumă, Roby și Toby intră prin stînga și traversează scena cîrînd în hotel flori și coroane de flori, ca pentru o înmormîntare. Ill îi privește prin vitrină. Fiica lui, în genunchi, spală podeaua. Fiul său își pune o țigară în gură.

ILL: Coroane.

FIUL: În fiecare dimineață aduc de la gară.

ILL: Pentru sicriul gol de la Apostolul de Aur.

FIUL: Nu se lasă nimeni intimidat.

ILL: Orașul e de partea mea. (*Fiul își aprinde țigara*). Mama vine la ceai?

FIICA: Spunea că rămîno sus. E obosită.

ILL: Ce mamă bună aveți, copii. Zău așa. Trebuia s-o spun o dată. Bună mamă. Să rămână sus, să se menajeze. Și-o să mîncăm noi împreună. Fac cînte cu ouă și cu o cutie de șuncă americană. S-o facem lată. Ca-n vremurile bune, cînd mai prosperau încă uzinele *Un loc sub soare*.

FIUL: Pe mine te rog să mă ierți. (*Stinge țigara*).

ILL: Nu vrei să mîncîci cu noi, Karl?

FIUL: Mă duc la gară. Li s-a îmbolnăvit un muncitor. Poate că au nevoie de înlocuitor.

ILL: Munca de la gară, în plin soare, nu-i o treabă pentru băiatul meu.

FIUL: Mai bine decît nimic. (*Iese. Fiica se ridică*).

FIICA: Mă duc și eu, tată.

ILL: Așa. Și tu. Unde, mă rog, dacă domnișoara îmi permite să întreb?

FIICA: La Oficiul de Plasare. Poate că găsesc un serviciu. (*Iese. Ill e mișcat, strănută în batistă*).

ILL: Buni copii, cuminți copii. (*De pe balcon se aud cîteva acorduri de chitară*).

VOCEA CLAREI ZACHANASSIAN: Vezi unde mi-e piciorul drept, Boby, adu-mi-l aici.

VOCEA VALETULUI: Nu-l găsesc.

VOCEA CLAREI ZACHANASSIAN: Nu-i pe comodă, sub florile pentru logodnă? (*La Ill, vine primul client [Primul celășean]*).

ILL: Bună dimineața, Hofbauer.

PRIMUL: Țigări.

ILL: Ca-n fiecare dimineață.

PRIMUL: Nu din astea, aș vrea verzi.

ILL: Sint mai scumpe.

PRIMUL: Trece-le în cont.

ILL: Pentru că e vorba de tine, Hofbauer, și pentru că trebuie să fim solidari.

PRIMUL: Cîntă cineva la chitară.

ILL: Unul din gangsterii de la Sing-Sing (*Cei doi orbi ies din hotel, ducînd undițe și alte instrumente de pescuit*).

CEI DOI ORBI: Bună dimineața, Alfred, bună dimineața.

ILL: Lua-v-ar dracu'!

CEI DOI ORBI: Ne ducem la pescuit, ne ducem la pescuit. (*Ies prin stînga*).

PRIMUL: Se duc la pîriu.

ILL: Ca undițele Soțului VII.

PRIMUL: Se spune c-a pierdut plan-
tațiile de tutun.

ILL: Acum și astea-s ale ei.

PRIMUL: Așa că o să facă o nuntă ca-n povești cu VIII. Ieri s-a serbat logodna.

(*În balconul din fund, apare Claire Zachanassian, în capot. Își mișcă mina dreaptă și piciorul sting. Poate că ar fi bine să se audă și cîteva acorduri de chitară izolate, cam ca la recitativele unei opere, acorduri de chitară care pe viitor să acompanieze scenele care se petrec în balcon. Acompaniamentul ar putea fi ba valsuri, ba crîmpeie din diversele imnuri naționale etc., după conținutul textului*).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Sint iar gata montată. Melodia populară armeană, Roby. (*Se aude melodia cîntată la chitară*). Bucata preferată a lui Zachanassian. Mereu voia s-o asculte. În fiecare dimineață. Era un clasic bătrînul, căpcaunul marelui finanțier cu flota lui petroliferă imensă și cu grajdurile lui de curse. Mai avea încă miliarde. Căsătoria mai merita încă osteneala. Era un mare stăpîn și un mare sforar, priceput în tot soiul de drăcovenii. I-am furat toată știința. (*La Ill, vin două femei, cu vase pentru lapte*).

PRIMA FEMEIE: Lapte, domnu' Ill.

A DOUA FEMEIE: Și mie, domnu' Ill.

ILL: Bună dimineața. Cîte un litru de lapte pentru fiecare. (*Deschide garnișa și vrea să toarne lapte*).

PRIMA FEMEIE: Lapte de bivoliță, domnu' Ill.

A DOUA FEMEIE: Doi litri de lapte de bivoliță, domnu' Ill.

ILL: Lapte de bivoliță. (*Deschide o altă garniță și toarnă lapte. Claire Zachanassian contemplă dimineața prin Iornion*).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Frumoasă dimineață de toamnă! Puțină ceață pe străzi, un fum argintiu, și deasupra un cer albastru-vioriu, așa cum îl picta contele Holk, al treilea soț al meu, ministrul de externe. În concediu se ocupa cu pictura. Era hidoasă. (*Se așază gravă și ceremonioasă*). Tot contele era hidos.

PRIMA FEMEIE: Și două sute de grame de unt.

A DOUA FEMEIE: Și pâine albă.. Două kilograme.

ILL: Pe cine-ați omorât, doamnelor? Pe cine-ați omorât?

CELE DOUĂ FEMEIE: Treci totul în cont.

ILL: Toți pentru unul, unul pentru toți.

PRIMA FEMEIE: Și ciocolată de doi douăzeci.

A DOUA FEMEIE: Patru patruzeci.

ILL: Să scriu și asta?

PRIMA FEMEIE: Da, da.

A DOUA FEMEIE: Ciocolata o mîncăm aici, domnu' Ill.

PRIMA FEMEIE: La dumneata e mai frumos decît oriunde, domnu' Ill. (*Se așază amîndouă în fundul prăvăliei și mîncă ciocolata*).

CLAIRE ZACHANASSIAN: O Winston. Să-ncerc totuși țigările pe care le fumează al șaptelea, acum că l-am lăsat pe bietul Moby, cu pasiunea lui pentru pescuit. Ce trist o fi șezînd el în expresul de Lisabona! (*Valetul îi dă o țigară și foc*).

PRIMUL: Șade în balcon și fumează.

ILL: Numai țigări scumpe, nelegiuit de scumpe.

PRIMUL: Risipă. Ar trebui să-i fie rușine, în fața unor oameni scîpătați.

CLAIRE ZACHANASSIAN (*fumînd*): Curios! E foarte bună.

ILL: A greșit socoteala. Eu sînt un păcătos îmbătrînit în rele, Hofbauer, cine nu e? Ce i-am făcut eu ei, a fost o festă urîță, dar cînd, în ciuda mizeriei, i-ați respins oferta, toți gîlenezii în unanimitate, acolo, la *Apostolul de Aur*, a fost cea mai frumoasă clipă din viața mea.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Whisky, Bobby. Pur. (*La Ill vine al doilea client, sărăciț și rupi ca toți ceilalți. [Al Doilea cetățean]*).

AL DOILEA: Bună dimineața. O să fie cald astăzi.

PRIMUL: Continuă să fie vreme frumoasă.

ILL: Am o clientelă, în dimineața asta!... De obicei, tot timpul nimeni, și, de cîteva zile, puhoi.

PRIMUL: Pentru că sîntem alături de tine. Alături de Ill al nostru, Neclintîți.

FEMEIELE (*mîncînd ciocolata*): Neclintîți, domnu' Ill, neclintîți.

AL DOILEA: La urma urmelor, ești cea mai iubită personalitate a orașului.

PRIMUL: Cea mai importantă.

AL DOILEA: La primăvară, te alegi primar.

PRIMUL: Fără doar și poate.

FEMEIELE (*mîncînd ciocolată*): Fără doar și poate, domnu' Ill, fără doar și poate.

AL DOILEA: Rachiu. (*Ill se întoarce spre raft. Valetul toarnă whisky*).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Trezește-l pe cel nou. Nu-mi place ca bărbații mei să doarmă tîrziu.

ILL: Trei și zece.

AL DOILEA: Nu din asta.

ILL: Din asta ai băut întotdeauna.

AL DOILEA: Coniac.

ILL: Costă douăzeci și treizeci și cinci. Nu poate să-și permită nimeni luxul asta.

AL DOILEA: Trebuie să-ți mai îngădui cîte ceva. (*O fată pe jumătate goală trece ca turbată prin scenă, cu Toby după ea*).

PRIMA FEMEIE (*mîncînd ciocolată*): Scandalos, ce face Luiza!

A DOUA FEMEIE (*mîncînd ciocolată*): Și mai e și logodită cu muzicantul ăla blond de pe strada Berthold Schwarz. (*Îl ia coniacul din raft*).

ILL: Poftim.

AL DOILEA: Și tutun. Pentru pipă.
ILL: Da.

AL DOILEA: Străin. (*Îl face socoteala. Soțul VIII vine pe balcon. Artist de film, înalt, zvelt, mustață roșie. E în halat. Poate fi jucat de actorul care joacă pe Soțul VII*).

SOȚUL VIII: Hopsy, spune și tu dacă nu e minunat: prima noastră gustare de dimineață ca tineri logodiți. Ca un vis. Un balconaș, un tei care foșnește, o fîntînă care susură, cîteva găini care trec alergînd, pe undeva gospodine care sporovăiesc despre miștile lor necazuri și în spatele acoperișurilor, turnul catedralei!

CLAIRE ZACHANASSIAN: Șezi, Hoby, nu vorbi. Ce-i de văzut văd și singură, și cugetările nu sînt specialitatea ta.

AL DOILEA: A venit bărbatu-său lîngă ea.

PRIMA FEMEIE (*mîncînd ciocolată*): Al optulea.

A DOUA FEMEIE (*mîncînd ciocolată*): Frumos bărbat, artist de cinema. Fata mea l-a văzut jucînd un braconier într-un film după Ganghofer.

PRIMA FEMEIE: Și eu un pastor într-unul după Graham Greene. (*Claire Zachanassian e sîrătată de Soțul VIII. Acord de chitară*).

AL DOILEA: Cu bani poți avea orice (*Scuipă*).

PRIMUL: Nu la noi. (*Bate cu pumnul în tejghea*).

ILL: Douăzeci și trei optzeci.

AL DOILEA: Trece în cont.

ILL: Săptămîna asta fac o excepție, dar la zîntii să-mi plătești, cînd ieși ajutorul de șomaj. (*Al Doilea se duce*

spre ușă). Helmesberger! (*Al Doilea se oprește. Îl se duce la el*). Ai pantofi noi. Pantofi noi galbeni.

AL DOILEA: Și? (*Îl se uită la pantofii Primului*).

ILL: Și tu, Hofbauer. Și tu ai pantofi noi. (*Se uită la femei, se îndreaptă spre ele încet, cuprins de groază*). Și voi. Pantofi noi galbeni. Pantofi noi galbeni.

PRIMUL: Nu înțeleg ce ți se pare curios.

AL DOILEA: Doar nu poți purta veșnic pantofi vechi.

ILL: Pantofi noi. Cum de-ai putut cumpăra pantofi noi?

FEMEILE: Pe datorie, domnu' Ill, pe datorie.

ILL: Pe datorie. Și la mine ați cumpărat pe datorie. Tutun mai bun, lapte mai bun, coniac. Cum se face c-aveți dintr-o dată credit la negustori?

AL DOILEA: Păi și la tine avem credit.

ILL: Cu ce vreți să plătiți? (*Tăcere. Începe să arunce cu măruri în clienți. Toți o iau la goană*). Cu ce vreți să plătiți? Cu ce vreți să plătiți? Cu ce? Cu ce? (*Fuge în fund*).

SOȚUL VIII: Zarvă în orașel.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Viață de oraș mic.

SOȚUL VIII: Se pare că s-a întîmplat ceva în prăvălia de jos.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Probabil că discută despre prețul cărnii. (*Puternic acord de chitară. Soțul VIII sare în sus, îngrozit*).

SOȚUL VIII: Doamne, dumnezeule! Ai auzit, Hopsy?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Pantera neagră. A căscat.

SOȚUL VIII (*mirat*): O panteră neagră?

CLAIRE ZACHANASSIAN: De la Pașa din Marrakeș. Un dar. Se plimbă alături în salon. O pisicuță rea și mare cu ochi sclipitori. Țin mult la ea.

(La masa din stînga se așază Polițistul. Bea bere. Vorbește cu încetineală și băgare de seamă. Din fund vine Ill).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Poți începe să servești, Bobby.

POLIȚISTUL: Ce dorești, Ill? Ia loc. (Ill rădă în picioare) Tremuri.

ILL: Cer arestarea doamnei Claire Zachanassian. (Polițistul își umple o pipă. O aprinde, fără să se grăbească).

POLIȚISTUL: Ciudat. Foarte ciudat. (Valetul servește gustarea de dimineață, aduce poșta).

ILL: O cer în calitate de viitor primar.

POLIȚISTUL (scoțînd rotofoale de fum): Alegerile încă n-au avut loc.

ILL: Arestez-o numaidecît.

POLIȚISTUL: Vrei să spui că ai o reclamație împotriva ei. Dacă trebuie arestată, hotărăște Poliția. A comis vreun delict?

ILL: A cerut locuitorilor orașului să mă omoare.

POLIȚISTUL: Și s-o arestez pur și simplu. (Își toarnă bere).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Poșta. Îmi scrie Ike. Nehru. Mă felicită.

ILL: Datoria dumată.

POLIȚISTUL: Ciudat. Foarte ciudat. (Bea bere).

ILL: Lucrul cel mai firesc.

POLIȚISTUL: Nu e chiar atît de firesc, Ill dragă. Să stăm și să judecăm puțin. Cucoana a propus orașului Gullen ca, în schimbul unui miliard... știi ce vreau să spun. E adevărat, am fost de față. Dar pentru Poliție, asta nu constituie un temei de intervenție împotriva doamnei Zachanassian. În definitiv, sintem ținuți să respectăm legea.

ILL: Instigare la omor.

POLIȚISTUL: Să ne lămurim, Ill dragă. Ar fi instigare la omor numai dacă propunerea de a te omori ar fi fost făcută în serios. E limpede.

ILL: Așa zic și eu.

POLIȚISTUL: Tocmai. Dar propunerea n-a fost făcută serios, pentru că prețul de un miliard e exagerat, asta trebuie să admiți și dumneata. Pentru așa ceva se oferă o mie sau poate două mii, nici o centimă mai mult, ascultă-mă pe mine, ceea ce dovedește încă odată că propunerea n-a fost făcută în serios. Și dacă totuși a fost făcută în serios, atunci cucoana e nebună și Poliția n-o poate lua în serios. Ai înțeles?

ILL: E nebună sau nu e nebună cucoana, propunerea mă amenință, domnule șef de poliție. E logic.

POLIȚISTUL: Nu e logic. Nu poți fi amenințat printr-o propunere, ci numai prin aducerea la îndeplinire a unei propuneri. Arată-mi o încercare adevărată de aducere la îndeplinire a propunerii, un singur om care îndreaptă pușca spre dumneata, și viu cu iuteala vîntului. Dar propunerea asta nu vrea nimeni s-o aducă la îndeplinire, dimpotrivă. Manifestația de la *Apostolul de Aur* a fost extrem de grăitoare. Trebuie să te feliți cu întîrziere. (Bea bere).

ILL: Nu sint chiar atît de sigur.

POLIȚISTUL: Nu ești chiar atît de sigur?

ILL: Clienții mei cumpără lapte mai bun, pîine mai bună, țigări mai bune.

POLIȚISTUL: Păi bucură-te! Înseamnă că negustoria îți merge mai bine. (Bea bere).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Bobby, dă dispoziție de cumpărare pentru toate acțiunile Dupont.

ILL: Helmesberger a cumpărat coniac. Dar nu cîștigă nimic de ani de zile și trăiește din ciorba gratuită.

POLIȚISTUL: Astă seară o să gust și eu coniacul. Sint invitat la Helmesberger. (Bea bere).

ILL: Toată lumea poartă pantofi noi. Pantofi galbeni noi.

POLIȚISTUL: Acuma te legi de pantofii noi. Păi și eu port pantofi noi. (Îi arată).

ILL: Și dumneata.

POLIȚISTUL: După cum vezi.

ILL: Tot galbeni. Și bei bere Pilsen.

POLIȚISTUL: E bună.

ILL: Pînă acum ai băut dintr-a noastră.

POLIȚISTUL: Era proastă. *(Se aude muzică de radio)*.

ILL: Auzi?

POLIȚISTUL: Ce?

ILL: Muzică.

POLIȚISTUL: Văduva veselă.

ILL: Un aparat de radio.

POLIȚISTUL: Alături la Hagholzer. Ar trebui să-nchidă fereastra. *(Își notează în carnețel)*.

ILL: De unde are Hagholzer aparat de radio?

POLIȚISTUL: Treaba lui.

ILL: Și dumneata cu ce-ai să-ți plătești berea Pilsen și pantofii noi?

POLIȚISTUL: Treaba mea. *(Telefonul de pe masă sună. Polițistul ridică receptorul)*. Poliția Gullen.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Telefonează rușilor, Bobby. Sint de acord cu propunerea lor.

POLIȚISTUL: În regulă. *(Pune receptorul pe furcă)*.

ILL: Clienții mei cu ce-au să plătească?

POLIȚISTUL: Asta nu interesează poliția. *(Se ridică și ia pușca care stătea rezemată de speteaza scaunului)*.

ILL: Dar mă interesează pe mine. Pentru că au să plătească cu mine.

POLIȚISTUL: Nu te amenință nimeni. *(Începe să încarce pușca)*.

ILL: Orașul face datorii. O dată cu datoriile crește bunăstarea. O dată cu bunăstarea, necesitatea de a mă omori pe mine. Așa că dumneaei n-are decît să șadă în balcon, să bea cafea, să fumeze și să aștepte. Atîta doar: să aștepte.

POLIȚISTUL: Aiurezi.

ILL: Voi toți așteptați. *(Ciocănește în masă)*.

POLIȚISTUL: Ai băut prea mult. *(Minuiește închizătorul puștii)*. Așa, e-ncărcată. Poți fi liniștit. Poliția a fost făcută pentru a veghea ca legile să fie respectate, pentru a se îngriji de ordinea publică, pentru a-i apăra pe cetățeni. Își cunoaște datoria. În cazul cînd și-ar face apariția cea mai vagă bănuială de amenințare din partea cuiva, va interveni, domnule Ill, de asta poți fi sigur.

ILL *(cu vocea scăzută)*: Atunci pentru ce ai un dinte de aur în gură, domnule șef de poliție?

POLIȚISTUL: Ce?

ILL: Un dinte de aur nou și strălucitor.

POLIȚISTUL: Ai înnebunit? *(În această clipă, Ill observă că pușca e îndreptată spre el și ridică încetîșor minile în sus)*. N-am timp acum pentru halucinațiile dumitale, stimabile. Trebuie să plec. A fugit cățelușa miliardarei ăsteia trăznite. Pantera neagră. Trebuie s-o hăituiim. *(Iese prin fund)*.

ILL: Pe mine mă hăituiți, pe mine. *(Claire Zachanassian citește o scrisoare)*.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Creatorul modei sosește. Al cincilea bărbat al meu, cel mai frumos bărbat al meu. A desenat modelele tuturor rochiilor mele de nuntă. Un menuet, Roby. *(Se aude un menuet cîntat la chitară)*.

SOȚUL VIII: Păi al cincilea a fost chirurg.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Al șaselea. *(Deschide altă scrisoare)*: De la proprietarul societății Western Railways.

SOȚUL VIII *(mirat)*: De ăsta nu știu nimic.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Al patrulea. Sărăcit. Acțiunile lui sint acum ale mele. L-am sedus la Buckingham Palace.

SOȚUL VIII: La Buckingham Palace l-ai sedus pe Lord Ismael.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Așa e, ai dreptate, Hoby. L-am uitat de tot, cu castelul lui din Yorkshire. Atunci asta care-mi scrie e al doilea. L-am cunoscut la Cairo. Ne-am sărutat sub Sfînx. A fost o seară impresionantă. *(La dreapta, schimbare. Coboară firma Primărie. Vine Al Treilea, scoate din scenă casa prăvăliei și mișcă din loc tejgheaua, care poate fi întrebuițată acum ca birou. Vine Primarul. Pune un revolver pe birou și se așază. Din stînga vine Ill. Pe perete atîrnă un plan arhitectonic).*

ILL: Vreau să-ți vorbesc, domnule primar.

PRIMARUL: Ia loc.

ILL: De la om la om. Ca urmașul dumitale.

PRIMARUL: Te rog. *(Ill rămîne în picioare, se uită la revolver).* Pantera doamnei Zachanassian a scăpat. Acuma e în catedrală. Așa că trebuie să fim înarmați.

ILL: Da.

PRIMARUL: Am convocat pe toți bărbații care au puști. Copiii au fost reținuți la școală.

ILL *(bănuit)*: Măsuri cam exagerate.

PRIMARUL: Vinătoare de animale sălbatice. *(Pe balcon, vine Valetul).*

VALETUL: Președintele Băncii Mondiale, doamnă. A sosit cu avionul de la New York.

CLAIRE ZACHANASSIAN: N-am timp. Să ia avionul și să plece acasă.

PRIMARUL: Ce ai pe inimă? Vorbește deschis.

ILL *(bănuit)*: Fumezi o țigară bună.

PRIMARUL: O Pegasus blondă.

ILL: Cam scumpă.

PRIMARUL: Dar de calitate.

ILL: Pină acum fumai alte țigări.

PRIMARUL: Rössli cinci.

ILL: Mai ieftine.

PRIMARUL: Prea tari.

ILL: Cravată nouă.

PRIMARUL: Mătase.

ILL: Bine înțeles că ți-ai cumpărat și pantofi.

PRIMARUL: Am cerut să mi-i trimită din Kalberstadt. Ei, dar de unde știi?

ILL: De asta am venit.

PRIMARUL: Dar ce-i cu dumneata? Ești palid. Bolnav?

ILL: Mi-e frică.

PRIMARUL: Frică?

ILL: Bunăstarea crește.

PRIMARUL: Asta e ceva nou de tot. Ar fi bine.

ILL: Cer protecția autorității.

PRIMARUL: Ei! Și pentru ce?

ILL: Știi dumneata, domnule primar.

PRIMARUL: Bănuitor?

ILL: Pentru capul meu s-a oferit un miliard.

PRIMARUL: Adresează-te Poliției.

ILL: Am fost la Poliție.

PRIMARUL: Desigur că asta te-a liniștit.

ILL: În gura șefului Poliției strălucește un dinte de aur nou.

PRIMARUL: Uiți că te afli la Gullen. Într-un oraș cu tradiție umanistică. Aici a dormit o noapte Goethe, Brahms a compus un quartet. Valorile astea obligă, îndatorează. *(Din stînga vine un om cu o mașină de scris [Al Treilea]).*

AL TREILEA: Noua mașină de scris, domnule primar. Remington.

PRIMARUL: Du-o în birou. *(Al treilea iese prin dreapta).* N-am meritat necunoștința dumitale. Mă îndurerează dacă n-ai încredere în obștea noastră. Nu m-am așteptat la trăsătura asta nihilistă la dumneata. În definitiv, trăim într-un stat constituțional.

ILL: Atunci arestează-o pe doamna Zachanassian.

PRIMARUL: Ciudat. Foarte ciudat.

ILL: Așa spunea și șeful Poliției.

PRIMARUL: Să mă bată dumnezeu, purtarea cucoanei nu-i chiar așa de neînțeles. În definitiv, ai făcut pe doi tineri să jure fals și ai nenorocit o fată.

ILL: Nenorocirea asta înseamnă totuși câteva miliarde, domnule primar. (Tăcere).

PRIMARUL: Să vorbim deschis.

ILL: Chiar asta te rog.

PRIMARUL: De la om la om, cum ai spus. Nu ai dreptul moral să ceri arestarea cucoanei. Și nici ca primar nu intri în considerație. Îmi pare rău că trebuie să ți-o spun.

ILL: Oficial?

PRIMARUL: Din însărcinarea partidelor.

ILL: Înțeleg. (Se duce încet la fereastra din stînga, îi întoarce spatele Primarului și se uită țintă afară).

PRIMARUL: Faptul că noi am condamnat propunerea cucoanei nu înseamnă că aprobăm crimele care au dus la această propunere. Pentru un post de primar se cere să îndeplinești anumite condiții de natură morală și dumneata nu le mai îndeplinești, asta trebuie să recunoști. Că altfel îți păstrăm aceeași stimă și aceeași prietenie ca și pînă acum, se înțelege de la sine. (Din stînga, intră Roby și Toby cărind din nou coroane, flori. Traversează scena și dispar în hotelul Apostolul de Aur). E mai bine să trecem totul sub tăcere. Am rugat și Solul poporului să nu publice nimic. (Ill se întoarce cu fața).

ILL: Mi se împodobește sicriul de pe acum, domnule primar! Tăcerea e prea periculoasă pentru mine.

PRIMARUL: Cum așa, Ill dragă? Ar trebui să ne fii recunoscător că așternem mantia uitării peste afacerea asta urită.

ILL: Dacă vorbesc, mai am o șansă de scăpare.

PRIMARUL: Ei asta-i culmea! Dar cine te amenință?

ILL: Unul din voi. (Primarul se ridică).

PRIMARUL: Pe cine bănuiești? Spune-mi numele și am să cercetez cazul. Cu toată rigurozitatea. Pe cine bănuiești?

ILL: Pe fiecare din voi.

PRIMARUL: Împotriva acestei calomnii protestez în mod solemn în numele orașului.

ILL: Nimeni nu vrea să mă omoare, fiecare speră că are s-o facă altcineva, așa că cineva chiar are s-o facă într-o zi.

PRIMARUL: Dumneata vezi fantome.

ILL: Văd un plan pe perete. Noua clădire a primăriei? (Pipăie planul cu virful degetelor).

PRIMARUL: Cred că de făcut planuri mai avem voie.

ILL: De pe acum speculați moartea mea!

PRIMARUL: Ill dragă, dacă eu, ca om politic, n-aș mai avea dreptul să cred într-un viitor mai bun fără să fiu nevoit să mă gîndesc în același timp la o crimă, m-aș retrage, poți fi liniștit.

ILL: M-ați și condamnat la moarte.

PRIMARUL: Domnule Ill!

ILL (cu voce scăzută): Planul o dovedește! O dovedește!

CLAIRE ZACHANASSIAN: Vine Onassis. Ducele și ducesa. Aga.

SOȚUL VIII: Ali?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Toată marfa de pe Riviera.

SOȚUL VIII: Ziaristii?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Din toată lumea. Unde mă mărit eu trebuie să fie și presa. Ea are nevoie de mine și eu am nevoie de ea. (Deschide altă scrisoare): De la contele Holk.

SOȚUL VIII: Hopsy, la prima noastră gustare de dimineață trebuie neapărat să citești scrisori de la foștii tăi bărbați?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Nu vreau să-i uit.

Perșak, 1991

SOȚUL VIII (cu durere): Am doar și eu probleme. *(Se ridică, privește înid jos spre orașel).*

CLAIRE ZACHANASSIAN: Nu-ți merge Volkswagenul?

SOȚUL VIII: Orașele astea mici mă apasă. Foarte bine, teiul foșnește, păsărelele ciripesc, o fîntînă susură, dar asta făceau și acum o jumătate de oră. Și nici nu s-a întîmplat nimic, nici cu natura, nici cu locuitorii. Peste tot pace adîncă și fără grijă, îmbuibare și viață tihnită. Unde-i măreția, unde-i tragicul? Lipsește înclinația morală pentru vremuri mari. *(Din stînga vine Preotul, cu o pușcă la umăr. Așterne o față de masă albă cu o cruce neagră pe masa la care a șezut Poliștistul și-și reazemă pușca de zidul hotelului. Paracliserul îi ajută să-și pună sutana. Întineric).*

PREOTUL: Vino, Ill, intră în sacristie. *(Ill vine din stînga).* E întineric, dar e răcoare.

ILL: Nu vreau să deranjez, părinte.

PREOTUL: Casa Domnului e deschisă pentru toți. *(Observă că privirea lui Ill cade asupra puștii).* Să nu te mire pușca. Pantera neagră a doamnei Zachanassian e prin împrejurimi. Adineaori a fost aici în pod și acum e la șopronul lui Peter.

ILL: Caut ocrotire.

PREOTUL: Dumneata?

ILL: Mi-e teamă.

PREOTUL: Teamă? De cine?

ILL: De oameni.

PREOTUL: Teamă că oamenii vor să te omoare?

ILL: Mă hăituesc ca pe o fiară sălbatică.

PREOTUL: Nu de oameni trebuie să-ți fie teamă, ci de Dumnezeu, nu de moartea trupului, ci de a sufletului. *(Către paracliser).* Încheie-mi sutana la spate. *(Pe lîngă toți pereții scenei au apărut Gullenesei, mai întii Poliștistul, Primarul, cei Patru, Pictorul,*

Profesorul. Pindesc și umblă încoace și încolo cu puștile în mînă, gata să tragă).

ILL: E viața mea în joc.

PREOTUL: Viața dumitale veșnică.

ILL: Bunăstarea se trezește.

PREOTUL: Fantoma conștiinței dumitale.

ILL: Lumea e veselă. Fetele se gîtesc, băieții poartă cămăși colorate. Orașul se pregătește pentru sărbătoarea asasinării mele și cu mor de spaimă.

PREOTUL: Încercările prin care treci sînt un lucru pozitiv. Pozitiv!

ILL: Iadul.

PREOTUL: Iadul sălășluiește în dumneata. Ești mai bătrîn decît mine și îți închipui că-i cunoști pe oameni, dar fiecare se cunoaște numai pe sine. Fiindcă ai trădat o fată pentru bani, odată, cu mulți ani în urmă, crezi că și ceilalți au să te trădeze acum pentru bani. Îi judeci după dumneata însuși. De fapt, e foarte firesc. Pricina fricii noastre ne zace în inimă, în păcate. Cînd vei ajunge să-ți dai seama de lucrul acesta, vei birui ceea ce te chinuiește, vei fi înarmat pentru această biruință.

ILL: Siemethoferii și-au cumpărat o mașină de spălat.

PREOTUL: Să nu-ți pese de asta.

ILL: Pe credit.

PREOTUL: Să-ți pese de nemurirea sufletului dumitale.

ILL: Stockerii au aparat de televiziune.

PREOTUL: Roagă-te. *(Către paracliser):* Dă-mi gulerășul. *(Paracliserul îi leagă gulerășul).* Scrutează-ți conștiința. Mergi pe calea pocăinței, altminteri lumea îți va stîrni teamă, iar și iar. E singura cale. Altfel nu stă în puterile noastre. *(Tăcere. Gulleneseii înarmați dispar. Umbră la marginea scenei. Clopotul de incendiu începe să bată).* Acum trebuie să-mi văd de slujbă, Ill, trebuie să botez. *(Către paracliser):* Biblia, Psalmii. Copilul

începe să tipe, trebuie pus la adăpost, în singura licărire care luminează lumea noastră. *(Un al doilea clopot începe să bată).*

ILL: Alt clopot!

PREOTUL: Nu-i așa? Are un sunet deoschit. Plin și puternic. Pozitiv, pozitiv.

ILL *(strigînd)*: Și dumneata, părinte! Și dumneata! *(Preotul se repede la Ill și-l strînge cu putere în brațe).*

PREOTUL: Fugi! Sintem slabi, și creștini și păgini. Fugi, la Gullen bate clopotul, clopotul trădării. Fugi, nu ne duce în ispită rămînînd aici! *(Se aud două împușcături. Ill cade la pămînt, Preotul se ghemuiește lângă el).* Fugi, fugi!

CLAIRE ZACHANASSIAN: Bobby, se trage cu pușca.

VALETUL: Da, doamnă.

CLAIRE ZACHANASSIAN: De ce oare?

VALETUL: A scăpat pantera.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Au nimerit-o?

VALETUL: E moartă, în fața prăvăliei lui Alfred Ill.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Păcat de bietul animal! Un marș funebru, Roby.

(Marș funebru cîntat la chitară. Balconul dispare. Dangăt de clopot. Decorul de la începutul actului întii. Gara. Numai mersul trenurilor de pe perete este nou, nerupt. Undeva, un afiș mare cu un soare galben, cu raze: Călătoriți în Sud. În altă parte, alt afiș: Veniți să vedeți Patimile lui Hristos la Oberammergau. În fund se zăresc câteva macarale printre case precum și câteva acoperișuri noi. Se aude zgomotul duduitor al unui expres în trecere. În fața gării, Șeful gării, salutînd. Din fund intră Ill, cu un geamantan vechi. Privește în jur. Din toate părțile vin încetîșor, ca din înfrîngere, gillenezi. Ill șovăie, se oprește).

PRIMARUL: Noroc Ill!

TOȚI: Noroc, noroc!

ILL *(cu întîrziere)*: Noroc!

PROFESORUL: Unde-ai plecat cu geamantanul?

TOȚI: Unde-ai plecat?

ILL: La gară.

PRIMARUL: Te conducem.

TOȚI: Te conducem! Te conducem! *(Apar tot mai mulți gillenezi).*

ILL: Nu trebuie, zău că nu. Nu e cazul.

PRIMARUL: Pleci?

ILL: Plec.

POLIȚISTUL: Unde?

ILL: Nu știu. La Kalberstadt și pe urmă mai departe...

PROFESORUL: Așa... și pe urmă mai departe.

ILL: Aș vrea să plec în Australia. O să găsesc eu de unde să fac rost de bani. *(Se îndreaptă spre gară).*

TOȚI: În Australia! În Australia!

PRIMARUL: Dar ce ți-a venit?

ILL *(încurcat)*: În definitiv, nu poți trăi mereu în același loc, an după an. *(Începe să fugă, ajunge la gară. Cei-lalți vin liniștiți după el, îl înconjoară).*

PRIMARUL: Să emigrezi în Australia! Caraghios!

MEDICUL: Și foarte periculos pentru dumneata.

PROFESORUL: În definitiv, unul din eunuci tot în Australia a emigrat.

POLIȚISTUL: Aici ești mai în siguranță decît oriunde.

TOȚI: Mai în siguranță decît oriunde, mai în siguranță decît oriunde. *(Ill se uită cu frică în jur, ca o fiară încolțită).*

ILL *(cu voce scăzută)*: Am scris perfectului la Kaffgen.

POLIȚISTUL: Și?

ILL: Nici un răspuns.

PROFESORUL: Bănuielele dumitale sînt de neînțeles.

PRIMARUL: Nu vrea nimeni să te omoare.

TOȚI: Nimeni, nimeni.

ILL: Poșta n-a expediat scrisoarea.

PICTORUL: Nu se poate.

PRIMARUL: Dirigintele poștei e consilier comunal.

PROFESORUL: Un om de onoare.

TOȚI: Un om de onoare! Un om de onoare.

ILL: Uite. Afișul: *Călătorii în Sud*

MEDICUL: Ei și?

ILL: *Veniți să vedeți Patimile lui Hristos la Oberammergau.*

PROFESORUL: Ei și?

ILL: Se clădește.

PRIMARUL: Ei și?

ILL: Și aveți și pantaloni noi, cu toții.

PRIMUL: Ei și?

ILL: Vă merge din ce în ce mai bine!

TOȚI: Ei și? (*Se aude clopotul gării*).

PROFESORUL: Vezi doar ce simpatizat ești!

PRIMARUL: Tot orașul te conduce.

TOȚI: Tot orașul! Tot orașul!

ILL: Eu nu v-am rugat să veniți.

AL DOILEA: Dar cred că ne dai voie

să ne luăm rămas bun de la tine.

PRIMARUL: Ca vechi prieteni.

TOȚI: Ca vechi prieteni! Ca vechi prieteni!

(*Zgomot de tren. Șeful gării ia paleta.*

La stînga apare un șef de tren, care pare să fi sărit din garnitură chiar acum).

ȘEFUL DE TREN (*strigînd prelung*):
Güllen!

PRIMARUL: Trenul dumitale.

TOȚI: Trenul dumitale! Trenul dumitale!

PRIMARUL: Ill, drum bun!

TOȚI: Drum bun! Drum bun!

MEDICUL: Și succes!

TOȚI: Succes! Succes! (*Güllenezii se sîring în jurul lui Ill*).

PRIMARUL: E timpul. Urcă-te în personalul de Kalberstadt și dumnezeu să te ajute.

POLIȚISTUL: Mult noroc în Australia!

TOȚI: Mult noroc, mult noroc! (*Ill stă nemișcat, se uită fîntă la .conceță-
fenii săi*).

ILL (*cu voce scăzută*): De ce sînteți aici?

POLIȚISTUL: Dar ce mai vrei?

ȘEFUL GĂRII: Poștiți în vagoane!

ILL: De ce vă stringeți în jurul meu?

PRIMARUL: Dar nu ne strîngem de loc în jurul dumitale!

ILL: Faceți loc!

PROFESORUL: Dar am făcut loc!

TOȚI: Am făcut loc, am făcut loc!

ILL: Unul din voi n-o să mă lase să plec.

POLIȚISTUL: Prostii! N-ai decît să te urci în tren și-ai să vezi că ai vorbit prostii.

ILL: La o parte! (*Nimeni nu se mișcă. Cițiva stau cu mîinile în buzunarele pantalonilor*).

PRIMARUL: Nu știu ce vrei. *Dumneata* trebuie să pleci. Urcă-te în tren.

ILL: La o parte.

PROFESORUL: Frica dumitale e de-a dreptul caraghioasă. (*Ill cade în genunchi*).

ILL: De ce v-ați apropiat de mine?

POLIȚISTUL: A înnebunit.

ILL: N-o să mă lăsați să plec.

PRIMARUL: Urcă-te o dată!

TOȚI: Urcă-te o dată! Urcă-te o dată! (*Tăcere*).

ILL (*cu voce scăzută*): Unul din voi n-o să mă lase să mă urc.

TOȚI (*asigurîndu-l, cu convingere*): Nu-i adevărat, nu-i adevărat!

ILL: Știu eu.

POLIȚISTUL: Nu mai e timp de pierdut.

PROFESORUL: Dar urcă-te o dată, omule!

ILL: Știu eu! Unul din voi n-o să mă lase! Unul din voi n-o să mă lase!

ȘEFUL GĂRII: Plecarea! (*Ridică paleta. Șeful de tren marchează săritura în tren, iar Ill, deznădăjduit, cu güllenezii în jurul său, își acoperă fața cu mîinile*).

POLIȚISTUL: Ai văzut? L-ai scăpat. (*Toți güllenezii pleacă încetîșor și dispar prin fund*).

ILL (*sîngur*): Sînt pierdut!

Actul III

Șopronul lui Peter. La stînga, Claire Zachanassian șade în litieră, nemișcată, în rochie albă de mireasă, cu voal etc. În extrema stîngă, o scară mobilă, un car pentru fin, o birjă veche, paic. La mijloc un butoiăș. Pe sus atîrnă zdrențe, saci putrezi. Pinze de păianjen uriașe. Valetul vine din fund.

VALETUL: Medicul și profesorul.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Să intre. (Intră Medicul și Profesorul, orbecăie prin întineric, o găsește înșfîrșit pe miliardară, se înclină. Cei doi sînt acum bine îmbrăcați, burghezi eleganți).

MEDICUL ȘI PROFESORUL: Doamnă. (Claire Zachanassian îi privește prin lornion).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Sintești prăfuiți, domnilor. (Cei doi se scutură de praf).

PROFESORUL: Vă rugăm să ne scuzați. A trebuit să ne cătărăm pe deasupra unei birji vechi.

CLAIRE ZACHANASSIAN: M-am retras în șopronul lui Peter. Am nevoie de liniște. Cununia de astăzi în catedrala din Gullen m-a obosit. În definitiv, nu mai am 25 de ani. Șezi pe butoi.

PROFESORUL: Mulțumesc (Se așază, Medicul rămîne în picioare).

CLAIRE ZACHANASSIAN: E zăduf aici. Înăbușitor. Dar îmi place șopronul ăsta, mirosul de fin, de paie și de unsoare de căruțe. Amintiri. Toate uneltele astea, furca de gunoi, birja, carul hodorogit existau și în tinerețea mea.

PROFESORUL: Un loc care-ți aduce aminte de multe. (Își șterge sudoarea).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Predica preotului a fost înălțătoare.

PROFESORUL: Prima epistolă către corintieni, XIII.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Și dumneata, domnule profesor, ai făcut o treabă bună cu corul mixt. A cîntat cu solemnitate.

PROFESORUL: Bach. Din Patimile după evanghelistul Matei. Sînt încă zăpăcit. A fost de față lumea mondenă, lumea finanțelor, lumea filmului...

CLAIRE ZACHANASSIAN: Lumile au tulit-o în capitală în Cadillac-urile lor. La masa de nuntă.

PROFESORUL: Doamnă, nu vrem să vă răpim din timpul dumneavoastră prețios mai mult decît e necesar. Cu siguranță că soțul dumneavoastră vă așteaptă nerăbdător.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Hobby? Pe Hobby l-am trimis înapoi la Geiselsgasteig cu Volkswagenul lui.

MEDICUL (zăpăcit): La Geiselsgasteig?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Avocații mei au și introdus acțiunea de divorț.

PROFESORUL: Dar nuntașii, doamnă?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Sînt obișnuiți. Nu e cea mai scurtă din căsuciile mele. Cu Lord Ismael a mers și mai repede. Ce vă aduce la mine?

PROFESORUL: Venim în chestiunea domnului III.

CLAIRE ZACHANASSIAN: O, a murit?

PROFESORUL: Doamnă! În definitiv, sîntem oameni cu principii occidentale.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Și ce vreți?

PROFESORUL: Din păcate, gullenezii și-au cumpărat unele lucruri.

MEDICUL: Cam multe. (Cei doi își șterg sudoarea).

CLAIRE ZACHANASSIAN: S-au îndatorat?

PROFESORUL: Peste măsură.

CLAIRE ZACHANASSIAN: În ciuda principiilor?

PROFESORUL: Sintem niște bieți oameni.

MEDICUL: Și acum trebuie să ne plătim datoriile.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Știți ce e de făcut.

PROFESORUL (*curajos*): Doamnă Zachanassian. Să vorbim deschis. Puneți-vă în locul nostru. Sintem într-o situație tragică. De două decenii arunc în obștea asta sărăcită sămînța gingașă a omeniei. De două decenii își hodorogeste medicul Mercedesul ducindu-se la pacienți rabitiei și tuberculoși. Și pentru ce jertfa asta nenorocită? Pentru bani? Nu. Leafa noastră e minimă. Mie mi s-a oferit o catedră la liceul din Kalberstadt, medicului la Universitatea Erlangen, dar am refuzat amindoi fără să stăm pe gânduri. Numai din dragoste de oameni? Și asta ar fi exagerat. Nu. Am răbdat în toți anii ăștia fără sfîrșit, și cu noi tot orașul, pentru că aveam o speranță, speranța că vechea mureție a Gullenului are să renască o dată și o dată, că bogățiile pe care pămîntul nostru natal le conține din belșug vor fi din nou scoase la iveală. În cîmpia Pückenried e petrol, în pădurea Konradsweller fier. Nu sintem săraci, doamnă, sintem doar părăsiți. Avem nevoie de credit, de încredere, de comenzi, și gospodăria noastră, cultura noastră va înflori. Gullen are ceva de oferit: uzinele *Un loc sub soare*.

MEDICUL: Bockmann.

PROFESORUL: Fabrica Wagner. Cumpărați-le, puneți-le pe picioare și Gullen prosperează. E de investit, cu chibzuială și pe temeiul rentabilității, o sută de milioane, și nu de aruncat pe fereastră un miliard.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Mai am încă două.

PROFESORUL: Nu ne lăsați să credem că am răbdat zadarnic o viață întreagă! Nu cerem de pomană, propunem o afacere.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Adevărat, n-ar fi o afacere proastă.

PROFESORUL: Doamnă! Știăm eu că n-o să ne lăsați să ne ducem de ripă!

CLAIRE ZACHANASSIAN: Numai că nu se poate face. Nu pot să cumpăr uzinele *Un loc sub soare* pentru că sint ale mele.

PROFESORUL: Ale dumneavoastră?

MEDICUL: Și Bockmann?

PROFESORUL: Fabrica Wagner?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Tot ale mele. Fabricile, cîmpia Pückenried, șopronul lui Peter, orașul, stradă cu stradă, casă cu casă. Am cumpărat prin agenții mei toate vechiturile astea și am închis întreprinderile. Speranța voastră a fost o iluzie, răbdarea voastră absurdă, jertfa voastră o prostie, și toată viața voastră irosită fără nici un folos. (*Tăcere*).

MEDICUL: Groaznic!

CLAIRE ZACHANASSIAN: Era iarnă cînd am părăsit orașul ăsta. Eram în costum marinar, cu codițe roșcate, gata să nasc. Gullenzeii rinjeau la mine. Tremuram de frig în expresul de Hamburg, dar cînd șopronul lui Peter a dispărut în spatele florilor de ghiață, am hotărît să mă întorc, o dată și o dată. Acum sint aici. Acum pun eu condiții, dictez eu. (*Tare*): Roby și Toby, la *Apostolul de Aur*! S-a prezentat soțul IX cu cărțile și manuscrisele lui. (*Cei doi monștri vin din fund și ridică litiera*).

PROFESORUL: Doamnă Zachanassian! Sînteți o persoană rănită în dragostea dumneavoastră. Cereți dreptate desu-virșită. În ochii mei, sînteți o eroină antică, o Medeea. Dar pentru că vă înțelegem atît de bine, avem curajul să cerem mai mult de la dumneavoastră: alungați gîndurile funeste de răzbuinare, nu ne aruncați pe pragul disperării, ajutați niște oameni săraci, slabi, dar cinstiți, să ducă o viață

oarecum mai demnă, ridicăți-vă pînă la umanitatea adevărată!

CLAIRE ZACHANASSIAN: Umanitatea domnilor, a fost făcută pentru punga milionarilor. Cu puterea mea financiară pot să-mi ofer alte legi ale lumii. Lumea m-a prefăcut într-o tîrfă, eu o prefac într-un bordel. Cine nu poate să pună pe masă bani sunători, trebuie să-i dea cu gura, să ducă cu vorba dacă vrea să ia parte la joc. Voi vreți să luați parte la joc. În lumea noastră, cumsecade e numai cine plătește. Și eu plătesc. Plătesc orașul Güllen pentru un asasinat și starea voastră economică pentru un cadavru. Țăstia doi, dați-i drumul! (*Iese cu litiera prin fund*).

MEDICUL: Doamne, doamne! Ce să facem?

PROFESORUL: Ce ne dictează conștiința, doctore Nüsslin.

(În planul întii dreapta, apare prăvălia lui Ill. Firmă nouă. Tejghea nouă, strălucitoare, casă nouă, mărfuri mai scumpe. Cînd intră cineva pe ușa închipuită, clopoțelul se aude sunînd pompos. La tejghea, doamna Ill. Din stînga, vine Primul, măcelar cu negoșul prosper, cu șorțul său nou pătat de sînge).

PRIMUL: Asta zic și eu sărbătoare. Tot orașul era în Piața Catedralei.

DOAMNA ILL: Klări e vremea bună după ploaie.

PRIMUL: Artiste de cinema în chip de domnișoare de onoare. Cu niște sîni, uite așa!

DOAMNA ILL: Asta e moda.

PRIMUL: Ziariști. Au să vină și pe-aici.

DOAMNA ILL: Noi sîntem oameni simpli, domnu' Hofbauer. N-au ec căuta la noi.

PRIMUL: Țăstia descos pe toată lumea. Țigări.

DOAMNA ILL: Verzi?

PRIMUL: Camel. Și Șaridau. Noaptea asta am petrecut la Stockeri.

DOAMNA ILL: Să trec în cont?

PRIMUL: Trece în cont.

DOAMNA ILL: Cum merg afacerile?

PRIMUL: Bine.

DOAMNA ILL: Nici eu nu pot să mă plîng.

PRIMUL: Am angajat personal.

DOAMNA ILL: Și eu, dar de la întii. (*Trece domnișoara Luiza, îmbrăcată elegant*).

PRIMUL: Frumoase iluzii își mai face și asta, că se îmbracă așa. Își închipuie că o să-l omorim pe Ill.

DOAMNA ILL: Fără rușine!

PRIMUL: Dar unde e? Nu l-am văzut de mult.

DOAMNA ILL: Sus. (*Primul își aprinde o țigară și trage cu urechea sus*).

PRIMUL: Pași.

DOAMNA ILL: Umblă prin cameră. Toată ziua.

PRIMUL: Conștiința încărcată. Rău s-a mai purtat cu biata doamnă Zachanassian.

DOAMNA ILL: Sufăr și eu din cauza asta.

PRIMUL: Să nenorocească o fată! Rușine să-i fie! (*Hotărît*): Cînd or veni ziariștii, sper că n-o să trîncănească.

DOAMNA ILL: Nu!

PRIMUL: Cu firea lui!...

DOAMNA ILL: Mi-e foarte greu, domnu' Hofbauer!

DOAMNA ILL: Dacă o să vrea s-o compromită pe Klara, să spuie minciuni, că a oferit ceva în schimbul morții lui sau așa ceva, ceea ce de altfel n-a fost decît expresia durerii ei, *trebuie* să intervenim. Nu pentru că ne-am gîndi la miliard. (*Scuipă*). Pentru că ne gîndim la furia poporului. Numai Dumnezeu știe prin cîte a trecut biata doamnă Zachanassian din cauza lui Ill. (*Privește în jur*). Pe-aici se merge sus la locuință?

DOAMNA ILL: Da. Numai pe-aici. Nu e practic. Dar la primăvară facem o transformare.

PRIMUL: Atunci o să mă postez aici. Ce e sigur, e sigur. *(Se postează la extrema dreaptă, cu brațele încrucișate, liniștit, ca un paznic. Vine Profesorul).*

PROFESORUL: Ill?

PRIMUL: Sus.

PROFESORUL: Nu prea obișnuiesc, dar simt nevoia unei băuturi alcoolice tari.

DOAMNA ILL: Drăguț din partea dumneavoastră c-ați venit o dată și și pe la noi, domnule profesor. Am un Steinhäger nou. Vreți să gustați?

PROFESORUL: Un păhărel.

DOAMNA ILL: Și dumneata, domnu' Hofbauer?

PRIMUL: Nu, mulțumesc. Mi-am scos mașina din garaj, trebuie să plec la Kaffgen să cumpăr porci. *(Doamna Ill toarnă, Profesorul bea).*

DOAMNA ILL: Tremurați, domnule profesor.

PROFESORUL: Beau prea mult în ultimul timp.

DOAMNA ILL: Încă unul n-o să vă strice.

PROFESORUL: Umblă? *(Trage cu urechea sus).*

DOAMNA ILL: De colo pînă colo, mereu.

PRIMUL: O să-l pedepsească Dumnezeu. *(Pictorul vine din stînga cu un tablou la subsuoară. Costum nou de catifea, cravată colorată, bască neagră).*

PICTORUL: Atenție! Doi ziariști m-au întrebat de prăvălia asta.

PRIMUL: Dă de bănuț.

PICTORUL: Am făcut pe prostul.

PRIMUL: Foarte bine.

PICTORUL: Pentru dumneata, doamnă Ill. Acum l-am scos de pe șevalet. E umed încă. *(Arată tabloul. Profesorul își toarnă singur).*

DOAMNA ILL: Bărbatu-meu.

PICTORUL: Începe să înflorească arta la Gullen. Pictura, ce zici?

DOAMNA ILL: Seamănă.

PICTORUL: Ulei. Ține o veșnicie.

DOAMNA ILL: Aș putea să-l atîrn în dormitor. Deasupra patului. Alfred îmbătrînește. Nu știi niciodată ce se poate întîmpla, e bine să ai o amintire. *(Pe stradă trec cele două femei din actul al doilea, îmbrăcate elegant, și se uită la mărfurile expuse în vitrina închipuită).*

PRIMUL: Și femeile astea! Se duc la cinematograful cel nou ziua-n amiaza mare! Se poartă ca și cum am fi pur și simplu niște ucigași!

DOAMNA ILL: Cît costă?

PICTORUL: Trei sute.

DOAMNA ILL: Nu pot să plătesc acum.

PICTORUL: Nu-i nimic. Aștept, doamnă Ill, aștept liniștit.

PROFESORUL: Pași, fără întrerupere. *(Din stînga vine Al Doilea).*

AL DOILEA: Presa.

PRIMUL: Să ne ținem bine. Pe viață și pe moarte.

PICTORUL: Să nu cumva să coboare!

PRIMUL: Am avut noi grijă. *(Güllenezii se postează la dreapta. Profesorul care a băut jumătate din sticlă, rămîne la tejghea. Vin doi ziariști cu aparate fotografice).*

ZIARISTUL I: Bună seara, oameni buni.

GÜLLENEZII: Bună seara.

ZIARISTUL I: Prima întrebare: cum vă simțiți? În general.

PRIMUL *(incurcat)*: Sîntem firește bucurăți de vizita doamnei Zachanassian.

PICTORUL: Mișcați.

AL DOILEA: Mindri.

ZIARISTUL I: Mindri.

ZIARISTUL II: A doua întrebare, pentru doamna de la tejghea. Se zice că pe vremuri ați fost preferată în dauna doamnei Claire Zachanassian. *(Tăcere. Güllenezii sînt vădiți speriați).*

DOAMNA ILL: Cine zice asta? *(Tăcere. Cei doi ziariști notează nepăsători în carnetele lor).*

ZIARISTUL I: Cei doi bătrinei orbi și bondoci ai doamnei Zachanassian. *(Tăcere).*

DOAMNA ILL *(șovăind)*: Ce-au spus bătrincii?

ZIARISTUL II: Totul.

PICTORUL: Fir-ar ai dracului!

(Tăcere)

ZIARISTUL II: Că doamna Claire Zachanassian și proprietarul acestei prăvălii au ajuns, acum 40 de ani, pînă aproape de căsătorie. E adevărat? *(Tăcere).*

DOAMNA ILL: Adevărat.

ZIARISTUL II: Domnul III e aici?

DOAMNA ILL: La Kalberstadt.

TOȚI: La Kalberstadt.

ZIARISTUL I: Ne închipuim noi idila. Domnul III și doamna Zachanassian copilăresc împreună, sînt poate vecini, se duc împreună la școală, plimbări prin pădure, primul sărut, frățesc, pînă cînd domnul III vă cunoaște pe dumneavoastră, doamnă, noul, neobișnuitul, pasiunea.

DOAMNA ILL: Pasiunea. Chiar așa s-a întîmplat, cum spuneți dumneavoastră.

ZIARISTUL I: Am cap, doamnă III. Claire Zachanassian înțelege, renunță — discret și nobil, cum îi e felul — și dumneavoastră vă căsătoriți.

DOAMNA ILL: Din dragoste.

CEILALȚI GÜLLENEZI *(ușurați)*:

Din dragoste.

ZIARISTUL I: Din dragoste.

(Din dreapta intră cei doi eunuci, duși de urechi de Roby).

CEI DOI *(văitîndu-se)*: N-o să mai povestim, n-o să mai povestim. *(Roby îi duce spre fund unde Toby îi așteaptă cu un bici în mînd).*

ZIARISTUL II: Doamnă III, soțul dumneavoastră nu e citeodată?... Vreau să spun... la urma urmelor ar fi normal ca uneori să-i pară rău.

DOAMNA ILL: Bani singuri nu aduc fericirea.

ZIARISTUL II: Nu aduc fericirea.

ZIARISTUL I: Un adevăr pe care noi, oamenii moderni, nu ni-l amintim destul de des.

(Din stînga vine Fiul, într-o haină de piele de căprioară).

DOAMNA ILL: Fiul nostru, Karl.

ZIARISTUL I: Frumos băiat.

ZIARISTUL II: E la curent în privința?...

DOAMNA ILL: Nu păstrăm secrete în familie. Noi avem o vorbă: ce șite dumnezeu, să știe și copiii noștri.

ZIARISTUL II: Copiii noștri.

(Fiica intră în prăvălie. E în costum de tenis, are o rachetă în mînd).

DOAMNA ILL: Fiica noastră, Ottilia.

ZIARISTUL II: Încîntătoare! *(Acum își adună forțele Profesorul).*

PROFESORUL: Güllenezi. Eu sînt bătrînul vostru profesor. Mi-am băut liniștit Steinhägerul, am ascultat și am tăcut. Dar acum am să vorbesc, am să povestesc ce știu despre vizita la Güllen a cucoanei bătrîne. *(Se urcă pe butoișul care a fost și în șopronul lui Peter).*

PRIMUL: Ai innebunit?

AL DOILEA: Isprăvește!

PROFESORUL: Güllenezi! Am să spun adevărul, chiar dacă ar fi să nu mai scăpăm niciodată de sărăcie.

DOAMNA ILL: V-ați îmbătat, domnule Profesor, rușine să vă fie!

PROFESORUL: Rușine? Ție să-ți fie rușine, femeie, pentru că ești gata să-ți trădezi bărbatul!

FIUL: Gura!

PRIMUL: Jos cu el!

AL DOILEA: Afară!

PROFESORUL: Fatalitatea a împins lucrurile îngrijorător de departe.

FIICA *(implorînd)*: Domnule Profesor!

PROFESORUL: Mă dezamăgești, fetiço. Ar fi de datorita ta să vorbești, și cînd colo trebuie s-o faci un dascăl bătrîn cu vocea tunătoare. *(Pictorul*

il lovește cu tabloul în cap, pinza se rupe și tabloul cade pe umerii Profesorului).

PICTORUL: Na, dacă vrei să-mi iei comenzile!

PROFESORUL: Protestez! În fața presei mondiale! La Gullen se pregătesc lucruri monstruoase! (Güllenezii se năpustesc asupra lui, dar în clipa aceasta vine din dreapta Ill, într-un costum vechi și rupt).

ILL: Ce se întâmplă aici? (Güllenezii îl lasă pe Profesor și se uită fix la Ill, speriați. Tăcere de mormint). Ce cauți pe butoi, domnule profesor? (Profesorul îl privește pe Ill fericit și ușurat).

PROFESORUL: Adevărul. Le spun domnilor din presă adevărul. Ca un arhanghel vorbesc, cu glas tunător. (Se clatină). Pentru că sînt un umanist, un prieten al vechilor greci, un admirator al lui Platon.

ILL: Taci din gură!

PROFESORUL: Ha?

ILL: Dă-te jos.

PROFESORUL: Dar umanitatea...

ILL: Stai jos. (Tăcere)

PROFESORUL (trezit din beție). Să stau jos! Umanitatea să stea jos! Mă rog, dacă și dumneata trădezi adevărul... (Coboară de pe butoi și se așază, cu tabloul în jurul gîtului).

ILL: Vă rog să ne scuzați. E beat.

ZIARISTUL II: Domnul Ill?

ILL: Ce-aveți cu mine?

ZIARISTUL I: Sîntem fericiți că dăm totuși de dumneavoastră. Avem nevoie de câteva instantanee. Începem, da? (Se uită în jurul său): Alimente, obiecte de menaj, fierărie... Am găsit: vă pozăm în timp ce vindeți o secure.

ILL (șovăind): O secure?

ZIARISTUL I: Măcelarului. Numai ce e natural are efect. Dați-mi instrumentul. Clientul dumneavoastră ia securea, o cîntărește în mînă, se gîndește, și dumneavoastră vă plecați peste tejgheta și-i vorbiți. Vă rog.

(Îi așază pe cei doi la locuri, le fixează atitudinea etc). Mai naturali, domnilor mai degajați. (Ziariștii fotografiază). Frumos, foarte frumos.

ZIARISTUL II: Vă rog, cu brațul în jurul gîtului soției. Fiul, la stînga, fiica, la dreapta. Și acum, vă rog, radiați de fericire, radiați, radiați satisfăcuți, radiați mulțumiți lăuntric, în sinea dumneavoastră.

ZIARISTUL I: Excelent ați radiat. (Prin stînga, față, intră cîțiva fotografi care aleargă spre stînga fund. Unul din ei strigă către cei din prăvălie):

FOTOGRAFUL: Zachanassianca are unul nou. Au plecat să se plimbe în pădurea Konradsweller.

ZIARISTUL II: Unul nou!

ZIARISTUL I: Poză de pagina întâia pentru Life! (Cei doi ziariști ies în goană din prăvălie. Tăcere. Primul mai are încă securea în mînă).

PRIMUL (ușurat): Am avut noroc.

PICTORUL: Te rog să mă ierți profesore. Dacă vrem să rezolvăm în liniște afacerea asta, presa nu trebuie să afle nimic. Ai înțeles?

(Iese. Al doilea îl urmează, dar se oprește o clipă în fața lui Ill).

AL DOILEA: Cuminte, foarte cuminte din partea ta, că n-ai trîncănit verzi și uscate. De altfel, pe un ticălos ca tine tot nu l-ar fi crezut nimeni. (Iese).

PRIMUL: Am ajuns și-n revistele ilustrate.

ILL: Da.

PRIMUL: Devenim celebri.

ILL: Ca să zicem așa.

PRIMUL: O Partagas.

ILL: Pofim.

PRIMUL: Trece-o în cont.

ILL: Bine-nțeles.

PRIMUL: Ca să fiu sincer, ce i-ai făcut lui Klări, face numai o canalie. (Vrea să plece).

ILL: Securea, Hofbauer. (Primul șovăie, apoi îi dă securea. În prăvălie, tăcere. Profesorul șade încă pe butoi).

PROFESORUL: Te rog să mă ierți. Am băut citeva păhurele de Steinhäger, două sau trei.

ILL: În regulă. (*Familia iese prin dreapta*).

PROFESORUL: Am vrut să te ajut. Dar mi-au astupat gura. Și nici dumneata n-ai vrut. (*Se eliberează de tablou*). Ah, Ill, ce oameni sîntem! Miliardul ăla scirbos arde în inimile noastre. Adună-ți puterile și luptă pentru viața dumitale, pune-te în legătură cu presa, nu mai e vreme de pierdut.

ILL: Nu mai lupt.

PROFESORUL (*uimit*): Ce, ți-ai pierdut mințile de frică?

ILL: Mi-am dat seama că nu mai am nici un drept.

PROFESORUL: Nici un drept? Față de baba asta afurisită, de tirfa asta nerușinată care-și schimbă bărbații în fața noastră, care ne fură sufletele?

ILL: În definitiv, eu sînt de vină!

PROFESORUL: Dumneata?

ILL: Eu am făcut-o pe Klara ceea ce este și pe mine ceea ce sînt, un pirlit de negustoraș. Ce să fac, dascăle din Gullen? Să fac pe nevinovatul? Totul e opera mea, eunucii, valetul, sicriul, miliardul. Nu mai pot să mă salvez, nici pe mine și nici pe voi. (*Ia tabloul sfîșiat și-l privește*). Portretul meu.

PROFESORUL: Soția dumitale voia să-l atirne în dormitor. Deasupra patului.

ILL: Face Kühn altul. (*Pune tabloul pe tejghea. Profesorul se ridică, obosit și amețit*).

PROFESORUL: M-am trezit. Dintr-o dată. (*Se îndreaptă spre Ill, clătî-nîndu-se*). Ai dreptate. Completă dreptate. Dumneata ești vinovatul. Și acum am să-ți spun ceva, Alfred Ill, ceva de principiu. (*Stă drept ca lumînarea în fața lui Ill, nu se mai clatină decît foarte puțin*). Ai să fii omorît. O știu de la început. Și dum-

neata știi. De mult. Chiar dacă nu vrea s-o recunoască nici unul din noi. Ispita e prea mare și mizeria noastră prea neagră. Dar mai știu ceva. Am să fiu și eu părtaș. Simt cum, încet-încet, mă prefac într-un asasin. Credința mea în umanitate e neputincioasă. Și pentru că știu asta am ajuns un bețiv. Mi-e frică, Ill, așa cum și dumitale ți-a fost frică. Și mai știu că, într-o zi, are să vină și la noi o cucoană bătrînă și că atunci are să se întîmple cu noi ceea ce se întîmplă azi cu dumneata. Dar în curînd, peste citeva ceasuri poate, n-am să mai știu. (*Tăcere*). Încă o sticlă de Steinhäger. (*Ill îi pune în față o sticlă, Profesorul șovăie, apoi o ia, hotărît*). Trece-o în cont. (*Iese cu pași rari. Familia se întoarce. Ill, aiurit, se uită în jurul său*).

ILL: Toate-s noi. Ce aspect modern! Curat, imbiator! Întotdeauna mi-am dorit o prăvălie ca asta. (*Ia racheta de tenis din mina fiicei sale*). Joci tenis?

FIICA: Am luat citeva lecții.

ILL: Dis-de-dimineață, nu? În loc să te duci la Oficiul de Plasare?

FIICA: Toate prietenele mele joacă tenis. (*Tăcere*).

ILL: Te-am văzut într-o mașină, Karl. De la fereastră.

FIUL: Opel Olympia. Nu-i prea scumpă.

ILL: Cînd ai învățat să conduci? (*Tăcere*). Nu mai cauți de lucru la gară, în plin soare?

FIUL: Uneori. (*Pus în incurcătură, Fiul duce așard, la dreapta, butoiușul pe care șezuse Profesorul*).

ILL: Mi-am căutat costumul de duminică. Și am dat peste un mantou de blană.

DOAMNA ILL: De probă. (*Tăcere*). Toți fac datorii, Fredi, numai tu ești isteric. Frica ta este de-a dreptul caraghioasă. E limpede că toată au să se termine cu bine, și că nici măcar n-au să te atingă. Klări n-o să stăruie, o cunosc eu, are o inimă prea bună.

FIICA: Sigur, tată.

FIUL: Nu-ți dai seama? (*Tăcere*).

ILL (*vorbind rar*): E simbătă seara.

Aș vrea să mă plimb cu mașina ta, Karl. O singură dată. Cu mașina noastră.

FIUL (*fără chef*): Vrei tu?

ILL: Puneți-vă hainele bune. Să facem o plimbare cu toții.

DOAMNA ILL (*fără chef*): Să viu și eu? Nu șade frumos.

ILL: De ce să nu șadă frumos? Pune-ți mantoul de blană, ai să-l înnoiești cu ocazia asta. Până atunci, am să fac casa. (*Sofia și Fiica ies prin dreapta, Fiul prin stînga. Ill se ocupă de casă. Din stînga vine Primarul cu pușca*).

PRIMARUL: Bună seara, Ill. Nu te deranja. Nu stau mult.

ILL: Poftim, poftim! (*Tăcere*).

PRIMARUL: Am adus o pușcă.

ILL: Mulțumesc.

PRIMARUL: E încărcată.

ILL: N-am nevoie. (*Primarul sprijină pușca de teighea*).

PRIMARUL: Astă seară e întrunire. La *Apostolul de Aur*, în sala de teatru.

ILL: Viu.

PRIMARUL: Toți vin. Discutăm cazul dumatiale. Sintem oarecum constrînși s-o facem.

ILL: Asta-i și părerea mea.

PRIMARUL: Propunerea va fi respinsă.

ILL: Poate.

PRIMARUL: Bine înțeles că pot fi și surprize.

ILL: Bine înțeles. (*Tăcere*).

PRIMARUL (*cu băgare de seamă*): În cazul ăsta, o să te supui hotărîrii?

Pentru că o să fie și presa de față.

ILL: Presa?

PRIMARUL: Și Radiodifuziunea, Televiziunea, Cinematografia. O situație delicată, nu numai pentru dumneata: și pentru noi, crede-mă. Cucoana s-a cununat la noi în catedrală și sintem

și orașul ei de baștină. Din cauza asta am ajuns atît de cunoscuți, încît se pregătește un reportaj despre orînduirea noastră democratică. (*Ill se ocupă de casă*).

ILL: Vrei să comunicî adunării propunerea cucoanei?

PRIMARUL: Nu direct. Numai inițiații au să priceapă.

ILL: Că e vorba despre viața mea? (*Tăcere*).

PRIMARUL: Am să comunic presei că s-ar putea ca doamna Zachanassian să ne facă o donație și că dumneata, Ill, ai mijlocit această donație, ca prietenul ci din copilărie. Că ești prietenul ei din copilărie e doar un lucru cunoscut. În felul ăsta, dumneata ieși cu fața curată, orice s-ar întîmpla.

ILL: Drăguț din partea dumatiale.

PRIMARUL: Ca să fiu sincer, n-am făcut-o de dragul dumatiale, ci de dragul familiei dumatiale, care e cumsecade, e de treabă.

ILL: Înțeleg.

PRIMARUL: Jucăm cîștit, asta trebuie să recunoști. Pînă acum ai tăcut. Bun. Dar ai să taci și mai departe? Dacă vrei să vorbești, o să trebuiască să facem totul fără întrunire.

ILL: Pricep.

PRIMARUL: Ei?

ILL: Îmi pare bine că aud o amenințare directă.

PRIMARUL: Nu te ameninț, Ill, dumneata ne ameninți pe noi. Așa că dacă vorbești, noi trebuie să acționăm. În prealabil.

ILL: Tac.

PRIMARUL: Oricare ar fi hotărîrea adunării?

ILL: O accept.

PRIMARUL: Bun. (*Tăcere*). Mă bucur că te supui judecării obștei. N-ai pierdut cu totul simțul onoarei. Dar n-ar fi mai bine dacă judecata nici n-ar mai avea loc?

ILL: Ce vrei să spui?

PRIMARUL: Ai spus adineciori că n-ai nevoie de pușcă. Poate că acum ai totuși nevoie de ea. (*Tăcere*). Am putea să-i spunem cucoanei că te-am judecat și primim banii și așa. Crede-mă, propunerea asta mă costă multe nopți nedormite. De fapt, ar fi de datorita dumitale să-ți pui capăt zilelor, să tragi consecințele, ca un om de onoare, nu găsești? Măcar din spirit de colectivitate, din dragoste pentru orașul natal. Știi doar în ce nevoie ne zbatem, în ce mizerie neagră, copiii sint flămânzi...

ILL: Acum vă merge foarte bine.

PRIMARUL: III!

ILL: Domnule primar! Am trecut prin chinurile iadului. Vedeam cum faceți datorii, cu fiecare semn de bunăstare simțeam că mi se apropie moartea. Dacă m-ați fi scutit de frica asta, de spaima asta îngrozitoare, ar fi fost cu totul altceva, am fi putut vorbi altfel, aș fi primit pușca. De dragul vostru. Dar acum sint călit, mi-am biruit frica. Singur. A fost greu, dar s-a făcut. De întoarcere înapoi nu mai poate fi vorba. *Trebuie să fiți judecătorii mei. Mă supun sentinței voastre, oricare ar fi. Pentru mine asta e dreptatea. Ce e pentru voi, nu știu. Să dea Dumnezeu să rezistați propriei voastre sentințe. Puteți să mă omoriți, nu mă plîng, nu protestez, nu mă apăr, dar nu vă pot scuti să acționați.* (*Primarul ia pușca*).

PRIMARUL: Păcat. Scapi un prilej de a-ți recăpăta onoarea, de a deveni aproape un om cumsecade. Dar așa ceva nu ți se poate cere.

ILL: Foc, domnule primar. (*Îi aprinde țigara. Primarul iese. Intră Soția, în mantou de blană, și Fiica, într-o rochie roșie*). Ești foarte distinsă, Mathilde.

DOAMNA ILL: Astrahan.

ILL: Ca o cucoană.

DOAMNA ILL: Cam scump.

ILL (*către fiică*): Frumoasă rochie. Dar cam îndrăzneată, nu găsești?

FIICA: Ce vorbești, tată?! Ar trebui să-mi vezi rochia de seară. (*Prăvălia dispare. Apare Fiul la volanul mașinii*).

ILL: Frumoasă mașină! O viață întreagă m-am străduit să string puțină avere, să-mi fac o viață mai plăcută, cu o mașină ca asta de exemplu. Ei, acum că am ajuns aici, vreau și eu să văd cum se simte omul în situația asta. Tu vii cu mine la spate, Mathilde. Ottilia o să șadă lângă Karl. (*Se urcă cu toții în mașină*).

FIUL: Face o sută douăzeci pe oră.

ILL: Nu atât de repede. Vreau să văd locurile, orașul în care am trăit aproape șaptezeci de ani. Curate străduțele vechi, s-a renovat mult pe-aici. Un fum cenușiu deasupra coșurilor și mușcate în fața ferestrelor, floarea soarelui, trandafiri în grădinile de la Poarta Goethe, risete de copii, pre-tutindeni perechi de îndrăgostiți. Modernă clădirea asta nouă din Piața Brahms.

DOAMNA ILL: Hodel, cafegiul, își clădește o casă.

FIICA: Doctorul Nüsslin cu Mercedesul lui.

ILL: Cimpia, dealurile colo-n fund, astăzi parcă-s aurite. Înfricoșătoare-i umbra asta, acum e din nou lumină. Parcă-s niște uriași macaralele fabricii Wagner, în zare, și coșurile de la Bockmann.

FIUL: Cică au să funcționeze din nou.

ILL: Ce spui?

FIUL (*mai tare*): Cică au să funcționeze din nou. (*Clacsonează*).

DOAMNA ILL: Caraghioase rișnițe.

FIUL: Messerschmidt. Fiecare ucenic trebuie să se priceapă la ele.

FIICA: C'est terrible!

DOAMNA ILL: Ottilia ia lecții de franceză și de engleză.

ILL: Folositor. Uzinele *Un loc sub soare!* N-am mai fost de mult pe aici.

FIUL: Am auzit că-și extind activitatea.

ILL: La viteza asta trebuie să vorbești mai tare.

FIUL (*mai tare*): Am auzit că-și extind activitatea. Stocker, bine-înțeles. Îi întrece pe toți cu Buickul lui.

FIICA: Un parvenit.

ILL: Du-ne în cîmpia Pückenried. Pe lingă mlaștină și prin alea de plop. Înconjoară castelul de vînătoare al principelui elector Hasso. Norii pe cer ca niște monștri, îngrămădiți unii peste alții, ca vara. Frumoase locuri, inundate de lumina serii. Parcă le-aș vedea pentru prima oară.

FIICA: O atmosferă ca în Adalbert Stifter.

ILL: Ca în cine?

DOAMNA ILL: Ottilia se ocupă și cu literatura.

ILL: Foarte frumos.

FIUL: Hofbauer cu mașina lui. Se întoarce de la Kaffgen.

FIICA: Cu porcii.

DOAMNA ILL: Karl e stăpîn pe volan. Elegant a luat curba asta. Cu el n-are de ce să-ți fie frică.

FIUL: Viteza înția. Suim panta.

ILL: Întotdeauna gîfiiam cînd urcam drumul ăsta.

DOAMNA ILL: Am făcut bine că am luat mantoul de blană. Se face răcoare.

ILL: Te-ai rătăcit. Țasta-i drumul spre Beisenbach. Trebuie să dai înapoi și pe urmă să faci la stînga, în pădurea Konradsweller. (*Mașina alunecă de-andaratelea în spre fund. Cei Patru, în frac, vin cu banca de lemn și marchează copaci.*)

PRIMUL: Iar sîntem brazi, fagi.

AL DOILEA: Ciocănitoare și cuc, căprioară sperioasă.

AL TREILEA: Atmosferă primitivă, cîntată adesea.

AL PATRULEA: Astăzi tulburată de clacsonalele automobilelor. (*Fiul clacsonează*).

FIUL: Iar o căprioară. Nu vrea să plece de pe cărare. (*Al Treilea face o săritură*).

FIICA: E încrezătoare. Nu mai există braconieri.

ILL: Oprește sub copacii ăștia.

FIUL: Am oprit.

DOAMNA ILL: Dar ce vrei să faci?

ILL: Să merg prin pădure. (*Coboară*). Ce frumos e dangătul clopotelor din Güllen! A încetat lucrul.

FIUL: Patru clopote. De-abia acum sună vesel.

ILL: Totul e galben, acum chiar că a venit toamna. Frunziș pe pămînt, ca niște grămezi de aur. (*Merge prin frunziș*).

FIUL: Așteptăm jos la pod.

ILL: Nu-i nevoie, ies prin pădure în oraș. La întrunire.

DOAMNA ILL: Atunci noi ne ducem la Kalberstadt, Fredi, mergem la cinema.

FIUL: Servus, tată.

FIICA: So long, daddy.

DOAMNA ILL: La revedere, la revedere! (*Mașina pornește iarăși de-andaratelea. Familia face semne cu mîinile, Ill se uită după ea. Mașina dispare. Ill se așază pe banca de lemn, care se află la stînga. Se aude vîntul printr copaci. Din dreapta vin Roby și Toby cu litiera în care se găsește Claire Zachanassian, în rochia ei obișnuită. Roby e cu chitara. În urma litierei vine soțul IX, laureat al Premiului Nobel, înalt, zvelt, părul grizonant și mustață. (Poate fi jucat de actorul care joacă pe soții VII și VIII). În urmă, vine Valetul).*)

CLAIRE ZACHANASSIAN: Roby și Toby, pădurea Konradsweller, opriți! (*Coboară din litieră, privește pădurea prin lornion. Se apropie de Primul și îi trece mina pe spate*). Gîndaci de sconță: copacul ăsta se usucă. (*Îl observă pe Ill*). Alfred! Îmi pare bine că te întîlnesc. Am venit să-mi văd pădurea.

ILL: Și pădurea Konradsweller e a ta?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Da. Îmi dai voie să șed lingă tine?

ILL: Te rog. Tocmai mi-am luat rămas bun de la familia mea. Se duc la cinema. Karl și-a cumpărat o mașină.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Progres-
(*Se așază la dreapta lui Ill*).

ILL: Otilia urmează un curs de literatură. Și pe deasupra învață engleza și franceza.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Ai văzut? Au căpătat înclinație spre idealuri. Vino, Zoby, înclină-te. Al nouălea bărbat al meu. Laureat al Premiului Nobel.

ILL: Încântat.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Cînd nu cugetă e foarte original. Hai, Zoby, nu cugeta.

SOȚUL IX: Scumpi, dar...

CLAIRE ZACHANASSIAN: Fără mof-turi!

SOȚUL IX: Bine. (*Nu cugetă*).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Vezi? Acum parcă ai fi un diplomat. Mi-aduce aminte de contele Holk, numai că ăla nu scria cărți. Vrea să se retragă, să-și scrie memoriile și să-mi administreze averea.

ILL: Felicitările mele.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Nu prea îmi place. Ții lingă tine un bărbat ca să ai un ornament, nu un obiect folositor. Du-te în explorare, Zoby, ruinele istorice sînt la stînga. (*Soțul IX se duce în explorare. Ill se uită prim-prejur*).

ILL: Eunucii?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Începuseră să trîncănească. I-am trimis la Hong-Kong, într-una din fumătoriile mele de opium. Acolo pot să fumeze și să viseze. Și în curînd o să plece și valetul după ei. Nici de el n-o să mai am nevoie. O Romeo și Julieta, Boby. (*Valetul vine din fund și-ți dă un pachet de țigări*). Vrei și tu una?

ILL: Da.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Ia-ți. Dă-ne foc, Boby. (*Fumează amîndoi*).

ILL (*vorbind despre țigară*): Frumos miroase.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Aici în pădure fumam des împreună, ți-aduci aminte? Țigări pe care le cumpărai de la Mathilde. Sau le furai. (*Primul lovește cu cheia în tabacheră*). Iar ciocănitoea.

AL PATRULEA: Cu-cu! Cu-cu!

ILL: Și cucul.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Vrei să-ți cînte Roby la chitară?

ILL: Da.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Cîntă bine asasinul ăsta grațiat. Am nevoie de el pentru momentele mele de melancolie. Nu pot să sufăr nici gramofon, nici radio.

ILL: În jungla africană, un batalion e-n marș.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Cîntecul tău preferat. L-am pus să-l învețe. (*Tăcere. Fumează amîndoi. Cucul etc. Zgomotele pădurii, Roby cîntă balada*).

ILL: Ai avut, vreau să spun am avut un copil...

CLAIRE ZACHANASSIAN: Da.

ILL: Băiat sau fată?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Fată.

ILL: Și cum ai botezat-o?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Geneviève.

ILL: Frumos nume.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Am văzut-o numai o singură dată. La naștere. Pe urmă mi-au luat-o. Cei de la Asistența Creștină.

ILL: Ochii?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Încă nu-i deschisese.

ILL: Părul?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Cred că negru, dar mai toți nou născuții au părul negru.

ILL: Adevărat. (*Tăcere. Fumează amîndoi. Roby cîntă la chitară*). Unde-a murit?

CLAIRE ZACHANASSIAN: La niște oameni. Le-am uitat numele.

ILL: Și cum a murit?

CLAIRE ZACHANASSIAN: De menin-
gită. Ori poate de altceva. Am primit
o înștiințare de la autorități.

ILL: În cazuri din astea, poți avea
incredere în autorități. (*Tăcere*).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Ți-am po-
vestit despre fetița noastră. Acum
povestește-mi despre mine.

ILL: Despre tine?

CLAIRE ZACHANASSIAN: Cum eram
cînd aveam 17 ani, cînd mă iubeai.

ILL: Odată a trebuit să te caut mult
și bine în șopronul lui Peter, te-am
găsit în birjă, erai numai în cămașă,
și cu un pai lung între buze.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Erai puter-
nic și curajos. Te-ai bătut cu funcțio-
narul de la Calea Ferată care se
ținea după mine. Ți-am șters singele
de pe față cu furoul meu roșu. (*Chitara
tace*). Balada s-a terminat.

ILL: Vreau *O patria mea scumpă*.

CLAIRE ZACHANASSIAN: O știe și
pe asta. (*Chitara cîntă din nou*).

ILL: Îți mulțumesc pentru coroane,
pentru crizanteme și pentru trandafiri.
Fac frumos pe sicriu. Distins. Două
săli s-au umplut cu flori. Acum a
sosit momentul. Sintem pentru ultima
oară în pădurea noastră bătrînă,
plină de cîntecul cucului și de-al
vîntului printre copaci. Astă seară
se întrunește obștea orașului. Am să
fiu condamnat la moarte și cineva
are să mă omoare. Nu știu cine are
să fie și unde are să se întîmple,
știu doar că închei o viață fără nici
un sens.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Am să te
iau la Capri, într-un sicriu. Am clădit
un mausoleu în parcul palatului meu.
Înconjurat de chiparoși. Cu vedere
pe Marea Mediterană.

ILL: O știu numai din poze.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Albastru-
închis. O privești superbă. Acolo ai
să rămii. Un mort lângă un idol de
piatră. Dragostea ta a murit de mult.

Dragostea mea nu putea să moară.
Dar nici să trăiască. Și s-a prefăcut
în ceva rău, ca și mine, ca ciupercile
spălăcite și ca rădăcinile oarbe din
pădurea asta, s-a prefăcut în ceva
rău sub povara miliardelor mele de
aur care au întins ghiarele înspre
tine ca să-ți înșface viața. Pentru că-i
a mea. Pe vecie. Acum ești prins,
acum ești pierdut. În scurtă vreme
n-o să mai existe decît un ibovnic
mort zăcînd în amintirile mele, o
fantomă blindă într-o cutie sfărîmată.

ILL: S-a terminat și *O patria mea
scumpă*. (*Soțul IX se întoarce*).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Laureatul
Premiului Nobel. Vine de la ruinele
lui. Ei, Zoby?

SOȚUL IX: De la începuturile crești-
nismului. Distruse de Huni.

CLAIRE ZACHANASSIAN: Păcat.
Dă-mi brațul. Roby și Toby, litiera!
(*Se urcă în litieră*). Adio, Alfred.

ILL: Adio, Klara.

(*Litiera dispăre în fund, Ill șade
mai departe pe bancă. Copacii își
leapadă crengile. De sus, coboară un
portal de scenă de teatru cu draperiile
și perdelele obișnuite. Inscripție: Se însoa-
șe viața și veselă arta. Din fund vine
Poliștistul într-o uniformă nouă, strălu-
citoare. Se așază lângă Ill. Vine un
radio-reporter, începe să vorbească la
microfon, în timp ce gîllezii se
adună. Toți sînt în haine noi de cere-
monie, în frac. Puzderie de reporteri
fotografici, de ziariști, de operatori
cinematografici*).

RADIO-REPORTERUL: Doamnelor și
domnilor. După reportajul din casa
de nașteri și convorbirea cu preotul,
luăm parte acum la un eveniment din
viața obștei. Am ajuns la punctul
culminant al vizitei pe care doamna
Claire Zachanassian o face orașelului
său natal, pe cit de primitiv, pe atît
de plăcut. Ce-i drept, celebra femeie
nu e de față, dar primarul va face,
în numele ei, o declarație importantă.
Ne găsim în sala de teatru a *Aposto-*

lului de Aur, a celui hotel în care a dormit o noapte Goethe. Pe scena care în mod obișnuit e folosită de diversele asociații precum și de Teatrul din Kalberstadt pentru reprezentațiile sale ocazionale, se adună bărbații. Conform tradiției, după cum ne informează chiar acum primarul. Femeile se găsesc în sală. Și aceasta-i o datină. Atmosferă sărbătorească, încordare neobișnuită, operatorii cinematografici, colegii mei de la Televiziune precum și reporteri din lumea întreagă au dat buzna și Primarul începe să vorbească. (*Reporterul se duce cu microfonul la Primar, care stă în mijlocul scenei, cu bărbații din Gullen în semicerc în jurul său*).

PRIMARUL: Urez bun venit obștei din Gullen. Deschid adunarea. Pe ordinea de zi: un singur punct. Am cinstea de a face cunoscut că doamna Claire Zachanassian, fiica respectabilului nostru concetățean Gottfried Wäscher, intenționează să ne dăruiască un miliard. (*Senzație în rîndurile presei*). Cinci sute de milioane orașului, cinci sute de milioane locuitorilor. (*Tăcere*).

RADIO-REPORTERUL (*în surdina*): Iubiți ascultători, senzație uriașă. O donație care, dintr-o lovitură, îi face pe locuitorii orașului oameni cu stare și care constituie în același timp una din cele mai mari experiențe sociale ale vremurilor noastre. Obștea e cu drept cuvînt zăpăcită. Tăcere de moarte. Emoție pe toate chipurile.

PRIMARUL: Dau cuvîntul Profesorului. (*Radio-Reporterul se apropie cu microfonul de Profesor*).

PROFESORUL: Gullenezi! Trebuie să înțelegem că, făcînd această donație, doamna Claire Zachanassian urmărește un anumit lucru. Care anume? Oare vrea să ne ferească doamna Zachanassian cu bani, să ne îngroape în aur, să pună pe picioare fabrica Wagner, uzinele *Un loc sub soare*, Bockman? Știți bine că nu. Doamna Zachanassian urmărește ceva mai

important. Pentru miliardul ei, vrea dreptate, dreptatea. Vrea ca obștea noastră să fie dreaptă în toate manifestările sale. Cerința asta ne surprinde. Oare n-am fost o obște dreaptă în toate manifestările?

PRIMUL: Niciodată!

AL DOILEA: Am tolerat o crimă!

AL TREILEA: O eroare judiciară!

AL PATRULEA: Sperjurul!

O VOCE DE FEMEIE: O canalie!

ALTE VOCI: Foarte just!

PROFESORUL: Gullenezi! Acesta este jalnicul adevăr: am tolerat nedreptatea. Îmi dau seama foarte bine de posibilitățile materiale pe cari ni le oferă miliardul, nu uit cituși de puțin că sărăcia te împinge la atitea păcate, la atitea rele, și totuși: nu de bani e vorba (*aplauze furtunoase*), nu de bunăstare și de viață îndestulată, nu de lux e vorba dacă vrem să înșăptăm dreptatea, și nu numai dreptatea, ci și toate celelalte idealuri pentru care au trăit și au luptat moșii și strămoșii noștri, pentru care au murit, idealuri care constituie meritul și valoarea occidentului nostru. (*Aplauze furtunoase*). E în joc libertatea cînd iubirea apropielii e jignită și porunca de-a ocroti pe cei slabi disprețuită, cînd căsătoria e batjocorită, justiția înșelată și o mamă tină e aruncată în mizerie. (*Se strigă: Rușine!*) Pentru numele lui Dumnezeu, să luăm în sfîrșit în serios idealurile noastre! (*Aplauze furtunoase*.) Bogăția are un sens numai dacă din ea se naște bogăția de har: harul coboară însă numai asupra aceluia care e însetat de har. Simțiți voi această sete, gullenezi, această sete spirituală și nu numai pe cealaltă, profană, setea trupezăscă? Aceasta este întrebarea pe care aș vrea să vi-o pun, ca rector al gimnaziului. Numai dacă nu puteți îndura să ființeze răul, numai dacă nu mai puteți trăi cu nici un preț într-o lume a nedreptății, vă este îngăduit să primiți miliardul doamnei

Zachanassian și să îndeplinești condiția care e legată de această donație. Güllenezi! La asta vă rog să reflectați. (*Aplauze asurzitoare*).

RADIO-REPORTERUL: Doamnelor și domnilor, auziți aplauzele. Sint zguduit. Cuvîntul rectorului a vădit o înălțime morală cu care, din păcate, nu ne întîlnim prea des în ziua de azi. S-a amintit cu mult curaj despre tot felul de nereguli, despre nedreptăți, care se întîmplă de altfel în orice obște, pretutindeni unde sint oameni.

PRIMARUL: Alfred III...

RADIO-REPORTERUL: Primarul ia din nou cuvîntul.

PRIMARUL: Alfred III, am să-ți pun o întrebare. (*Polițistul îl înghiontește pe III, care se ridică. Radio-Reporterul vine cu microfonul la III*).

RADIO-REPORTERUL: Acum glasul acelaia la a cărui propunere s-a făcut Donația Zachanassian, glasul lui Alfred III, prietenul din copilărie al binefăcătoarei. Alfred III este un bărbat voinic de vreo șaptezeci de ani, care se ține drept ca luminarea, un güllenez de viță veche, emoționat firește, și cuprins de recunoștință, de satisfacție mută.

PRIMARUL: Alfred III, datorită dumitale ni s-a propus donația. Ești conștient de acest lucru? (*III spune ceva*).

RADIO-REPORTERUL: Trebuie să vorbiți mai tare, ca să poată auzi și ascultătorii noștri.

ILL: Da.

PRIMARUL: Ai să respecti hotărîrea noastră cu privire la acceptarea sau respingerea donației Zachanassian?

ILL: O respect.

PRIMARUL: Are cineva de pus o întrebare lui Alfred III? (*Tăcere*). Are cineva de făcut vreo observație cu privire la donația doamnei Zachanassian? (*Tăcere*). Părintele? (*Tăcere*). Medicul comunal? (*Tăcere*). Poliția? (*Tăcere*). Opoziția politică? (*Tăcere*). Trecem la vot. (*Linște. Doar zbirniitul aparatelor de filmat și fulgeralele apar-*

telor fotografice). Cine vrea, cu gînd curat, să înfăptuiască dreptatea, să ridice mina. (*Toți ridică mina cu excepția lui III*).

RADIO-REPORTERUL: Linște pioasă în sală. Doar o singură mare de mîini ridicate, ca o conjurație hotărîtă pentru o lume mai bună, mai dreaptă. Numai bătrînul șade nemișcat, coplesit de bucurie. Scopul lui a fost atins, donația datorită caritabilei sale prietene din copilărie e un fapt împlinit.

PRIMARUL: Donația doamnei Claire Zachanassian a fost acceptată. În unanimitate. Nu de dragul banilor.

OBȘTEA: Nu de dragul banilor.

PRIMARUL: Ci de dragul dreptății.

OBȘTEA: Ci de dragul dreptății.

PRIMARUL: Și dintr-o necesitate a conștiinței.

OBȘTEA: Și dintr-o necesitate a conștiinței.

PRIMARUL: Pentru că nu putem trăi dacă tolerăm în mijlocul nostru o crimă.

OBȘTEA: Pentru că nu putem trăi dacă tolerăm în mijlocul nostru o crimă.

PRIMARUL: Pe care trebuie s-o stîrpim.

OBȘTEA: Pe care trebuie s-o stîrpim.

PRIMARUL: Pentru ca sufletele noastre să nu fie păgubite.

OBȘTEA: Pentru ca sufletele noastre să nu fie păgubite.

PRIMARUL: Și cele mai sfînte bunuri ale noastre.

OBȘTEA: Și cele mai sfînte bunuri ale noastre.

ILL (*într-un strigăt*): Doamne! (*Toți stau cu mîinile ridicate, într-o atitudine ceremonioasă. Dar aparatul de filmat pentru jurnalul cinematografic s-a defectat*).

OPERATORUL CINEMATOGRAFIC: Ne pare rău, domnule primar, am avut o pană de lumină. Vă rugăm să repetați votul.

PRIMARUL: Să repetăm?

OPERATORUL CINEMATOGRAFIC: Pentru jurnalul cinematografic.

PRIMARUL: Cu plăcere, cu plăcere.

OPERATORUL CINEMATOGRAFIC:

Reflectoarele, — gata?

O VOCE: Gata.

OPERATORUL CINEMATOGRAFIC:

Filmăm. (*Primarul ia poza cuvenită*).

PRIMARUL: Cine vrea, cu gînd curat, să înfăptuiască dreptatea, să ridice mina. (*Toți ridică mina*). Donația doamnei Claire Zachanassian a fost acceptată în unanimitate. Nu de dragul banilor.

OBȘTEA: Nu de dragul banilor.

PRIMARUL: Ci de dragul dreptății.

OBȘTEA: Ci de dragul dreptății.

PRIMARUL: Și dintr-o necesitate a conștiinței.

OBȘTEA: Și dintr-o necesitate a conștiinței.

PRIMARUL: Pentru că nu putem trăi dacă tolerăm în mijlocul nostru o crimă.

OBȘTEA: Pentru că nu putem trăi dacă tolerăm în mijlocul nostru o crimă.

PRIMARUL: Pe care trebuie s-o stîrpim.

OBȘTEA: Pe care trebuie s-o stîrpim.

PRIMARUL: Pentru ca sufletele noastre să nu fie păgubite.

OBȘTEA: Pentru ca sufletele noastre să nu fie păgubite.

PRIMARUL: Și cele mai sfinte bunuri ale noastre.

OBȘTEA: Și cele mai sfinte bunuri ale noastre. (*Tăcere*).

OPERATORUL CINEMATOGRAFIC

(*încetșor*): Ill! Ei? (*Tăcere. Operatorul e decepționat*). Atunci fură. Păcat că n-a mai venit strigătul de bucurie «Doamne!». A fost foarte impresionant.

PRIMARUL: Domnii din presă, de la Radio și de la Film sînt invitați la o gustare, la restaurant. Ar fi bine să iasă din sală prin scenă. Doamnelor li se servește un ceai în grădină. (*Presa, Radiodifuziunea și Filmul ies prin fund dreapta. Bărbații rămîn pe scenă, nemișcați. Ill se ridică, vrea să plece*).

POLIȚISTUL: Stai! (*Îl silește să se așeze*).

ILL: Vreți chiar astăzi?

POLIȚISTUL: Bincîntelca.

ILL: Cred că cel mai bine ar fi să se facă la mine.

POLIȚISTUL: Aici se face.

PRIMARUL: Nu mai e nimeni în sală?

(*Al Treilea și Al Patrulea cercetează cu privirea sala*).

AL TREILEA: Nimeni.

PRIMARUL: La galerie?

AL PATRULEA: Gol.

PRIMARUL: Închideți ușile. Să nu mai intre nimeni. (*Al Treilea și Al Patrulea se duc în sală*).

AL TREILEA: Închis.

AL PATRULEA: Închis.

PRIMARUL: Stingeți lămpile. Intră lumina lunii prin ferestrele galeriei. E destul. (*Pe scenă se face întuneric. La lumina slabă a lunii, oamenii se zăresc nedeslușiți*). Așezați-vă pe două rînduri, față în față. (*Güllenezii se așază pe două rînduri, față în față, formînd astfel un coridor, la capătul căruia stă Gimnastul, în niște pantaloni albi foarte eleganți, cu o eșarfă roșie pe maillot*). Te rog, părinte. (*Preotul se duce încet la Ill, se așază lângă el*).

PREOTUL: Da, Ill, a venit clipa cea grea.

ILL: O țigară.

PREOTUL: O țigară, domnule primar.

PRIMARUL (*cu căldură*): Sigur că da.

Una foarte bună. (*Îi dă Preotului o cutie cu țigări. Preotul i-o îninde lui Ill, care ia o țigară. Polițistul aprinde țigara lui Ill, iar Preotul înapoiază Primarului cutia*).

PREOTUL: După cum spunea Profetul Amos...

ILL: Te rog nu. (*Fumează*).

PREOTUL: Nu ți-e frică?

ILL: Nu cine știe ce. (*Fumează*).

PREOTUL (*văzîndu-se inutil*): O să mă rog pentru dumneata.

ILL: Roagă-te pentru Güllen. (*Fumează. Preotul se ridică încet*).

PREOTUL: Dumnezeu să ne ajute. (*Se duce încet spre ceilalți și intră în rîndurile lor*).

PRIMARUL: Ridică-te, Alfred III. (*Ill întârzie să execute ordinul*).

POLIȚISTUL: Scoală-te, porcule! (*Îl ridică în picioare cu brutalitate*).

PRIMARUL: Domnule Șef de Poliție, stăpânește-te.

POLIȚISTUL: Iertați-mă, mi-am ieșit din fire.

PRIMARUL: Vino, Alfred III. (*Ill lasă să-i cadă țigara și o stinge cu piciorul. Apoi se duce încet în mijlocul scenei, se întoarce cu spatele spre public*). Intră în coridor! (*Ill întârzie să execute ordinul*).

POLIȚISTUL: Hai, dă-i drumul! (*Ill intră încet în coridorul format de Gullenziei care nu scot o vorbă. Tocmai în fund, i se pune în față Gimnastul. Ill se oprește, se întoarce și vede cum coridorul se închide fără milă. Cade în genunchi. Coridorul se transformă într-o grămadă de oameni muți, grămada se strînge și se ghemuiește încetișor. Tăcere. Din stînga, față, vin ziaristi*). Se face lumină).

ZIARISTUL I: Ce s-a întîmplat? (*Grămada de oameni se desface. Bărbații se adună în fund, tăcuți. Rămîne pe loc numai Medicul, ingenuunchiat lângă cadavrul peste care a fost întînsă o față de masă în carouri. Medicul se ridică. Scoate stetoscopul de la ureche*).

MEDICUL: Atac de cord. (*Tăcere*).

PRIMARUL: Mort de bucurie.

ZIARISTUL I: Viața scrie romanele cele mai frumoase.

ZIARISTUL II: La lucru.

(*Ziaristi i ies grăbiți prin dreapta fund. Din stînga, intră Claire Zachanassian, urmată de Valet. Vede cadavrul, se oprește, apoi se duce încet în mijlocul scenei, se întoarce cu fața spre public*).

CLAIRE ZACHANASSIAN: Aduceți-l aici. (*Roby și Toby vin cu o targă, îl iau pe Ill pe targă și îl aduc la picioarele doamnei Zachanassian, care rămîne nemișcată*). Descoperă-l, Boby. (*Valetul descoperă fața lui Ill. Doamna Zachanassian o privește lung, lung de*

tot, fără să facă nici o mișcare). Pantera neagră. E din nou așa cum era pe vremuri. Acoperă-l. (*Valetul acoperă din nou fața lui Ill*). Puneți-l în sicriu. (*Roby și Toby ies cu cadavrul prin stînga*). Du-mă în camera mea, Boby. Să mi se facă bagajele. Plecăm la Capri. (*Valetul îi dă brațul, ea se îndreaptă încet spre stînga, se oprește*). Domnule primar. (*Din fund, din rîndurile oamenilor tăcuți, vine încet Primarul*). Cecul. (*Îi dă o hîrtie și iese la brațul Valetului*).

(*Dacă hainele din ce în ce mai bune exprimau în mod discret și nesupărător, dar din ce în ce mai greu de trecut cu vederea, bunăstarea crescîndă, dacă cadrul în care se petreceau evenimentele devenea din ce în ce mai plăcut, se transforma, urca pe scara socială, ca și cum ne-am fi mutat pe nesimțite dintr-un cartier de oameni săraci într-unul modern și bogat, dacă acest cadru se poleia — creșterea aceasta își află acum, în tabloul final, apoteoză. Lumea care odată era cenușie s-a transformat în ceva strălucitor, în bogăție, iar apele sale se varsă în oceanul unui happy-end mondial. Drapele, ghirlande, afișe, lumini de neon împodobesc gara renovată. Gullenziei, bărbați și femei, în fracuri și rochii de seară, formează două coruri, apropiate de cele ale tragediei antice*).

CORUL I: Cumplită grozăvie sînt

Cutremurele puternice,

Munții care scuișă foc,

Și războaiele, tancurile

puhoaielor de ape

zornăind prin holde,

Ciuperca bombei atomice.

CORUL II: Dar nu e grozăvie

mai ruare decît sîrăcia,

În care nici o împlinire

nu-și poate face loc,

Înșfacă fără cruțare speța omenească,

Înșiră

Zile searbăde după zile searbăde.

FEMEILE: Neputincioase privesc

mamele

Cum se prăpădește cine le e drag.

BĂRBAȚII: Dar bărbatul plănuieste
răscoale,

Și gîndește la trădare.

PRIMUL: Umblă cu ghetete rupte.

AL TREILEA: Cu buruieni puturoase
între buze.

CORUL I: Locurile de muncă,
unde pe vremuri găsea piine,

Sint pustii.

CORUL II: Și trenurile care vijiie
ocolesc orașul.

TOȚI: Ferice de noi,

DOAMNA ILL: Pe care un destin
binevoitor

TOȚI: Ne-a scăpat de toate-acestea.

FEMEILE: Îmbrăcămînte cuviincioasă
acoperă

Trupul grațios acum.

FIUL: Băiatul conduce mașina

De sport.

BĂRBAȚII: Negustorul limuzina.

FIICA: Fata aleargă după minge
pe un teren roșu.

MEDICUL: În noua sală de operații
cu faianță verde

Medicul operează cu plăcere.

TOȚI: Cîna umple casa de aburi.

Mulțumit,

Bine încălțat,

Fiecare fumează buruieni mai bune.

PROFESORUL: Cu sete de învățatură
învață setoșii de învățatură.

AL DOILEA: Comori peste comori
adună industriașul harnic.

TOȚI: Rembrandt peste Rubens.

PICTORUL: Arta hrănește din belșug
pe artist.

PREOTUL: E ticsită catedrala de creș-
tinii care se înghesuie

De Crăciun, de Paști și de Rusalii.

TOȚI: Și trenurile,

Fulgerătoare și maiestuoase,
Gonind pe fugașe de fier
Din oraș vecin în oraș vecin,

făcînd legătura

Între popoare,

Oprese din nou.

(*Din stînga vine un șef de tren*).

ȘEFUL DE TREN: Gullen!

ȘEFUL GĂRII: Expresul Gullen-Roma,
poștiți în vagoane! Vagonul salon
în față!

(*Din fund vine Claire Zachanassian
în literă, nemișcată, un idol de piatră.
Trece printre cele două coruri, însoțită
de suita ei*).

PRIMARUL: Ne părăsește.

TOȚI: Aceea care ne-a dăruit belșugul.

FIICA: Binefăcătoarea.

TOȚI: Împreună cu nobila ei suită.

(*Claire Zachanassian dispăre în dreapta.
Hamalii ies cu sicriul făcînd un ocol prin
scenă*).

PRIMARUL: Mulți ani trăiască!

TOȚI: Duce cu ea lucrul de preț încre-
dîntat.

ȘEFUL GĂRII: Plecarea!

TOȚI: Dar să ne păstreze

PREOTUL: Dumnezeu

TOȚI: De-a lungul vremii care bubuie
și tropăie

PRIMARUL: Bunăstarea.

TOȚI: Să ne păstreze bunurile sînte,
să ne păstreze Pacea,

Să ne păstreze libertatea,

Noaptea să rămînă departe,

Orașul sî nu ni se mai întunece

niciodată,

Orașul mindru răsărit acum,

Pentru ca fericiți să ne bucurăm de
fericire.

LITERATURA ÎN ARTE ȘI SPECTACOLE

ANTICIPAȚIE ȘI REALITATE

ALICE MĂNOIU

— Scurt istoric al filmului științifico-fantastic —

Unul dintre primele genuri cinematografice (alături de reportaje și comediiile lui Lumière) a fost feeria — naivă anticipație în care se îmbinau — susținute de trucajele proaspăt descoperite — născocirea poetică și previziunea științifică.

Încântătoare — prin ingenuitatea sa — pelicula prezentată de Méliès în 1902 în *Foire du Trône* drept una din noutățile senzaționale ale vremii, se chema *Voyage dans la Lune* și era inspirată de celebrele romane ale lui Verne și Wells. Iubitorii literaturii care prefigura visul cel mai îndrăzneț al omenirii, zborul spre astre, urmăreau acum pe ecran cu emoție lansarea de pe acoperișul unei case pariziene a obuzului în care se găsea o curajoasă echipă de astronauți. După o spectaculoasă explozie confecționată cu mari cheltuieli pe platourile de la Monteuil obuzul era proiectat pe cerul din papier-maché. Printr-o senzațională — și pe atunci inedită — mișcare de aparat (travelingul de astăzi), luna din ghips primea cu violență în față vehiculul cosmic. Ajunși pe craterul lunii, exploratorii pot admira un frumos « clar de pământ ». În vis — pentru că nici în anticipația sa cea mai fantezistă Méliès nu-și pierde cu totul simțul realității — ei sînt fermecați de o paradă a constelațiilor — frumoase dansatoare evoluînd pe fundalul negru

(intermezzo revuistic destinat gustului negustorilor ce trebuiau să achiziționeze filmul). Urmează un valoros «suspense» cinematografic. Exploratorii sînt prinși de supușii regelui selenit — uriași crustacei ca în ilustrațiile cărții lui Wells. Cu greu, după citeva «peripeții» spectaculoase, pămîntenii noștri reușesc să scape și să se întoarcă acasă.

Aceasta era prima povestire științifico-fantastică din istoria cinematografului. Zîmbetul indulgent cu care o privim noi, contemporanii navelor cosmice, astăzi, nu a împiedicat-o la vremea sa să-i aducă autorului celebritatea. Au urmat după aceea o serie de imitații ieftine, de gust îndoielnic. Genul se dezvoltă mai ales pe linia basmului (*Alladin, La Belle et la Bête etc.*). Ferdinand Zecca, maestru al trucajelor, care însă — spre deosebire de maestrul său din Monteuil transformă trucul din mijloc în scop, ne dă un naiv «vis lunar» pe care Porter îl imita în *Iubitul luni* (*Amant de la lune*), realizat cu ajutorul regizorului și interpretului Zecca (în rolul bețivanului zburător atras de lună).

Dar în aceste filme actorii călăresc pe trabuce de oțel, zburînd grotesc deasupra acoperișului din Vincennes fără nici un mobil poetic decît unul strict comic, spectaculos. Apare acum o fantezie barocă, greoaie, cultivată în deosebi de cineaștii germani și cei americani.

Filmul științifico-fantastic se dezvoltă în anii primului război mondial pe două căi. Comedia burlescă americană, în care actorii își iau cafeaua și joacă biliard deasupra norilor, călătoresc propulsați de jeturi de apă și se bat cu tarte cu frișcă pe un spectaculos fundal sideral (procedeu clasic preluat de actuala comedie fantastică americană, gen *Dinosaurii*).

A doua direcție: filmul fantastic de groază, ce explorează un univers ireal, subliniat cinematografic prin unghiuri ce deformează realitatea. În acest gen a excelat expresionismul german (*Caligari și Nosferatu*), figuri de coșmar care au alimentat visele de groază ale copilăriei cinematografului mondial. Golemul lui Wegener, fiul umbrelor al lui Robinson, Nosferatu al lui Murman ori Caligari, al lui Karl Mayer, fac parte din această obsedantă galerie de vampiri, și nebuni, careucid din plăcere. Din șirul acestor sumbre și ieftine plăsmuiri ale minții, înspăimîntate de ororile războiului ce cuprinsese lumea, se desprind — pentru rațiunea lor filozofică — filmele lui Fritz Lang, printre care — interesant din punctul nostru de vedere, ca remarcabilă piesă a genului — *Métropolis*.

Tabloul imaginat de cineast e un complex tablou social.

Intr-o metropolă din secolul 21, petrec, la etajele zgîrie-norilor, stăpînitorii lumii, iar jos, în pivnițe întunecate, supuși unor munci chinuitoare și inutile, sclavii dintr-o rasă « inferioară ». Mișcările le sînt mecanice, automate, ca cele ale unor roboți. Fantezia regizorului — prin intermediul unui savant nebun — plăsmuiește atunci un robot adevărat, o « Evă a viitorului », pe care o pune să incite la revoltă lumea de sclavi. Evident că viziunea artistului e limitată. El deplinge pe acești sclavi care — distrugînd mașinile — n-au făcut decît să cadă ei înșiși victime. Într-alt film, *Femeia în Lună*, Fritz Lang reia tema și personajul său. Eva-robot acționează și pe altă planetă la fel de naiv și anarhic ca și în imaginara metropolă. Cu toate bunele sale intenții, acest film de anticipație nu răspunde nici științific nici artistic unei întrebări majore pe care și-a pus-o regizorul german: ce urmărește omul cucerind alte planete?

Un răspuns limpede, pătruns de înalt umanitarism, nu-l putea da decît cinematografia sovietică. Povestirea lui Alexei Tolstoi, *Aelita*, adusă pe ecran în 1924 de Protozanov, are în centru figura unui erou real, cu nume și stare civilă, ostașul din Armata Roșie, Gusev (pe care-l interpreta Nikolai Batalov, unchiul actorului Aleksei Batalov de astăzi). Acest tînăr jovial și curajos se comportă și pe altă planetă pe baza înaltelor principii etice ale societății socialiste. El va sări în ajutorul marșienilor răsculați împotriva tiraniei locale.

După seria fioroaselor anticipații cosmogonice care îngroziseră pînă atunci lumea, pelicula sovietică aduce acea notă de optimism, de încredere în viitorul omenirii, care avea să constituie trăsătura dominantă a tuturor operelor sovietice de acest gen. Nu era posibil ca filmul despre cosmos să nu apară și să nu se dezvolte pe linia umanitarismului, a internaționalismului și a încrederii în viitorul științei, tocmai în țara care i-a dat pe Țiolkovski, pe Gagarin și pe Titov, în țara biruitorului asalt al cerului.

În această țară, legenda spune că un diac rus din timpul lui Ivan al treilea a vrut să-și ia zborul către înălțimi de pe turnurile Kremlinului; sfîrșitul lui tragic a fost povestit de către I. Tarici într-un film mut intitulat *Aripile sclavului*.

Imaginîndu-și prima călătorie în spațiile interplanetare pe baza unei reale previziuni artistice, V. Jurabliov realizează înainte de cel de al doilea război mondial filmul *Drumul în cosmos* care l-a avut drept consultant științific pe marele Țiolkovski.

Precursorul lui Tiolkovski, savantul revoluționar Kibalcici și-a înscris calculele zborului cosmic pe celula închisorii în care-l aruncase autocrația țaristă. Tiolkovski a scos aceste desene și le-a fructificat cu pasiune, o viață întreagă, pînă cînd Revoluția a dat aripi genialelor sale teorii asupra zborului cosmic. Aceste momente din biografia marelui savant sînt reconstituite pe peliculă, de filmul (premiat la Festivalul internațional al filmului tehnic de la Praga din 1960), intitulat *Omul de pe planeta «Pămînt»*. Mai înainte de a studia fizionomia și psihologia ființelor de pe alte planete — spun cineaștii sovietici — să ne aplecăm cu căldură și interes spre omul din apropierea noastră. Acest modest și conștiințios om de știință de pe planeta «Pămînt» căruia îi datorăm astăzi cucerirea cerului: savantul sovietic. Chipului său, abnegației și spiritului său de sacrificiu îi dedică Mosnaucifilm (regia Morgenstein) o altă povestire științifico-fantastică vizionată nu de mult la noi, *Cum a fost satelitul soarelui*. Ne aflăm în anii 1970—1980. Sputnicii au devenit slugile credincioase ale omului; cu ajutorul lor determinăm timpul, orientăm vapoarele, transformăm energia solară. Zborul în lună a devenit un fenomen obișnuit. Se lucrează acum la perfecționarea aparatajului de protecție, pentru navele de pasageri, deoarece persista o zonă nedetectată și foarte periculoasă de iradiație. Cucerirea cosmosului mare n-a fost terminată. Savanții muncesc cu rîvnă, sacrificîndu-și dacă e nevoie chiar viața (asemeni lui Kalinin, eroul povestirii) pentru a desăvîrși această cucerire.

Optimismul și încrederea în capacitatea omului, pe care o degajă toate filmele sovietice de acest gen, sînt un răspuns reconfortant la disperarea și îngrijorarea față de «necunoscutul misterios» de mîine care caracterizează filmele occidentale de anticipație, și chiar pe cele mai bune dintre ele, cum ar fi *Planeta interzisă* și *Supraviețuitorii infinitului*.

Jocul lumilor, Fantoma spațiului, Meteorul nopții, ori Inva-datorii din Marte, iată numai cîteva din titlurile care marchează această teamă paralizantă față de viitorul omenirii. Exaltarea fricii are însă ca reacție lansarea unei teorii reacționare a «pericolului marțian» și deci a măsurilor de precauție pe care sînt datori să și le ia pămîntenii spre a preîntîmpina eventualele «atacuri».

Iată, așadar, declarat războiul cosmic, declanșată — cu violență — ofensiva împotriva altor lumi. *Pămîntul împotriva farfurilor zburătoare, Cucerirea spațiului, Ucigașii spațiului, Destinația:*

lună, etc., sînt culese din același arsenal de furibundă înarmare imaginară a cetățeanului de pe « Terra » contra celui de pe « Marte ».

Plictisiți de aceste puerile aberații pe care spectatorul adult nici nu le mai ia în seamă, criticii occidentali proclamă că « cinematograful de ficțiune nu are nici un viitor » (*Cahiers du cinéma* nr. 109, iulie 1960). Aceasta pentru că *Midi Minuit* ori cinematografele din districtul Wessex etc. (specializate în proiectarea filmelor de groază) nu mai atrag decît copii ori bătrîni maniaci.

Cînd nu au această orientare (cum o au nu numai filmele americane ci și un recent film japonez *Prizonierii marțienilor*, de pildă), produsele genului sînt populate cu monștri respingători, scorpioni ori vampiri ca în vechile filme ale expresionismului german. *Monstrul* lui Val Guest (produs de cunoscuta firmă engleză « Hammer » specializată în acest soi de filme) e rezultatul unei maladii interplanetare care l-a transformat pe om în această înspăimîntătoare creatură.

Pentru a se salva de la această conștientă autodesființare, unele povestiri fantastice aleg calea comediei, a satirei, ca englezul Mac Donald cu a sa *Devil Girl from Mars* (o marțiană ce-și caută pe pămînt bărbații de care are nevoie pe planetă), sau francezul Daniel Daninos al cărui *Marțian la Paris* a devenit un ieftin căutător de senzații tari pariziene, iar filmul, o comedie boulevardieră. *Satelit în cer* sau *Primul om în spațiu* făceau o zgomotoasă reclamă — înainte cu 2—3 ani — ideii pătrunderii primilor englezi ori americani în cosmos. Dornici să anticipeze niște fapte științifice pe care realitatea le-a depășit — și în alt sens decît își imaginau ei — autorii acestor producții s-au umplut de ridicol. Filmul sovietic *S.O.S în cosmos*, răspunde acestor naivi trîmbițași ai « supremației » cosmosului. Dornică să ajungă pînă în lună, racheta americană « Taifun » se rătăcește în zona meteoriților, deviază spre soare și nu va fi salvată decît cu ajutorul neprecupețit al cosmonauților sovietici de pe racheta « Patria ». Solidaritatea, conlucrarea tuturor oamenilor de știință pentru un scop nobil, iată axul etic al povestirii fantastico-științifice realizate de cineștii din R.D.G. în colaborare cu cei polonezi, după romanul lui Lem, în regia lui Kurt Maetzig: *Steaua tăcerii*.

Desigur, în această sumară înșirare ar mai trebui incluse multe alte titluri care ar completa tabloul literaturii cinematografiei de anticipație. Și-ar găsi poate aici locul (alături de excelentul

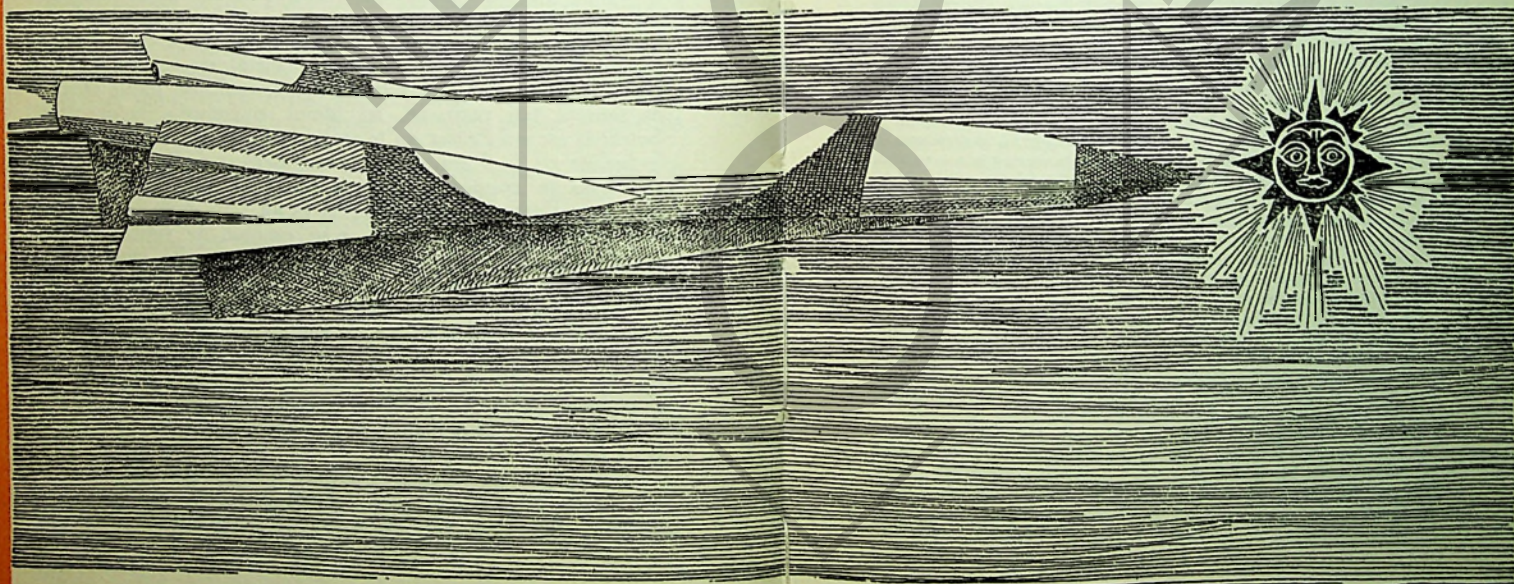
film artistic ingenios trucat al lui Zeman, *Invenție diabolică*) și suita documentarelor cehe ce studiază condițiile în care se desfășoară zborurile cosmice. De asemeni, pentru exactitatea datelor științifice și interesanta formulă cinematografică găsită, s-ar putea studia și realizările studiourilor de știință popularizată din Moscova. Cîteva titluri doar: *O mare victorie a omului*, *Sputnik deasupra planetei*, *Voci în cosmos*, *Drumul spre stele*, *Pămînt — Lună*.

La studiourile sovietice se găsesc în prezent, în curs de realizare, filme artistice ca *Planeta furtunii* și *M-am născut în cămașă* (despre fericirii «născuți în cămașă» — cum le spune un vechi proverb rus — care se pregătesc de pe acum pentru eroicele călătorii în cosmos).

Dar nici un film artistic n-a atins încă emoția pe care — credem — a transmis-o fericiiților participanți la cel de al doilea Festival internațional al filmului de la Moscova, documentarul cuprinzînd cel mai mare eveniment al lumii contemporane: *Zborul primului Om în Cosmos*. Anticipația a devenit realitate. Visul — îl trăim cu toții aveau. Gagarin există. Titov există. S-a scris în aceste zile pe celuloid marele poem închinat victoriei Omului asupra Cerului.

O etapă a filmului de anticipație s-a încheiat. S-a deschis una nouă, în care previziunea artistică bazată pe cele mai stricte și recente fapte științifice va face să prospere acest gen care nu poate să moară atîta timp cît omenirea nu va înceta să viseze și să-și realizeze cele mai minunate visuri.

DESEN DE DANIEL MROZ (R. P. POLONĂ)

IMAGINEA PREZENTULUI ÎN LUME

IUBEȘTE VREMEA TA!

ОКтябрь

publică piesa *Călătorie în trei timpuri* pe care autorul ei, scriitorul gruzin, Grigor Abașidze, o intitulează «tragicomedie poli-fantastică» în trei acte.

Acțiunea se petrece în trei epoci diferite. Eroul principal al piesei lui Abașidze este un tânăr pictor gruzin din zilele noastre — Guram. Îndepărându-se de problemele majore ale contemporaneității, el se retrage în turnul de fildeș al gândurilor sale, prosternându-se în fața unor idealuri de frumusețe, care nu se mai potrivesc cu concepțiile, cu gusturile și aspirațiile oamenilor din secolul 20. Nici frații săi — savantul Levan și muncitorul Gheorghei, (mai ales acesta din urmă) — nici iubita sa Tamara, nu reușesc să-l zmulgă din izolarea în care se complăce și care constituie pentru el «condiția» climatului necesar creației.

În primul act, îl vedem abătut pentru că juriul unei expoziții de pictură i-a respins tabloul *Judecata artistului*, al cărui subiect este povestea miticului Paris, înlocuit de data aceasta de un pictor — un alter ego al lui Guram. Acesta trebuie să aleagă pe una din cele trei tinere, reprezentând Trecutul, Prezentul și Viitorul.

Luind în deridere concluzia juriului, că «s-a rupt de contemporaneitate, că rățăcește fără rost în trecut, neobservind măreția zilelor prezente», plictisit de sfaturile familiei, Guram va evada în fantezie. Aceasta îi va oferi două călătorii ciudate — una în trecutul îndepărtat și alta în viitor, în secolul al 25-lea. După un lung drum prin vremi trecute și viitoare, el își va da seama că timpul său nu este lipsit de frumusețe și măreție. *Iubește vremea ta!* — va scrie Guram peste fostul titlu al tabloului său *Judecata artistului*. În noul tablou, pictorul va alege prezentul. Cu acest tablou rămas pe scenă, se încheie piesa.

Grigor Abașidze își consideră pe drept cuvânt *polifantastică* tragicomedia sa, deoarece ea îmbină cu măiestrie fantezia basmului oriental, cu cealaltă fantezie, înfinit mai bogată, împletită cu știința secolului nostru, care a și început să șteargă hotarul dintre real și ireal. Coborirea din portret a fostului profesor al lui Guram, cele trei mere miraculoase ce-i înlesnesc neobișnuitele călătorii — sînt reminiscențe ale fanteziei poporului, din mijlocul căruia s-a ridicat scriitorul Abașidze. Ultimul act al piesei ține, însă, de domeniul științifico-fantastic. Întîlnim aci mașina enciclopedică — robotul Socrate 33, pe robotul Hippocrate, iscusit medic al roboților, omul care zboară prin atașarea unor aripi, puse în funcțiune cu ajutorul unui mic transformator, care preschimbă mulțumirea omului în forță motrice...

Ironia fină, critica la adresa artistului rupt de viața colectivității, redarea atmosferei atît de deosebite a orașului Tbilisi din zilele noastre și din secolul 25, actul al doilea — în întregime în versuri, amintind tragediile clasice grecești, toate acestea atenuază unele confuzii și naivități, izvorite dintr-o prea bogată fantezie.

VERONICA RUSSO

PREFAȚA VIEȚII

Să știe tinerii: viitorul se obține cu sudoare, cu sînge, cu rîni, cîpătate pe timpul de luptă și pe frontul muncii creatoare. Iată leitmotivul nuvelei Prefața vieții de Vasili Ajaev, apărută în numărul 4 al revistei Oktieubr, din acest an.

Vor trece decenii și decenii, zhorurile cosmice vor deveni un lucru obișnuit, de la sine înțeles, dar primii ani ai construcției socialiste, efortul și încordarea supraomenească a poporului sovietic în perioada întiilor cincinale vor fi mereu cîntate în versuri, romane, simfonii . . .

Nuvela lui Vasili Ajaev este o evocare emoționantă a acelor ani de început. Subiectul ei este extrem de simplu. Un grup de tineri de 16 ani, absolvenți ai unei școli medii, cu « înclinație spre chimic, » încep să lucreze într-o fabrică de medicamente. În condiții de muncă neobișnuit de vitrege, cu tehnica de producție încă rudimentară, luptînd cu greutăți nemaiauzite, acești tineri își fac intrarea în viață. Acțiunea se desfășoară la Moscova. Cîntorul este atît de antrenat în atmosfera și suflul vijelios al primului cincinal, încît distinge cu ușurință și exactitate că acțiunea se petrece în toamna și iarna lui 1930, anul celei de-a 13-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. El retrăiește cu emoție, împreună cu tinerii eroi ai cărții lui Ajaev, marile evenimente ale anului: elaborarea proiectelor pentru reconstrucția, modernizarea și înfrumusețarea Moscovei, lupta eroică a comuniștilor chinezi și apelurile pentru pace și dezarmare ale lui Litvinov, moartea lui Vladimir Maiakovski și vizita în Uniunea Sovietică a scriitorului indian Rabindranath Tagore, succesul filmului lui Eisenștein *Crușătorul Potiomkin* și concertele cîntărețului rus Utiosov.

Tinerii muncesc cu îndirjire și iubesc cu pasiune, visează și discută despre viitorul fabricii și despre teatru, despre poezie și despre comunismul mondial, despre muzică și despre raționalizarea producției. Scriitorul reușește să îmbine artistic amănuntul cotidian cu avîntul epopeic al construcției, transmițînd cititorului asprimile și măteșia timpului. Nu idilismul sterp și dulceag, ci pulsația vieții autentice, complexitatea luptei de clasă din acei ani neuitați străbat fiecare filă a cărții. Scriitorul a creat cîteva caractere de o mare frumusețe morală, de o înaltă valoare etico-umană ca: tînărul muncitor Boris Laricev, mereu frămîntat de introducerea inovațiilor în producție, mindrul și intransigentul Vania Revnov, pasionat cunoscător al problemelor de politică internă și internațională, fiul unuia din *Cei 25.000*, intransigenta și totodată mult înțelegătoare Lena Gureeva, talentatul Kostia Tuflin, ce visează să ajungă la Institutul de teatru — toți proveniți din mediul proletar. Paginile nuvelei sînt populate și de alte personaje, bine conturate de autor, oameni diferiți ca vîrstă și conținut moral.

Cu totul originală, este figura vîrstnicului muncitor Anton Vasiliev, străbătută de un dramatism tulburător.

Structura artistică — compozițională a nuvelei, stilul cald al scriitorului sînt deosebit de atrăgătoare. Nu este vorba de o lucrare de genul « amintirilor », ci de o evocare artistică a trecutului prin procedeul adresării directe a autorului către eroul său, Boris Laricev. De pe înălțimile înfăptuirilor din ultimii 30 de ani, scriitorul, de-o vîrstă cu generația descrisă, prieten și tovarăș cu eroii săi, îi amintește mereu lui Boris cum a fost începutul, « prefața » vieții lor: *Boris, scumpul meu erou . . . De mult au rămas în urmă cincinalele și marile războaie, multe,*

ob, cit ae multe s-au petrecut, dar tu n-ai uitat, niciodată nu vei uita, primii tăi pași la uzină.

Asemenea digresiuni lirice imprimă desfășurării epice a narațiunii un suflu intim. Elementul liric este deosebit de puternic la începutul și în ultima parte a nuvelei. Deși, pe alocuri, lucrarea abundă în descrierea amănuntelor procesului tehnologic de producție, scriitorul a știut să surprindă și să prezinte în mod artistic convingător creșterea omului în muncă, transformarea muncii dintr-o povară în ceva îndrăgit și vital necesar. Prin toate acestea, ultima creație a lui V. Ajaev are o adincă semnificație contemporană.

GH. BARBĂ

UN PAMFLET ȘTIINȚIFICO - FANTASTIC

Într-un recent număr al revistei sovietice *Znanie-sila* («În cunoaștere stă puterea»), A. Dneprov, cunoscut autor de lucrări științifico-fantastice, încearcă să extindă limitele genului, prezentînd lucrarea *Lumea în care am dispărut*, un caustic pamflet social-politic. Este vorba de lumea capitalismului și a militarismului, cu tendințele ei agresive și setea nepotolită de supra-profituri.

Cumpărat de la morgă, cadavruul unui cetățean oarecare dintr-un stat capitalist, pe nume Harry, care se sinucisese din pricina datoriilor, încape pe mîna lui Woodropp, doctor în medicină și sociologie, membru de onoare al Institutului de radioelectronică, un personaj cu înfățișarea unui om «care se îndeletnicește pentru propria lui plăcere cu înjunghierea de vite cunoscute mari».

Readus la viață, Harry va fi folosit pentru executarea proiectului *Eldorado*, o societate cu o organizare superioară, concepută de Woodropp. «o lume a fericirii și prosperității, a belșugului și echilibrului social, fără comuniști și șomeri».

Eldorado constă din trei mașini gigantice, dispuse în trei colțuri ale unei săli uriașe și legate între ele cu fire și cabluri. Instalația lui Woodropp reprezintă un model electronic al statului respectiv, cu un creier al «societății» — «guvernul», și o lampă de neon, care exercită funcțiile de «președinte», adică stabilizează tensiunea. Woodropp își propune să perfecționeze această instalație, oferind astfel o structură «armonioasă» a societății.

Psihopașii, profesorii și senatorii, spune Woodropp, încearcă să perfecționeze societatea cu ajutorul a tot felul de comisii și subcomisii, comitete și fonduri, conferințe economice și ministere pentru problemele sociale. Toate acestea sînt «fleacuri». Pentru rezolvarea problemei, sînt de ajuns 402 triode, 1576 rezistențe și 2491 condensatoare. Instalația lui Woodropp are în dreapta grupul «producției», iar în stînga grupul «consumului»; între ele — o reacție pozitivă și negativă. Înlocuind lămpile și alte piese ale «societății», se poate proceda în așa fel încît sistemul să nu ajungă nici la un regim de supraregenerare și nici la un regim de oscilații atenuate. Atunci cînd se va realiza aceasta, problema va fi rezolvată o dată pentru totdeauna.

Dar Woodropp a prevăzut ceva mai mult: el a introdus în schemă elementul om, a cărui înlocuire cu un robot electronic echivalent, cu memoria limitată, este « nerezonabilă și mult prea costisitoare ».

În sistemul conceput de Woodropp, lui Harry îi este rezervat rolul clasei muncitoare, al proletariatului. Asistenta lui Woodropp, Suzanne, o fostă sinucigașă și ea, deține rolul asociației patronilor.

După ce e ținut o vreme nemîncat, Harry e pus să-și caute de lucru. Pentru aceasta el trebuie să apese pe butonul unei mașini care întruchiează ideea structurii economice și politice a lumii respective și care creează, sub formă de energie electrică, « modele » de valori materiale, aceste valori circulînd pe fire între « sfera producției » și « sfera consumului ».

Întrebat de mașină ce specialitate are, Harry e refuzat atunci cînd se dă drept pictor, iar apoi drept dentist. Cînd spune că e mecanic, e poftit să mai treacă peste o lună. Nu e « angajat » decît cînd se oferă ca hamal. O dată angajat, « munca » lui constă din manipularea în sus și-n jos a unei pirghii, pînă la primul « salariu ». N-are voie să se oprească din lucru, căci va fi « concediat ». În vreme ce el muncește din greu, mașina Suzannei îi dă acesteia două rochii. Pentru munca depusă, Harry primește ca plată cîteva jetoane, cît să-i ajungă pentru o supă, un cotlet și o halbă de bere.

Rămăs din nou « șomer », pentru că a întîrziat de la lucru, Harry se revoltă: umblă la creierul electronic al instalației, manipulează la întîmplare o serie de butoane și manete, deci... provoacă o rebeliune. Ca măsură pentru viitor, Woodropp izolează cu curent de înaltă tensiune aparatul « președintelui » și pe acela al « guvernului », pentru ca statul « să fie garantat că nu va avea dezordini interne ».

În cele din urmă, Harry se angajează ca « ziarist ». Dar scrierile lui nu se bucură de succes decît atunci cînd îi declară în ele Suzannei dragostea pe care i-o poartă. Ea răspunde sentimentului lui Harry, mai ales că e nemulțumită pentru faptul că Woodropp îi ia înapoi rochiile pe care i le dă mașina. Datorită interesului pe care fata îl poartă scrierilor lui Harry, producția acestuia are căutare și, în sfîrșit, Woodropp constată că e aproape de « armonia dintre producție și consum ».

Dar cei doi tineri, sătui de « societatea » lui Woodropp, se hotărăsc să fugă, ca să-și găsească de lucru cu adevărat. Ceea ce și fac, pornind de mină, ca două spectre întoarse de pe « cealaltă lume », în lumea teribilă în care trăiesc.

Scriș pe o temă de stringentă actualitate, pamfletul lui A. Dneprov demască și satirizează cu vehemență fenomene proprii lumii capitaliste.

IGOR BLOCK

FUNDĂTURA MENTEI

Nesfârșit este pământul sovietic, nenumărați oameni trăiesc și muncesc pe întinsul lui și toate melcagurile sale sînt la fel de interesante în felul lor. Chiar și cel mai îndepărtat colțșor din această țară poate oferi celui care știe să vadă, un material extrem de bogat pentru creația artistică.

Scriitorii sovietici din zilele noastre înțeleg tot mai adînc acest adevăr și înfățișează tot mai pe larg în operele lor viața infinit de variată a poporului sovietic.

Și încă un fenomen interesant se observă în literatura sovietică contemporană: strădania de a pătrunde în cele mai tînuite profunzimii ale vieții, de a subordona descrierea proceselor de muncă dezvăluirii lumii interioare a omului. Creația tînărului scriitor sovietic V. Lipatov este o valoroasă confirmare a tuturor acestor afirmații. Deosebit de caracteristică în această privință este nuvela sa *Fundătura minții*.

V. Lipatov a intrat în literatură nu numai cu tema sa proprie, dar și cu glasul său deosebit, cu originala lui viziune asupra lumii.

Scriitorul își începe nuvela pornind de la documente — ordinul de trimitere a unei brigăzi de șapte muncitori forestieri la cvartalul 9, denumit *Fundătura minții* (Glubaia Miata), anexa cuprinzînd lista membrilor brigăzii, radiograma transmisă de aici și un extras al unui proces-verbal al miliției.

Pînă acum, denumirile și numele nu-i spun nimic cititorului și totuși ele îl atrag; ar vrea să se găsească în aceste locuri, să facă cunoștință cu acești oameni. Conținutul radiogramei și extrasul după proces-verbal îl intrigă: în prima se vorbește despre rănirea unuia din membrii brigăzii, în a doua despre niște debateri judiciare. Și iață-l pe scriitor introducîndu-și cititorul în această lume nouă și necunoscută lui. Denumirile lipsite de viață se însușeșc în fața lui, nume care nu-i spuneau nimic la început se transformă în oameni care capătă sînge și trup, gînduri și vise, devenind tot mai interesați pentru cititor.

V. Lipatov pleacă de la un fapt, dar faptul acesta nu rămîne unic și izolat, scriitorul știe să înfățișeze nu numai specificul său, dar și însemnătatea lui generală.

Așa și în nuvela de față. Punînd față în față două caractere concrete: pe simplul, greoiul și, uneori, stingaciul brigadier Semenov și pe frumosul, cultul mecanic Iziumin — V. Lipatov descoperă rădăcinile, esența acestor caractere. Sub farmecul exterior al lui Iziumin, el vede spiritul mușcăit al individualismului, sub simplitatea aparentă a lui Semenov, el vede o inimă care bate nu numai din sentimentul datoriei, ci și din iubire față de oameni, din respectul adînc pentru colectiv. Iată și subiectul puțin complicat al nuvelei: un tractor se defectează și pentru a îndeplini planul pînă la începutul revărsărilor de primăvară, brigadierul Semenov săvîrșește o adevărată faptă eroică, strecurîndu-se prin apele revărsate ale lui Obi, prin nenumărate riuri și puhoie ca să ajungă la gospodăria forestieră și să aducă o piesă de schimb necesară. Mecanicul, însă, recurge la o trădare fătîșă: el ascunde că avea piesa care trebuia, vrînd să folosească această împlinire regretabilă pentru a parveni sau, măcar, pentru a-i compromite pe ceilalți, pentru a submina planul.

V. Lipatov arată că un pungaș și un carierist nu reușește să se ascundă și să scape de judecata oamenilor nici în cel mai îndepărtat colț al pămîntului

sovietic: tractoristul Fedor Titov se răfuieste crunt, dar, pe bună dreptate, cu Iziunin care i-a trădat încrederea, rănindu-l, iar ceilalți membri ai brigăzii, deși tac, sînt cu toții de acord cu judecata lui Fedor.

Zugrăvind exact caracterul egoistului și scepticului Iziunin, și fără să ascundă cusururile celorlalți eroi ai săi, V. Lipatov nu smulge totuși vălul de poezie a vieții pe care o înfățișează.

Din viața obișnuită, scriitorul înfățișează ceea ce este eroic, minunat și autentic uman, și aceasta se referă nu numai la fapta de curaj a lui Semenov, dar și la «crima» lui Fedor Titov, dictată de un profund sentiment de revoltă față de micimea și josnicia omenească, la renașterea lui Mihail Silantiev sub influența unei iubiri curate, la caracterele luminoase și poetice ale lui Petia Udacikin și Daria Skorohod și la multe altele.

Asfel, de la cazuri izolate, de la fapte particulare, scriitorul se ridică la concluzii cu un puternic caracter generalizator, numai unei priviri superficiale, care caută romantismul exterior, poate să i se pară cenușie și sărăcăcioasă realitatea de fiecare zi, dar privind mai în adîncime, vezi cit este de plină de eroism și abnegație, de luptă și cetezanță, de dragoste și ură, de tristețe și bucurie — de tot ceea ce face farmecul unei vieți cu adevărat pline.

ELENA LOGHINOVSKI

WALTER WOMAKA (R.D.G.) UTA

La marginea unui mare oraș în care oamenii muncesc cinstit și cu abnegație, însuflețiți de idealul social pentru care au luptat ei și părinții lor, a fost ridicată, în zilele noastre, o casă ce pare a fi la prima vedere ca oricare alta; de fapt, însă, ea este un cuib al nesățioasei sete de înavuțire. Buruiana și-a găsit un loc pentru a crește și sămînța aruncată de ea a contaminat pe acela care nu i-a cunoscut din timp miezul rău. Ceea ce veacuri de-a rîndul a alterat monstruos societatea omenească, exacerbînd instinctul de proprietate, întreținînd legile de junglă ale capitalismului, nefasta sete de înavuțire personală, nu-și are locul însă în viața socialistă și atunci cînd apare, e ca o iarbă rea ce va fi smulsă, ce nu poate să prindă rădăcini și să se răspindească și a cărei picire, în comunism, este inevitabilă.

Nimic din ce împiedică desăvîrșirea morală a omului socialist nu poate fi trecut cu vederea, și literatura sovietică, în largă sa arie tematică, a cuprins și lupta împotriva acestei hidoase rămășițe a trecutului. Fără îndoială, obiectivul nu este dintre cele ușoare, dar E. Permeak în romanul său *Iarba rea* («Staraja vedma»), publicat în revista *Moskva*, 1961, abordează tema care l-a atras, nemijlocit, cu curaj, cu acea investigație profundă a realității cu care ne-a obișnuit literatura realismului socialist.

Oțelarul Kireev, văduv, se recăsătorește și, în noua căsnicie, fără să-și dea seama, treptat și tot mai mult, ajunge unealta respingătoare a setei de înavuțire a mamei soției sale. La îndemnul acesteia clădește o casă, ca mai tirziu, neglijînd munca la uzină, să fie preocupat de a îngheba tot ceea ce va deveni o sursă de venituri necinstite; Vasili Kireev se cufundă tot mai adînc în afacerile murdare în care a fost atras. Iarba rea s-a ivit în drumul său și l-a încolăcit și nu-l lasă. Omul, altădată integru și respectat de tovarășii săi, se instrăinează de minunatul colectiv din care face parte. Gîndul îi este acum la profitul ilicit care, înainte vreme, i-ar fi produs o legitimă repulsie. Se pare că nimic, nici fosta sa viață cinstită, nici dezaprobarea prietenilor săi, nu-l poate face să realizeze decăderea sa.

Și totuși, nu putea să rămînă așa, identificat cu un inveterat acaparator, atît de străin modului de viață socialist. Nu putea rămîne așa tocmai pentru că societatea socialistă are acea nebanuită putere de a îndrepta omul, de a recupera pe acela în care mai există ceva sănătos, fie chiar și un rest neatins de plaga descompunerii. În muncitorul Kireev, acest rest există încă și cei din jurul său, neîndoindu-se de asta, nu-l vor părăsi pe tovarășul lor. Nu-l va părăsi în primul rînd Baranov, vechiul său prieten, un om minunat, pe care nu-l poate lăsa repăsător soarta unui tovarăș și care, atunci cînd e nevoie, știe să lupte pentru salvarea lui. Nici o osteneală nu i se pare prea mare și un succes inițial nu poate slăbi tentativa. Cazul ales de Permeak, în care fondul sănătos, amenințat de rătăcirea înavuțirii, va deveni izvorul renașterii viitoare a lui Kireev, este grăitor.

Casa ce-a fost făcută pentru a fi o mică citadelă a profitului va fi părăsită de Kireev pentru totdeauna rămînd soției care nu a găsit încă suficiente resurse

pentru a scăpa de atracția bunurilor acumulate oricum. Soarta casei este edificatoare pentru acea iarbă, care nici ea nu va mai răsări și crește multă vreme.

Autorul își dă seama de complexitatea temei și caută să fie cât mai convingător, surprinzând în gesturile personajelor tot ce aruncă o lumină asupra atitudinii lor în fața vieții și principiilor după care se călăuzesc oamenii sovietici. Poate, de aceea, E. Permeak simte nevoia, pe parcursul povestirii, să se adreseze nemijlocit cititorului — întâlnim aici o manieră rar folosită în proză — comunicând ce anume vrea să descopere în eroii săi, în relațiile dintre ei, cum intenționează să-i urmărească, respectând totdeauna și cu orice preț adevărul vieții. Acest colocviu dintre scriitor și cititor capătă un rol operativ, de mărturisire directă, și, capitol după capitol, întregeste povestirea.

Un roman de actualitate, interesant, *Iarba rea* lărgeste tematica literaturii sovietice din zilele noastre, intervenind cu pasiune, căldură și pătrundere psihologică într-un domeniu nu de multe ori cercetat.

O. PĂSCĂLUȚĂ

RENATO GUTTUSO (ITALIA) Fragment din lucrarea
Muncitorii agricoli ocupând pământul moșierilor

SĂ INTRI ÎN FIECARE CASĂ!

Scriitorul sovietic Elizar Mațev și-a ales ca temă pentru romanul *Să intri în fiecare casă*, publicat în revista *Moskva*, lumea satelor. Dar Mațev nu-și prezintă eroii acționând doar în cadrul îngust al unui conflict cu caracter local, al cărui deznodământ să fie pur și simplu rezolvarea unei stări de moment și triumful eroilor pozitivi. Eroii lui se încleștează în marea arenă a vieții; personajele pozitive asaltează și dărâmă șubredele cetăți ale filistinismului și ale concepțiilor retrograde, ei îndrumă și stimulează prin exemplul lor viu forța colectivului, singurul capabil să înfăptuiască mărețele directive ale partidului.

Kornei Iaranțev, țăran simplu, plugar din moși-strămoși, care a muncit citva timp la oraș, spre a-și câștiga existența, se întoarce în satul său de baștină Ceremșamka, simțind că numai aici este locul său adevărat. În mintea lui, se desfășoară filmul existenței lui de până atunci, pe care nu o socotea de loc la înălțimea aspirațiilor sale din fragedă tinerețe. Kornei părăsise cîndva satul din pricina președintelui colhozului unde lucra, care avea o atitudine nepotrivită față de oameni și care adusese colhozul la sapă de lemn. Pe atunci el credea că părăsirea satului însemna un act de protest din partea sa împotriva unui președinte nedemn, împotriva proastelor condiții de trai. Acum își dă însă seama că, prin pasivitatea lui, prin faptul că nu a luat atitudine față de lipsurile constatate, și-a trădat propriul lui crez de luptă. E hotărât să rămână definitiv în satul său, să se alăture celor care, ca și dînsul, luptă pentru învingerea tuturor obstacolelor din calea dezvoltării colhozului. Primul lui popas, după ce ajunge în Ceremșamka, îl face chiar la curtea gospodăriei sale, rămasă în paragină după plecarea lui; așezat pe pragul locuinței, e copleșit de tristețe. Tristețea lui nu este pricinuită numai de aspectul propriei lui gospodării, ci de înfățișarea jalnică a aproape tuturor celorlalte case. Dar toate aceste imagini, răsfrînte emoționant și dramatic în sufletul lui, îi stîrnesc îndrîjirea și dorința de a acționa. Nespus de mult îl stimulează cumnatul său Egor Dimșakov, fire energică și combativă, care a rămas tot timpul pe pozițiile sale de luptător consecvent pentru propășirea colhozului. El luptă împotriva actualului președinte al colhozului, Anikei Luzghin, om înfumurat, cu orizont îngust, dar care, prin viclenie, știe să fie pe placul superiorilor; în persoana lui Luzghin, autorul a creat tipul parvenitului preocupat numai de persoana sa. Astfel, lupta dintre Egor și Anikei, capătă proporții de simbol: e lupta dintre trecut și viitor, dintre un comunist adevărat și un mistificator, care deformează cu emfază realitatea vieții înconjurătoare. Ca tot ce-i șubred și găunos, pînă în cele din urmă, Anikei, împreună cu suita sa de parveniți, se prăbușește, iar satul și întregul colhoz renăște. Oamenii, stimulați de inițiativele nobile și viguroase ale comuniștilor, încep să ducă o viață pe măsura dorințelor lor. Din rîndul conducătorilor comuniști, se remarcă în special figura lui Probatov, secretarul comitetului regional de partid. El este cel care-i învață pe activiștii de partid să bată la fiece ușă, să cunoască bine pe fiece om în parte.

Omul trebuie să se simtă om în tot ceea ce face, să nu fie tiranizat de nimeni, să aibe conștiința că este egal cu ceilalți în muncă sa, în toate drepturile sale — spune Probator.

Limbajul lui Malțev este simplu, fără multe înflorituri de stil; frazele curg firesc, cu acea dezinvoltură, caracteristică omului care-și dezvăluie simțăminte și gânduri bine conturate, generate de o concepție sănătoasă despre viață. Eroi săi sînt abia la jumătatea drumului. Acțiunea din acest prim volum al romanului se va îmbogăți, desigur, cu noi întîmplări și date semnificative din viața eroilor, care vor fixa și mai precis în cel de al doilea volum, coordonatele sufletești ale fiecărui personaj în parte,

V. VASILIEV

GHIMPELE

HEBA

A-i învăța pe oameni să iubească, a-i învăța să fie bogați și darnici în iubire, a-i învăța să cunoască fericirea, oare nu este și aceasta una din sarcinile comunismului? — se întreabă, într-o digresiune lirică, Lidia Obuhova, autoarea romanului *Ghimpele*, recent publicat în revista leoningrădeană, *Neva*. Întrebarea nu are un caracter retoric. Ea concretizează problema principală a romanului, dezbătută de autoare cu multă căldură. Lidia Obuhova pune problema iubirii într-un plan de înaltă exigență morală.

Pentru omul sovietic din zilele noastre, constructorul viitorului fericit al omenirii și realizatorul atîtor fapte minunate, iubirea nu poate fi întîmplătoare sau irațională. *Oamenii* — spune autoarea — *întrudindu-se cu sufletul și cu trupul trebuie să ajungă să se înrudească și cu gândul, lucrul cel mai prețios pe care l-a călît și l-a cizelat omenirea. Asemenea iubire* — conchide pe bună dreptate L. Obuhova — *nu duce la izolare, dimpotrivă datorită ei, din adîncurile sufletului izvorăsc forțe . . . care se dăruiesc omenirii întregi.* Istoria unei atari iubiri și-a propus să descrie autoarea în romanul său, căruia i-a pus drept subtitlu *Cronica orașului Serdobol*.

În letopiseșul acestui oraș de provincie, clocotitor de viață, Lidia Obuhova a înscris dragostea dintre Pavel Teplov și Tamara Ilișeva. Această iubire corespunde pe deplin înaltului principiu moral afirmat de autoare. E un sentiment născut din afinități de idei și de păreri, dintr-o armonie spirituală deplină. Iubirea aceasta înaripază și înnobilează pe Pavel și pe Tamara. Fiecare muncește mai bine, caută să fie cît mai bun, cît mai pur, mai aproape de idealurile de viață pe care amîndoi le împărtășesc. Pe bună dreptate, spune autoarea, că o asemenea dragoste nu rupe pe om de viața socială, nu-l izolează de ceilalți, ci, dimpotrivă, îl face și mai util societății. Istoria acestei iubiri este afirmată polemic, în comparație cu alta. În ultimele luni ale războiului, Pavel Teplov întîlnește o fată. O întîmplare i-a legat și s-au căsătorit. Dar nu există între ei nici înțelegere reală și, mai ales, nici contopire spirituală. Sînt de fapt doi străini.

Fără a o spune direct, L. Obuhova este de partea dragostei dintre Pavel și Tamara și respinge, ca nefiind întemeiată pe sentimente adevărate și adînci, legătura dintre Pavel și Larissa. Autoarea pune cu îndrăzneală problema atitudinii cinstite față de sine și față de alții pe care trebuie s-o aibă Pavel, rezolvînd în mod curajos greaua situație în care se află el și Tamara. Dar dacă romancierul a ridicat o problemă îndrăzneată, formulînd răspicat premisele sale ea și-a înzestrat cu mai puțin curaj eroul în soluționarea ei. De fapt, Pavel

Teplon nici nu rezolvă nimic, pentru că nu hotărăște nimic și nu luptă pentru nici o soluție. Alții iau hotărârile în locul lui. S-au găsit și unii oameni, care au socotit că există probleme mult mai importante și mai actuale decât dragostea și că nu trebuie să-ți pierzi vremea iubind. Oameni care i-au spus lui Teplon că iubirea e ca un ghimpe, un ghimpe destul de mic de fapt, pe care trebuie să ai puterea să-l smulgi. Și Pavel Teplon s-a supus, a plecat, a smuls «ghimpele» unui sentiment puternic și sincer, fără să protesteze, fără să lupte, fără să încerce să dovedească că o atare rezolvare a problemei nu aduce nimănui nici un folos, dăunând în schimb dezvoltării a doi oameni buni și cinstiți. Și dacă, în genere, romanul *Ghimpele* a atras imediat după apariția sa atenția criticii sovietice, unul din punctele cele mai combătute și asupra căruia s-au adus cele mai multe replici, autoarei a fost tocmai această comportare a lui Pavel Teplon și, într-un fel, întregul deznodământ al romanului.

TATIANA NICOLESCU

FABULE LETONE

În anul 1960, Editura de Stat a R. S. S. Letone a tipărit un volum de versuri din creația lui Naum Altschuller, intitulat *Dacă vrei, credeți, dacă nu vrei, nu credeți*.

Naum Altschuller s-a născut în anul 1921 la Harkov, oraș în care a absolvit și cursurile școlii teatrale. În anul 1941 este mobilizat și participă activ la lupta împotriva cōtropicitorilor hitleriști. Imediat după război lucrează la Teatrul de Stat rus din Bielorusia; începînd din anul 1948, devine actor al Teatrului muzical de dramă.

În acest răstimp scrie o serie de fabule pe care le publică în diferite periodice sovietice. În anul 1958 apare prima sa culegere de fabule, intitulată *Încearcă să ghicești*, care, după cum subliniază Editura de Stat Letonă, s-a bucurat de un deosebit succes, fiind primită cu un viu interes de către cititorii sovietici.

Recentul volum care, pe lângă fabule, cuprinde și o serie de foiletoane și epigrame, vine să sublinieze încă o dată verba satirică a scriitorului.

De la prima lectură te captivează măiestria de fabulist a lui Altschuller; ochiul său pătrunzător de critic nu a lăsat să-i scape nimic din ce este semnificativ, fie că este vorba de rămășițele burgheze din conștiința oamenilor, ori de racilele imperialismului contemporan.

Bogata varietate tematică, o întreagă galerie de personaje sporesc ascuțișul, forța demascatoare a fabulelor, marca lor actualitate.

Satirizarea beției, a carierismului, lingușirii și înfumurării, satirizarea celor, care, prin incapacitatea lor, nu pot justifica postul pe care-l ocupă, demascarea ideologilor burghezi, care propăvăduiesc împăcarea între clasele sociale antagoniste, demascarea imperialiștilor declarîndu-se, cu ipocrizie, prieteni ai țărilor mici, slab dezvoltate — iată numai cîteva din temele fabulelor cuprinse în volumul lui Naum Altschuller.

De la satirizarea bețivului care, voind să se lepede de acest viciu, își înmormîntează sticla și bea în cinstea evenimentului (*Lingă mormîntul sticlei*), de la înfierarea celor ce abuzează de încrederea oamenilor, « confundă » bunul statului cu propriul lor buzunar (*Autoacuzare*), de la biciuirea infumurării (*Autoportretul*) pînă la demascarea fățarniciei neocolonialiştilor (*Leul povestește cum a salvat un taur de la moarte*) iată drumul parcurs de ascuțita satiră demascatoare a fabulelor lui Naum Altschuller.

Semnificativă și demnă de relevat este fabula *Mesteacănul și Ciotul* — o critică la adresa pasivității, inactivității sociale, la adresa înțelegerii mic-burgeze a vieții.

Ciotul (ca și jalnicul șarpe din celebrul *Cîntecul șoimului* de Maxim Gorki, care nu înțelege și nu cunoaște înălțimile cerului) deplînge soarta Mesteacănului, care se luptă cu furtuna, înfruntînd vînturile sălbătice. Ciotul este deplin mulțumit cu viața sa, găsind-o chiar superioară: el trăiește liniștit, ploaia și frigul nu-l supără, uraganul nu-l poate clinti.

Răspunsul Mesteacănului constituie însăși morala fabulei:

Dar oare asta-i viață,

Tu trăiești? . . .

Putrezești!

Un clișee e nedumerit de mina jalnică a prietenului său. Întrebîndu-l, află răspunsul:

Eh, prietene,

Mi-e teamă să și zic,

Iac-am lătrat cînd trebuia să ling.

Fabula, intitulată semnificativ *O greșeală de calcul fatală* nu are nevoie de comentarii: însuși titlul îi dezvăluie conținutul (mai există oameni, care, folosesc critica sau lingșirea în raport cu avantajele, pe care, eventual, le-ar putea avea).

Falsitatea teoriilor propovăduind egalitatea socială în capitalism, împăcarea între clase, este demascată de fabula *Țapul filantrop*, « Toți sintem frați — declară țapul într-un discurs ținut în fața animalelor pădurii. Frumusețea pădurii e dată pentru toți. Fie ca lupul să se îmbrățișeze cu mielul, șoarecele cu pisica, puilul cu vulpea. Eu am cunoscut răpitori buni și resping categoric . . . » Oratorul însă nu apucă să-și desfășoare pe larg argumentele în sprijinul pledoariei sale, pentru că este înghițit de . . . lup, unul din acele animale răpitoare « bune » după părerea sa.

Atitudinea unor vizitatori străini occidentali care, venind în Uniunea Sovietică, falsifică cele văzute, înșelînd astfel bunacredința a oamenilor simpli din țările capitaliste, este dezvăluită de fabula *Din punctul de vedere* . . .

Berbecul care lovindu-se cu capul de casă, nu vede decît cărămizile și se întreabă unde e casa, întruchipază pe *Domnul care ne vizitează țara* și scrie despre realizările văzute « din același punct de vedere » ca și berbecul.

În încheiere trebuie subliniată măiestria cu care autorul reușește să redea tot acest conținut bogat de idei. Claritatea imaginilor, simplitatea versului, ritmul, toate aceste dau fabulei lui Altschuller o deosebită vioiciune.

Prin abordarea unor teme actuale, prin sezișarea aspectelor celor mai semnificative, prin măiestria lor, multe din fabulele lui Altschuller egalează pe cele ale lui Krilov sau Serghei Mihalkov.

Ținem să evidențiem de asemenea, prezentarea grafică excelentă a cărții, mai ales prin ilustrațiile lui L. Samoilov, completînd în mod fericit ideea fabulei.

N. ROȘIANU

VIAȚA — ADEVĂRATUL CRITERIU ÎN ARTĂ

Ziarul bulgar *Literaturen Front* publică sub titlul *Viața — criteriul cel mai adevărat*, un articol pe marginea recentelor discuții care

au avut loc în cadrul Uniunii Scriitorilor Bulgari, referitor la nuvelele și povestirile apărute în ultimul timp.

În linii mari, articolul face considerații asupra tematicii și orientării artistice în nuvelistica bulgară, asupra modalităților de realizare a scopului ideologic și artistic propus. Actualul în literatură, viața ca principiu în creație, sînt probleme ce se dezbate intens și care stau pe primul plan și în literatura bulgară. *Realitatea fiind așa de copleșitoare, scriitorul vremurilor noastre este dator să cunoască adînc viața, ca și dezvoltarea istorică* — spune Emilian Stanev, redactorul ziarului *Literaturen Front*. *Legătura cu viața nu se poate face doar cu ochii și urechile.*

Vorbind despre genul scurt în literatura bulgară, criticul Veselin Iosifov, care a prezentat și raportul la aceste dezbateri, observă că în nuvelistica bulgară, în special în creația tinerei generații de scriitori, criteriul de bază începe să fie tot mai mult viața în toată complexitatea ei. *Mai mult în mijlocul poporului, mai aproape de viață!* — cere însă el. Această lozincă nu are perspective de banalizare prin continuă repetare, ci este un principiu de justă înțelegere a esenței și a rolului artei în viața contemporană. Contemporaneitatea — spune criticul bulgar — trebuie să pulseze în literatură prin toată forța conflictelor ei sociale, prin toată vitalitatea sa.

Pe linia acestor idei, Iosifov analizează nuvela bulgară din ultimul timp. Din acest punct de vedere, criticul subliniază valoarea nuvelei lui Stoian T. Daskalov *Președinții din Sokolar*. Construită în esență pe o temă actuală, lucrarea aduce în scenă viața nouă a satului bulgar; ceea ce-i lipsește însă, după părerea criticului, este dramatismul conflictului. În culegerile de nuvele *Cîntecul Marinkăi*, de S. Mladenceva, *Pîine amară* de K. Tacev, *Ochii care întreabă* a lui S. Kravlevski, *Copiii croitoresei* de A. Mihailov, deși există incontestabile părți pozitive, totuși scriitorii n-au mers pînă la capăt în ceea ce privește zugrăvirea realității actuale. Necesar este — subliniază Veselin Iosifov — ca nuvelistica, și nu numai ea, să nu se mulțumească descriind lucruri cunoscute, ci să dezvăluie esența de idei a epocii noastre. De remarcat este totuși tendința acestor nuveliști către actual, către nou.

Literaturii nu-i folosesc cu nimic — spune în continuare Veselin Iosifov — nici noul luat ca scop în sine, ca senzație, dar nici orientarea oarbă după «tradiția» măștrilor bătrîni. Pe linia acestor idei, criticul se oprește asupra povestirilor *Între zi și noapte* de G. Markov, asupra operelor lui T. Nikolov, B. Gloghinski, G. Krumov și alții.

În încheiere, Veselin Iosifov arată că s-a format o generație de scriitori tineri care au luat ștafeta genului scurt în proză.

Ilia Marinov, un alt participant la discuție, subliniază că proza bulgară a înregistrat succese în ultimul timp și, nu numai în ce privește creația propriu

zisă, ci și prin faptul că o serie de scriitori tineri caută un drum nou, caută forme noi, caută o nouă problematică în viață.

Interesante sînt observațiile scriitorului D. Asenov: «... Celui mai neînsemnat erou din nuvelă, autorul îi poate da o intensă rezonanță socială. Chiar și «eroul-excepției» poate fi o forță care să impresioneze, dacă prin el se face o generalizare puternică». Eroul nou — arată scriitorul — trebuie să aibă o structură morală și ideologică care să-l ajute pe cititor în formarea noului său spirit socialist. Omul nou, omul erei noastre, își cere locul său în literatură. Numai mergînd mină în mină cu viața, nuvela și schița bulgară vor putea ajunge la nivelul înaltelor cerințe artistice ale contemporaneității.

ELENA SIUPIUR

POEZIA VIETII ÎN ADÎNCURI

WSPÓŁCZESNOŚĆ

Înfățișîndu-se ca un scurt itinerariu subteran, reportajul lui Jacek Cieszewski, *Szakiet* (Jacheta), premiat

la un concurs literar desfășurat la Katowice și publicat în periodicul varșovian *Współczesność* (Contemporaneitatea) prezintă aspecte din munca unui schimb de la mina Mystowice din Silezia în momentele solemne cînd a fost realizată cifra magică de 100 de milioane tone cărbune. Condus de inginerul Musialik, autorul parcurge întreg ciclul de producție al schimbului, de la obișnuita consfătuire care are loc înainte de coborîrea în puț și pînă la baia reconfortantă de la sfîrșitul programului de lucru.

Prin narația propriilor impresii la tonul măsurat și obiectiv, izbucnind pe alocuri într-un stil entuziast, solicitînd emoția, reporterul alcătuiește o imagine veridică a muncii minerilor din Polonia Populară. Atmosfera trepidantă a efortului desfășurat, încordarea pentru îndeplinirea planului și depășirea normelor de extracție, sînt reliefate pregnant, mărturisind o etică nouă a muncii, cea socialistă. Cieszewski are capacitatea de a sesiza faptul care exprimă cel mai bine esențialul în fenomenul zugrăvit — condiție fundamentală în reportaj. Nu întîrzie cu relatarea detaliului anost, ci selectează cu discernămint amănuntul caracterizator, mergînd la esență.

În centrul reportajului se află, evident, oamenii, minerii, acești titani ai muncii, care, acolo în adîncuri, în întunericul despicat de lumina conștiințelor, făuresc formele vieții noi, impunînd ritmul avîntat al construcției socialiste. Celc citeva ipostaze ale minerilor în acțiune sau în repaos sînt sugerate prin linii puține, dar viguroase și hotărîte, care schițează expresiv profilul eroului în manieră artistice variate. Așa de pildă, efortul gigantic, țîșnit din conștiința superioară a rolului său, transpare în expresia fizică a minerului Janota, care, luminat de flacăra nesigură a lămpii, impresionează profund sensibilitatea vizuală a reporterului. Imaginea atinge proporțiile monumen-

talului. Janota reprezintă parcă *Omul* care învinge forța telurică a pământului și-i smulge energiile strins închinăte între straturi. În schițarea chipului unui alt miner, Grudzinski — un adevărat maestru și erou în munca sa — Cieszewski întrebuințează un procedeu cu totul schimbat. Dacă Janota emoționa prin grandiosul contururilor, Grudzinski, dimpotrivă, rămâne în mintea cititorului printr-o comportare cu totul obișnuită. Omul acesta obișnuit este capabil să desfășoare energii nebănuite în împrejurări de supremă încordare. Dar și atunci, eroismul lui poartă înfățișarea cotidianului. În sfârșit, un alt mod de a-și împlini psihologic personajele îl constituie pentru reporter: transpunerea în prezent a unui moment din trecutul eroului care, prin contrast, ne atestă creșterea lui morală și profesională. Deși este vorba doar de istorisiri ale unor pățanii cu mult haz, autorul sugerează în subtext concluzii instructive. Pentru a ajunge la calitatea superioară a muncii efectuate acum, inginerul Musialik ori Gustek au trebuit să parcurgă un drum presărat cu poicniri intens dramatice. Pe de altă parte, aceste lapidare pățanii ne relevă bogăția sufletească a acestor oameni, care în permanentă înclăștare cu cărbunele, par, uneori, celor ce-i privesc din exterior, aspri și inaccesibili afectiv. Cieszewski argumentează acest fapt, dezvăluindu-ne puternicele emoții care-i încearcă pe mineri cu ocazia scurtei dar inimoasei sărbătoriri a îndeplinirii planului de producție. Preocupările lor sînt complexe. Mina a pătruns adînc în viața lor, rotunjind-o, integrîndu-se organic în ea și înnobilînd-o prin semnificațiile înalte ale unei munci în slujba oamenilor.

Ușurința și naturalețea cu care autorul minuieste diferitele modalități artistice pentru a închea portretele umane — dimensiunea statuară cu valoare de simbol, modestia și simplitatea diurnă, ca împlinire ericului cotidian oî retrospectiva psihologică cu sens caracterizator — mărturisesc aptitudini scriitoricești suficient statornicite. Oamenii sînt reali, mișcările sufletești deși complexe sînt firești, cadrul, munca în adîncuri din care nu lipsește poezia, sînt bine sugerate. Este, de altfel, ceea ce a determinat premiarea reportajului.

STAN VELEA

SCRISOARE DIN BUDAPESTA

Toridele luni ale verii se scurg îndeobște monoton în lumea artelor, de parcă și muzele ar fi în vacanță. În acest an însă recolta verii a fost mai bogată chiar decît cea a iernii sau a primăverii...

În ultima săptămîină a lunii iulie privirile ne-au fost atrase de volumul expus în vitrinele librăriilor: *Uj versek* (« Versuri noi ») de Illyés Gyula. El cuprinde activitatea de 5 ani a poetului. « Valoare are numai poezia ce-și trage seva din pămînt » — citim undeva în voluminoasa carte și acest vers caracterizează cu fidelitate lirica actuală a lui Illyés. Este o lirică deosebită,

de bătrînețe: evocînd cu melancolia blindă a sexagenarilor figurile tovarășilor de mult dispăruți, poetul rămîne permanent în sfera preocupărilor de interes general, privind viitorul ca pe un ideal. El descoperă frumosul în apusul inevitabil al vieții, recunoscîndu-i utilitatea socială și tocmai de aceea versurile sale sînt involburate de aurie seninătate. Odinioară, Arany János tînjea după o bătrînețe liniștită și, se pare, că dintre toți poeții maghiari singur Illyés Gyula se poate bucura de acest dar. Desigur, nu întimplător. Ca explicație trebuie menționat că poetul a știut și a îndrăznit să creeze armonie între el și societate.

Și proza lui Illyés Gyula confirmă acest fapt. Astăzi putem afirma cu certitudine că sociografia *Poporul pusteii*, de Illyés, constituie cronica clasică a țărînimii maghiare dinaintea eliberării. Această operă a fost editată pentru prima oară în anul 1936 și de atunci a fost tradusă în zeci de limbi. După îndelungi ezitări, scriitorul s-a hotărît să prezinte viața de azi a «poporului pusteii», a foștilor ciobani, argați.

În revista *Kortárs* autorul a prezentat prima parte a noii sale creații, sub titlul *Atváltás* («Transformare») «Am limpede în fața ochilor ultimii 20 de ani străbătuți de proletariatul maghiar de odinioară, perioadă pe care aș dori s-o prezint în cuprinsul cărții mele. Denumirea *Poporul pusteii* a prins greu rădăcini în memoria oamenilor; mai am și azi cunoscuți — în provincie — care intitulează cartea *Fiul pusteii*. Neîncetat m-am considerat fiul acestui popor al pusteii. De pe această poziție aș dori să relatez luptele lui, reușita lui și tot ce ar putea sluji viitorului, permanentei lui înfloriri». Aceasta este profesiunea de credință a lui Illyés Gyula, alături de poporul său cu care se identifică, cîștigîndu-și astfel dreptul de a-și asuma și viitorul.

Dealtfel lucrarea *Atváltás* de Illyés Gyula este numai o parte dintr-o operă mai amplă: rînd pe rînd scriitorii maghiari aduc mărturie, prin reportaje, studii, despre trecutul locurilor natale, al regiunilor în care locuiesc în prezent, despre transformările zilelor noastre. Uniunea Scriitorilor Maghiari și Editura pentru beletristică din Budapesta au înmănușat aceste scrieri într-un volum intitulat *Haza! Kis Tükör* («Mica oglindă a Patriei»). Am vrea să amintim două studii din acest volum. Prin prisma unor date și vieți omenești veridice, excelentul poet muncitor Földeák János schițează dezvoltarea din ultimii 50 de ani a cartierului Pesterzsébet, unul din cartierele proletare ale Budapestei. Németh László creionează tipuri caracteristice din Hódmezővásárhely, unul din importante orașe ale pusteii maghiare. Aceste studii sînt deosebit de interesante, prin faptul că autorii doresc să prezinte o imagine autentică chiar a locurilor în care au fost concepute operele lor. (Majoritatea poeziilor lui Földeák János sînt scrise în Pesterzsébet, iar unul din marile romane ale lui Németh László a fost realizat la Hódmezővásárhely).

Marele eveniment al capitalei maghiare este expoziția de la Műcsarnok (Galeriile de artă). Expoziția — care cuprinde operele unui grup de zece tineri sculptori — se bucură de un remarcabil succes în rîndurile publicului; iar interesul presei față de acest eveniment este marcat de amănunțite analize critice și pasionante discuții. Vastele săli ale Galerieilor de artă prezintă un material extrem de variat. Cei zece tineri sculptori nu pot fi nici pe departe caracterizați printr-un stil unitar. Totuși, coeziunea lor este marcată prin identitatea țelului urmărit: interesul continuu, comunist, față de evenimentele prezentului, căutarea perseverentă a tipului ideal al omului epocii noastre.

Una din piesele cele mai bune ale expoziției este statuia lui Ady Endre executată de Kiss István. Se pare că tinărul sculptor este primul care a reușit să sape în piatră enigmatică personalitate a marelui poet, izolarea lui neîmblinzită, forța lui revoluționară. Ferită de exagerări romantice, această sculptură, înfățișându-l drept ca bradul, învăluit în mantie ca într-o zale, vorbește singură despre adevărata personalitate a poetului. Printr-un procedeu special de plastică în metal, Segesdi György a reușit să oglindească veridic în portretul lui Fidel Castro personalitatea conducătorului care înaintază cu dirzenie în luptă crîncenă. Grupul executat de Kalló Viktor în amintirea martirilor contrarevoluției își are locul de mai bine de un an în Piața Republicii din Budapesta. Aci în sală am putut admira încă o dată monumentalitatea creației, figura centrală care, și în momentul cînd cade răpusă de durere, exprimă eroismul triumfător.

Expoziția colectivă a tinerilor, una din cele mai importante treceri în revistă în domeniul artelor plastice, are și o importanță literară. Căci cine ar putea nega influența reciprocă dintre arte? Ea ajută la rezolvarea problemei corelației dintre arta modernă și moștenirea națională. Cele citeva creații frumoase ale tinerilor sînt o dovadă a posibilității acestei rezolvări.

★

Acum aș dori să vă relatez despre un clasic, a cărui descoperire este realizată în zilele noastre. Numele scriitorului este Bálint György. Culegerea în două volume a lucrărilor sale a fost evenimentul senzațional al zilei cărții din acest an și vine să umple un gol, tălmăcind cititorului activitatea de o deosebită importanță a autorului, abia schițată de literatura maghiară dintre cele două războaie mondiale.

Activitatea lui Bálint György este caracterizată printr-o neconținută căutare. Începîndu-și cariera ca ziarist radical burghez, ajunge unul din colaboratorii cei mai importanți ai revistei comuniste legale *Gondolat*. Tot timpul s-a menținut în cadrul aparent strîmt al ziaristiceii; cu toate acestea, nu a fost numai criticul, inspiratorul celor mai mari poeți ai epocii József Attila și Radnóti Miklós, ci și un demn coleg al lor. Bálint considera și ziari tica drept o sarcină etică, consacrîndu-se ideii antifasciste, comuniste. El urmărea cu atenție evenimentele interne și internaționale. Caracterizînd fascismul din Ungaria, pe cel german sau italian, comentînd evenimentele războiului civil din Spania, Bálint era purtătorul de cuvînt al oamenilor simpli, ai muncitorimii. Da, el a vrut să aducă lumină în rîndul acelor pentru care «cinci parale reprezintă bani grei, atotputernici, sub a căror copleșitoare dominație sînt nevoiți să trăiască».

Programul lui este manifestarea acelui deziderat care impune artistului, scriitorului: slujirea problemelor de interes general. De aceea, citînd lucrările sale, simțim adîncă legătură spirituală dintre el și prietenul sau Radnóti Miklós. «Reacionînd cu extremă sensibilitate la pericolul de moarte ce decurge din societate, din situația istorică, el reflectă această atmosferă în lumea concretă, în situația istorică concretă dată, care devine astfel în strofele sale simbolul morții brutale, premature». Astfel îl caracterizează Bálint pe Radnóti Miklós într-unul din ultimele sale articole. Dar această trăsătură caracterizează și arta sa. De la mijlocul deceniului al 3-lea, se

accentuează în el convingerea că este urmărit; de altfel acțiunile teroriste ale instituțiilor horthyste au grijă să-i întărească această convingere. De aceea își concepe fiecare lucrare, ca și cum și-ar scrie ultimele sale rânduri. Stilul atît de riguros concis în care și-a scris articolele, eseurile, cizelindu-le pînă aproape de proză versificată, a fost dictat nu numai de necesitatea folosirii unui spațiu restrîns, ci este și rezultatul unei griji minuțioase pentru măiestria artistică.

Bálint György, împreună cu emigrantul de la Moscova, Gábor Andor și Fábry Zoltán din Cehoslovacia au creat un stil ziaristic, în care sarcinile publicistice de zi cu zi se îmbină la cel mai înalt nivel cu problemele de literatură. Bálint György reacționa prompt și cu exactitate la schimbările politice interne sau externe dar, în același timp, caracteriza cu o uimitoare acuitate fenomenele literaturii contemporane. Majoritatea analizelor sale

SCHÖNTHAL WOLFGANG (Austria)

Peisaj vienez

sint valabile și astăzi. Viața l-a făcut să înțeleagă sarcinile actuale ale literaturii, iar literatura l-a ajutat să aprecieze fenomenele vieții. A știut să generalizeze, a știut să se ridice de la clipa pieritoare la adevăruri eterne.

A avut o viață tragică. « E greu să trăiești frumos în zilele noastre, aproape imposibil », citim într-una din mărturiile sale scrise în 1934. Pe Bálint l-a ispitit tocmai acest imposibil. Și pare aproape firesc că și el a căzut lovit de orinduirea fascistă: în anul 1943 a fost dus la muncă obligatorie și asasinat.

Budapesta, 1 august 1961

E. FEHÉR PÁL

GERHART HAUPTMANN — POETUL

NDL

NEUE DEUTSCHE LITERATUR

Cunoscut îndeosebi ca dramaturg, Gerhart Hauptmann a fost și poet. De o mai inegală, dar totuși incontestabilă valoare. Ne-o reamintește, într-un mic studiu, revista *Neue Deutsche Literatur*, care socotește că ar fi și drept și folositor, cu prilejul apropiatei împliniri a o sută de ani de la nașterea marelui scriitor german, să fie pusă în adevărata ei lumină și opera sa poetică. Ca un îndemn și ca un bun început, studiul apărut în numărul 6 al revistei analizează cu multă pătrundere *Das Bunte Buch* (« Cartea Pestiță »), cea mai semnificativă dintre cele trei culegeri de versuri ale lui Hauptmann. Deși cuprinzând poezii din tinerețe, « Cartea Pestiță » a apărut și a putut fi accesibilă marelui public abia când autorul atinsese vârsta de optzeci de ani. Acest lucru este el însuși semnificativ. La douăzeci și șase de ani, Hauptmann a voit să-și publice, sub acest titlu, cele dintii versuri ale lui. Dar editorul a dat faliment în timp ce volumul se afla în curs de tipărire. Astfel că autorul s-a ales numai cu spatele. Ajuns cîțiva ani mai târziu un scriitor cu autoritate în urma publicării nuvelor *Camavalul* și *Cantolnierul Thiel* și a reprezentării primei sale drame: *Înainte de răsăritul soarelui*, poetul nu numai că nu s-a mai gîndit să-și publice primele poezii dar și-a retras din librării și poemul epic *Promethidenlos*, tipărit pe propria lui cheltuială în 1885. Într-adevăr, o cotitură se produsese în concepția lui Hauptmann despre misiunea și îndatoririle scriitorului. Puternic impresionat de *Nora* lui Ibsen și, mai ales, de *Puterea Întunericului* a lui Tolstoi, el a înțeles că trebuie să se îndrepte spre teme majore, legate de problemele esențiale ale vieții și ale omului. « Nu poate să fie poezie — spunea el — după cum nu există flori și fructe, fără să-și tragă seva din pămînt ». Preocupările și temele abordate în versurile de tinerețe i se păreau minore. Aprecieră era însă în parte nedreaptă și se datora nu numai unei stricte

exigențe literare ci și noii sale concepții despre misiunea scriitorului. În 1924 s-a lăsat convins de un editor din Leipzig să publice « Cartea Pestră » dar numai într-o ediție de lux, cu un tiraj limitat la nouă zeci și nouă de exemplare (1) și cu o prefață în care autorul făcea numeroase rezerve. În ciuda acestor rezerve, ajuns în plină maturitate, Gerhart Hauptmann nu își mai renega primele sale versuri. Fiindcă, după trecere de peste trei decenii, își dădea seama că izvorind din sentimente simple dar adinci, ele aveau o valoare de autenticitate umană semnificativă. Aceeasi culegere reapare în ediția completă a operelor lui Hauptmann, din 1942.

Heinz Dieter Tschörtner arată, în studiul său din NDL, că alături de versuri adesea convenționale, în care preocuparea meșteșugului și a șlefuirii ajunge uneori până la prețiozitate și alături de poezii al căror romantism este excesiv de neguros, « Cartea Pestră » este străbătută de un suflu generos și de umanism lucid. Criticul remarcă totodată cîteva poezii care pot fi considerate drept punctul de plecare al orientării scriitorului spre o literatură cu puternice trăsături realiste și preocupări sociale adinci. Aceste preocupări sînt însă limitate la o compasiune neputincioasă față de suferințele celor sărmani și obidiți; prețul se identifica uneori cu aceste suferințe, dar nu era conștient de lupta proletariatului și de revendicările lui. Totuși, într-una din poeziile « Cărții pestră », *Trenul de noapte*, Hauptmann sesizează abisul care separă clasa muncitoare de burghezie și opoziția iremediabilă care le desparte. Autorul studiului din NDL conchide pe bună dreptate că nu se poate concepe o adevărată cunoaștere a personalității și aportului marelui scriitor făcînd abstracție de opera sa poetică.

★

În același număr, NDL semnalează apariția revistei SECOLUL 20 cu o notă cordială.

LIDA I. GOLEA

O CARTE NOUĂ DESPRE ARAGON

În librăriile noastre a sosit de curînd o carte care poartă un titlu promițător: *Aragon romancier*, e semnată de Pierre de Lescure și tipărită de Gallimard.

Pierre de Lescure este autorul mai multor romane și volume de eseuri, precum și deținătorul unei cronici literare la revista *Lettres Françaises*. Rubrica sa se numește « O carte printre altele », titlu care-i îngăduie lui Pierre de Lescure să poposească în fața acelor volume care-i plac îndeosebi, răspunderea recenzării unor cărți semnificative fiind lăsată pe seama lui André Wurmser.

Cărțile pe care îndeobște și le alege Pierre de Lescure fac parte din literatura fantastică sau din cea utopică, revenite la modă în Franța de azi întocmai precum erau și în Franța celui de-al 18-lea veac, în precajma Revoluției. În subiectivismul acestor « fabule » moderne, unde ideea se îmbracă în vestmintul fanteziei

și folosește simbolul, probabil că de Lescure se regăsește pe sine și se bucură să lase închipuirea lui s-alerge liberă, neconstrinsă de logică.

Dar iată că azi, silințele lui Pierre de Lescure se aplică asupra unei teme majore: romanele lui Aragon. E vorba aici de unul dintre cei mai de seamă scriitori contemporani și de o creație care se întinde de-a lungul a patruzeci de ani. În fața unei cariere atât de glorioase, a unor opere încărcate de un mesaj lucid și vibrant, de Lescure se comportă însă întocmai ca în prezența unei povești fantastice: lasă condeil să alerge în voia fanteziei, lăsându-ne și pe noi, cititorii, la sfîrșitul acestui volum, posesori a citorva adevăruri ingenioase dar parțiale, pierdute parcă fiecare pe câte o cărare șerpuitoare, departe de drumul drept al gândirii limpezi.

«Cheia operii lui Aragon — spune editorialul monografiei critice (redactat poate de autor) — este dragostea pentru o femeie». Femeia este Elsa Triolet și criticul are grijă să citeze în volumul său pe Aragon care a spus cîndva: «degeaba au voit unii a înțelege, cînd o numeam pe Elsa, că vorbesc despre Franța... spun Franța cînd doresc să vorbesc despre Franța, iar Elsa nu a fost, credeți-mă, niciodată pentru mine un mit». «Iubirea aceasta pentru Elsa — continuă criticul — nu este, așadar, izvorul unei inspirații sau al unui simbol... Este o viață care se întrerupe și, de-a lungul operei sale de romancier, Aragon afirmă această încăpăținare de a iubi precum ne îndrăgim să existăm, deși știm că viața este moartea mereu înlăturată. Poate pentru că viața și dragostea nu sînt decît unul și același lucru și că mintuirea vieții se află în iubire».

O dată creația lui Aragon astfel centrată, nu-i mai rămîne lui de Lescure decît să o explice prin eul romancierului, un eu încărcat de dragoste. Și cum «lumea reală» (aceasta este și titlul ciclului de romane al lui Aragon) se reflectă în eul romancierului și se refractă prin el, metoda lui de Lescure e perfect îndreptățită cu condiția ca ea să dea rezultate.

Numai că aceste rezultate sînt, după cum vom vedea, inconsistente, fără a fi, dealtfel, modeste. Ele tind spre adîncime și uneori o și ating, dar atunci aceasta ni se arată cu un diametru atât de redus încît privirea noastră nu prinde, adeseori, decît fărîme de întineric. Să încercăm totuși să culegem în cartea lui de Lescure unele observații prețioase, deși deslinate, privind proza lui Aragon, neuitînd a sublinia și afirmațiile ce ni se par cel puțin contestabile.

De Lescure observă, de pildă, că la Aragon «nu este vorba de un mod de a face ci de un mod de a trăi». («non point savoir-faire mais savoir-vivre»). Romancierul nu privește viața ci o trăiește o dată cu eroii săi. Această «co-existență» are consecințe compoziționale. Aragon nu șoiaie să amestece momentele duratei. Faptul apare cu deosebit relief în romanele istorice, în *Săptămîna patimilor*, în special, unde reflectorul romancierului se plimbă și luminează alternativ sectoare felurite ale timpului: evenimente din viața lui Géricault, visurile copilului Aragon, imaginea Elsei Triolet, amintirile lui Aragon, ofițer francez, și apoi, din nou, pe muschetarul regelui, Théodore Géricault. Romanul istoric cuprinde, astfel, în versiunea lui Aragon, un trecut retrăit, și nu reconstituit, legat de prezent și de viitor. «Fluiditatea duratei este redată de mersul personal al romancierului, prezent, totodată, printre oamenii timpului său și printre personajele lui».

Romancier al «timpului regăsit», Aragon reflectă, în romanele lui, realitatea, cum reflectă și durata, într-o intimă conexiune cu eul său. Acest realism este — spune de Lescure — realismul socialist pe care criticul încearcă a-l defini, în legătură cu Aragon, astfel: «experiența de romancier a lui Aragon poartă, evident, asupra eului, eul se amestecă neconținut (în această experiență), dar

faptul eului — le fait du „je" (?) — este acela sezișat de către impresiile noastre, deformat de imaginație, adoptat de viața noastră adică, amestecat cu aceasta, scufundat în misterul eredității, al visurilor, al emoțiilor, al lucidității și al inconștientului, pșnit adică din lumea reală, care nu este exterioară, ci devine noi înșine».

Nu cunoaștem deci lumea reală ci imaginea lumii reale astfel cum ea se alcătuiește în noi. E o reflectare a refracții care — pare-mi-se — garantează cu greu veridicitatea dacă admitem că în cuprinsul ei se mai amestecă și «visurile, inconștientul și creditatea». Oare această gnoseologie să nu datoreze nimic lui Henri Lefebvre? Și nu e oare cazul să opunem acestei confuze definiții vorbele limpezi ale lui Lenin: «Arta aparține poporului. Prin rădăcinile ei cele mai adinci, ea trebuie să pătrundă în însuși grosul maselor largi muncitoare. Ea trebuie să fie pe înțelesul acestor mase și iubită de ele. Ea trebuie să unească simțirea, gândirea și voința acestor mase, să le ridice. Ea trebuie să ridice artiști din sinul ei și să-i dezvolte».

Pe drumurile șovăicnice pe care le urmează, Pierre de Lescure întâlnește, totuși, câteva idei interesante. Acestea sînt, în genere, de ordin stilistic. Astfel e observația privitoare la alternanța planului obiectiv cu stilul oral, «treccrea, pe nesimțite, de la viziunea obiectivă la clișeele limbajului, trecere care asigură continuitatea unei compoziții vii». O altă distincție care merită a fi reținută, e aceea între «imaginile literare și imaginile proprii romanului (images romanesques), ultimele fiind, după părerea lui de Lescure, mai frecvente la Aragon decît primele. Ele consistă în redarea unui gest, a unei intonații sau a unei anume reacții care caracterizează personajul mai complet decît metafora clasică sau descrierile psihologizante. «Aceste imagini — spune criticul — alternează cu ceea ce ar putea părea enunțarea unui mic discurs menit a ne face să trecem de la personajul individual, care a reținut atenția cititorului, la aspectele concrete ale condițiilor colective ale unei clase».

Acı ne oprim. Căci — cititori, la rindu-ne — a cărții lui Pierre de Lescure, am avea dreptul să credem că și criticul va trece de la aspectele individuale la cele colective și generale. Admițînd importanța unghiului de vedere personal al artistului, am dori ca, din perspectiva acestuia, să se întregască o viziune cuprinzătoare, veridică și — cînd e vorba de un scriitor comunist cum e Aragon — partinică.

Dar iată că aci de Lescure se împiedică. După ce ne-a spus că Aragon «datorită luării în posesie a ființelor și a lucrurilor, prefăce lumea, fără a o schimba, de pe pozițiile unui fel de distanțe estetice», ne silește și pe noi să păstrăm aceeași distanță de la care ochiul nu mai zărește esențialul operei lui Aragon: calea îngustă și aspră pe care un om cinștit a urmat-o pentru a ajunge, printre stînci și prăpăstii, în poienele verzi ale solidarității umane și puterea artistului nu numai de a crea indivizi, dar și de a reflecta mișcarea maselor și trezirea lor la conștiință. Caracterul esențial al unui roman ca *Săptămîna Patimilor* nu este nici alternarea, dintre trecut și prezent, nici «culoarea dominantă a dragostei», și nici continuitatea dintre planul obiectiv și stilul oral, ci apariția în roman a conștiinței populare și colective care stăpînește și orientează destinul individual. Théodore Géricault, fără voia și fără știrea sa, merge pe calea pe care i-o indică poporul francez și ceea ce este admirabil în romanul lui Aragon e urmărirea, într-o anume conștiință, a acestui dictat obiectiv.

Și apoi, o monografie intitulată *Aragon romancier* studiază o operă care, după cum spuneam, se înșiră pe patruzeci de ani. E vorba aci de o lungă evoluție și ne mirăm că un critic, cunoscător al materialului istoric — cum e probabil

Pierre de Lescure — nu a încercat să urmărească etapele acestei evoluții care-l duce pe Aragon de la suprarcalism la realismul socialist.

Fiecare etapă e însemnată de o piatră de hotar. Pe ea stă scris numele unei victorii: a victoriei. Intelctualul Aragon, fiu de mari burghezi, discipol al lui Guillaume Apollinaire, înțelege, încet dar sigur, valoarea luptei, a luptei pentru dreptate în numele clasei celei mai revoluționare din istorie. «Joc pentru a le da arme», declară Aragon în ultimul lui volum, *Dau cărțile pe jață* («J'abats mon jeu»). Din luptă se va naște viitorul, «această primăvară a cimitirelor», cum spune tot Aragon. Ne-am fi bucurat să aflăm, în cartea lui Pierre de Lescure, și luptele lui Aragon și perspectiva unui viitor înflorit.

ELENA VIANU

ÎN JURUL «NOULUI ROMAN»

Les **Nouvelles Littéraires**

Moda «noului roman» continuă în Franța, cu

toate că intențiile care-l animă nu sînt încă destul de limpezi pentru protagoniștii lui. Aceștia nu încetează însă să publice cărți, să-și exprime în reviste convingerile lor estetice după cum o anume presă nu încetează să întrețină în jurul creațiilor lor o curiozitate cel puțin binevoitoare. Este printre altele cazul revistei *Les Nouvelles Littéraires* care în două numere consecutive a organizat o amplă discuție în jurul «noului roman» cu concursul scriitorilor Nathalie Sarraute, M. de Saint Pierre, Claude Simon, Jean Hougroun și J. R. Huguenin.

Prima chestiune care a fost luată în dezbatere a privit raportul literaturii cu morala. Așezîndu-se la masa de scris, romancierul are intenția de a promova o idee morală? Claude Simon, care în cursul discuției a avut rolul de vioara întâia a subiectivismului și antirealismului, a declarat categoric că scriind nu-și pune probleme «în termeni de morală». Nathalie Sarraute — discretă în intervențiile ei — și-a dat, în esență, adeziunea la această idee. Sub pretextul de a anihila total «romanul cu teză, moralizator» (direct, a fost atacat Paul Bourget) a fost refuzată literatura «care aduce o interpretare a lumii» oricare ar fi ea. Și bineînțeles, acest nihilism modernist care se prezintă pe sine ca o cale revoluționară în literatură, este plictisit atunci cînd critica îi pune întrebarea: Ce mesaj comunicați? «Dacă eu l-aș cunoaște (mesajul — n.n.) n-aș mai continua să scriu», a răspuns J. R. Huguenin în asentimentul colegilor săi. Deci o altă varietate a literaturii burgheze care pretinde a fi pe deasupra claselor. Deci lipsa oricărei idei morale conștiente, a oricărei «teme speciale» sau cum se exprima J. Hougroun cu o vială dar răutăcioasă intenție polemică la adresa literaturii realiste: «Puțin mă interesează istoria».

Atunci, după ce reguli se desfășoară creația acestor scriitori? Ce vor ei să spună?

Pentru Claude Simon, a scrie echivalează cu « a-și copia viziunea subiectivă », atât și nimic mai mult. Și, în această activitate, care nu se știe la ce rezultat poate să ducă — s-ar zice, plină de surprize, chiar pentru autor — el simte ajutorul limbajului însuși: « din limbajul însuși, din material, se naște un lucru care va surprinde, pe care nu l-am gândit să-l facem ». Limbajul « nu este numai un mijloc, ci și un motor. Este creator, el însuși ». Iată, așa dar, un fapt « nou »: limbajul ca demiurg literar! Că asupra acestor mărturisiri plutește umbra iraționalismului decadent este evident, dar « noul roman » are legături mult mai puternice cu iraționalismul și decadența.

Dacă pentru a face literatură nu este nevoie de nici un criteriu obiectiv, ci este suficient și necesar ca fiecare să-și comunice « senzațiile » — cuvîntul a fost repetat aidoma de cîteva ori, în cursul discuției — care este deosebirea între literatură și nonliteratură? Claude Simon răspunde: « ceea ce scriu trebuie să fie asemănător ». Cu ce? « Cu amintirea, cu imaginația mea ». M. de Saint Pierre — care în cursul schimbului de păreri, a făcut figura unui opozant hotărît și jovial, aducînd numai nuanțe lipsite de importanță în fond, față de opiniile colegilor săi — afirmă că pentru el esențialul este ca ceea ce scrie să fie « viu ». Nu adevărat, nici conform cu realitatea socială, ci « viu ». Dar cum poți fi sigur că ceea ce ai zugrăvit tu este « viu »? « Mi-e imposibil s-o spun, declară el incurcat, o simt cu propriile mele antene ». M. de Saint Pierre speră să fie acceptat nu numai ca autorul dar și ca unicul judecător al romanelor sale.

Potrivit părerilor acestor « revoluționari » în arta romanului, literatura ar urma să aibe drept unic țel exprimarea cit mai fidelă a « senzațiilor » celui care scrie. Evident însă că și un dement poate exprima sincer ceea ce simte, deci și ceea ce va ieși din condeiul lui va fi literatură! După sinceritatea față de dicteul automat — care nu era întotdeauna automat — după fidelitatea față de inconștientul freudist, prin devotamentul orb și absolut față de simțurile, nu importă cărui individ, « noul roman » nu face decît să adauge o altă filă la vechiul decadentism burghez.

Filozofic se pare că el se inspiră dintr-o concepție care cel puțin în unele privințe, nu este îndepărtată de cea a pozitiviștilor, neo-pozitiviștilor și semanticienilor, inițiată, după primul război mondial de către « școala din Viena » și continuată apoi de Wittgenstein, Carnap, Ayer etc. În acest spirit, găsîm la protagoniștii « noului roman », pe lîngă un enorm interes subiectivist pentru analiza datelor simțurilor și un atac vehement împotriva ideilor, noțiunilor, suspectate de o mobilitate care le-ar face inutilizabile. « Romanul nou se singularizează prin refuzul cuvintelor abstracte » — declară J. R. Huguenin. Și, interpretînd sofistic evoluția conținutului noțiunilor, el conchide cu un umor involuntar că nu mai poate întrebuița în scris cuvinte ca « dragoste, onoare » etc. Urmează în mod fatal, crede el, ca, pe viitor, să ne referim numai la realități concrete. « O masă este întotdeauna o masă. Această constatare a turburat o întreagă generație », exclamă el patetic.

Rezultă de aici, pentru « noii » romancieri, recomandăția de a-și exprima, cu o exactitate cit mai mare impresiile, de a adînci confesiunile simțurilor, de a elabora un fel de imagini monografice a felului particular de a simți, al fiecăruia. J. R. Huguenin crede că literatura se îndreaptă spre o cercetare tot mai detaliată a obiectului ei, similară în efort științei care a trecut de la studiul moleculelor la cel al atomilor iar acum merge mai departe. Cu aceeași vervă fantezistă, Claude Simon invocă o altă analogie cu știința: știința ajunge la o specializare accentuată, deci tot astfel trebuie să procedeze și

literatura. Chiar dacă am lua afirmațiile lui ca fiind fără cusur, ne este destul de ușor să observăm că omul de știință, prin specializare, aprofundează un domeniu al realității obiective, în timp ce programul « noilor » romancieri duce spre distilarea impresiilor subiective, de atâtea ori înșelătoare și fără valoare tipică, duce spre subiectivism, deci reprezintă exact antipodul năzuințelor științei și totodată al literaturii realiste.

Nutriți cu astfel de idei, « noii » romancieri sărbătoresc aproape în unanimitate « omorirea personajului »; atunci, însă, ce rămâne în roman? « O anume substanță, o anume ordine a senzațiilor » se exprimă sibilic Nathalie Sarraute. « Emoțiile mă interesează, nu atât personajele », o completează J. Hougron. Iar dacă totuși, personajul nu poate fi total lichidat — cum susține de exemplu J. R. Huguenin — el trebuie să fie cit mai departe de concepția obișnuită asupra caracterelor și să întruchipeze cât mai fidel un destin omenesc.

Ideea de destin este elogiată de « noii » romancieri care sînt fericiți de a o găsi la Bernanos, Kafka, Mauriac, și cred ei, chiar la Zola. Ideea de destin, destul de răspîdită în literatura apuseană, este reflectarea deformată a unui fenomen real și anume a ecoului pe care-l are stihia capitalistă în biografia unui om. Neînțeles, acest fenomen este prezentat ca o fatalitate, însoțită de tînguirile unei metafizici mai mult sau mai puțin rafinate. La Bernanos destinul este « dumnezeu », iar la Mauriac « lupta dintre jertare și păcat ». Ce cred participanții la discuție despre « destinul » astfel înțeles? Nu se știe.

Mai puțin iconoclaști decît André Breton, ei ajung în concluzie la ideea comună că nu sînt lipsiți de predecesori. Ei vorbesc cu venerație despre Proust și — se putea altfel — despre Joyce, despre pictorii impresionisti de la care ar fi împrumutat ambiția de a descoperi adevărul dat de simțuri, și chiar despre Flaubert, a cărui celebră mărturie — « Ema sînt eu » — o denaturează într-un sens violent subiectivist. Cu alte cuvinte, ei și-au căutat și la nevoie și-au ticluit strămoși care să-i susțină, cu autoritatea lor, într-o întreprindere, evident, sortită eșecului.

TITUS ȘTEFĂNESCU-PRIBOI

SZYMON KOBYLINSKI (R. P. Polonă)

Peisaj lunar

DETECTIVI LITERARI

CRITIQUE

Sub titlul *Doi detectivi literari*, cunoscuta revistă franceză publică o recenzie comună a două volume de critică: *Geneza operei poetice* (563 de pagini) de J. P. Weber și *Istorie extraordinară*, de Michel Butor, laureat, în țara sa, al unui Mare Premiu al Criticii. Autorul recenziei, Jean-Pierre Attal, ne oferă dincolo de premisele și concluziile analizei sale, discutabile, un succulent material ilustrativ pentru impasul în care critica burgheză se află de multă vreme.

Iată, pe scurt, înfățișată cu o admirabilă neutralitate aparentă, dar cu multă ironie, în fond, metoda critică a lui J. P. Weber, bazată pe psihanaliză. « Astăzi — scrie Attal — pornind de la psihanaliză, care se pretinde o știință și încă o știință eficace, e elaborată o critică literară care nu-și propune drept scop să judece, să lumineze, nici să situeze opera în contextul istoric și social al vremii ei, ci să disece această operă, să-i facă un fel de autopsie, ca să-i determine nu cauza morții ci a existenței ei, căci ea este, dacă nu fructul unei crime, în orice

caz al unui eveniment-șoc în viața autorului ei». Acest «eveniment-șoc» trebuie neapărat să se fi petrecut în copilăria scriitorului, care-l re trăiește apoi, înconștient, în toată creația sa și, deci, sarcina criticului este de a descoperi în fiecare autor care este acest eveniment din copilărie și *tema unică* dictată de el. Attal se amuză să denumescă această «metodă critică» — «metoda lui Sherlock Holmes». «Dacă scopul detectivului de rind e să descopere *criminalul*, scopul detectivului literar e să descopere *tema*... Metoda comportă două momente distincte: mai întâi găsește tema apoi dovedește că întreaga operă răspunde la această temă unică. Cu alte cuvinte, se găsește criminalul și se dovedește că el e singurul adevărat. Indicele care, pentru Sherlock Holmes, poate fi un fir de păr, un chiștoc, un strop de noroi lipit de covor sau mirosul delicat al unui parfum, pentru domnul Weber poate fi o amintire din copilărie, un text semnificativ cu deosebire, *cuvinte, obiecte, forme, structuri*, care revin cam prea des în opera scriitorului, adică la locul crimei». «Indiciile» joacă deci în critica literară de acest soi același rol pe care-l joacă în acțiunea detectivului: «un păr blond în preajma cadavrelor are tot atita valoare, dacă într-adevăr criminalul e blond, câtă are obsesia orologiuului în opera lui Poe dacă într-adevăr i se descoperă o amintire din copilărie în care e vorba de orologiu». Desigur, există riscul unor indicii greșite dar, pentru un Holmes adevărat există «un anume tact al analizei» — cum previne Weber care înlătură apropierea fără perspectivă și le intuiește pe cele revelatoare. Ca exemplu de analiză după metoda Sherlock Holmes, Attal prezintă capitolul pe care Weber i-l închină lui Mallarmé. Mai întâi care e indicele cel mai izbitor? Frecvența extraordinară a motivului *păsării*, al *aripii*, al *peniei*; ca și a motivului *zborului*, al *mișcării înaripate*, al *căderii*. Criticul detectiv, în prezența unui asemenea indicii, capătă imediat ceea ce el însuși numește «presentimente tematice». «Ca aceste presentimente să devină certitudini, trebuie să găsim o amintire din copilăria lui Mallarmé în care acesta să mărturisească de pildă că a asistat cîndva la căderea unui cuib și la moartea pușorilor». Cum o asemenea amintire nu a fost scrisă vreodată de poet, criticul detectiv se mulțumește cu un vers oarecare în care e vorba într-adevăr de «căderea unui cuib». Cercetările amănunțite și perspicace ale criticului descoperă repede că imaginea acestei căderi «aparține fără îndoială unei experiențe trăite de Mallarmé între 10 și 13 ani — vîrsta medie a stricătorilor de cuiburi — așa cum au arătat rezultatele unei anchete organizate de domnul Weber printre elevii săi din clasa de filozofie». Domnul Weber nu se poate deci cituși de puțin îndoii că versul citat relevă, din copilăria poetului, «numeroase excursii în tovărășia țărănușilor, prin crînguri și pe sub arbori, tocmai în căutarea cuiburilor și a ouălor de păsări sălbatice». Așadar frecvența temei *păsării* poartă pecetea unui eveniment tematic foarte vechi. Domnul Weber conchide că poetul nostru poartă doliu după una sau după mai multe păsărele moarte, poate chiar din vina lui iar întreaga poezie a lui Mallarmé are «o funcție de ispășire» — de răscumpărare a vinei infantile de a fi omorît o păsărică. Demonstrația criticului-detectiv continuă, cu lux de amănunte pentru a dovedi că întreaga poezie a lui Mallarmé este rodul unei obsesii din copilărie, a remușcării față de presupusa păsărică omorîtă. Această obsesie este reliefată și în versurile în care e vorba, de pildă, de *oglinzi*, pentru că «aceste oglinzi, interpretate în lumina tematicii mallarmeene a copilului-păsărar, transpun, de fapt, imaginea oglinzilor care în mod obișnuit sînt folosite pentru prinderea păsărelelor pe care reflexele soarelui le atrag și le orbesc în același timp».

Un oarecare vers ermetic, confuz și pentru exegeții mallarmeeni, i se pare lui Weber de o claritate de cristal. Astfel «Îmi ofer cupa goală în care suferă

un monstru de aur» nu poate însemna decît: «Cupa goală e cuibul căzut, din care au plecat pînții și în care suferă o păsărică nenorocită». . . Însuși ermetismul lui Mallarmé s-ar explica, după domnul Weber, prin aceeași temă infantilă, căci versul poetului trebuie, de fapt, să echivaleze cîntecul păsării ucise, să fie deci «un cîntec pur, de neînțelept, obscur și, de la sine, inuman».

A doua metodă critică înfățișată în recenzia lui Attal este aceea pe care o intitulează «metoda lui Hercule Poirot», după eroul celebrelor cărți poliste ale Agathe Christie. Detectivul Poirot nu urmărește indiciile, ca Holmes, ci mai ales psihologia criminalilor. Aceasta e metoda pe care o folosește altfel interesantul romancier și eseist Michel Butor în studiul său despre Baudelaire. Butor pornește de la un vis povestit de poet la un moment dat pentru a-i explica simbolurile și a deduce, pe această cale, psihologia poetului. De pildă, în vis «e vorba de un pantalon descheiat, de picioare ude, de sandală dispărută, apoi de apariția amîndorura, de niște galerii largi pe pereții cărora atîrnă rame de felurite desene, de păsări colorate cu penajul foarte strălucitor și cu ochii *vii*, de un monstru care stă veșnic pe un pedestal și care are într-insul mult *roz* și mult *verde*. . . și de asemenea de ceva negricios care se învîrte de cîteva ori în jurul picioarelor sale ca un șarpe uriaș, apendice monstruos care îi pornește din cap ca o coadă de pîr etc. . . . Cele mai mărunte detalii ale acestui vis fac în lucrarea domnului Butor obiectul unui comentariu, subiectul unui subcapitol, cîteodată chiar al unui capitol. Totul e tîlmăcit, interpretat, cîntărit, judecat printr-o confruntare de citate, prin evocarea unor evenimente istorice, prin mărturiile unor personalități din lumea literelor și, încetul cu încetul, primim asigurarea că în acest vis e *întreg raportul dintre poezie și sexualitate, poezie și revoluție, poezie și sinucidere, la Baudelaire — luminat dintr-o dată*.

Speculațiile unui estetician psihanalist cam aventuros, ca și ale unui romancier inteligent și talentat, deși confuz în întreaga sa ideologie, îl fac pe recenzentul Jean-Pierre Attal să conchidă că în genere critica literară e menită eșecului, ambiția ei fiind să descopere ceea ce Heidegger spunea că «nu poate fi descoperit prin nici o descoperire». Idealismul agnostic al recenzentului, lucid în fața experiențelor mai mult comice pe care le discută, îl duce pe el însuși la impas. După părerea lui, critica tinde neconștient să-și depășească limitele dar se izbește de realitatea fatală a acestora. Opera nu poate fi «explicată» susține el, ignorînd perspectivele deschise criticii literare de estetica marxist-leninistă care dezvăluie atît specificul reflectării artistice în genere, cît și factorii determinanți și definiții din creația fiecărui artist.

A. B.

UN MOMENT LITERAR EUROPEAN

O dată cu volumele apărute în colecția de literatură contemporană « Colosséo » din Roma — pusă sub egida revistei *Europa letteraria* — s-a trasat mai deplin conturul unui interesant moment literar internațional. El cuprinde o activitate diversă — de la colaborările unor poeți, romancieri și critici de seamă din toate țările europene, în paginile revistei de mai sus, la inițiative de organizare a unor întâlniri personale între acești scriitori și la tipărirea separată a unor lucrări ale lor — de preferință inedite — într-o colecție bine îngrijită, cu introduceri scrise de însemnați critici italieni și străini. Toată această activitate nu este eclectică, ci concretizează o direcție organică de manifestări, care îi dau structura unui moment literar specific, vrednic de toată atenția.

Este cazul să amintim că acest moment literar își are origina într-o frământare de substrat, care s-a petrecut în legătură cu procesul de formare a Comunității europene a scriitorilor, la Neapole și Roma, în cursul ultimilor ani. Numeroși scriitori occidentali, indeosebi spanioli, vest-germani ori englezi, ale căror concepții progresiste nu se împăcau cu climatul moral și politic din țările respective, suferau de o explicabilă nevoie de apropiere, de relații directe cu scriitorii din alte țări, am putea spune simțeau nevoia unui « cenaclu internațional ». La aceasta s-a adăugat atmosfera din ce în ce mai favorabilă de care au început să se bucure principiile colaborării culturale dintre țările europene, ca o necesitate superioară a zilelor noastre, inspirată de imperativul conviețuirii pașnice a popoarelor. Vizite reciproce, între scriitorii țărilor socialiste și celor occidentale, au pus în contact personal artiști de vază ai epocii actuale. Este, neîndoios, un merit al scriitorilor italieni în marea lor majoritate, faptul că toți acești fermenți rodnici de viață literară internațională au fost recunoscuți fără întârziere și dezvoltăți, sub diverse forme, la ei acasă. Comunitatea europeană a scriitorilor s-a constituit din necesitatea unei colaborări pe baze larg democratice și sub acest unghi își desfășoară activitatea și revista *Europa letteraria* din Roma, cunoscută de altminteri cititorilor români prin interesul pe care ea îl poartă și literaturii noastre.

Primele volume de literatură contemporană europeană ale colecției « Colosseo », ilustrează și ele spiritul care însușește cercurile revistei din Roma și pe conducătorul ei, criticul literar Giancarlo Vigorelli. Colecția este deschisă de cartea lui G. B. Angioletti, intitulată *Tutta l'Europa*, însoțită de o introducere semnată de Carlo Bo. În acest volum se întrevăd, și adesea se precizează în chipul cel mai net, o parte din ideile care însușesc, în speranțele lor, pe mulți scriitori italieni și în genere occidentali, de astăzi. Ei manifestă în primul rând — împreună cu Angioletti — o mare îngrijorare, de altminteri justificată, privind situația culturii și literaturii în Occident. Angioletti vorbește fără ocoliri: « Occidentul se îndreaptă spre conținuturi literare din ce în ce mai aride și către forme stilistice din ce în ce mai nedemne. Gustul decade, fantezia devine nesăbuită, greața pentru tot ce e bun și frumos în lume atinge straturi din ce în ce mai inocente ale publicului.

Occidentalii, pe de altă parte, nu vor să mai gândească. Suferă de migrene la cel mai mic efort al minții și o carte « greoaie îi face să o ia la fugă.

cu strigăte grotești de groază. Rar s-au văzut atât de numeroși stupizi, mândri de propria lor stupiditate». Atacurile, lucide și puternice, ale lui Angioletti, împotriva superficialității și anarhiei etice a unei bune părți din literatura occidentală, sînt o constantă a reflecțiilor lui. Ele nu pot fi privite decît cu interes și atenție, ca orice manifestare de sinceră alarmă a conștiinței intelectuale occidentale, chiar atunci cînd aceasta încă nu-și dă seama complet de adevăratele cauze ale păcatelor sau anarhiei spirituale a occidentului. O altă idee de bază a cărții sale pledează pentru o solidarizare activă a oamenilor de cultură occidentali, care ignorați și desconsiderați de «oamenii politici și de oamenii de afaceri», pot totuși vorbi de pe o platformă comună, pe care nimeni nu poate să le-o răpească.

Nu ne vom opri asupra valorii în sine a acestei poziții, dar vom sublinia conținutul ei etic în raport cu situația dramatică a intelectualilor occidentali cinstiți, care caută o soluție a răului de care suferă. Angioletti face un pas în plus în sensul indicării remediilor care ar sta, după părerea sa, în colaborarea oamenilor de cultură din toate țările europene, fără deosebire de convingeri, pentru o cunoaștere reciprocă, pentru pace și democrație. El vede în fond însănătoșirea direcției literare a Occidentului printr-un schimb neconținut cu literatura și cultura țărilor socialiste, chiar dacă, în caracterizarea spiritului acestora din urmă, el este adesea generic sau impresionist.

Al doilea volum al colecției «Colosseo» cuprinde o culegere de poezii, interzisă de cenzura franchistă, a scriitorului revoluționar spaniol Jesus Lopez Pacheco, intitulată *Pongo lo mano sobre Espana* («Pun mîinile pe Spania»), cu o introducere critică a lui Giancarlo Vigorelli. Pacheco trăiește actualmente la Roma, departe de soția și copiii săi. Versurile sale aruncă asupra stărilor de lucruri din Spania «o lumină care nu iartă» cum spune Vigorelli. Ele au putut să apară în Italia, în versiune mixtă spaniolă și italiană, și acest lucru confirmă încă o dată solidaritatea dintre scriitori, drept unul din temeiurile de activitate efectivă a cercului scriitorilor de la *Europa letteraria*.

Celelalte volume anunțate pînă în clipa de față, ca urmînd să apară la scurte intervale în colecția «Colosseo», cuprind autori din diferite alte țări europene, printre care, Tzara, Evtuşenko, Goytisolo, Laxness, Beniuc, Jebeleanu — fiecare din aceste volume urmînd să fie însoțite de introduceri semnate de critici de vază italieni și străini.

Ni se pare vădit că activitatea revistei *Europa letteraria* și cea de sub auspiciile ei, pot fi privite la ora actuală cu un interes sporit, ca un fapt care se reliefează pe dimensiuni semnificative, pentru preocupările timpului nostru. Trebuie să subliniem că din punctul de vedere al orientării estetice, acest moment literar de la Roma exprimă, neîndoios, adoptarea într-o măsură considerabilă a unor principii de mult practicate de realismul socialist, cum este acela al interesului pe care literatura trebuie să-l manifeste în primul rînd pentru om și pentru condiția lui istorică și socială, acela al unei cît mai largi comunicativități la care arta trebuie să aspire, și acela al caracterului etic și constructiv de care misiunea scriitorului nu poate fi separată. În marea bătălie pașnică între concepțiile și formele depășite ale artei burgheze, bazate pe subiectivism, sectarism estetic, și între literatura practică și promovată substanțial de către umanismul socialist, trebuie să considerăm fenomenul literar de la Roma ca o mărturie a vitalității persuasive și a puterii de influență a artei și esteticii noi.

DRAGOȘ VRÎNCEANU

O ALTĂ REVISTĂ AMERICANĂ: «CĂILE LIBERTĂȚII»

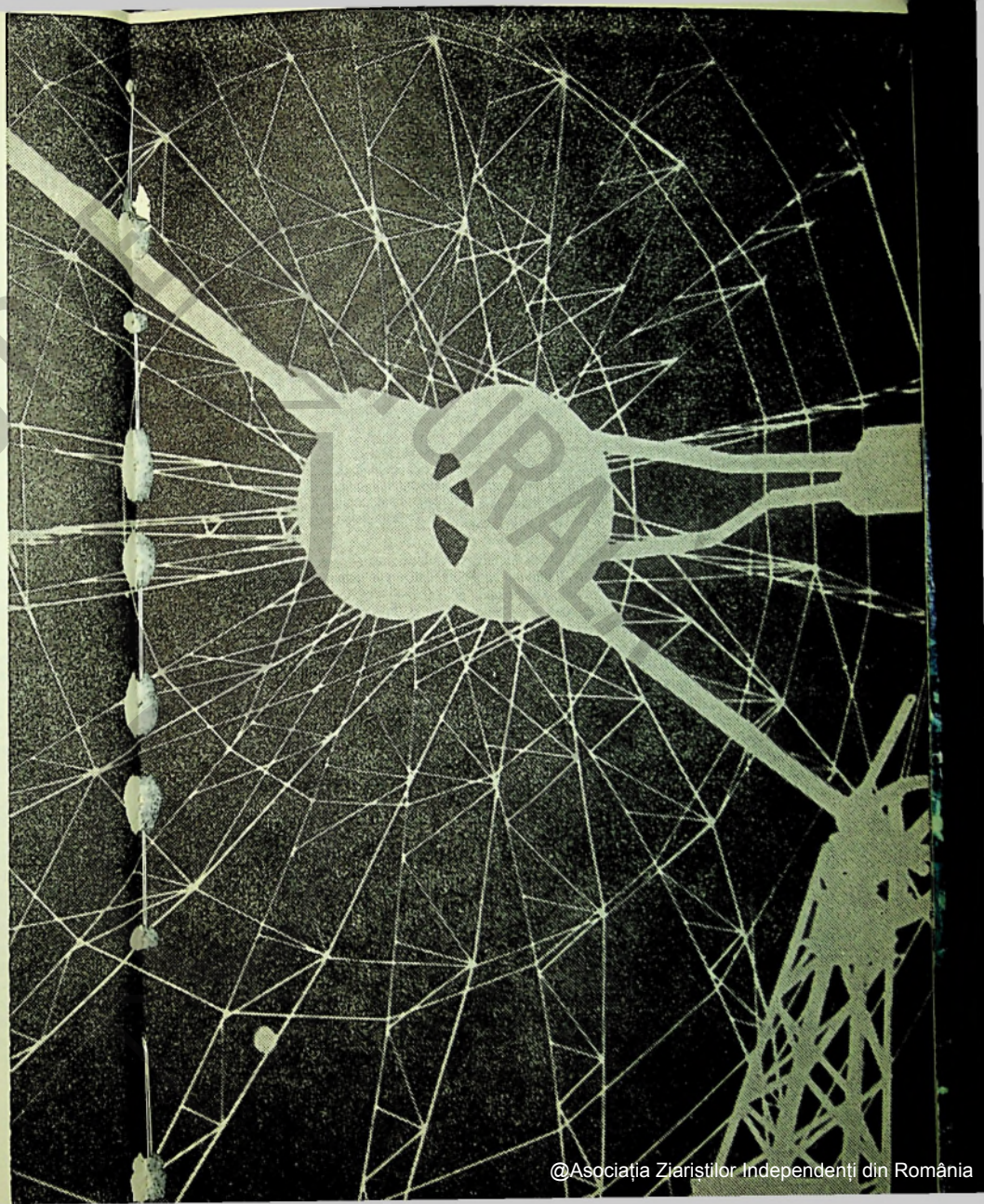
În S.U.A. a luat recent ființă revista *Freedomways* (Căile Libertății). Nu e propriu zis o revistă literară ci o publicație social-culturală a Mișcării pentru libertatea negrilor din S.U.A. Revista semnalează însă existența unui viguros cenaclu literar de culoare la New York căruia îi oferă cu generozitate paginile primului său număr și, în cuvîntul de salut către cititori, cheamă scriitorii americani de culoare, începători sau consacrați, să pășească pe «Căile libertății» întru stabilirea adevărului disimulat astăzi sub fațada poleită a «democrației americane».

În acest număr, pe lângă sinteze de orientare social-politică ca studiul lui John Pittman, «Cum și de ce ajută țările socialiste Africa», care evidențiază ajutorul dezinteresat acordat noilor state africane de către țările socialiste, *Freedomways* publică poezii, reportaje și cronici literare. Un tânăr poet de culoare, J. Farley Ragland din Lawrenceville (Virginia) semnalează poemul «Cară-te de aici, negrule, cară-te! ». E un poem antitetice, al cărui refren trist sînt cuvintele de ocară ale rașiștilor: «Cară-te de aici, negrule, cară-te! », care alternează cu versuri de caldă simpatie pentru virtuțile ignorate ale populației de culoare.

Margareth C. Burroughs recenzează lucrarea lui Cedric Dover *Arta negrilor americani* (New York Graphic Society, 1960), subliniind necesitatea grupării artiștilor de culoare — pictori, sculptori, cineaști, scriitori — într-o organizație unică mobilizatoare.

În împlinirea acestui deziderat, M. C. Burroughs amintește apelul cunoscutului savant și scriitor de culoare William Du Bois, laureat al Premiului Internațional Lenin, apel lansat în 1958 cu ocazia inaugurării unei expoziții de artă a pictorilor de culoare din Chicago: «Trebuie să încurajăm eroic arta și literatura poporului nostru. Picturile artiștilor negri să fie la nivelul artiștilor albi iar cărțile scriitorilor de culoare să ia locul evangheliilor în casele modeste ale hamalilor. În fiecare an, un negru să cumpere și să scrie el însuși zece cărți, căci are ce povesti lumii despre suferințele sale...»

MARELE RADIO-TELESCOP DIN R. P. POLONĂ

Un amplu studiu este dedicat artei și literaturii negre din S.U.A. semnat de Elisabeth Catlett Mora: «Poporul negru și arta americană». După ce trece în revistă etapele istorice ale dezvoltării artei și literaturii poporului negru din S.U.A., autoarea se ocupă de condiția mizeră a artistului negru în America secolului 20. În ce condiții creează un artist de culoare? Barierele rasiale îl împiedică de cele mai multe ori să urmeze o universitate. Autodidact? Da, scrie E. Catlett Mora, majoritatea scriitorilor și artiștilor negri din S.U.A. sînt autodidacți. John Killen și Langston Hughes n-au fost autodidacți? Criticul se întreabă apoi pentru cine creează un artist de culoare în Statele Unite? În pictură, în sculptură, în muzică, lucrurile merg mai ușor. Mica burghezie comercială cumpără la orice bazar, orice îi cade în mină, cît mai supradecadent, mai bizar. Semnătura nu contează; e deajuns ca autorul tabloului să imite pe Kandinski, pe Mathieu sau Dali. Un scriitor de culoare trebuie să scrie exclusiv pentru albi, despre albi, altfel nimeni nu se grăbește să-i editeze cartea, «Negrii nu cumpără și nu consumă literatură» îi răspunde editorul american. E. Catlett Mora infirmă această falsă opinie lansată în scopuri difamatorii de către cei interesați, arătînd că nici un alt popor nu e mai însetat de cultură, de emancipare, de instruire (nu de felul aceleia oferită de rasiștii din Little Rock și Jackson). Poporul negru din S.U.A., continuă autoarea, e însetat de o reală instruire morală și socială, egală în întindere cu aceea de care se bucură populația albă...

Scriitori ca William Du Bois, ca Richard Wright, John Killen, Lorraine Hansberry și alții au reușit să se smulgă cercului malefic al businessmenilor patroni de editură și să creeze opere durabile despre viața negrilor și pentru negri. Literatura și arta populației de culoare din S.U.A. sînt o realitate care nu poate fi negată. Și ele se vor dezvolta tot mai mult pe măsura împlinirii revendcărilor sociale și politice ale populației de culoare. Cum se comportă statul american față de artistul de culoare? se întreabă E. Catlett Mora... «Artiștii de culoare în S.U.A., scriitorii de culoare sînt lăsați pradă foamei, mizeriei. Statul nu se îngrijește de soarta lor. Dar foamea nu se poate ingenunchia, scrie autoarea. Scriitorii, artiștii noștri, muzicienii și pictorii negri știu ce înseamnă foamea și de aceea o vor suporta mai ușor...»

Elisabeth Catlett Mora propune, pentru a asigura existența materială a artistului de culoare, organizarea unei acțiuni comune. O largă acțiune revendcativă se impune și ea se va concretiza în momentul în care se va realiza conferința națională a scriitorilor negri din S.U.A., care va însemna organizarea concretă a maselor de scriitori și artiști negri în vederea apărării vieții și creației lor.

Un alt studiu de aceeași amploare este rezervat cărții lui J. C. Furnas, un ziarist și romancier din Louisville (Kentucky) *Good bye to Uncle Tom*, o libelă veninoasă împotriva operei cunoscutei scriitoare abolitioniste Harriet Beecher Stowe, autoarea *Colibei lui Moș Toma*. Sarcina dificilă a demascării rasiștilor J. C. Furnas, luată asupra sa de către criticul de culoare Ernest Kaiser din New York, comporta firese riscul unei polemici pătimase și personale. E. Kaiser s-a ridicat deasupra oricăror răfueli mărunte și aducînd numeroase argumente de ordin bibliografic dezmințe categoric afirmația lui Furnas potrivit căreia autoarea *Colibei lui Moș Toma* ar fi fost... rasiștă. Dimpotrivă, arată Kaiser, de rasism poate fi acuzat J. C. Furnas care de mai bine de zece ani se străduiește să ponegrească opera intelectualilor americani din 1861, partizani ai abolitionismului. O altă lucrare recentă a lui Furnas, *Drumul spre slăbire*, a încercat fără succes ponegrirea eroului John Brown. Nimeni în S.U.A. nu poate aproba activitatea lui Furnas cu excepția unor romancieri de clasă, autori de comicsuri

nevindute ca Fanny Kemble, slujitori ai monopolurilor ca C. T. Rowan și Arthur Davies. Mult mai stranie este înțelegerea pe care o manifestă față de murdara activitate a rasistului Furnas cunoscutul romancier de culoare James Baldwin. Dar, scrie Kaiser, judecând după ultimele sale romane evazioniste care fac apologia modului de viață american, atitudinea lui Baldwin este explicabilă.

Tinta lui Furnas nu e după cum s-ar crede mormîntul lui Harriet Beecher Stowe, ci însuși intelectualul de culoare, scriitori de culoare de renume mondial ca William Du Bois, ca Langston Hughes, ca Lorraine Hansberry pe care-i taxează drept «scriitori mediocri» ca și poporul pentru care scriu. Furnas se răfuește în cele din urmă cu Mișcarea pentru libertatea negrilor, pe care o acuză fățarnic de «spirit de castă în sine și rasă pentru sine», cu arta și literatura scriitorilor de culoare, cărora le opune trădarea, îi amenință cu alternativa Ku Klux Klan-ului și cu arderea cărților în librării sub pretextul degenerării culturii americane.

Alături de Ernest Kaiser, alți scriitori de culoare ca Hugh Smythe, ca L. R. Reddick scriu articole în care zdrobesc teoriile rasiste ale lui Furnas despre inferioritatea culturii populației de culoare din S.U.A.

Apariția revistei *Freedomways* ne apare ca o izbîndă a solidarității artiștilor de culoare din S.U.A.; îi dorim să meargă și mai departe pe drumul luptei pentru libertate și să devină o tribună temută de la care colaboratorii ei să-și poată rosti liber cuvîntul, militînd pentru progresul populației negre.

G. CUIBUȘ

UN ROMAN TURC CONTEMPORAN

Cel de al șaselea deceniu al secolului nostru înscrie în proza realistă turcă, ca o preocupare constantă, tema satului turc. În literatura turcă modernă, această preocupare nu este nouă. Apărută încă la sfîrșitul secolului 9, cînd Nâbi-zade Nâzîm își scrie operele sale *Küfük paşa* și *Kara Bebek*, ea continuă să fie dezbătută în paginile unor scriitori turci de seamă, printre care cunoscutul poet, nuvelist și romancier Sabahattin Ali.

Continuînd tradiția progresistă a înaintașilor, scriitorul contemporan turc Yaşar Kemal își axează tematica romanului său *Ince Memed* *) pe viața autentică a țăranului turc sărac. Lumea zugrăvită de el ne apare din primele pagini ca o lume sumbră, cu bucurii puține, măcinată de o unică problemă

*) *Ince Memed*. Sofya 1958, Narodna Prosveta, Devlet Neşriyatevi. Cartea a fost propusă de UNESCO spre a fi editată în principalele limbi ale lumii.

de existență: pământul. Dikenlidüzü — *Cîmpia cu ciulini* — este un șes pe care sînt strînse laolaltă cinci sate. Cinci sate în care țărani, lipsiți de pământ, trăiesc argățind și trudind toți pentru Abdi Aga, mare proprietar de pămînturi. « Cîmpia cu ciulini este o lume aparte, cu legile ei, cu moravurile ei. Oamenii de aici nu știu nimic despre alte locuri. Puțini, foarte puțini, sînt cei care au trecut dincolo de hotarele cîmpiei », caracterizează autorul marea izolare în care zace această regiune. Pămîntul este înțelenit, se lasă greu lucrat și dă rod sărac. Pe alocuri — ca în Çakirdikeni — doar spinii înalți își întind împărăția într-un hățîș încilcit peîn care « nici șarpele nu se poate strecura ».

Și tocmai pe aici, prin Çakirdikeni, aleargă un băiat fără să se oprească tot privind înapoi de teamă să nu i se dea de urmă. Picioarele îi singerează, puterile îl părăsesc, dar copilul nu se lasă: vrea să străbată zidul acesta de scaieți care-l separă de restul lumii, vrea să ajungă într-un loc în care nu bătaia și sudălmile lui Abdi Aga să-i fie răsplata muncii.

Acesta este cadrul romanului *Ince Memed* și acesta este nodul întregii acțiuni: orfanul Ince Memed, țăran sărac, fără nici un petec de pământ, înfruntă de-a lungul vieții sale pe Abdi Aga, « nelegiuitul », care strivește sub pumnul său toate satele din *Cîmpia cu ciulini*. Urmărit pas cu pas de ura și minia acestuia, Ince Memed nu se pleacă. Silît de împrejurări se ia drumul munților, alăturîndu-se vremelnic cetei de briganzi a lui Deli Durdu, el un uită nici o clipă că trebuie să-și răzbune mama și pe toți țăranii obidiți din *Cîmpia cu ciulini*. Și oricît îi este de greu, oricîte piedici și capcane i se întind, Ince Memed reușește. Abdi Aga pierde omorît de mina lui, iar el se pierde în munții cei sălbateci, lăsînd în urmă amintirea pe care anii nu o șterg, ci o amplifică.

În acest roman, scriitorul Yaşar Kemal face mai mult decît o relatare realistă a mizeriei la sate. El demonstrează convingător că lipsa de pământ a marii majorități a țăranilor și, pe de altă parte, concentrarea unor mari proprietăți în mîini puține generează neînchipuita mizerie a satului turc.

Răzbuarea care mistuie toată viața lui Ince Memed depășește limitele unui destin individual. Devenit simbol al oropsiților care nu se resemnează, ci se împotrivesc, Ince Memed nu iartă. Știe să lovească și lovește.

Și satul turc din romanul *Ince Memed* este altfel de cum ni l-au înfățișat majoritatea predecesorilor romancierului Yaşar Kemal. Departe de a apărea ca un tot omogen, în el se înfruntă două lumi distincte: bogății care-și sprijină samavolniciile pe autoritățile locale și sătenii cei mulți care, scuturîndu-se din seculara resemnare mistică, se ajută între ei, respectă și sprijină pe cei ce se ridică împotriva bogățiilor, izolează pe acei care pactizează cu ei, socotesc ca dreptăți și merită orice acțiune — oricît de aspră — îndreptată împotriva celor care-i oropesesc.

Și chiar dacă viziunea autorului se oprește aici, chiar dacă Yaşar Kemal nu merge mai departe cu analiza în adîncime a acestei stări de lucruri și nu indică rezolvarea ei decît prin răzvrătire locală, individuală, romanul *Ince Memed* marchează un vădit succes pe calea unei literaturi turce veridice, legată de realitățile sociale. Scrisă într-un stil oral, cu fonetisme, expresii și construcții autentic populare, cartea cuprinde pagini de o mare putere emoțională, realizată cu sobrietate artistică.

VIORICA DINESCU

RABINDRANATH TAGORE ȘI TEATRUL

Revista lunară a Institutului popoarelor Asiei și a Institutului Africii de pe lângă Academia de Științe a U.R.S.S., publică în numărul din 4 aprilie 1961, articolul dramaturgului indian Balwant Gargi despre piesele lui Rabindranath Tagore, articol pe care-l reproducem mai jos.

Rabindranath Tagore este un fenomen unic în istoria teatrului indian. Acest mare poet și talentat actor, acest regizor și compozitor avea simțul scenei înăscut. În vremea cînd trupele teatrelor comerciale erau atrase de puneri în scenă fastuoase și de decoruri supraincărcate, Tagore a înțeles și a apreciat prospețimea și vigoarea teatrului popular. El i-a învățat pe contemporanii săi simplitatea formei și adîncimea temei. Fiind un cunoscător al dramei clasice indiene și al diferitelor forme ale teatrului național indian, studiind în același timp metodele de lucru ale regizorilor europeni, el a creat un tip cu totul nou de dramă, care la începutul secolului 20 a exercitat o influență hotărîtoare asupra teatrului bengalez.

Piesele lui sînt compuse mai degrabă pentru estrada în aer liber decît pentru o scenă separată de spectatori prin rampă și îngrădită de culise. Tagore a renăscut spiritul operei populare (jatră), care fusese eliminată din Calcutta de teatrul profesional. Cu trecerea timpului, el a început să acorde o preferință tot mai mare acestei forme de operă. În spectacolele de mai tîrziu, el a inclus marșuri zgomotoase și pitorești de stradă, participanții la acestea trecînd pe scenă discutînd, cîntînd și comentînd evenimentele care se desfășurau în piesă.

Intr-una din piesele sale timpurii — *Prakṛitir pratiśodh* («Războarea naturii»), din 1884, Tagore înfățișează un pustnic care, rupînd toate legăturile dintre el și lume, vrea să se supună Timpului. Din peștera lui, el observa cu ironie jalnică și mizera existență a locuitorilor din satul învecinat. În prima scenă, sihastrul pronunță un monolog filozofic, în care descrie aspra și recea groță de la poalele munților Himalaia, în care își duce zilele, «retras în sine, nemișcat, ascultînd răsufarea liniștită a nopții nesfîrșite și adîncite în gînduri». Bătrîne broaște cărunte dormitează, în crăpătura stîncii, picăturile cad una după alta și susurul lor măsurat face și mai pregnantă tăcerea care domnește aici. Pustnicul în extaz povestește că el, asemeni lui Śiva, a trecut granițele universului, pierzîndu-se în infinit. I se pare că, prin beznă peșterii sale, el a stins lumina soarelui și a luni și că Timpul și Spațiul și-au pierdut puterea asupra lui. Dar această izolare de lumea exterioară se dovedește falsă: iubirea herbinte a unei tinere fete va trezi în inima

B. SANYAL (INDIA) VARA

sihastrului pasiunea pămîntească, recîştigîndu-l pentru bucuriile simple ale vieţii de zi cu zi.

Din 1895 şi pînă-n 1905, Tagore a scris cîteva tragedii în versuri. Eroul dramei *Bisarjjana* (« Jertfa »), Raghupati — preot cu rang înalt în templul zeiţei războiului, Kali — crede cu fermitate în necesitatea jertfelor omeneşti şi se străduieşte să dezvolte aceleaşi concepţii în tînărul său discipol, Jaising. Tînărul este frămîntat de contradicţii, dar în cele din urmă, deşi conştiinţa sa se revoltă împotriva argumentelor lui Raghupati, el dă totuşi curs principiilor dascălului său şi aduce ca jertfă zeiţei propria sa viaţă. Tulburat peste măsură, Raghupati blestemă nemiloasa zeiţă şi îi aruncă statuia în fluviu

Scrisă în aceeași perioadă, piesă *Rājū o rānī* (« Regele și regina ») adevărește uriașul talent al dramaturgului dar, din păcate, Tagore a încărcat-o cu amănunte de prisos. Dacă eroii ar fi fost mai bine conturați, această dramă ar fi putut fi considerată cea mai mare din toată creația sa. Dramaturgul a exprimat aici cu o forță uriașă disprețul pentru guvernanții stăpiniți de setea de putere și glorie, și acest motiv se repetă neconținut în piesele sale ulterioare.

Drama *Dākghar* (« Oficiul poștal »), scrisă în 1912, înfățișează destinul unui băiețel bolnav, Amal. Doctorii și rudele nu-i dau voie să iasă din casă și el își petrece zilele observând viața străzii de la fereastră, intrând în vorbă cu toți trecătorii — cu vânzătorul de brinză, cu florăreasa Sudha, cu polițistul. În fața casei în care locuiește Amal, la porunca radja-ului s-a construit o poștă nouă, iar crudul și mirșavul primar al satului își bate joc de băiat, încredinșându-l că radja îi va trimite curînd o scrisoare. Zi și noapte așteaptă copilul scrisoarea. Întimplător, radja-ul aude despre asta și, într-o noapte, în casa lui Amal apare un curier al acestuia. El comunică că radja-ul îl va vizita în cel mai scurt timp pe băiat și acesta în sfîrșit se liniștește. Cade într-un somn adînc, timpul își pierde puterea asupra lui și, de acum încolo, el nu va mai avea nevoie de ajutorul medicului...

Dramaturgul continuă lupta împotriva oprîmării, conservatorismului stupid și violenței, în cele mai multe din operele sale de mai tirziu; iarăși și iarăși, apar aici personaje amintind eroii dramelor sale precedente, punîndu-se aceleași probleme. Neîncetat, Tagore reinviază vechile figuri, dîndu-le de fiecare dată un alt înveliș exterior. Astfel, în piesele *Muktadhārā* (« Torentul eliberat »), *Regele și regina*, *Natir puṣā* (« Sacrificiul unei dansatoare »), *Rājā* (« Regele camerei întunecate ») și *Rakṭa Karabī* (« Oleandrii roșii ») se simte figura cîrmuitorului care, în setea sa nestăvilită de putere, îi transformă pe oameni în sclavi. Frecvent, întîlnim în dramele lui Tagore pe tînăra florăreasă care personifică frumusețea și pe tînărul care, revoltîndu-se împotriva samavolniciei guvernanților, ridică poporul la lupta pentru libertate.

În *Torentul eliberat*, tînărul erou se ridică împotriva meșterului de la curte care a stăvilit cursul unui fluviu și i-a lipsit pe locuitorii satelor de apă — acest dar gratuit al naturii. În piesa *Natir puṣā*, o tînăra dansatoare refuză să dea ascultare poruncii regelui, care a interzis supușilor săi să se închine lui Buddha. Consacrîndu-se în taină slujirii lui Buddha, ea dansează în fața idolului și servitorii domnitorului o omoară. Dar această jertfă înșingărată naște groază în sufletul regelui și reginei și ei trec la buddhism. Eroina piesei *Oleandrii roșii*, florăreasa Nandini, nu se teme de loc de tiran; iubitul ei Randjan conduce răscoala împotriva acestuia și pierе în numele libertății.

Majoritatea eroilor din piesele lui Tagore nu sînt limpede zugrăviți; îi vedem printr-o ceață poetică. Dacă la Shakespeare, Ariel și Caliban sînt plini de viață, dacă în *Trăsura de lut* a lui Sudraka, jucătorul, monahul și călăii sînt vii, făcuți din carne și sînge, personajele pieselor lui Tagore sînt locuitori ai unei lumi închipuite. Astfel, în *Răzbunarea naturii*, sătenii și drumeții trec prin scenă ca niște fantome și pustnicul îi observă din peștera sa. Chiar și figurile sugerate de viața reală — poliștistul, vânzătorul de brinză și bătrînul din *Oficiul poștal* — nu sînt altceva decît niște umbre fără trup. Băiețelul Amal, care întrușchipează spiritul bolnav al omenirii, amintește întrucîtva pe sihastrul din *Răzbunarea naturii*. Dar aici, strigătele care ajung din stradă sînt glasul vieții care ne cheamă imperios, în timp ce, în cealaltă

piesă, sintem atrași de nesfârșirea tenebrelor, ispitiți prin romantismul necunoscutului.

Pieseile lui Tagore sînt pline de așteptări care și ele rămîn nerealizate. În *Natir puja*, se așteaptă tot timpul să apară regele, dar acesta nu trece. *Regele camerei întunecate* locuiește în întuneric și nu părăsește zidurile palatului său: forțe tenebroase care oprimă pe oameni și se tem de lumina strălucitoare a zilei. În *Oleandrii roșii*, regele rămîne ascuns privirii spectatorilor. Această « invizibilitate » a persoanelor din acțiune imprimă piesei o tensiune specială, un farmec și o nuanță de fantastic.

Chiar dacă dramelor lui Tagore nu le este propriu realismul suculent al lui Bertolt Brecht și nici pasiunea străbătînd piesele lui Lorca, el a adus în dramă o autentică poezie, lărgind granițele ei. În piesele lui, realul fuzionează cu fantasticul, poezia — cu proza, caracterizîndu-se prin lirism și o austeră puritate. Decorurile pieselor lui erau simple și sobre, ele nu încurcau pe eroi, ci le dădeau posibilitatea deplină de a se dezvălui pe ei înșiși. Tagore a deschis în teatru porțile fanteziei și visului, zvrîlind lanțurile naturalismului lipsit de idealuri. Semiluna de argint, zugrăvită neglijent pe perete, însemna luna tină, petele albe — norii, jucăria de lut — o pasăre vie. Spectatorii singuri își desemnau în imaginația lor tablourile munților și ale junglei, ale riurilor și fluviilor, ascultînd poeticele monologuri și cîntecele. Într-una din operele sale de tinerețe, *Ciclu primăverii*, Tagore spune: « N-avem nevoie de decoruri. Singurul fond care ne este trebuincios este fondul gândului; pe acesta vom începe să ne zugrăvim tablourile și penelul ne va servi drept muzică ».

Meritele lui ca regizor n-au fost încă prețuite cum se cuvine. În ce privește talentul actoricesc al lui Tagore, ampoarea lui poate fi apreciată chiar după acest simplu fapt: cînd avea douăzeci și doi de ani, el a jucat în *Jertfa* rolul bătrînului preot Raghupati, iar la șaizeci și doi de ani, aparînd la *Empire Theatre* din Calcutta, a interpretat rolul lui Jaising, tînărul său discipol. Cînd piesele lui Tagore au fost prezentate în propria lui regie, el a pus în fiecare amănunt atît de mult din imaginația lui creatoare, încît a reușit să inspire prin spectacol viața reală. Pieseile sale trebuie judecate după spectacole, și nu după text, deoarece textul nu este altceva decît un fluture mort, înfîpt într-o hîrtie.

În anul 1936, l-am văzut pe Tagore pe scena din Lahore, jucînd în baletul dramatic *Chitrāngadā*. Tagore era îmbrăcat într-o togă de catifea pe care se revărsa într-o cascadă de argint lungă lui barbă, și intona ca pe o melodie comentariile, iar ucenicii săi dansau...

Cînd vine vorba despre teatrul național indian, ne întrebăm nedumeriți: ce reprezintă acesta în cele din urmă? E popular oare acest teatru sau profesional, aflat sub influența scenei apusene? Nimeni nu poate găsi o definiție exactă, deși acest lucru este cu putință și în ceea ce privește, să spunem, opera din Pekin, și în ceea ce privește teatrul japonez din Kabuka. În schimb, putem afirma cu toată convingerea că piesele lui Tagore sînt autentic indiene prin însăși esența lor.

BALVANT GARGI

JORGE QUEVEDO (CHILE)

Spintecind pește

POEZIA

BELGIANĂ

În zilele acestui început de toamnă, în Belgia, la Knocke le Zoute s-au desfășurat lucrările unei reuniuni a poezilor, la care participă și o delegație a țării noastre.

În tezaurul culturii universale au intrat și valori ale poeziei înflorite de-a lungul zbuciumatei istorii a micii și bogatei Belgii.

Străvechea Flandră, leagăn al unor puternice formațiuni medievale, care n-au rămas sterpe pentru poezie, a devenit, în Renaștere, patria celui dintîi avînt al poeziei naționale pe pămîntul Țărilor-de-Jos. Poporul belgian nu poate uita, desigur, încercarea grea prin care a trecut, însă cultura sa în marele secol al clasicismului, cînd țara a fost transformată în provincie a Spaniei închizitoriale și teatru de război al monarhiei lui Ludovic al XIV-lea. Clasele stăpînitoare, singurele cu acces spre cultura secolului, au părăsit atunci limba și cultura poporului, adoptînd limba franceză, limba curții și a administrației centrale. Culturii poporului, în limba flamandă, culturii înăbușite și batjocorite, i s-a opus o cultură care, în cîteva secole, n-a izbutit să dea nici o tradiție valoroasă. Abia la sfîrșitul veacului al 18-lea și începutul celui de al 19-lea reapar semnele unei noi renașteri a poeziei naționale și populare, ale unei noi poezii originale, atît în limba flamandă cît și în cea franceză.

Depart de a-și menține caracterul de provincie epigonică, poezia belgiană de limbă franceză ajunsese, în ultimele decenii ale secolului trecut, să se afirme ca o sursă vie și fertilă a noilor căutări artistice europene. Poezia contemporană a lumii este firesc legată de numele unor poeți belgieni, de valoare inegală și cu destine diverse. În pas cu epoca sa, Verhaeren și-a depășit cu mult contemporanul, din aceeași generație, Rodenbach, dar, împreună cu Maeterlinck, aceste nume aparțin istoriei literare a întregii Europe, iar azi, poezia belgiană de limbă franceză își aduce, în corul mondial, glasul distinct. De-a lungul ultimelor decenii s-a afirmat și se afirmă de asemenea o poezie apropiată de lupta maselor populare, îndreptată împotriva dominației marilor puteri imperialiste ca și a propriului colonialism, pentru fericirea și pacea unui popor care nu poate fi liber cîtă vreme asuprește alte popoare.

Din multipla și variata experiență căutătoare a poeziei belgiene contemporane de limbă franceză, pliantul numărului de față al Secolului 20 cuprinde un mic florilegiu.

Francis André (n. 1897), cu care deschidem tălmăcirile noastre, este una dintre cele mai reprezentative figuri ale forțelor poetice pozitive din Belgia ultimului sfert de secol. Poet-tăran, Francis André a fost, înainte de a se fi putut consacra artei, tăietor de lemne, apoi muncitor la carierele de piatră. Chiar fără răspunsuri limpezi și eficiente, întrebările majore ale poeziei sale îl fac adesea mandatarul unor profunde năzuinți și îngrijorări ale omului contemporan de pretutindeni, ale poporului belgian.

Dintr-o generație tînră încă, Charles Moisse se apropie evident de o poezie combatantă a actualității. Cunoscător al literaturii realist-socialiste, poetul, care a vizitat și țara noastră și a tălmăcit versuri românești, este totodată și autorul unei valoroase antologii a poeziei cehoslovace moderne.

Maurice Carême (n. 1899) e un poet al peisajului rural — nu numai natural ci și social. Arta lui poetică afirmă sinceritatea și firescul. « Încerc să scriu — îi place poetului să spună — poeme foarte simple și să găsesc o formă atât de nudă încât să devină transparentă ca un geam prin care poți vedea cum îmi bate inima ».

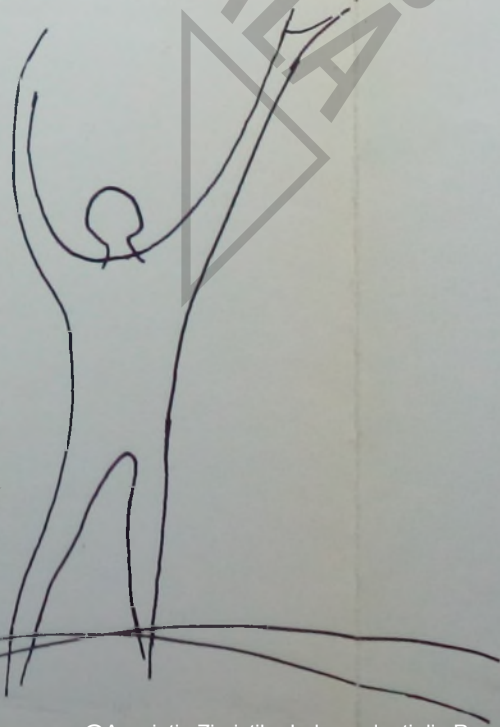
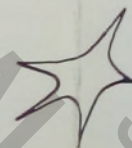
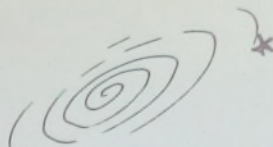
În altă direcție poetică, numele lui Georges Linze (n. 1900) este, de obicei, legat de futurismul primelor decenii. Dar, depășindu-și adesea propriile limite, poetul tinde către o expresie adevărată a epocii noastre care vestește nu numai triumful tehnicii ci și al omului care o stăpânește.

Însfîrșit, nici cea mai elementară ilustrare a poeziei belgiene contemporane n-ar putea trece peste numele lui Pierre-Louis Flouquet (n. 1900) animatorul poeziei belgiene, conducătorul de ieri și de azi al revistei Jurnalul Poeților (care apare de peste 30 de ani), inițiator al Întîlnirilor Europene de poezie în anii de după război. Poezia pe care o dăm în tălmăcire românească poate sugera o semnificație general umanistă a « Psalmilor » săi ca și a întregii mișcări poetice pe care a mobilizat-o, energic, în juru-i.

Dînd un număr de traduceri din poezia belgiană de limbă franceză, Secolul 20 își aduce în același timp, modestul omagiu nepieritoare poeziei flamande, a cărei valoare specifică nu poate fi niciodată diminuată de răsunetul mai larg al celeilalte. Cîntarea Flandrei străbune și actuale e obiectivul liric inepuizabil al poeziei pe care o reprezentăm în pliantul nostru prin versurile lui René Verbecq (n. 1904) și ale lui Paul de Vree (n. 1909). Stenici, plini de vitalitate, îndrăgostiți de patria lor și de oameni, aceștia ne pot sugera potențele poeziei flamande din ultimele decenii, pe care o ilustrează alături de alți poeți, sociali și realiști, din generații succesive, ca, de pildă, Karel Jonckheere (n. 1906), Johan Daisne (n. 1912), Piet van Akere (n. 1920) sau Hugo Claus (n. 1929) — atât de tînăr și adesea considerat cel mai viguros talent al poeziei actuale a patriei sale.

SECOLUL 20

P O E Z I E
BELGIANĂ

FRANCIS ANDRÉ

DE CE?

Tu, om al Secolului 20,
om al gândirii, tehnicii și științei
a cărui cunoștință pătrunde-atita de-adinc
în aspra scoarță-a lumii
și-al cărui spirit strălucește-atit de-nalt
în largul nopților înstelate,

Oameni ai timpului nostru
ce ați făcut cu inimile voastre?

Ce am făcut cu inima noastră de străbun omenesc
din inima care bătea atit de cald sub cerurile toate,
acolo-n jurul focurilor, în junglele-nghețate
în pacea cîmpurilor și-n văpaia vetrei?
O, ce-am făcut cu inimile noastre, frații mei,
din inima aceasta care zi de zi se stinge
în dura noastră carapace omenească.
Precum, pierdut, un soare-n adîncul de milenii?

Sînt mii de ani-lumină
între ce sîntem noi și între stele,
milioane sînt de vîrste omenești
între ce sîntem noi și mările obîrșiei,
și totuși peste timpuri și spații înghețate
noi am trecut și le-am lăsat în urmă
ca să ne întîlnim, să ne cunoaștem,
noi, mări și oameni, secole și stele.

Și am făcut în Cosmos pasul uriaș...

Un singur pas e între-tine-și-mine
un zilnic pas atit de dulce și de-ușor
un pas după care se deschid mîinile întinse,
mîinile noastre calde și frățești.

Între-tine-și-mine fratele meu uman
între voi toți oameni ai vremii noastre
Oameni din Răsărit și din Apus
e de făcut un singur pas...

Și totuși, acest pas, umilul pas,
mărețul pas, frătescul pas
ce-ar face lumina să cînte
în inimile toate și-n ochii toți ai lumii,
pasul acesta nu-l făcărăm încă...

De ce?

În romînește de MARCEL BRESLAȘU

ILUSTRĂȚII DE EUGEN MIHĂESCU

VÎNTUL CARE VINE

*Eu întru-n dulcea noapte cu floarea ce-așipește,
în casa-n care lampa de veghe mai clipește,
întru-n privirea-ți unde iubirea mă așteaptă
și întru-n anotimpuri pe cea mai naltă treaptă.*

*Intrați, voi luptătorii, aici vă este rostul,
intrați sint aspre vremuri, viața-i pentru noi.
Prin larga mea fereastră pătrunde cîntul vostru,
intrați în bătălie, alături sint — cu voi.*

În românește de MARCEL BRESLAȘU

ȚARA DE BAȘTINĂ

Blondă culoare-a dansului de-aibine
și-a griulă ce-apune, secerat,
țară de șes, de ape în dulbine,
străvechiul nume Flandra e sunat
în trandafirii revărsați pe cline.

Chemările copiilor, sonore,
strigări de pescăruși pe-albastrul crud
înclină clopotul acelor ore,
care-a sunat, cind Flandra s-a născut.

Poporul tău și-n dolii-i neclintit,
poetii tăi aprind mereu făclie
și vechii tăi eroi îi reînvie.
O, ave, țară-a Flandrei, mal vrăjit,
cimpii de pace și cununi mai noi,
pentru copiii tăi, pentru eroi!

În românește de NICHITA STĂNESCU

MAURICE CARÊME

D U R E R E A

Vindură ciinele, averea...
Tot. Vaca, lanțul, scrinul sfânt,
Dar nu vindură ei durerea
Țăranilor zgornîți în vînt.

Doar ea rămase-acolo, ghem,
În pragul casei negre, goale,
Și coțofenele se tem
Zburînd peste un grajd de jale.

Apoi aflînd de-a ei putere, —
Făcînd cu dînsa cunoștință —
Dintr-o oglindă de mistere,
Ce cunoscuse-a lor ființă.

Ea scoase: mobile bătrîne,
Pendula, în răstimpuri focul,
Și-o masă-albastră, unde-n jocul
Reflexelor — mai rîde-o pîne.

De-atunci, o vezi, — așa-ntr-o doară —
Cînd luna tristă cade-n prag
Cum vrea să strîngă-n nod sărac
Perdelele de-odinioară.

În rominește de ION BĂNUȚĂ

P O E Z I E
BELGIANĂ

GEORGES LINZE

POEMUL VIITORULUI ȘI RÎSULUI

Numai să te obișnuiești,
și vezi pornind
către locurile lor hărăzite
orașele și statuile viitorului.

Arborii le înconșară.
Ce frumos!

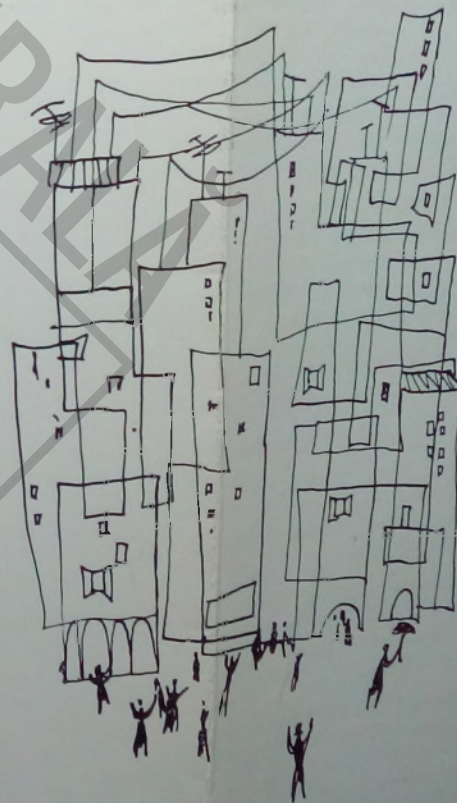
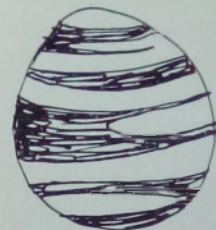
În jocul acesta bine condus,
cîștigi la orice mișcare.
În adevăr,
nimic nu oprește
traectoriile precise,
nici grădina noastră,
nici casa,
nici privirile,
nici colțișorul nostru,
nici economiile noastre
de bibelouri, de amintiri,
de mîini prietene, de surîsuri.

Aceste escadre
de noi orașe,
de arbori și de statui,
aceste armate de motoare perfecte,
liberează adormiții
din neliniștea veștilor vise.

Orașe,
arbori, statui,
vieți, mecanică rouă,
atît de frumoasă ca ochii!
La apropierea voastră
rîd fericiți copii,

Rîsul lor,
rîsul
e zgomotul cel mai extraordinar
ce-a răsunat vreodată
în univers.

În romînește de VERONICA PORUMBACU

RENÉ VERBEECK

PIERRE-LOUIS FLOUQUET

PSALMUL ARIPILOR

MARELE, TĂCUTUL ÎNDEMN

Lui ADRIEN JANS

O, Flandră și cei tăcuți lucrează pentru tine,
locuitorii între cupele florilor și vuetul norilor,
te înalță mereu din imaginea trecutului,
îți procreiază fii robusti, gingași,
din curajul fiecărei zile desăvârșind
lanțul de singe și spirit,
lingă umbra credincioasei femei,
În felurimea inimei tale,
cîntă inimile lor proprii,
moștenirea părintească îmbogățită;
capabil să înfrîngă formele, în locul lor
altele, noi, alcătuiind, ei se lasă pradă visului,
singurului vis în numele căruia poți trăi, Flandră.

În românește de CEZAR BALTAG

Ca vulturul încâtușat mă zbat în cușca mea de carne și strig!

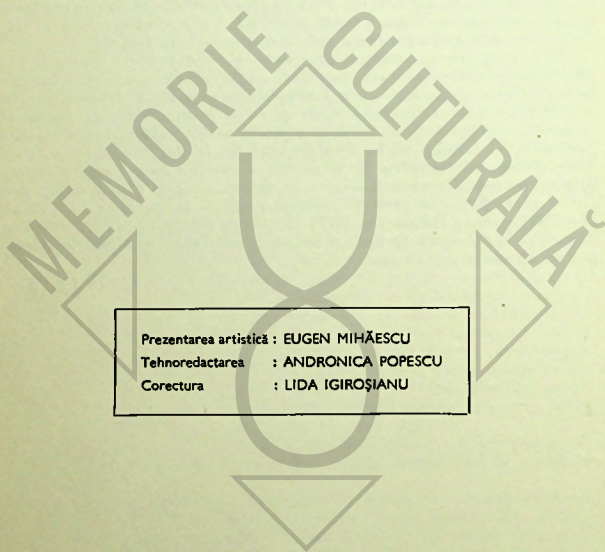
O, copilul Icar vișind, amețit de adîncul azurului tinăr,
Port beleag, tu desfaci gigantice aripi în larguri dar nu te urnești,
Mai stîns decît o liră vibrînd în aerul albastru,
Sufletul tău își murmură setea de Lumină — atît de-ndepărtată --
Dar inima ta nu știe, să plîngă, să se roage?
Spre ea, spre Frumusețea fierbinte, să-alerghi ca înspre mare, cu
brațele deschise!

Nu! dorința ta, dincolo de Frumusețe, de gingașa și înfricoșă-
toarea Frumusețe, — e Lumina,
Nemaipomenita Lumină, mai strălucitoare decît o mie de ceruri.
Răbdare, suflet îmbătat, te vei uni cu spațiile muzicale.
Lanțurile noastre sfărîmate vor suna pe pămîntul tare.

Doamne! Întărește-această inimă de zburătoare.

(Psalmi de dragoste și moarte)

În românește de TAȘCU GHEORGHIU

Prezentarea artistică :	EUGEN MIHĂESCU
Tehnoredactarea :	ANDRONICA POPESCU
Corectura :	LIDA IGIROȘIANU

Tiparul și planșele executate la I. P. 4

Lei 7